Carl Friedrich Keil

Kommentar til Josvas bok

Forkortet utgave

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Friedrich Keil: *Kommentar til Josvas bok* (Forkortet utgave).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Innledning til Josvas bok 1
Navn og innhold 1
Når og av hvem boka ble skrevet 3
En selvstendig og samlet bok 5
Bokas troverdighet og utryddelsen av kanaaneerne 7
Kapittel 1. Josva tar over etter Moses 11
Inntoget og erobringen av Kanaan 11
V. 1–11. Herren taler til Josva 11
V. 12–18. De to og en halv stammene 15
Kapittel 2. Rahab og speiderne 17
V. 1–16. To speidere sendes til Jeriko 17
V. 17–24. Den skarlagenrøde snoren 21
Kapittel 3. Gjennom Jordan 24
Overgangen over Jordan 24
V. 1–13. Forberedelsene ved Jordan 25
V. 14–17. Vannet stanser 29
Kapittel 4. Minnesteinene fra Jordan 32
V. 1–24. Tolv menn henter steiner 32
Kapittel 5. Gilgal og Herrens hærfører 38
Omskjærelsen og påsken i Gilgal 38
V. 1–7. Kanaans konger mister motet 38
V. 8–15. Til de ble friske 42
Kapittel 6. Jerikos fall 48
V. 1–14. Jeriko holdt portene lukket 48
V. 15–20. Den sjuende dagen og murens fall 51
V. 21–27. Rahab blir berget 55
Kapittel 7. Akans synd 59
V. 1–12. Akan tar av det bannlyste 59
V. 13–23. Folket skal hellige seg 63
V. 24–26. Straffen i Akor-dalen 66

Kapittel 8. Ai inntas, og loven settes opp på Ebal 69
V. 1–17. Herren gir Josva mot 69
V. 18–29. Byen tas og settes i brann 73
Velsignelse og forbannelse på Garisim og Ebal 75
V. 30–35. Alteret på Ebal-fjellet 77
Kapittel 9. Gibeonittenes list 81
V. 1–17. Kongene slår seg sammen 81
V. 18–27. Høvdingene holder eden 86
Kapittel 10. Seieren ved Gibeon 90
V. 1–11. Fem konger går mot Gibeon 90
V. 12–15. Solen står stille 93
V. 16–27. Kongene i hulen ved Makkeda 99
V. 28–43. Makkeda, Libna og Lakisj 101
Kapittel 11. Seieren i nord og hele landet inntatt 106
V. 1–20. Kongene i nord slår seg sammen 106
V. 21–23. Anakittene utryddet 111
Kapittel 12. De beseirede kongene 114
V. 1–24. Kongene øst for Jordan 114
Kapittel 13. Landet som sto igjen, og arven øst for Jordan 118
Fordelingen av landet Kanaan mellom Israels stammer (kap. 13–24) 118
V. 1–14. Josva er blitt gammel 119
V. 15–33. Rubens arv 124
Kapittel 14. Loddkastingen og Kalebs arv 128
V. 1–5. Landet deles ved loddkasting 128
V. 6–15. Kaleb minner om Herrens løfte 131
Kapittel 15. Judas arvedel 135
V. 1–19. Sørgrensen 135
V. 20–47. Byene i sydlandet 140
V. 48–63. Byene i fjellbygdene 143
Kapittel 16. Efra'ims arvedel 147
Arvedelen til Josefs barn 147
V. 1–10. Sørgrensen for Josefs barn 147
Kapittel 17. Manasses arvedel 151
V. 1–16. Makir og Selofhads døtre 151
V. 17–18. Josvas andre svar 156
Kapittel 18. Sjilo og Benjamins arvedel 157

V. 1–24. Sammenkomstens telt reises i Sjilo 157
V. 25–28. Byene i vest 161
Kapittel 19. De siste stammenes arvedeler 163
V. 1–27. Simeons arv inne i Juda 163
V. 28–51. Asjers byer i nord 168
Kapittel 20. Tilfluktsbyene 173
V. 1–9. Loven om tilfluktsbyene 173
Kapittel 21. Levittenes byer 175
V. 1–42. Levittene minner om Herrens bud 175
V. 43–45. Herren holdt alle sine løfter 180
Kapittel 22. Alteret ved Jordan 183
V. 1–20. Josva sender østjordanstammene hjem 183
V. 21–34. Østjordanstammenes ed 188
Kapittel 23. Josvas avskjedstale 191
Josvas avskjed og død (kap. 23–24) 191
V. 1–16. Josva samler Israels eldste 191
Kapittel 24. Paktsfornyelsen i Sikem 196
V. 1–14. Folkeforsamlingen i Sikem 196
V. 15–28. «Jeg og mitt hus» 201
Josvas og Eleasars død 205
V. 29–33. Josvas død og grav 205
Om Carl Friedrich Keil 207
Ordforklaringer 208

Innledning til Josvas bok

Navn og innhold

Josvas bok, på hebraisk *Jehosjua* (יהושע), har ikke fått navnet sitt etter forfatteren, men etter innholdet. Den forteller hvordan Josva, Nuns sønn, førte Israel inn i Kanaan, det landet Gud hadde lovt fedrene. Boka begynner rett etter Moses' død med at Herren befaler Josva å føre Israels barn over Jordan, innta landet og skifte det ut mellom stammene (1,1–9). Den slutter med at Josva og hans samtidige, ypperstepresten Eleasar, dør og blir gravlagt (24,29–33).

Innholdet faller i to omtrent like store deler: erobringen av Kanaan (kap. 1–12) og fordelingen av landet mellom Israels stammer (kap. 13–24). Innledningen i 1,1–9 forteller at Herren kaller Josva til å fullføre verket i Moses' sted og lover ham sin allmektige hjelp.

Deretter forteller første del om forberedelsene: Josva gir folket ordre om å gjøre seg klar, minner de to og en halv stammene øst for Jordan om plikten til å hjelpe brødrene sine (1,10–18) og sender speidere til Jeriko (kap. 2). Så går folket over Jordan, som Gud ved et under har lagt tørr (kap. 3–4), og blir innviet til erobringen ved omskjærelsen og påsken i Gilgal (5,1–12).

Deretter kommer selve erobringen. Den begynner med at Jeriko faller ved et under (5,13–6,27). Så blir skylden sonet som Akan hadde ført over menigheten da han brøt bannet, og Ai blir inntatt (7,1–8,29), og loven blir høytidelig satt opp i landet på fjellene Ebal og Garisim (8,30–35).

Etter at gibeonittene ved list har fått en pakt som sikrer livet deres (kap. 9), vinner Israel to store seire over de forente kanaaneiske kongene, i sør (kap. 10) og i nord (kap. 11), og inntar landets festnings-

byer. Første del slutter med en liste over de kongene som ble beseiret (kap. 12).

Andre del begynner med at Gud befaler Josva å skifte ut hele landet mellom de ni og en halv stammene, enda flere deler av det ennå ikke var inntatt. De to og en halv stammene hadde allerede fått sin arv øst for Jordan av Moses, og grensene og byene der blir beskrevet (kap. 13).

Først foregår utskiftingen i leiren i Gilgal, der Kaleb får sin arv (kap. 14), og deretter Juda (kap. 15) og Josefs sønner, Efra'im og halve Manasse (kap. 16–17). Så fortsetter den i Sjilo, der møteteltet blir reist og landet beskrevet (18,1–10). Der får resten av stammene sin arv – Benjamin (18,11–28), Simeon, Sebulon, Jissakar, Asjer, Naftali og Dan (kap. 19).

Etterpå blir tilfluktsbyene valgt ut (kap. 20), og de tolv stammene gir fra seg førtiåtte byer til levittene (kap. 21). Til sist sender Josva krigerne fra stammene øst for Jordan hjem til deres egen arv (kap. 22).

Så følger det Josva gjorde mot slutten av livet for å gi stammene et fast feste i arven: Han formaner stammenes overhoder til å være tro mot kallet sitt (kap. 23), og han fornyer pakten på folkemøtet i Sikem (24,1–28). Boka slutter med Josvas død (24,29–33).

De to delene svarer altså nøye til hverandre i form og innhold. Det som fortelles i 1,10–5,12, forbereder erobringen, og folkemøtene etter loddkastingen (kap. 23–24) har bare ett mål: å formane paktsfolket til å være tro mot Herren, så det kunne bli boende trygt i den arven Gud hadde gitt det. Og slik kap. 12 runder av første del som et tillegg til historien om erobringen, er kap. 22 tydelig et tillegg som avslutter fordelingen av landet.

Bokas formålJosvas bok vil ikke bare føre Israels historie videre fra Moses' død til Josvas død, og enda mindre bare skildre Josvas gjerninger. Den vil vise hvordan den trofaste paktens Gud etter Moses' død oppfylte det løftet han hadde gitt patriarkene.

Ved sin tjener Moses hadde han tatt Israels barn til sitt eiendomsfolk, og nå lot han kanaaneerne bli utryddet og ga landet deres til Israels stammer som arv. Det skjedde ved Josva, Moses' tjener, som Moses hadde innviet til folkets fører ved håndspåleggelse og ved å legge noe av sin egen verdighet på ham.

Som Moses' tjener gikk Josva i hans fotspor og fullførte det verket Moses ikke fikk fullføre på grunn av sin synd ved Meriba-vannet: å

plante Israel i Kanaan og gi folket fast bosted i arvelandet, det landet Herren hadde utvalgt til sin bolig (2 Mos 15,17) og til planteskole for sitt rike.

Fordi Josva bare førte videre og fullførte det Moses hadde begynt og lagt til rette, henger Josvas bok naturlig nær sammen med Mosebøkene. Likevel er den ikke en del av dem eller deres siste stykke, og den er heller ikke skrevet av Josva selv.

Når og av hvem boka ble skrevet

Hvordan boka ble til, ligger i mørke. Vi vet ikke hvem som skrev den, og vi kan ikke fastslå sikkert når den ble skrevet.

På den ene siden bærer fortellingen overalt preg av å være skrevet av et øyenvitne, ja, av en som selv var med. Beskrivelsen av stammenes eiendommer med grenser og byer bygger utvilsomt på skrifter fra samme tid, og på ett sted regner forfatteren seg selv med blant dem som gikk over Jordan under Josva («inntil vi var kommet over», 5,1). På den andre siden har boka flere historiske opplysninger som peker ut over Josvas levetid.

Til disse regner vi ikke beretningene om Josvas og Eleasars død (24,29.33) eller henvisningen til «Den rettskafnes bok» (10,13). Beretningene kan være føyd til et skrift av Josva av en senere hånd, slik som med Mosebøkene. Og Den rettskafnes bok ble ikke skrevet etter Josvas tid; den var en samling sanger til pris for Herrens gjerninger i Israel, skrevet av gudfryktige sangere mens landet ble inntatt, og føyd til samlingen én etter én.

Heller ikke det ofte gjentatte «til denne dag» beviser sikkert at boka ikke kan være skrevet i Josvas siste leveår, for uttrykket er relativt og brukes noen ganger om ting som bare hadde vart noen få år.

Ordene om Rahab, at hun «ble boende blant Israels folk inntil denne dag» (6,25), ble sikkert skrevet mens hun levde. Når det sies at stedet heter Gilgal «til denne dag» (5,9), at Akor-dalen heter slik (7,26), at minnesteinene i Jordan og steinrøysene over Akan og kongen i Ai ligger der ennå (4,9; 7,26; 8,29), at gibeonittene er vedhoggere og vannbærere (9,27), og at kanaaneerne bor sammen med Israel i Jerusalem og Geser (15,63; 16,10), kan det like gjerne være skrevet ti eller femten år etter erobringen som åtti eller hundre år etter.

Når det gjelder et nytt navn, betyr det til og med mer at det har holdt seg etter ti år enn etter hundre, for har et navn slått igjennom de første ti årene, er det sikret. Uttrykket viser bare at nedtegnelsen ikke var helt samtidig med hendelsene, ikke at boka ble skrevet flere slektledd eller hundreår etter at Israel hadde slått seg ned i Kanaan.

Annerledes er det med beretningene om at Kaleb inntok Hebron, Otniel Debir og daniittene Lesjem (15,13–19; 19,47). Sett for seg selv kunne disse erobringene ha skjedd før Josva døde, for han levde en tid etter at landet var skiftet ut.

Men sammenligner vi med parallellberetningene i Dom 1,10–16 og 18, er det ingen tvil om at stedene først ble varig tatt fra kanaaneerne etter Josvas død. Etter Dom 1,1–15 spurte nemlig israelittene Herren etter Josvas død hvem som skulle begynne krigen mot de kanaaneerne som ennå var igjen, og fikk svaret: «Juda skal dra opp.» Juda og Simeon slo da kanaaneerne ved Besek, inntok og brente Jerusalem og dro «siden» mot fjellandet og Sørlandet, der de inntok Hebron og Debir.

Altså ble også Jerusalem først inntatt etter Josvas død, og selv da ble ikke jebusittene drevet ut, men bodde videre der side om side med benjaminittene (Dom 1,21). Også det som sies i Jos 15,63, peker derfor ut over Josvas død.

Av Dom 18 går det like tydelig fram at daniittene fra Sora og Esjtaol først dro mot Lesjem eller Lajisj etter Josvas død. Det samme gjelder de andre stedene der begge bøkene sier at kanaaneerne ikke ble drevet ut (Jos 13,2–5; 16,10; 17,11–12; jf. Dom 3,3; 1,27–29). Hvert av disse stedene viser at boka først ble skrevet etter Josvas død, og at beretningen om hans død i 24,29–33 dermed hørte med til det opprinnelige verket.

Men disse krigene kan ikke ha kommet lenge etter Josvas død. Når stammene dro inn i eiendommene sine, ville de naturlig nok snart gå løs på de kanaaneerne som var igjen, for å få landet helt i eie. Dessuten var Kaleb åttifem år da landet ble skiftet ut, og likevel opplevde han at Hebron og Debir ble inntatt, ja, han var selv med, for han lovte datteren sin til den som inntok Debir, og ga henne også bort (15,13–19; Dom 1,11 ff.).

Kort tid etter disse krigene, da Juda inntok fjellandet, men ikke kunne utrydde kanaaneerne i dalen fordi de hadde jernvogner (Dom 1,19), så daniittene seg nødt til å dra nordover og innta Lesjem.

Arven de hadde fått mellom Juda og Efra'im, var for liten for dem, fordi kanaaneerne ikke var drevet ut.

Boka selv viser også tydelig at den ble skrevet før kongedømmet ble innført i Israel. Etter 16,10 bodde kanaaneerne ennå i Geser, men de ble utryddet ved slutten av Davids eller begynnelsen av Salomos regjering, da farao inntok byen (1 Kong 9,16). Etter 15,63 var jebusittene ennå ikke drevet ut av Jerusalem, men det gjorde David da han var blitt konge over alle stammene (2 Sam 5,3.6–9).

Etter 9,27 var stedet for templet ennå ikke utvalgt, men det ble det i Davids tid (2 Sam 24,18 ff.; 1 Krøn 21,16 ff.). Og gibeonittene var fremdeles vedhoggere og vannbærere for menigheten og Herrens alter etter pakten med Josva og de eldste, mens Saul senere brøt den og prøvde å utrydde dem (2 Sam 21,1 ff.).

Legg til at boka verken i stil eller innhold viser spor av senere tider, men i språk og synsmåte står Mosebøkene nær. Av fønikerne nevnes bare sidonierne, og de regnes med blant kanaaneerne som skulle utryddes (13,4–6), mens forholdet var helt forandret i Davids tid (2 Sam 5,11; 1 Kong 5,1; 1 Krøn 14,1). Sidon er Fønikias hovedstad og kalles «det store Sidon» (11,8; 19,28), mens Tyrus allerede i Davids dager hadde gått forbi Sidon.

Derfor er det svært sannsynlig at boka ble skrevet senest tjue–tjuefem år etter Josvas død, trolig av en av de eldste som hadde gått over Jordan med Josva og vært med på å innta Kanaan (5,1.6), men som levde en god stund lenger enn Josva (24,31; Dom 2,7).

En selvstendig og samlet bok

Selv om boka først ble skrevet en tid etter hendelsene, og selv om vi ikke kan si sikkert hvem som skrev den, rokker det ikke ved at den er profetisk historieskrivning. Både innhold og form viser at den er et selvstendig og enkelt verk, skrevet med historisk troskap og like gjennomtrengt av ånden i Det gamle testamentes åpenbaring som Mosebøkene.

Hvor nær den enn står Mosebøkene i språk og innhold, er det ingen holdbar grunn til å tro, som nyere kritikere har hevdet i forskjellige former, at den er satt sammen av to eller tre eldre skrifter, slik de mener om Mosebøkene, og skrevet av den såkalte «deuteronomisten».

Den viktigste grunnen kritikerne har, er at Moses' død ikke skulle være noen passende slutt på et verk som begynner med skapelsen. Et historieverk skrevet en tid etter erobringen, mener de, kunne ikke skildre alle forberedelsene til den og så slutte uten å fortelle om selve erobringen. Men Mosebøkene ble ikke skrevet «en tid etter at Israel hadde inntatt Kanaan», og de er ikke et historieverk i den meningen. De er Det gamle testamentes lovbok, og for den er 5. Mosebok en passende avslutning.

At Josvas bok er et selvstendig verk, ser vi dessuten av at den gjentar beretningen om erobringen av landet øst for Jordan, om fordelingen av det til de to og en halv stammene og om tilfluktsbyene Moses hadde utpekt der. Det gjør den for å gi en fullstendig beretning om hvordan Gud oppfylte løftet til patriarkene om at deres ætt skulle få Kanaan til eiendom.

Enda tydeligere ser vi det av språket. I Josvas bok finner vi ingen av de gammeldagse formene som går igjen gjennom alle Mosebøkene. Til gjengjeld har den ord og former som aldri forekommer der, men ofte i de senere bøkene.

Navnet Jeriko skrives for eksempel alltid *Jeriho* (26 ,יריחו ganger), mens Mosebøkene like konsekvent skriver *Jereho* (11 ,ירחו ganger). For «våpenføre menn» står *gibbore hehajil* (10,7 ;8,3 ;6,2 ;1,14 ,גבורי החיל) og ikke *bne hajil* (5 ,בני חיל Mos 3,18), og for «skinnsekk» *nod* (9,4.13 ,נאד) og ikke *hemet* (1 ,חמת Mos 21,14).[1]

Bokas indre enhet, at den har én forfatter, går fram av hvordan innholdet er ordnet og henger sammen, som vist ovenfor. I de forskjellige delene finner vi verken saklige motsigelser eller to ulike stilarter.

Forsøkene på å påvise motsigelser er nesten helt oppgitt også av kritikerne selv. Én innvending står igjen: I fortellingsdelene handler Josva helt selvstendig, og han spør aldri ypperstepresten om svar ved urim og tummim, slik 4 Mos 27,21 skulle få oss til å vente, og Eleasar blir slett ikke nevnt der. Men av det følger ingen forskjell i tenkemåte.

Josva får nettopp refs for at han sluttet pakt med gibeonittene uten å spørre Herren (9,14), og her ligger det en stille hentydning til 4 Mos 27,21. Og det stedet betyr på ingen måte at Gud bare skulle åpen-

[1] Kritikerne har prøvd å bortforklare disse forskjellene, men forsøkene viser bare hvor fullstendig teorien om deuteronomisten strander på dem. Hvorfor skulle en senere bearbeider ha endret den formen for «kongerike» han ellers bruker i 5. Mosebok, til en annen i Josvas bok?

bare sin vilje for Josva gjennom urim og tummim. Når Herren selv fortalte ham hva han skulle gjøre, dels direkte og dels ved sin engel (5,13 ff.), var det ingen grunn til å nevne Eleasar i fortellingsdelene, for å lede hæren i strid var ikke yppersteprestens oppgave.

I den geografiske delen nevnes Eleasar bare som medlem av det rådet som etter loven (4 Mos 34,17 ff.) skulle fordele landet (14,1; 19,51; 21,1). Selv der står han ikke fram, for Josva var fremdeles leder for hele folket (13,1.7). Derfor er det Josva Kaleb henvender seg til (14,6 ff.), og Josva som leder loddkastingen (18,3–10).

Like svake er bevisene for en «dobbel stil». Det viktigste er at ordet for stamme i fortellingene oftest er *sjevet* (שבט), mens den geografiske delen bruker *matte* (מטה). Men det forklares fullt ut av at ordene betyr noe forskjellig: *sjevet* er stammen som politisk enhet med selvstendighet og makt, *matte* stammen sett ut fra ættetavla. Og begge ordene står i begge delene, noen ganger i samme vers (13,29; 4 Mos 18,2), der ingen kan tenke seg at to skrifter er flettet sammen.

Ser vi på sakene og ikke bare på ordene, forklares alle særtrekkene på denne måten. Et verk som handler om to så forskjellige ting som den voldsomme erobringen og den fredelige fordelingen av Kanaan, kan ikke stadig bruke de samme uttrykkene. Enheten blir heller ikke rokket om forfatteren brukte skriftlige kilder for noen avsnitt, for eksempel de offisielle opptegnelsene fra loddkastingen.

Bokas troverdighet og utryddelsen av kanaaneerne

Ingen kan med rette tvile på bokas historiske troverdighet. For alt som ligger innenfor naturens vanlige lover, blir det også stort sett innrømmet. Det gjelder ikke bare beskrivelsene av stammenes eiendommer, som nesten alle regner for å bygge på pålitelige opptegnelser. Det gjelder også Kalebs ord (14,6 ff.), Pinehas' tale og svaret fra de to og en halv stammene (kap. 22) og Josefs sønners klage over at arven var for liten, med Josvas svar (17,14 ff.).

Alt dette er så ekte og passer så godt til personene og forholdene at ingen kan bestride det.[2]

[2] Selv Eichhorn sier at Kalebs ord har for tydelig preg av en åttiårig manns tale, og ånder for helt hans sinnelag, alder og situasjon, til at de kan være laget av en senere forfatter.

Det er særlig underne motstanderne av Bibelens åpenbaring har tatt anstøt av. Dels på grunn av underne, og dels fordi de mener at et bud fra Gud om å utrydde kanaaneerne ikke lar seg forene med et riktig gudsbilde, nekter de at hele boka er historie.

Men underne i denne boka står ikke alene. De henger på det innerste sammen med Guds store åpenbaringsverk og menneskeslektens frelse. Bare den som har ubibelske forutsetninger om hvem Gud er og hvordan han virker i naturen og blant menneskene, kan kalle dem uvirkelige eller benekte dem.

Også innvendingen at utryddelsen av kanaaneerne ikke kan forenes «med bare halvveis riktige forestillinger om Gud», bygger på et helt ubibelsk og ufornuftig syn på Gud og hans styre. Det synet nekter på forhånd at Gud overhodet griper levende inn på jorden og blant dem som bor der.

Men den sanne Gud er ikke en gud som verken kan gjøre ondt eller godt (Jer 10,5). Han er den allmektige skaperen som opprettholder og styrer verden. Denne Gud er Herren, som utvalgte Israel til sitt folk, «en levende Gud og en evig konge» (Jer 10,10). Han har ikke bare satt grensene for folkenes bosteder, men også deres faste tider, «for at de skulle søke Gud, om de kanskje kunne føle ham og finne ham» (5 Mos 32,8; Apg 17,26–27).

Han har gitt hvert folk på jorden liv, eiendom og land, for at de skal bruke det rett og finne sin lykke ved å ære Guds navn. Derfor har han både makt og rett til å ta alt fra dem og utslette dem fra jorden, når de vanærer hans navn ved hardnakket å misbruke de gavene han har betrodd dem.

Denne ene sanne Gud, som dømmer jorden i uforanderlig visdom og rettferdighet, og som viser sin vrede i store dommer og sin miskunn i utallige velsignelser, hadde lovt Abraham å gi hans ætt Kanaan til eiendom når amorittene hadde «fylt sin ondskaps mål» (1 Mos 12,7; 15,13–16).

Kanaaneerne hadde nok eid landet med rette, men de hadde mistet retten ved å misbruke det. Derfor var det like klart en straffedom fra Gud at de ble drevet ut, som det var et verk av hans frie nåde at Israel fikk landet. Og når israelittene utryddet kanaaneerne og tok det landet de hadde forspilt ved sine synder (3 Mos 18,24–28; 5 Mos 12,29–

31), var det fullt ut rettferdig, så sant israelittene – som boka sier – bare handlet som redskaper i Herrens hånd.

Det er riktig at de ikke hadde rett til å føre en utryddelseskrig mot kanaaneerne bare fordi Gud hadde gitt dem landet, like lite som David hadde rett til å drepe Saul og ta kongedømmet fra ham, enda Herren hadde forkastet Saul, og Samuel etter Guds bud hadde lovt David riket og salvet ham til konge.

Men israelittene dro ikke av egen drift eller i egen kraft fra Egypt til Kanaan. Fedrenes Gud førte dem ut av trelldomslandet med sterk arm og ledet dem gjennom ørkenen inn i det lovte landet. Josva handlet, som Moses før ham, etter Guds direkte befaling. At befalingen var virkelig og ikke innbilt, ble stadfestet ved under.

Ved dem viste Gud at Israels hærer var tjenere for hans straffende rettferdighet og kjempet i hans navn og etter hans bud: Hele jordens Herre delte Jordans vann foran dem, rev ned Jerikos murer, fylte kanaaneerne med frykt og fortvilelse, drepte dem med hagl ved Gibeon og gjorde alle deres planer om å stanse Israel til intet.

Derfor kunne salmisten skrive: «Du drev hedningene ut med din hånd, men våre fedre plantet du … For ikke ved sitt sverd inntok de landet, og deres arm frelste dem ikke, men din høyre hånd og din arm og ditt åsyns lys. For du hadde behag i dem» (Sal 44,3–4).

Israelittene viste seg altså å være de som fullbyrdet Guds straffedommer, og den måten de utførte dommen på, svarte helt til kallet. De bøyde seg villig og lydig for alt Josva påla dem. De helliget seg ved at alle som var blitt uomskåret i ørkenen, ble omskåret, og ved påsken i Gilgal. De satte opp Herrens lov på Ebal og Garisim. De fullbyrdet bannet over kanaaneerne slik Herren hadde befalt, og straffet Akan og hans hus da han brøt bannet, for å rense synden bort fra seg.

De lovte høytidelig at de, når de hadde fått den lovte arven i fred, skulle vende seg bort fra all avgudsdyrkelse, tjene Herren sin Gud alene og høre hans røst. Og de tjente Herren så lenge Josva levde, og så lenge de eldste levde etter ham, de som kjente alle de gjerningene Herren hadde gjort for Israel. (*Mer om dette hos Hengstenberg, «Israels rett til Kanaan», i hans avhandlinger om* Mosebøkene.)

Bokas grunntankeSlik har innholdet i boka sin høyere enhet og sannhet i Guds rettferdighet, hellighet og nåde, slik de ble åpenbart på det herligste i den store hendelsen hele boka handler om. Over ka-

naaneerne ble rettferdigheten åpenbart, over israelittene nåden, og over begge ble den allmektige Guds hellighet åpenbart. Kanaaneerne, som hadde fortjent dommen, fikk kjenne den ved å bli utryddet. Israelittene, som var utvalgt til samfunn med Herren, fikk kjenne den ved at livet deres ble helliget, så de trofast fylte sitt kall til Guds ære og hans navns pris.

Kapittel 1. Josva tar over etter Moses

Inntoget og erobringen av Kanaan

Etter Moses' død kalte Herren Josva, Moses' tjener, som han hadde satt til å føre Israel inn i Kanaan. Han befalte ham å gå over Jordan med hele folket og innta det landet han med ed hadde lovt fedrene, og han forsikret ham samtidig om sin mektige hjelp, på det vilkåret at Josva trofast holdt Moses' lov.

Dette kallet og løftet står som innledning til hele boka. Med de første ordene, «Da Herrens tjener Moses var død», knytter boka seg til slutten av Mosebøkene, men ikke så tett at vi kan slutte at de to verkene har samme forfatter.

V. 1–11. Herren taler til Josva

> «[1]Da Herrens tjener Moses var død, sa Herren til Josva, Nuns sønn, Moses' tjener:»

«Da Moses var død», det vil si da de tretti dagene med sorg over ham var omme (5 Mos 34,8). «Herrens tjener» er Moses' faste hedersnavn, grunnet på 4 Mos 12,7–8 (5 Mos 34,5; 1 Kong 8,56; Sal 105,26). Om Josva som «Moses' tjener» se 2 Mos 17,9; 24,13 og 4 Mos 13,16.

Josva var allerede kalt av Herren til å etterfølge Moses og føre folket inn i Kanaan (4 Mos 27,15 ff.). Han var stilt fram for folket i denne tjenesten og innsatt i den av Herren selv, med løfte om hans hjelp (5 Mos 31,3–7.23).

Likevel kom Herrens ord til ham en gang til etter Moses' død, med befaling om å tre inn i embetet og med løfte om at Herren ville hjelpe ham slik han hadde hjulpet sin tjener Moses. Calvin sier: «Selv de

modigste nøler når saken skal gjøres. Derfor var formaningen slett ikke overflødig. Men kallet ble også stadfestet for at folket skulle følge ham med rolig sinn, når de så at han ikke tok ett skritt uten Guds ledelse.»

Josva fikk dette ordet ved at Gud talte direkte til ham, ikke ved yppersteprestens urim og tummim. Det var ham anvist som middel til å få Guds vilje å vite når det oppsto vanskeligheter i embetet (4 Mos 27,21).

Men det var ikke nok når hans guddommelige kall skulle stadfestes på ny. Her gjaldt det ikke bare at han fikk vite Guds vilje, men at han fikk mot og kraft til å gjøre den – slik han senere fikk det foran den befestede byen Jeriko, der Herrens engel viste seg for ham og forsikret ham om at byen skulle falle (5,13 ff.).

Erobringen av Kanaan hørte dessuten med til det verket Herren hadde betrodd sin tjener Moses, og her var Josva nå hans etterfølger. Herren ville derfor være med ham slik han hadde vært med Moses (v. 5), og derfor åpenbarte han sin vilje direkte for ham, slik han hadde gjort for Moses, men uten å tale med ham munn til munn (4 Mos 12,8).

V. 2–5. Landet og løftet

> «[2]Moses, min tjener, er død. Gjør deg nå klar til å gå over Jordan, du og hele dette folket, inn i det landet som jeg vil gi Israels barn. [3]Hvert sted dere setter foten på, gir jeg dere, slik jeg sa til Moses. [4]Fra ørkenen og Libanon helt til den store elven, til elven Frat, over hele hetittenes land, og helt til det store havet i vest, skal deres land nå. [5]Ingen skal kunne stå seg mot deg alle ditt livs dager. Likesom jeg var med Moses, vil jeg være med deg. Jeg vil ikke slippe deg og ikke forlate deg.»

Moses var død uten å ha ført Israel inn i Kanaan. Derfor skulle Josva gjøre seg klar og gå med hele folket over «denne Jordan», elven som lå foran ham, inn i det landet Herren ville gi dem.

«Hvert sted dere setter foten på» betyr: Jeg har gitt dere hele landet, uten å holde tilbake så mye som en fotsbredd. Fortidsformen på hebraisk, «jeg har gitt», viser at Guds råd var fattet lenge før og nå skulle settes i verk. I formen knytter ordene seg til 5 Mos 11,24, men de bygger på Guds løfte i 2 Mos 23,30–31, og det er det «slik jeg sa til Moses» viser til.

Grensene er de samme som i 5 Mos 11,24: fra ørkenen (Arabia) i sør og Libanon i nord til den store elven Frat i øst og «det store havet», Middelhavet, i vest. Om den høytidelige formen i slike grensebeskrivelser, se 1 Mos 15,18. Libanon kalles «dette», fordi Libanon, eller i alle fall Antilibanon, kunne ses fra Israels leir. «Hetittene» (1 Mos 10,15) står her i videre betydning for kanaaneerne generelt, som i 1 Kong 10,29; 2 Kong 7,6 og Esek 16,3.

Løftet i v. 5 er hentet fra 5 Mos 11,25, der det ble gitt til hele folket, og her særskilt overført til Josva. Siste del av verset, «Jeg vil ikke slippe deg og ikke forlate deg», er gjentatt fra 5 Mos 31,8.

V. 6–9. Vær frimodig og sterk

> «[6]Vær frimodig og sterk! For du skal skifte ut til arv blant dette folket det landet som jeg med ed lovte deres fedre å gi dem. [7]Vær du bare riktig frimodig og sterk, så du legger vinn på å gjøre etter hele den loven som Moses, min tjener, lærte deg! Vik ikke av fra den, verken til høyre eller til venstre, så du kan gå klokt fram i alt det du tar deg fore. [8]Denne lovens bok skal ikke vike fra din munn. Du skal grunne på den dag og natt, så du akter vel på å gjøre etter alt det som står skrevet i den. Da skal du lykkes på dine veier, og da skal du gå klokt fram. [9]Har jeg ikke befalt deg: Vær frimodig og sterk! Frykt ikke, og vær ikke redd! For Herren din Gud er med deg i alt det du tar deg fore.»

Etter løftet kommer vilkåret for at Herren skulle oppfylle sitt ord. Josva skulle være frimodig og sterk, det vil si trygg, modig og uten frykt (5 Mos 31,6). For det første (v. 6) skulle han stole fast på Herren og hans løfte, slik både Moses og Herren allerede hadde sagt til ham (5 Mos 31,7.23).

For det andre (v. 7–8) skulle han vinne og bevare denne fastheten ved å holde loven nøye. «Legg vinn på å gjøre etter …» og «vik ikke av, verken til høyre eller til venstre» er det samme som Moses allerede hadde innprentet hele folket (5 Mos 5,32; 28,14).

V. 8 bygger videre på Moses' formaninger til hele folket om stadig å granske Guds bud og legge dem på hjertet (5 Mos 6,6–7; 11,18–19), men enda mer på påbudet om at kongen skulle lese i loven hver dag (5 Mos 17,19).

At lovens bok ikke skal «vike fra din munn», betyr at den alltid skal være i munnen. Loven er i vår munn ikke bare når vi forkynner den

uavlatelig, men også når vi leser den med forstand for oss selv eller samtaler om den med andre. Til det skulle det komme at han grunnet på den dag og natt (Sal 1,2).

Ordet *haga* (הגה, «grunne») betyr ikke teoretiske grublerier over loven, slik fariseerne drev med, men et praktisk studium av den, for å holde den i tanke og gjerning, med hjerte, munn og hånd. Et slikt studium ville føre velsignelse med seg: «Da skal du lykkes på dine veier», det vil si ha lykke i alt du tar deg fore (jf. 5 Mos 28,29), «og da skal du gå klokt fram» (som i 5 Mos 29,9).

Til slutt gjentar Herren ikke bare formaningen til fasthet, men også løftet fra v. 5–6. «Har jeg ikke befalt deg?» er en talemåte for «Se, jeg har befalt deg»; forsikringen er kledd i et spørsmål som venter ja til svar.

V. 10–11. Forberedelser til overgangen over Jordan

> «[10]Josva ga da folkets tilsynsmenn denne befalingen: [11]Gå gjennom leiren og si til folket: Gjør i stand reisekost! For om tre dager skal dere gå over Jordan her, for å gå og innta det landet som Herren deres Gud har gitt dere til eiendom.»

For å sette Herrens befaling ut i livet ga Josva først folkets tilsynsmenn, *sjoterim* (שטרים, se 2 Mos 5,6), ordre om å si til folket i leiren at de skulle skaffe seg mat, så de kunne gå over Jordan innen tre dager og innta det landet Gud hadde lovt dem. Det var de som førte slektsregistrene, skrev ut de våpenføre og brakte hærførerens befalinger videre. Med «reisekost» (1 Mos 42,25) menes ikke manna, for den hadde allerede opphørt (se 5,12), men naturlig føde fra det bebodde landet.

«Om tre dager», det vil si på den tredje dagen etter at befalingen ble kunngjort (jf. 1 Mos 40,13.19–20), er ikke en forutsigelse av når overgangen faktisk skjedde. Det er den lengste fristen folket fikk til å gjøre seg ferdig: Skaff dere mat, så dere innen tre dager kan bryte opp fra Sjittim, gå over Jordan og begynne å innta Kanaan.

Forstår vi ordene slik, stemmer de helt med kap. 2 og 3. Ifølge kap. 2 sendte Josva speidere fra Sjittim til Jeriko. Etter flukten fra byen måtte de gjemme seg tre dager i fjellet (2,22) før de kunne vende tilbake til leiren. De var altså borte minst tre–fire dager og kom tilbake tidligst om kvelden eller natten den fjerde dagen.

Først morgenen etter brøt israelittene opp fra Sjittim og dro til Jordan, der de slo leir igjen. Tre dager senere gikk de over elven (3,1–2). Mellom den dagen speiderne ble sendt ut og den dagen folket gikk over, må det altså ha gått minst 4 + 1 + 3, det vil si åtte hele dager.

Josva hadde nok tenkt å dra til Jordan og gå over innen tre dager etter at speiderne var sendt ut. Derfor sendte han dem til Jeriko samme dag som han ga folket befaling om å gjøre seg klar, og han kunne med rimelighet vente at de var tilbake etter to–tre dager.

Men fordi de uventet ble oppdaget i Jeriko og forfulgt, måtte de gjemme seg tre dager i fjellet. Derfor kunne ikke Josva bryte opp fra Sjittim med folket før dagen etter at de var kommet tilbake, og selv da gikk han ikke straks over elven, men ventet tre dager ved bredden (3,1 ff.).[1]

V. 12–18. De to og en halv stammene

> «[12]Til Ruben og Gad og til den halve Manasses stamme sa Josva: [13]Husk hva Moses, Herrens tjener, bød dere da han sa: Herren deres Gud lar dere nå komme til ro og gir dere dette landet. [14]Deres koner og barn og buskapen deres skal bli igjen i det landet Moses har gitt dere øst for Jordan. Men selv skal dere, så mange av dere som er våpenføre menn, dra fullt rustet fram foran deres brødre og hjelpe dem. [15]Men når Herren lar deres brødre komme til ro likesom dere, når også de har tatt i eie det landet som Herren deres Gud har gitt dem, da skal dere vende tilbake og bosette dere i deres eget land, det som Moses, Herrens tjener, ga dere på østsiden av Jordan. [16]Da svarte de Josva og sa: Alt det du har befalt oss, vil vi gjøre, og hvor du sender oss, vil vi gå. [17]Likesom vi adlød Moses i alle ting, slik vil vi også adlyde deg. Måtte bare Herren din Gud være med deg, likesom han var med Moses. [18]Hver den som setter seg imot din befaling og ikke lyder dine ord i alt det du befaler ham, han skal dø. Vær bare frimodig og sterk!»

Josva minnet de to og en halv stammene om vilkåret Moses hadde satt da han ga dem landet øst for Jordan til arv, og ba dem oppfylle det. De svarte villig. De lovte ikke bare å lyde ham i alt, men truet hver den som ikke ville lyde, med døden.

[1] Slik stemmer de tre kapitlene godt overens. Andre har uten grunn tatt «om tre dager» her for det samme som «etter tre dager» i 3,2, og har så funnet forvirring og flere forfattere i kap. 1–3.

Josva bruker her ordene fra 5 Mos 3,18–20 mer enn fra 4 Mos 32. Uttrykket «dette landet» viser at den som talte, ennå var på østsiden av Jordan. «Fullt rustet» betyr med beltet spent om livet, altså klar til strid (2 Mos 13,18).

At «så mange av dere som er våpenføre menn» skulle dra (v. 14; jf. 4 Mos 32,21.27), må ikke presses. Etter 4,13 var det bare omkring 40 000 mann fra de to og en halv stammene som gikk over Jordan for å være med i krigen, mens disse stammene etter 4 Mos 26,7.18.34 hadde 110 000 våpenføre menn. Omkring 70 000 må altså ha blitt igjen for å verne kvinnene og barna og buskapen og forsvare det landet de hadde tatt i eie.

Svaret fra de to og en halv stammene viser hvor gjerne de ville hjelpe brødrene sine, så alle stammene snart kunne få den lovte arven i fred. De lover helt villig å være med og innta Kanaan, de ønsker at Herren må være med Josva (v. 17; jf. v. 5), og etter å ha truet alle som ikke vil lyde, med døden, slutter de med Guds egen formaning: «Vær bare frimodig og sterk!» (v. 18; jf. v. 6).

Å «sette seg imot befalingen» brukes ellers om å stå imot Herrens bud (5 Mos 1,26.43; 9,23). Her gjelder det å stå imot hans stedfortreder, den hærføreren Herren hadde valgt, og det skulle etter loven i 5 Mos 17,12 straffes med døden.

Kapittel 2. Rahab og speiderne

V. 1–16. To speidere sendes til Jeriko

> «[1]Josva, Nuns sønn, sendte hemmelig to speidere ut fra Sjittim og sa: Gå av sted og se dere om i landet og særlig i Jeriko! De gikk da av sted og kom inn i huset til en horkvinne som hette Rahab, og der overnattet de.»

Josva hadde fått Herrens løfte om allmektig hjelp til å innta Kanaan. Likevel mente han at han måtte gjøre det som var hans del for at verket skulle lykkes, for Guds hjelp utelukker ikke menneskers handling, men forutsetter den. Derfor sendte han to menn i hemmelighet som speidere fra Sjittim, der leiren da lå (4 Mos 25,1). De skulle utforske landet og særlig Jeriko, den sterkt befestede grensebyen i Kanaan (6,1).

De ble sendt ut i hemmelighet, dels for at kanaaneerne ikke skulle få høre om det, og dels for at folket ikke skulle fortvile om meldingen ble dårlig, slik det hadde skjedd før i Moses' tid.

Speiderne kom til Jeriko og gikk mot kvelden inn i huset til en horkvinne som hette Rahab, for å bli der over natten. Jeriko lå to timers vei vest for Jordan, på en slette som en gang var svært fruktbar og kjent for sine palmer og balsambusker, men som nå er øde og gold. Av byen er det ikke noe spor igjen; den lå trolig nord for landsbyen Riha ved Wadi Kelt.

Rahab kalles *zona* (זונה), «horkvinne», ikke vertshusholderske, slik Josefus, den arameiske oversettelsen og rabbinerne gjengir ordet. At speiderne gikk inn i huset til en slik kvinne, vakte ikke så mye mistanke, og huset lå ved eller på bymuren, så det var lett å flykte derfra.

Men Herren ledet speiderne slik at de i denne synderinnen fant nettopp den som passet best for dem. Ryktet om de undrene den levende Gud hadde gjort for Israel, hadde gjort et slikt inntrykk på hjertet hennes at hun fortalte speiderne hvor motløse kanaaneerne var, og i troende tillit til Israels Guds makt gjemte hun dem for landsmennene sine, med den største fare for seg selv.

V. 2–6. Rahab gjemmer speiderne

> «[2]Det ble da meldt til kongen i Jeriko: Noen israelittiske menn er kommet hit i natt for å utspeide landet. [3]Da sendte kongen i Jeriko bud til Rahab og sa: Før fram de mennene som kom til deg og tok inn i huset ditt! De er kommet for å utspeide hele landet. [4]Men kvinnen tok og gjemte de to mennene, og så sa hun: Ja, disse mennene kom til meg, men jeg visste ikke hvor de var fra. [5]I skumringen, da byporten skulle stenges, gikk mennene ut. Jeg vet ikke hvor de tok veien. Skynd dere og sett etter dem, så når dere dem nok igjen. [6]Men hun hadde latt dem stige opp på taket og hadde gjemt dem under linstenglene som hun hadde liggende utbredt der.»

Kongen i Jeriko fikk høre at de fremmede mennene var gått inn i Rahabs hus, skjønte hvorfor de var kommet, og krevde at Rahab skulle utlevere dem. Men hun gjemte dem og sendte kongens bud ut av byen etter dem. I v. 6 føyer forfatteren til forklaringen: Hun hadde gjemt dem på taket under linstengler.

«Linstengler» er ikke bomull, men lin med stengelen i behold. I Egypt blir de tre–fire fot høye og tykke som rør, og trolig like store på Jeriko-sletten, der klimaet ligner Egypts. Stablet på taket til tørk var de et godt gjemmested.

Med sin løgn ville Rahab både vende all mistanke bort fra seg selv, så ingen skulle tro hun var i ledtog med israelittene, og hindre at huset hennes ble ransaket og mennene tatt. Den løgnen kan ikke rettferdiggjøres som en nødløgn for et godt formål. Den kan heller ikke unnskyldes med den grunnløse påstanden at en gagnlig løgn før evangeliets tid ikke ble regnet for feil, ikke engang av gode mennesker.

Og vi kan ikke slutte at den ble regnet for «tillatt» eller endog «prisverdig», bare fordi forfatteren forteller det uten å si sin mening, eller fordi Rahab – som vi ser av v. 9 ff. – trodde på undrene Gud hadde gjort for sitt folk, og handlet i fast tro på at den sanne Gud ville gi Israel

Kanaan, og at all motstand mot dem var forgjeves, ja, opprør mot Gud den Allmektige selv.

For en løgn er alltid synd. Det kan godt være at Rahab slett ikke handlet for å berge seg selv og familien fra undergang, og at hun handlet ut fra troen på den levende Gud (Hebr 11,31), så det hun gjorde for speiderne – og dermed for Herrens sak – ble regnet henne til rettferdighet («rettferdiggjort av gjerninger», Jak 2,25).

Likevel var den veien hun valgte, en skrøpelighetssynd, som ble tilgitt henne av nåde for troens skyld.[1]

V. 7. Forfølgerne

> «[7]Kongens menn satte da etter dem på veien til Jordan, til vadestedene. Så snart de som satte etter dem, var dratt ut, ble porten stengt.»

Etter det kvinnen hadde sagt, satte kongens menn etter speiderne på veien som går til Jordan og over vadestedene. Det er lite trolig at de gikk over elven, for kom de ikke over speiderne før vadestedene, kunne de ikke vente å gjøre det i nærheten av Israels leir.

«Vadestedene» er det vadestedet ved Jeriko som den gang var i alminnelig bruk (Dom 3,28; 2 Sam 19,15 ff.); hvilket av de nåværende det var, kan ikke avgjøres. Da kongens menn hadde forlatt byen, ble porten stengt, så speiderne ikke skulle slippe ut om de ennå var i byen.

V. 8–11. Rahabs bekjennelse

> «[8]Før speiderne hadde lagt seg til å sove, gikk hun opp til dem på taket. [9]Og hun sa til dem: Jeg vet at Herren har gitt dere dette landet. Nå er det kommet over oss en redsel for dere. Alle som bor i landet forgår av frykt for dere. [10]For vi har hørt hvordan Herren tørket ut vannet i Rødehavet foran dere da dere dro ut av Egypt, og vi har hørt hva dere gjorde med begge amorittkongene på den andre siden av Jordan, Sihon og Og, som dere slo med bann. [11]Da vi hørte det, ble hjertet vårt fullt av angst, og nå er det ingen som våger å møte dere. For Herren deres Gud, han er Gud både i himmelen der oppe og på jorden her nede.»

[1]Calvin dømmer også riktig: «Det har ofte hendt at selv gode mennesker som ville gå den rette vei, har kommet inn på krokveier. Rahab gjorde galt da hun løy og sa at speiderne var gått. Handlingen var Gud til behag bare fordi det onde som var blandet med det gode, ikke ble tilregnet henne. Selv om Gud ville at speiderne skulle berges, godkjente han ikke at de ble vernet ved en løgn.» Augustin dømmer om Rahab på samme måte som om de hebraiske jordmødrene, se 2 Mos 1,21.

Trass i disse forholdsreglene slapp mennene unna. Så snart kongens menn hadde forlatt huset, gikk Rahab opp til speiderne på taket. De hadde ennå ikke lagt seg, men skulle trolig sove der, slik det er vanlig i Østen om sommeren. Hun bekjente for dem alt hun trodde og visste: at Gud hadde gitt Israel landet, at redselen for dem var kommet over kanaaneerne – «oss» står her mot «dere», israelittene, og gjelder alle kanaaneerne, ikke bare dem som bodde i Jeriko – og at alle landets innbyggere hadde mistet motet.

Når hun skildrer kanaaneernes fortvilelse (v. 9), knytter ordene seg til 2 Mos 15,15–16. Det viser at det Moses og Israel hadde sunget etter overgangen over Rødehavet, nå var oppfylt: Herren hadde holdt sitt løfte (2 Mos 23,27; jf. 5 Mos 2,25; 11,25) og lagt frykt og redsel over kanaaneerne. Dette var virkningen av ryktet om at Rødehavet var lagt tørt (2 Mos 14,15 ff.), og at de mektige amorittkongene var slått. Også i den siste seieren hadde Guds allmakt vist seg synlig, så alle folkene omkring var fylt av frykt for Israel.

«Da vi hørte det», fortsatte Rahab, og overførte det hun selv følte, på landsmennene sine, «smeltet hjertet vårt» – slik skildret hebreerne den dypeste fortvilelse (jf. 7,5, der folkets hjerte «ble som vann») – «og det var ikke lenger ånd i noen», som det står ordrett. Av frykt mistet de all kraft til å handle (5,1).

«For Herren deres Gud, han er Gud både i himmelen der oppe og på jorden her nede.» Til den troen skulle israelittene bli ført ved Herrens underfulle hjelp (5 Mos 4,39), og den nådde også Rahab.

Men bekjennelsen hennes lå likevel et stykke bak den troen Moses krevde av Israel. Hun så i Herren bare en Gud (El*ohim*) i himmelen og på jorden, og hadde derfor ennå ikke helt lagt fra seg troen på mange guder, hvor nær hun enn var kommet en sann og full bekjennelse av Herren.

De samme undrene av Guds allmakt førte hjertet til denne synderinnen, som var åpent for sannheten, til sann tro og ble for henne en duft av liv til liv. Men i de vantro hjertene hos de andre kanaaneerne virket de bare forherdelse, så de ikke kunne unnslippe dødsdommen.

V. 12–14. Eden

> «[12]Lov meg da og sverg ved Herren, at fordi jeg har vist barmhjertighet mot dere, så skal også dere vise barmhjertighet mot min fars hus. Gi meg et sikkert tegn på [13]at dere vil la min far og min mor

> og mine brødre og mine søstre og alle som hører dem til, få leve, og frelse vårt liv fra døden! [14]Da sa mennene til henne: Med vårt eget liv skal vi stå inne for deres liv! Så sant dere ikke lar noen få vite noe om ærendet vårt, skal vi, når Herren gir oss landet, vise barmhjertighet og troskap mot deg.»

Etter denne bekjennelsen ba Rahab speiderne skåne familien hennes, «min fars hus». Hun fikk dem til å love med ed, som tegn på deres troskap, at de ville la hennes foreldre og søsken og alle som hørte dem til – etter 6,23 søsknenes barn og familier – få leve når Jeriko ble inntatt. At byen ville bli inntatt, tok hun etter det som var sagt, for gitt.

«Et sikkert tegn», egentlig «et sannhetens tegn», er et tegn som garanterte at den barmhjertigheten hun ba om, var ment alvorlig. Tegnet var ikke noe annet enn den høytidelige eden, som de stadfestet løftet med (v. 14).

Eden lød ordrett: «Vårt liv skal dø for deres.» Med det satte de sitt eget liv i pant for livet til Rahab og hennes familie, i denne meningen: Gud skal straffe oss med døden om vi er troløse og ikke skåner ditt liv og dine slektningers. Men speiderne knyttet et vilkår til løftet: «Så sant dere ikke lar noen få vite noe om ærendet vårt», så vi blir forfulgt og livet vårt kommer i fare, «skal vi vise barmhjertighet og troskap mot deg» (jf. 1 Mos 24,27).

V. 15–16. Ned fra muren

> «[15]Så firte hun dem ned gjennom vinduet med et rep. For huset hennes lå ved bymuren, hun bodde tett inntil muren. [16]Hun sa til dem: Gå opp i fjellet, så at de som forfølger dere, ikke treffer på dere. Og hold dere skjult der i tre dager, til forfølgerne kommer tilbake. Siden kan dere gå hvor dere vil.»

Rahab firte dem ned gjennom vinduet, ut på marken utenfor byen, for huset hennes sto ved eller på bymuren. Hun rådet dem til å holde seg skjult i fjellet til forfølgerne var kommet tilbake.

V. 17–24. Den skarlagenrøde snoren

> «[17]Mennene sa da: Vi regner oss for å være løst fra denne ed som du tok av oss, hvis du ikke gjør dette: [18]Når vi kommer inn i landet, skal du binde denne skarlagenrøde snoren i vinduet som du firte oss ned fra. Og så skal du samle din far og mor, brødrene dine og hele slekten din her i huset hos deg. [19]Går da noen ut av døren i huset ditt, da

kommer hans blod over hans eget hode, og vi er skyldfrie. Men blir det lagt hånd på noen som er hos deg i huset, skal hans blod komme over vårt hode. [20]Og dersom du røper ærendet vårt for noen, så er vi løst fra den eden du tok av oss. [21]Hun sa: La det være som dere sier! Så lot hun dem gå. De dro av sted, og hun bandt den skarlagenrøde snoren i vinduet.»

Til slutt satte speiderne tre vilkår, så eden ikke skulle bli tolket vilkårlig; ble vilkårene ikke holdt, var de løst fra den. Det første vilkåret var at Rahab, når byen ble inntatt, skulle gjøre huset sitt kjent for israelittene ved å binde «denne skarlagenrøde snoren», det vil si dette repet av skarlagenrød tråd, i vinduet hun hadde firt dem ned fra.

Ordet «denne» fører til den slutningen som Luther og andre har trukket: at snoren er det repet som er nevnt i v. 15, for det er ikke nevnt noe annet som ordet kan vise til. Og siden det ikke sies noe om at et slikt tegn ble gitt eller tatt imot, kan vi ikke tenke oss at speiderne ga Rahab snoren som tegn. Den skarlagenrøde fargen (2 Mos 25,4) er livskraftens farge, og den gjorde snoren til et talende tegn på at livet til Rahab og slektningene hennes skulle bli berget.

Det andre vilkåret var at Rahab, når byen ble inntatt, skulle samle foreldrene og søsknene sine i sitt eget hus. Den som gikk ut av døren, hans blod skulle komme over hans eget hode. Ble han drept av de israelittiske krigerne der ute, skulle han selv bære skylden for sin død. Men ble det lagt hånd på noen som var hos henne i huset, det vil si om noen rørte ham eller gjorde ham noe ondt (jf. 2 Mos 9,3), skulle hans blod komme over speidernes hode.

Uttrykket svarer til lovens «hans blod være over ham» (3 Mos 20,9). Det tredje vilkåret (v. 20) gjentar bare hovedvilkåret som ble satt helt i begynnelsen (v. 14).

Da Rahab hadde godtatt alle vilkårene, lot hun mennene gå og bandt den røde snoren i vinduet. Vi skal ikke tenke oss at hun gjorde det straks, men først når det trengtes. Det nevnes her for å runde av.

V. 22–24. Speiderne kommer tilbake

«[22]De gikk til de kom opp i fjellet. Der slo de seg til i tre dager, til de som forfulgte dem, var kommet tilbake. De lette hele veien uten å finne dem. [23]Så vendte de to mennene tilbake og gikk ned fra fjellet. De satte over elven og kom til Josva, Nuns sønn, og fortalte ham alt det som hadde hendt dem. [24]Og de sa til Josva: Herren har gitt hele

landet i vår hånd. Alle landets innbyggere holder på å forgå av frykt for oss.»

Speiderne ble i fjellet tre dager, til forfølgerne var kommet tilbake til byen etter å ha lett forgjeves etter dem hele veien. Fjellet er trolig fjellkjeden nord for Jeriko som senere fikk navnet Quarantana. Den stiger nesten loddrett opp fra sletten, er full av grotter og huler og ligger nærmest Jeriko, så der var det godt å gjemme seg.

Deretter gikk de over Jordan tilbake til leiren og fortalte Josva alt som hadde hendt dem, og alt de hadde hørt. Om v. 24 se v. 9.

Kapittel 3. Gjennom Jordan

Overgangen over Jordan

Morgenen etter at speiderne var kommet tilbake til leiren, brøt Josva opp fra Sjittim med folket og dro ned til Jordan-bredden. Der skulle de gjøre de siste forberedelsene før de gikk over elven og inn i Kanaan (3,1).

Kap. 3–4 forteller hvordan de kom over denne grenseelven – eller rettere sagt gjennom elveleiet, som Guds allmakt på underfullt vis hadde tørket ut der de gikk over. Først kommer de siste forberedelsene (3,1–6), og så selve overgangen og steinene som ble reist til et varig minne om underet. Overgangen er delt i tre: begynnelsen (3,7–17), fortsettelsen (4,1–14) og avslutningen (4,15–24).

Beretningen følger også en fast plan. I hver av de tre delene nevnes først Guds befaling til Josva (3,7–8; 4,2–3.15–16), så at Josva gir den videre til folket, og til sist at den blir utført (3,9–17; 4,4–13.17–20).

Med denne ordningen ville forfatteren vise tydelig fram både selve underet og de midlene Gud knyttet det til. Samtidig ville han prege både Guds gjerning og målet med den dypt inn i folkets minne. Noen gjentakelser var da uunngåelige, for hebraisk historieskrivning liker å runde av hvert ledd i det som skjer, med sammenfattende utsagn som foregriper gangen i hendelsene. Derfor er Guds åpenbaringer og befalinger til Josva fordelt utover beretningen.

Vi skal ikke tenke oss at Gud åpenbarte for Josva hva han skulle gjøre, ved hvert enkelt trinn under overgangen. Vi må heller anta at han åpenbarte og befalte alt som trengtes, på én gang, dagen før den

underfulle overgangen.[1]

V. 1–13. Forberedelsene ved Jordan

> «[1]Morgenen etter sto Josva tidlig opp. Han brøt opp fra Sjittim med alle Israels barn og kom til Jordan. Der ble de en tid før de gikk over elven. [2]Da tre dager var gått, gikk tilsynsmennene gjennom leiren. [3]De bød folket og sa: Når dere ser Herrens, deres Guds paktsark, og de levittiske prestene i ferd med å bære den, så skal dere bryte opp fra leirplassene og følge etter den. [4]Men det skal være en avstand mellom dere og arken, omkring to tusen alen. Dere må ikke komme for nær den. Slik kan dere vite hva vei dere skal gå, for dere har ikke gått denne veien før.»

Da israelittene var kommet til Jordan, ble de liggende der til de gikk over. Verbet *lun* (לוּן) betyr egentlig «overnatte», men også «bli en tid», og her betyr det å hvile. Etter v. 2 ble de der i tre dager. Disse tre dagene kan ikke være de samme som de tre dagene i 1,11 – allerede fordi artikkelen mangler, og dessuten av de grunnene som er nevnt ved 1,11.

Hvorfor de ble liggende tre dager ved Jordan etter at de hadde forlatt Sjittim, sies ikke, men det er ikke vanskelig å gjette. For det første trengtes det mange forberedelser før de kunne dra inn i et fiendtlig land, ikke bare med en hær, men med hele folket, med kvinner og barn og alt de eide, og attpå til over en elv. Slikt tar lett to–tre dager.

Dessuten gikk Jordan på den tiden over sine bredder, så vadestedene var ufremkommelige, og de måtte vente til hindringen var ryddet av veien. Så snart Josva var forvisset om at Herren ville bane vei for sitt folk, lot han tilsynsmennene gi folket i leiren påbudet i v. 3–4.

Påbudet gjaldt bare marsjen fra den siste leirplassen ned i elven, ikke selve overgangen. Under den ble prestene stående med arken i elveleiet til hele folket var kommet over (v. 8.17). Folket skulle holde en avstand på omkring to tusen alen til arken. Det var ikke for å hindre at de gikk seg vill på den ukjente veien og bommet på vadestedet; det kunne ikke skje under disse forholdene.

Arken ble båret foran folket, ikke så mye for å vise veien som for å *lage* en vei ved å dele Jordans vann. Folket skulle holde avstand for

[1]Påstanden om at beretningen er satt sammen av to forskjellige kilder, bygger bare på at en har oversett denne ordningen, og på motvilje mot det underfulle innholdet. De motsigelsene som anføres som bevis, er lagt inn i teksten utenfra.

ikke å miste arken av syne, men ha blikket festet på den. Slik skulle de kjenne veien ved å se på paktens ark, som hadde laget veien. De skulle se og merke seg hvordan Herren gjennom arken førte dem inn i Kanaan på en vei de aldri hadde gått før – en underfull vei.
2

V. 5–6. Folket skal hellige seg

> «5Da sa Josva til folket: Hellige dere! For i morgen vil Herren gjøre underfulle ting blant dere. 6Og til prestene sa Josva: Ta paktens ark og gå fram foran folket! Da tok de opp paktens ark og gikk fram foran folket.»

Josva ga så to påbud: Folket skulle hellige seg, fordi Herren dagen etter ville gjøre underfulle ting blant dem, og prestene skulle bære paktens ark foran folket. At Josva gir disse påbudene og forutsier underet, viser at Herren allerede hadde gjort sin vilje kjent for ham. Det bekrefter det vi sa om hvordan stoffet er ordnet.

Helliggjørelsen besto ikke i å vaske klærne, slik det nevnes i 2 Mos 19,10.14, for det var det ikke tid til. Den besto heller ikke bare i å skifte klær, som kunne tre i stedet for vasken (1 Mos 35,2), eller i å holde seg borte fra ekteskapelig samliv (2 Mos 19,15), for det var bare den ytre siden av helliggjørelsen.

Den besto også i en åndelig renselse: at hjertet vendte seg til Gud i tro og tillit til hans løfte og i villig lydighet mot hans bud. Slik skulle de på rett måte ta til hjertet det nådeunderet Herren dagen etter ville gjøre midt iblant dem og for dem.

«Underfulle ting» er de undergjerningene der Guds allmakt viser seg for å virkeliggjøre hans nådepakt, slik han allerede hadde lovt i forbindelse med erobringen av Kanaan (2 Mos 34,10). I v. 6 nevnes både påbudet til prestene og at det ble fulgt; slik foregriper beretningen gangen i hendelsene.

V. 7–8. Herren vil gjøre Josva stor

> «7Herren sa til Josva: På denne dagen vil jeg begynne å gjøre deg stor for hele Israels øyne, så de skal forstå at likesom jeg var med Moses, slik vil jeg òg være med deg. 8Du skal si til prestene som bærer

[2]Når noen mener at avstanden på to tusen alen strider mot v. 1, der folket allerede er kommet til Jordan, presser de uttrykket så hardt at hele folket må ha ligget så tett inntil elven at det fikk vann på føttene ved første skritt.

paktens ark: Når dere kommer til bredden av Jordans vann, så skal dere bli stående der ved Jordan.»

Her begynner selve overgangen. Først kommer Guds åpenbaring til Josva og befalingen til prestene (v. 7–8), så kunngjør Josva løftet og befalingen for folket (v. 9–13), og til sist blir befalingen utført (v. 14–17).

«Jeg vil begynne å gjøre deg stor»: Den underfulle ferden gjennom Jordan var bare begynnelsen på hele rekken av under som Herren brukte for å gi sitt folk det lovte landet i eie. Ved dem herliggjorde han Josva for Israels øyne mens han utførte sitt kall, slik han før hadde herliggjort Moses.

Moses ble godkjent for folket som Herrens tjener som de kunne stole på, da Rødehavet ble delt (2 Mos 14,31). På samme måte ble Josva godkjent som Israels fører ved et lignende under, da Jordans vann ble delt. Slik viste den allmektige Gud at han sto bak ham, slik han hadde stått bak sin tjener Moses.

I v. 8 gjengis bare hovedpunktene i Guds befaling til prestene; den kommer fyldigere i talen til folket i v. 13. Når de kom med arken til «bredden av Jordans vann» – ikke den andre siden, men den nærmeste bredden, altså straks de nådde vannet i elveleiet – skulle de bli stående (v. 15; 4,11). Som det følgende viser, skulle de liksom være en demning mot vannmassene, som på underfullt vis ble stanset og hopet seg opp.

Moses delte Rødehavet med staven sin; Josva skulle gjøre det samme med Jordan ved paktens ark. Siden pakten ble sluttet, var arken det tegnet Gud hadde innstiftet for sitt allmektige nærvær, og bæreren av det. Der de ordinære nådemidlene finnes, knytter Gud sin nådes virkninger til dem. Han er en ordens Gud og velger ikke midlene sine på måfå.

V. 9–13. Den levende Gud midt iblant dere

«[9]Og Josva sa til Israels barn: Kom hit og hør Herren deres Guds ord! [10]Og Josva sa: På dette skal dere kjenne at den levende Gud er midt iblant dere, og at han helt sikkert skal drive bort for dere kana'aneerne og hetittene og hevittene og ferisittene og girgasittene og amorittene og jebusittene. [11]Se, han som er all jordens Herre, hans paktsark går foran dere ut i Jordan. [12]Så velg nå ut tolv menn av Israels stammer, én mann for hver stamme. [13]Og når så prestene som bærer Herrens, all jordens Herres ark, står stille med sine

> føtter i Jordans vann, da skal Jordans vann, det vann som kommer ovenfra, demmes opp, så det står som en vegg.»

Josva kalte Israels barn sammen – hele folket ved dets representanter – for å høre Herren deres Guds ord. Det viser hvor viktig budskapet var. Ved det skulle Israel lære at det hadde en levende Gud midt iblant seg, som hadde makt til å holde sitt ord.

Herren kalles «den levende Gud» i motsetning til hedningenes døde guder. Han viser at han lever, ved de gjerningene der han våker over sitt folk og griper inn for det. At han er midt iblant folket, betyr ikke bare at han er til stede, men at han er nær på en særlig måte, ved å gjøre store gjerninger og ha særlig omsorg for dem.

Nå skulle Israels Gud vise seg som den levende Gud ved å utrydde kanaaneerne. Sju av folkene deres nevnes, som i 5 Mos 7,1. Josva nevner utryddelsen av disse folkene som det målet Gud hadde med å føre Israel underfullt gjennom Jordan. Slik ville han fylle folket med tillit når de nå skulle gå inn i det lovte landet.

3

Etter dette oppmuntrende løftet fortalte Josva hva Herren ville gjøre først: «Se, han som er all jordens Herre, hans paktsark går foran dere ut i Jordan.» Navnet «all jordens Herre», som gjentas i v. 13, er valgt med omhu for å styrke tilliten til Herrens allmakt. Som Calvin sier, opphøyer det Guds herredømme over alle verdens elementer, så israelittene ikke skulle tvile på at hav og elver er i hans makt, og at vannet, som av natur er flytende, ville bli stående fast når han ga tegn.

Uttrykket «går foran dere ut i Jordan» forklares nærmere i beretningen: Paktens ark ble båret foran folket ut i elven og ble så stående der som folkets vern til overgangen var fullført. «Foran» viser altså til det vernet arken skulle gi.

«Velg nå ut tolv menn av Israels stammer.» Hva de skulle gjøre, sies ikke her, men går fram av det følgende (4,2 ff.). De måtte velges ut før overgangen begynte, for de skulle stå ved siden av Josva eller nær dem som bar arken, så de var for hånden til den oppgaven de skulle få (4,3 ff.).

[3] Josva lar underet rekke lenger enn til selve inntoget, og med rette. Å åpne en vei inn i et fiendtlig land uten mulighet for å trekke seg tilbake ville ellers bare være å gå i døden; folket ville lett bukke under, fanget av vanskeligheter i et ukjent land, eller omkomme av nød. Josva forutsa derfor at når Gud drev elven tilbake, var det som om han rakte ut hånden for å slå alle landets innbyggere. Den makten han viste ved overgangen, var et sikkert varsel om seier over alle stammene.

Til slutt forutsier Josva selve underet: Når prestenes føtter står stille i Jordans vann, skal vannet som kommer ovenfra, «demmes opp», så det forsvinner der prestene står med arken. Det skjedde ved at vannet stanset og hopet seg opp et stykke lenger oppe. Uttrykket «står som en vegg» er hentet fra Moses' sang, der det samme hebraiske ordet står: «Bølgene sto som en voll» (2 Mos 15,8).

V. 14–17. Vannet stanser

> «[14]Folket brøt så opp fra teltene sine for å gå over Jordan, og prestene som bar paktens ark, gikk foran folket. [15]Da de som bar arken, kom ned til Jordan, og så snart prestene som bar arken, satte sine føtter i vannet ved elvebredden – Jordan gikk over alle sine bredder gjennom hele skurdtiden – [16]da stanset det vannet som kom ovenfra. Det sto som en vegg langt borte, oppe ved byen Adam, som ligger tett ved Sartan. Og det vannet som rant ned til Ødemarkshavet, det er Salthavet, rant bort, og folket gikk over rett imot Jeriko. [17]Prestene som bar Herrens paktsark, ble stående på tørr grunn midt ute i Jordan mens hele Israel gikk tørrskodd over, inntil hele folket var kommet vel over Jordan.»

Det gikk slik det var sagt. Da folket brøt opp fra teltene, og prestene som gikk foran med paktens ark, satte føttene i vannet, stanset vannet, enda Jordan gikk over alle sine bredder hele skurdtiden. Vannet som kom ovenfra, ble stående som en vegg langt borte ved byen Adam, og vannet som rant ned mot Salthavet, ble helt avskåret. Så gikk folket over i det uttørkede elveleiet rett imot Jeriko.

Innskuddet i v. 15, «Jordan gikk over alle sine bredder gjennom hele skurdtiden», får fram hvor stort underet var da Guds allmakt stanset vannet. Det stenger for ethvert forsøk på å forklare underet som noe naturlig; derfor har noen kritikere villet stryke setningen som et senere tillegg. Ordene kunne bety at elven var full til randen, men sammenlignet med 4,18 og Jes 8,7 («elven stiger over alle sine løp og går over alle sine bredder») er det ingen tvil om at de taler om at elven gikk over breddene.

Det betyr likevel ikke at hele Jordan-dalen (*Ghor*) sto under vann. Dalen er to timers gang bred ved Bet-Sean og enda bredere lenger sør. Gjennom den renner Jordan i en lavere dal, omkring et kvarters gang

bred og 40–50 fot dypere, som er dekket av trær og siv og står i skarp kontrast til sandskråningene på begge sider.

Mange steder ligger dette grønne beltet enda lavere, mellom lave bredder på to–tre fot. Slik kan en der skille mellom tre slags bredder: de øvre, ytre breddene, som er den første skråningen i den store dalen; de midtre, som rammer inn det grønne beltet; og de egentlige breddene langs elveleiet.

Flommen når aldri lenger enn til det grønne beltet, men også i nyere tid har den iblant oversvømt det. Da Robinson besøkte stedet i 1838, fant han elven så stor at den fylte leiet til randen og noen steder rant over og dekket bakken der buskene vokste.

Denne flommen kommer fremdeles i skurdtiden i april og begynnelsen av mai, altså ved slutten av regntiden og lenge etter at snøen på Hermon er smeltet. Da når Genesaret-sjøen sitt høyeste nivå etter regntiden og snøsmeltingen, og først da strømmer Jordan med full kraft ned i Dødehavet.

På den tiden av året kan elven naturligvis ikke vades selv der den er grunnest, slik en kan om sommeren når vannet er lavt. Den kan bare krysses ved å svømme, og selv det er farlig, for ved Jeriko er den ti–tolv fot dyp og strømmen svært sterk.

I gammel tid ble det regnet som en storbragd å gå over på denne tiden; derfor nevnes det i 1 Krøn 12,15 som en heltedåd av de tapre gadittene. Kanskje var det slik speiderne kom over elven og tilbake noen dager før. Men for Israels folk med kvinner og barn var det helt umulig.

Derfor måtte all jordens Herre bane vei ved et allmaktsunder. Han stanset vannet som kom ovenfra, så det ble stående som en vegg «langt borte», ved byen Adam, «som ligger tett ved Sartan».

Byen Adam nevnes ikke noe annet sted, og den må ikke forveksles med Adama i Naftalis stamme (19,36). (*Luther har feilaktig oppfattet navnet som et vanlig ord, «folket i byen».*)

Også Sartan er forsvunnet. Noen mener navnet lever videre i Karn Sartaba, en lang, høy fjellrygg sørvest for vadestedet ved Damije. Det er ikke så mye navnelikheten som beliggenheten som taler for det. Fra enden av ryggen går en lavere klipperygg ned til Jordan og ser ut til å møte fjellene i øst, så Jordan-dalen er smalest her og deles i øvre og

nedre Ghor. Her kunne vannet altså, slik det ser ut, lettest demmes opp.

Beliggenheten stemmer også godt med det Bibelen ellers sier om Sartan eller Seredata: at den lå ved Bet-Sean (1 Kong 4,12), og at den nevnes sammen med Sukkot (1 Kong 7,46; 2 Krøn 4,17; jf. Dom 7,22). Adam lå i så fall nær vadestedet ved Damije, der en ennå finner rester av en bro fra romersk tid. Fra Karn Sartaba til Jeriko er det litt over tre tyske mil, det vil si drøyt 22 kilometer, og det passer godt med uttrykket «langt borte».

Da vannet ovenfra hopet seg opp, ble vannet som rant ned mot Ødemarkshavet (5 Mos 4,49), helt avskåret, og folket gikk over, trolig i rett linje fra Wadi Hesban mot Jeriko.

Prestene ble stående med arken «midt ute i Jordan», altså i selve elveleiet og ikke bare ved elven, «på tørr grunn» – egentlig «fast», med stø fot – mens hele Israel gikk tørrskodd over, «inntil hele folket var kommet vel over». Det kunne lett gjøres på en halv dag hvis folket gikk i et tog som var en tysk mil – omkring sju og en halv kilometer – eller mer i bredden.

Kapittel 4. Minnesteinene fra Jordan

I beretningen om selve overgangen er hovedsaken at folket tok med seg tolv steiner fra elvebunnen over til den andre siden, til et minne. For å vise at dette var Guds ordning og derfor viktig, nevnes først Guds befaling til Josva (v. 2–3), så at Josva gir den videre til de mennene som skulle gjøre arbeidet (v. 4–7), og til sist at den ble utført (v. 8).

Slik det står, kan det se ut som om Gud ikke ga Josva befalingen før hele folket var kommet over, enda de tolv mennene allerede var valgt ut (3,12). Men det tilsynelatende avviket forsvinner når vi ordner leddene slik vi selv tenker og taler.

Hebraisk historieskrivning binder setningene enkelt sammen med «og»: «Og Herren sa …» (v. 2–3), «Og Josva kalte de tolv mennene …» (v. 4). Vi ville si: «Da kalte Josva til seg de tolv mennene – slik Herren hadde befalt ham: Velg ut tolv menn av folket … – og sa til dem …»

1

V. 1–24. Tolv menn henter steiner

«[1]Da nå hele folket var kommet vel over Jordan, sa Herren til Josva: [2]Velg ut tolv menn av folket, én mann av hver stamme, [3]og befal dem og si: Ta opp tolv steiner fra Jordans bunn, fra det stedet der prestenes føtter står. Og dere skal bære dem med dere over og legge dem ned på det stedet hvor dere slår leir for natten. [4]Da kalte Josva

[1]Mange eldre utleggere har derfor med rette lest v. 1–3 som en parentes og gjengitt verbet med pluskvamperfektum: «Herren hadde sagt». Det hebraiske verbet uttrykker likevel ikke noe pluskvamperfektum, men alltid en rekkefølge, enten i tid eller i tanke. Når noen gjør v. 1–3 til et innskudd fra en annen kilde, overser de nettopp denne gamle hebraiske måten å tenke og fortelle på.

til seg de tolv mennene som han hadde utvalgt blant Israels barn, én mann for hver stamme. [5]Og Josva sa til dem: Gå foran Herrens, deres Guds ark, ut i Jordan og ta hver sin stein opp på skulderen, etter tallet på Israels barns stammer!»

Da hele folket var kommet over Jordan, ga Josva de tolv mennene som de tolv stammene hadde stilt, den befalingen han hadde fått av Gud: «Gå foran Herrens, deres Guds ark, ut i Jordan og ta hver sin stein opp på skulderen.» Guds befaling i v. 3 sier det fyldigere: Steinene skulle tas opp fra det stedet der prestene sto med faste føtter, bæres over og legges ned på leirplassen der de skulle overnatte.

[2]

V. 6–7. Et tegn for barna

«[6]Disse steinene skal være et tegn blant dere. Når barna deres i fremtiden spør: Hva er dette for steiner? [7]da skal dere si til dem: Jordans vann delte seg foran Herrens paktsark. Da den kom ut i Jordan, delte Jordans vann seg. Og disse steinene skal være til et minne om dette for Israels barn til evig tid.»

At de tok med seg de tolv steinene og satte dem opp, skulle være et tegn i Israel. Steinene skulle minne alle kommende slekter om den underfulle overgangen over Jordan. Uttrykket «når barna deres i fremtiden spør» kjenner vi fra 2 Mos 12,26–27; 13,14 og 5 Mos 6,20–21.

V. 8–9. Steinene i Gilgal og i Jordan

«[8]Israels barn gjorde som Josva befalte. De tok tolv steiner opp av Jordan, slik Herren hadde sagt til Josva, etter tallet på Israels barns stammer, og de bar dem med seg over til det stedet hvor de ble natten over, og der la de dem ned. [9]Og ute i Jordan, på det stedet hvor de prestene som bar paktens ark, sto med sine føtter, reiste Josva tolv steiner opp. De står der den dag i dag.»

Israels barn gjorde som de var befalt. Det er hele folket som sies å gjøre det, fordi de mennene som var valgt ut av de tolv stammene, handlet på hele folkets vegne, og minnesmerket angikk alle like mye. «La dem ned» betyr ikke at de reiste steinene som et minnesmerke, men bare at de la dem ned på leirplassen. At de ble reist i Gilgal, nevnes først i v. 20.

[2]Midt i v. 1 har den hebraiske teksten et gammelt tegn fra før masoretenes tid som markerer et opphold, og som viser at en ny tekstbolk begynner her.

I tillegg reiste Josva tolv steiner til minne på det stedet der prestene hadde stått med paktens ark, og de sto der «den dag i dag», altså da beretningen ble skrevet. Det er ingen grunn til å trekke dette i tvil eller stryke det som et senere tillegg.

At det ikke sies noe om en befaling fra Gud, beviser ingenting. Guds befalinger blir ofte bare antydet, så innholdet må leses ut av beretningen om hvordan de ble utført (jf. 3,7–8 med 3,9–13, og 4,2–3 med 4,4–7). Vi kan derfor trygt gå ut fra at en slik befaling ble gitt, slik de eldre utleggerne har gjort.

Heller ikke kan en si at minnesmerket bommet på målet sitt, fordi strømmen snart ville ha skylt det bort. Det tjente sitt formål selv om det bare sto en kort tid, for overleveringen om at det ble reist, holdt minnet om underet levende.

Dessuten kan en ikke med sikkerhet si at strømmen straks førte steinene bort. Prestene sto ikke midt i elven, der den var dypest, men i elveleiet like ved den østre bredden, og det var der steinene ble reist. Vi kjenner verken størrelsen deres eller hvor fast de sto, og kan derfor ikke si noe sikkert om hvor lenge de ble stående.

Neppe sto de der i hundrevis av år. De var heller ment som et minne for den slekten som da levde, og for barna deres. Senere slekter ble stadig minnet om Guds underfulle hjelp ved minnesmerket i Gilgal.

V. 10–11. Prestene blir stående

> «[10]Prestene som bar paktens ark, ble stående midt ute i Jordan til det var utført, alt det som Herren hadde befalt Josva å si til folket, i samsvar med det Moses hadde gitt Josva påbud om. Og folket skyndte seg og gikk over. [11]Da hele folket var kommet vel over, dro Herrens ark og prestene fram foran folket.»

Hele tiden mens Josva utførte det Herren hadde befalt ham å si til folket – mens folket gikk gjennom Jordan foran arken, mens de tolv mennene bar steinene fra elven over til leirplassen på den andre siden, og mens Josva selv reiste tolv steiner i Jordan til minne – ble prestene stående med arken i elveleiet. Først da hele folket, også de tolv mennene, var kommet over, gikk Herrens ark over med prestene «foran folket», det vil si at den igjen tok plass i spissen for folket sammen med prestene.

Ordene «i samsvar med det Moses hadde gitt Josva påbud om» viser ikke til noen særskilte påbud fra Moses om overgangen, for slike

finnes ikke i Mosebøkene, og de kan heller ikke utledes av 4 Mos 27,23; 5 Mos 3,28 eller 31,23. De sier bare at Josva utførte alt Herren befalte ham, i samsvar med det kallet han hadde fått av Moses.

Etter Guds befaling hadde Moses kalt ham og pålagt ham å føre folket inn i det lovte landet, og samtidig gitt ham løftet om at Herren skulle være med ham slik han hadde vært med Moses. I dette lå det en formaning om bare å gjøre det Herren befalte. Når Josva handlet slik, fulgte han Moses' påbud nettopp ved å gjøre det Gud befalte.

Merknaden «folket skyndte seg og gikk over» forklarer hvorfor prestene ble stående i elveleiet hele tiden overgangen varte. Når prestene sto på ett sted mens hele folket gikk forbi, måtte folket skynde seg, så ikke prestene skulle bli utmattet. Det utelukker ikke en annen grunn: Overgangen måtte være ferdig på én dag, før natten kom.

Når v. 11 sier at Herrens ark gikk over med prestene da hele folket var kommet over, foregriper det gangen i hendelsene. Ennå er det ikke sagt noe om at de våpenføre mennene fra de to og en halv stammene gikk over (v. 12–13), og heller ikke om Guds befaling om at arken skulle gå over (v. 15 ff.), enda begge deler må ha skjedd før arken gikk over.

Legg også merke til at prestene nevnes etter arken: «Herrens ark og prestene». Det var nemlig ved Herrens ark at underet skjedde og elven ble tørket ut. Ikke prestene, men Herren, den allmektige Gud som tronte over arken, befalte vannet å stå stille.

V. 12–14. De østlige stammene og Josvas anseelse

> «[12]Og Rubens barn og Gads barn og den halve Manasses stamme dro fullt rustet fram i spissen for Israels barn, slik som Moses hadde sagt til dem. [13]Det var omkring førti tusen menn som dro fram for Herrens åsyn, rustet til strid, til kamp på Jerikos ødemarker. [14]Denne dagen gjorde Herren Josva stor for hele Israels øyne. De hadde ærefrykt for ham, likesom de hadde hatt ærefrykt for Moses, alle hans livs dager.»

At de våpenføre mennene fra stammene øst for Jordan, omkring førti tusen, gikk over sammen med de andre, kommer her som et tillegg. Det fantes ikke noe naturlig sted å nevne det før, men det måtte sies uttrykkelig at disse stammene holdt løftet sitt (1,16–17), og hvordan de gjorde det.

Ordene betyr ikke at de førti tusen gikk over etter prestene med arken. Det ville stride mot det som sies så tydelig, at paktens ark var midlet til at vannet ble delt, og mot v. 18, der vannet fyller elveleiet igjen så snart prestene med arken setter foten på tørt land. Verbformen uttrykker her bare tankens rekkefølge, ikke tidens.

«Jerikos ødemarker» er den delen av Jordan-dalen som omgir Jeriko. Der vider dalen seg ut til en lavslette tre og en halv til fire timers gang bred, fordi fjellene i vest trekker seg et godt stykke tilbake.

I v. 14 nevner forfatteren også at Herren holdt sitt løfte fra 3,7. Ved dette underet styrket han Josvas myndighet så sterkt for Israels øyne at folket hadde ærefrykt for ham alle hans dager, slik de hadde hatt for Moses.

Calvin sier: «Hovedmålet med underet var ikke at Josva skulle vokse i makt og myndighet. Men fordi det var svært viktig for hele folket at Josvas styre ble grunnfestet, nevnes det med rette, i tillegg til de andre velgjerningene, at han liksom ble utstyrt med hellige kjennetegn som vakte slik ærbødighet i folket at ingen våget å vise ham ringeakt.»

V. 15–18. Vannet vender tilbake

> «[15]Og Herren sa til Josva: [16]Si til prestene som bærer vitnesbyrdets ark, at de skal stige opp av Jordan! [17]Og Josva bød prestene og sa: Stig opp av Jordan! [18]Da nå prestene som bar Herrens paktsark, steg opp av Jordan og hadde satt sine føtter på tørt land, da vendte Jordans vann tilbake til sitt leie og gikk som før over alle sine bredder.»

Her slutter den underfulle overgangen. Etter Guds befaling, som Josva ga videre, forlot prestene med paktens ark stedet der de hadde stått i elven. Så snart føttene deres rev seg løs og trådte på tørt land – de rev seg løs fra den bløte elvebunnen og satte foten på fast grunn – vendte Jordans vann tilbake til sitt leie og gikk som før over alle sine bredder (3,15). Klarere kan det ikke sies at det var arken som holdt strømmen tilbake.

V. 19. Den tiende dagen i den første måneden

> «[19]Det var den tiende dagen i den første måneden at folket steg opp av Jordan. Og de slo leir ved Gilgal, lengst mot øst i landet omkring Jeriko.»

Overgangen skjedde den tiende dagen i den første måneden – samme dag som Israel førti år før hadde begynt å gjøre seg klar til utgangen fra Egypt ved å ta ut påskelammet (2 Mos 12,3). Etter overgangen slo folket leir ved Gilgal, på østgrensen av Jerikos område. Leirplassen kalles Gilgal her og i v. 20 ut fra det navnet den fikk senere (se 5,9).

V. 20–24. Steinene i Gilgal

> «[20]Der i Gilgal reiste Josva opp de tolv steinene som var tatt opp av Jordan. [21]Og han sa til Israels barn: Når barna deres i fremtiden spør sine fedre: Hva er dette for steiner? [22]da skal dere fortelle deres barn om dette og si: På tørt land gikk Israel over Jordan her, [23]fordi Herren deres Gud lot Jordans vann tørke bort foran dere til dere kom over, likesom Herren deres Gud gjorde med Rødehavet, som han lot tørke bort foran oss til vi var kommet over. [24]Dette gjorde han for at alle folk på jorden skal kjenne at Herrens hånd er sterk, og for at dere alle dager skal frykte Herren deres Gud.»

I Gilgal reiste Josva de tolv steinene som de hadde tatt med seg fra Jordan. Samtidig forklarte han folket hva minnesmerket skulle bety for etterkommerne (v. 21–22; jf. v. 6–7), og hva Gud ville med underet (v. 24). Som det lignende underet ved Rødehavet hadde dette en dobbel hensikt. Det skulle åpenbare for kanaaneerne Israels Guds allmakt, Herrens sterke hånd (jf. 2 Mos 14,4.18 med Jos 5,1; om uttrykket «Herrens hånd er sterk», se 2 Mos 3,19; 6,1). Og det skulle drive israelittene til alltid å frykte Herren sin Gud (jf. 2 Mos 14,31).

Kapittel 5. Gilgal og Herrens hærfører

Omskjærelsen og påsken i Gilgal

Da israelittene hadde satt sin fot på Kanaans jord, begynte Josva straks å gjøre seg klar til å erobre landet og utrydde innbyggerne. Men Herren hadde bare lovt sin hjelp på det vilkår at de trofast holdt den loven som var gitt ved Moses (1,7 f.). Derfor måtte Josva først av alt binde både seg selv og hele folket som var betrodd ham, til å oppfylle alle lovens bud. Mange av dem hadde ikke kunnet holdes under vandringen i ørkenen, og mange andre var gitt nettopp med tanke på den tiden da folket skulle bo i Kanaan.

Den første plikten han hadde her, var å omskjære den slekten som var født i ørkenen og hadde vokst opp uomskåret. Slik skulle hele menigheten tas inn i Herrens pakt og kunne holde påsken, som etter loven skulle feires om få dager.

V. 1–7. Kanaans konger mister motet

> «[1]Alle amorittkongene som bodde på vestsiden av Jordan, og alle kana'aneerkongene som bodde ved havet, hørte at Herren hadde latt Jordans vann tørke bort foran Israels barn inntil vi var kommet over. Da ble hjertene deres grepet av frykt, og de hadde ikke lenger mot til å møte Israels barn.»

Påsken nærmet seg, og derfor måtte de uomskårne omskjæres uten opphold. Samtidig var forholdene svært gunstige for å utføre denne paktsplikten, for underet ved Jordan hadde skremt kanaaneerne så sterkt at det ikke var fare for at de ville angripe leiren. For å vise dette

skildrer forfatteren hvilket inntrykk underet gjorde: Alle Kanaans konger mistet motet.

Alle Kanaans folk er her samlet under navnene amoritter og kanaaneere. Stammene i fjellene kalles amoritter, og de som bodde ved havet, ved Middelhavskysten, kalles kanaaneere (jf. 1,4). Amorittene i fjellene var på den tiden de sterkeste av Kanaans folk (jf. 1 Mos 10,16). Navnet kanaaneere, «de bøyde» (jf. 1 Mos 9,25), passet særlig godt på innbyggerne i lavlandet. De levde mer av handel enn av krig og var trolig avhengige av de sterke og mektige amorittene.

På hebraisk kalles landet vest for Jordan her egentlig «på den andre siden av Jordan» (NB: «på vestsiden»). Det kommer av at forfatteren ennå skriver fra overgangen. For å unngå misforståelse legger han til «mot vest», slik han i 1,15 la til «mot soloppgang» (NB: «på østsiden») om landet øst for elven.

Ordene «inntil vi var kommet over» viser at vi her har beretningen til et øyenvitne. Lesemåten i margen (*keré*), «inntil de var kommet over», er en vilkårlig og unødig gjetning, selv om noen gamle oversettelser og håndskrifter har den.

V. 2–3. Omskjær Israel for andre gang

> «[2]På den tiden sa Herren til Josva: Gjør deg steinkniver og omskjær igjen Israels barn for andre gang. [3]Da gjorde Josva seg steinkniver og omskar Israels barn ved Ha'aralot-haugen.»

«På den tiden», altså mens de lå i leir i Gilgal og kanaaneerne var motløse, lot Josva folket omskjære «igjen, for andre gang». «For andre gang» legger bare ettertrykk på «igjen» eller forklarer det. Det skal ikke presses – verken her eller i Jes 11,11 – som om det betydde at nøyaktig den samme handlingen ble gjentatt – en omskjærelse av hele folket som var utført én gang før. Meningen er bare: Gjør folket omskåret igjen, slik det var før.

Da folket dro ut av Egypt, var ingen av dem uomskåret, slik v. 5 uttrykkelig sier. Men under vandringen i ørkenen var omskjærelsen blitt forsømt, så folket ikke lenger var et omskåret folk. Derfor måtte hele folket omskjæres, det vil si alle som var uomskåret. Å la «andre gang» vise tilbake til da omskjærelsen ble innført og Abraham ble omskåret med hele sitt hus, er svært langsøkt.

Knivene var ikke «skarpe kniver», men «steinkniver», slik gammel skikk var (se ved 2 Mos 4,25). Josva lot omskjærelsen utføre ved

Ha'aralot-haugen, «forhudenes haug», som stedet ble kalt senere fordi forhudene ble gravd ned der.

V. 4–7. Hvorfor folket var uomskåret

> «[4]Og dette var grunnen til at Josva omskar dem: Hele folket som dro ut av Egypt – alle menn som kunne gå i krig – var døde i ørkenen på veien fra Egypt. [5]Alle de som dro ut, var omskåret. Men alle de som var født i ørkenen på veien fra Egypt, var ikke blitt omskåret. [6]I førti år vandret Israels barn omkring i ørkenen, inntil alt folket – de våpenføre menn som dro ut av Egypt – var døde. De hørte ikke på Herrens røst, derfor sverget Herren at han ikke ville la dem se det landet som Herren med ed hadde lovt deres fedre å gi oss – et land som flyter med melk og honning. [7]Men sønnene deres, som han hadde latt vokse opp i deres sted, dem omskar Josva. De hadde forhud, for de var ikke blitt omskåret på veien.»

Grunnen til at hele folket måtte omskjæres, var denne: Alle de våpenføre mennene som dro ut av Egypt, var døde i ørkenen. De som dro ut, var omskåret, men de som var født i ørkenen underveis, var ikke blitt omskåret.

«Veien fra Egypt» er hele vandringen, som først tok slutt da de kom til Kanaan. I førti år vandret de i ørkenen, til alle de våpenføre mennene var døde, fordi de ikke hadde hørt på Herrens røst og var dømt av Herren til å dø i ørkenen (v. 6; jf. 4 Mos 14,26 ff.; 26,64–65; 5 Mos 2,14–16). Men Herren lot sønnene deres vokse opp i deres sted, og dem omskar Josva, for de var ikke blitt omskåret på veien.

Dette forklarer hvorfor hele folket måtte omskjæres, men ikke hvorfor de som var født i ørkenen, ikke var blitt omskåret. V. 5 og 7 sier bare at det ikke skjedde «på veien».

Den egentlige grunnen finner vi når vi sammenligner v. 6 med den dommen Gud felte, og som ordene viser til (4 Mos 14,29–34). Der sverget Herren at alle menn fra tjue år og oppover som hadde knurret mot ham, skulle omkomme i ørkenen. Sønnene deres skulle riktignok komme inn i det lovte landet, men også de skulle «flakke om som gjetere i ørkenen i førti år og bøte for den utroskap» fedrene hadde vist, til fedrene var blitt til lik i ørkenen.

Det betyr klart at ikke bare den slekten som dro ut av Egypt, ble dømt til å dø i ørkenen for sitt opprør mot Herren og dermed forkastet av Gud; også sønnene måtte bære fedrenes utroskap, deres frafall

fra Herren, i førti år, til fedrene var utdødd. Hele denne tiden måtte de bære forkastelsens straff sammen med fedrene – med den ene forskjellen at sønnene ikke skulle dø i ørkenen, men føres inn i det lovte landet når fedrene var døde.

Dommen over fedrene, at de skulle bli til lik i ørkenen, var utvilsomt en forkastelse fra Guds side, en opphevelse av pakten med dem. Denne straffen måtte også sønnene bære. Derfor ble de som var født i ørkenen, ikke omskåret: Når Herrens pakt med fedrene var opphevet, skulle ikke sønnene av den forkastede slekten få paktstegnet.

Likevel var ikke denne opphevelsen av pakten med den dømte slekten en fullstendig oppløsning av paktsforholdet til folket som helhet. Det var ikke hele folket som var forkastet, bare den slekten av våpenføre menn som dro ut av Egypt.

Den yngre slekten som vokste opp i ørkenen, skulle fris fra bannet som også hvilte på den, og føres inn i Kanaan når straffetiden var omme. Derfor tok ikke Herren fra folket alle tegn på sin nåde. For at den unge slekten fortsatt skulle vite at pakten ville bli opprettet igjen med den når straffetiden var over, lot han den beholde sky- og ildstøtten, mannaen og andre nådetegn. At disse tegnene fortsatte, kan derfor ikke brukes som innvending mot at straffetiden var en midlertidig oppheving av pakten.[1]

Var dette grunnen til at omskjærelsen ble forsømt, begynte forsømmelsen ikke før i det andre året av vandringen, da det knurrende folket ble forkastet ved Kadesj (4 Mos 14). Med «alle de som var født i ørkenen» må vi da forstå dem som ble født etter den tid, i løpet av de siste trettiåtte årene av vandringen – på samme måte som «alle de som dro ut» bare er de mennene som var tjue år eller eldre ved utgangen.

[1]Allerede Calvin godtok denne forklaringen, og Hengstenberg har begrunnet den godt. Ordet «alle» i v. 5 – «alle de som var født i ørkenen» – kan ikke presses så hardt at det ikke tillater noe unntak. Vi kan ikke tenke oss at Gud skulle ha sluttet pakt med folket ved Sinai mens folket forsømte paktens grunnlov, som det var truet med utryddelse å bryte (1 Mos 17,14), ved å la være å omskjære barna som var født mellom utgangen og paktsslutningen. Teksten selv deler israelittene i to grupper: alle som dro ut av Egypt og var omskåret, og som døde i ørkenen, og alle som var født i ørkenen og var uomskåret, og som kom til Kanaan og ble omskåret i Gilgal. Presset vi «alle», måtte alle guttene som var under tjue år ved utgangen, enten ha dødd i ørkenen eller blitt omskåret for andre gang i Gilgal. De førti årene i v. 6 skal dessuten forstås ut fra 4 Mos 14,33–34 og var regnet etter tiden bare trettiåtte år og noen måneder. Den andre forklaringen, at omskjærelsen ble forsømt på grunn av strabasene på vandringen, sier lite, for israelittene var ikke stadig på vandring. De ble ved Sinai i elleve måneder og lå senere i leir i uker og måneder på de forskjellige leirplassene, da de kunne ha omskåret barna uten fare.

Omskjærelsen var altså stilt i bero så lenge folket lå under dommen fra Kadesj. Straffetiden etter den dommen var omme da de gikk over Sered-bekken og kom inn i amorittenes land (jf. 5 Mos 2,14 med 4 Mos 21,12–13).

Hvorfor ble ikke omskjærelsen da utført mens de lå i leir på Moabs sletter, enten før eller etter tellingen, når alle som var dømt til å dø i ørkenen, allerede var døde (4 Mos 26,65)?

Noen av svarene som er gitt, er gale, andre ufullstendige. Det er feil å si at de førti årene ennå ikke var omme (se 5 Mos 2,14). Heller ikke kan en vise til at de ikke visste hvor lenge de skulle bli på Moabs sletter, for det var ingenting som tydet på at de plutselig måtte bryte opp fra Sjittim. Grunnen til at Moses ikke tok opp igjen omskjærelsen før han døde, er ganske enkelt at han ikke ville gjøre noe så viktig uten uttrykkelig befaling fra Herren, særlig siden han selv var dømt til å dø uten å komme inn i det lovte landet.

Men Herren påla dem ikke å ta opp igjen paktstegnet før han hadde ført Israel inn i det lovte landet. Ved dette herlige beviset på sin nåde ville han først gjøre folkets hjerter villige til å gjøre det han befalte. Det er den guddommelige nådes regel først å gi og så å kreve.

Herren påla ikke Abraham omskjærelsen som paktsplikt før han hadde vist ham sin nåde i gjerning ved å føre ham til Kanaan og gjentatte ganger love ham en stor ætt og at han en gang skulle eie landet. Han ga ikke Israels barn loven ved Sinai før han med sterk arm hadde fridd dem ut av trelldommen i Egypt, båret dem på ørnevinger og ført dem til seg selv, og slik gjort dem villige til med glede å love å gjøre alt han sa til dem som sitt paktsfolk.

På samme måte krevde han nå ikke at omskjærelsen skulle tas opp igjen – den forpliktet som paktstegn til å holde hele loven – før han hadde gitt sitt folk håndfaste beviser i seieren over amorittkongene Sihon og Og og i den underfulle delingen av Jordans vann. Slik hadde han vist at han kunne rydde bort alle hindringer for at løftene hans skulle bli oppfylt, og gi dem det lovte landet til arv, slik han hadde sverget deres fedre.

V. 8–15. Til de ble friske

«[8]Da hele folket var blitt omskåret, holdt de seg i ro der hvor de var i leiren, til de ble friske igjen.»

Da alle var omskåret, holdt folket seg i ro i leiren til de omskårne var blitt friske. «Holdt seg i ro der hvor de var» betyr at de ble sittende stille uten å foreta seg noe. Omskjærelsen kunne ikke skje før dagen etter overgangen, altså etter 4,19 tidligst den ellevte dagen i den første måneden.

Påsken skulle holdes og ble holdt den fjortende (v. 10), og derfor har noen ment at de to beretningene ikke lar seg forene, og stemplet beretningen om omskjærelsen som en senere, uhistorisk legende. De innvender at smertene etter omskjærelsen gjorde en syk i flere dager og var verst den tredje dagen (1 Mos 34,25), så folket ikke kunne ha holdt påske den dagen, og at det var umulig å omskjære hele folket på én dag.

Begge innvendingene bygger på gale forutsetninger. Antallet som skulle omskjæres, settes urimelig til en million. Ved tellingen kort før på Moabs sletter var det bare 601 730 menn fra tjue år og oppover, foruten 23 000 levitter fra en måned og oppover.

Etter vanlige befolkningsforhold kan da hele den mannlige delen av folket ikke ha vært mer enn en million i alt. Av dem var mellom 280 000 og 330 000 over trettiåtte år. De var født før dommen ved Kadesj, de fleste før utgangen fra Egypt, og var allerede omskåret. Bare 670 000, høyst 720 000, skulle altså omskjæres nå. De omskårne utgjorde dermed omkring en tredjedel av alle menn, og arbeidet kunne uten vanskelighet gjøres på én dag.

Heller ikke beviser 1 Mos 34,25 at smertene var verst den tredje dagen. Og selv om det var slik, ville det ikke hindre påskefeiringen, for lammene kunne slaktes og lages til av de 280 000–330 000 som var omskåret fra før. Også de som ennå var syke, kunne være med på måltidet, for det var bare levittisk urenhet, ikke sykdom eller smerte, som etter loven stengte en ute (4 Mos 9,10 ff.).

Og når det var omkring 300 000 menn over førti år som ikke bare kunne omskjære sønner og yngre brødre, men om nødvendig kunne gripe sverdet når som helst, var det ingen grunn til å frykte et angrep fra kanaaneerne – selv om de ikke hadde vært lammet av den underfulle overgangen over Jordan.

V. 9. Skammen fra Egypt veltes av

> «[9]Og Herren sa til Josva: I dag har jeg veltet av dere skammen fra Egypt. – Siden har dette stedet vært kalt Gilgal like til denne dag.»

Da omskjærelsen var fullført, sa Herren til Josva: «I dag har jeg veltet av dere skammen fra Egypt.» «Skammen fra Egypt» er den skammen som kom fra Egypt, slik «Moabs spott» i Sef 2,8 er den spotten Moab øste over Israel (jf. Jes 51,7; Esek 16,57). Det er ikke trelldommen i Egypt eller den elendigheten som ennå hang ved israelittene derfra, og heller ikke den nøden de i tillegg led under vandringen fordi Herren var vred.

Det er den skammen som lå i egypternes tanker og ord: at Herren hadde ført israelittene ut av Egypt for å gjøre ende på dem i ørkenen (2 Mos 32,12; 4 Mos 14,13–16; 5 Mos 9,28). Den skammen hvilte på Israel så lenge folket var dømt til å flakke rastløst omkring og dø i ørkenen. Med omskjærelsen i Gilgal ble den veltet av, for den viste i gjerning at pakten var fullt gjenopprettet, og den var et pant på at Herren nå ville gi dem Kanaans land til arv.

Etter dette fikk leirplassen navnet Gilgal (*gilgal*, גִּלְגָּל, «velting»), av verbet *galal* (גָּלַל, «velte, rulle»). Forklaringen er ikke gal eller uhistorisk fordi navnet bare har med bildet av veltingen, ikke hele tanken om at skammen ble veltet av. Hensikten var ikke å lage et ord som uttømmende rommet hele hendelsen, men å gi et slående navn som minnet om den.

Det er feil når noen mener at navnet må forklares annerledes, og at dette Gilgal er det samme som Gelilot («ringene») i 18,17. Ordet *gilgal* betyr først «velting», så «hjul» (Jes 28,28), og selv om det kanskje også kan bety «krets», er det verken den opprinnelige eller den eneste betydningen.

Etter Josefus slo Israel leir femti stadier, omkring to og en halv times gang, fra Jordan og ti stadier, en halv times gang, fra Jeriko – altså på sletten mellom Jeriko og Jordan. Det var et ubebodd og udyrket sted som først fikk navnet Gilgal fordi Israel lå i leir der. Noen by eller landsby fantes det aldri der, verken da eller senere.

Ellers kan det bare påvises at dette Gilgal er nevnt i Mika 6,5 og 2 Sam 19,15.40. Eusebius og Hieronymus forteller at en på deres tid viste fram et øde sted ved den andre romerske milen fra Jeriko, som folkene i området holdt i stor ære, men det beviser ikke at det fantes noen by der på israelittenes tid. Det er derfor ikke rart at forskere ikke har funnet noen rester av Gilgal øst for Jeriko. Om beliggenheten til det Gilgal som nevnes i 9,6 og 10,6, se ved 8,35.

V. 10–12. Påsken og slutten på mannaen

> «[10]Mens Israels barn lå i leir ved Gilgal, holdt de påske der på Jerikosletten, om kvelden den fjortende dagen i måneden. [11]Og dagen etter påsken åt de av landets grøde, usyret brød og ristet korn åt de den dagen. [12]Mannaen hørte opp dagen etter, for nå åt de av landets grøde. Israels barn fikk ikke mer manna, men de åt dette året av det som var avlet i Kana'ans land.»

Da hele folket ved omskjærelsen igjen var tatt inn i pakten med Herren, holdt de påske om kvelden den fjortende dagen i måneden (nisan), slik loven foreskrev (2 Mos 12,6.18; 3 Mos 23,5; 4 Mos 28,16; 5 Mos 16,6). Påsken hadde nok ikke vært holdt siden de forlot Sinai (4 Mos 9,1 ff.). Dagen etter, den sekstende, dagen etter den første høytidsdagen, åt de usyret brød og ristet korn (jf. 3 Mos 2,14) av landets grøde, korn som var vokst i Kanaans land; for fra den dagen hørte mannaen helt opp.

I 4 Mos 33,3 betyr «dagen etter påsken» den femtende nisan, men her må det være den sekstende. Landets grøde, som de åt ikke bare den dagen, men hele det året (v. 12), kan ikke være fjorårets korn. Det må være årets avling, det nye kornet, og av det fikk de ikke ete før det var helliget Herren ved at kornbandet ble svinget fram for ham på den andre påskedagen (3 Mos 23,11).

Det skulle skje dagen etter sabbaten, den første dagen av de usyrede brøds høytid, som ble holdt som sabbat. Det var den sekstende nisan, for den sjudagers høytiden begynte den femtende (3 Mos 23,6; 4 Mos 28,17). «Dagen etter påsken» er altså det samme som «dagen etter sabbaten» i 3 Mos 23,11.

Ordet påske er her ikke brukt i den opprinnelige, snevrere betydningen om påskemåltidet om kvelden den fjortende, som skilles klart fra de usyrede brøds høytid (3 Mos 23,5; 4 Mos 28,16). Det er brukt i den videre betydningen vi allerede møtte i 5 Mos 16,2, der navnet etter hvert kom til å gjelde hele den sjudagers høytiden. Forfatteren gikk ut fra at alt dette var kjent fra Moseloven, og fant det ikke nødvendig å forklare det nærmere.

Ordene betyr heller ikke at de spiste usyret brød for første gang den sekstende nisan, for det hadde de allerede spist til påskelammet. Det nye var at de åt usyret brød av landets grøde, årets nye korn. Derfor understrekes det at det skjedde «den dagen»: Ikke bare begynte de å

ete av det nye kornet, men fra da av fikk Israels barn ikke mer manna. Dette viser tilbake til 2 Mos 16,35 og må forstås ut fra det stedet: Den dagen tok mannagaven helt slutt.

V. 13–15. Høvdingen over Herrens hær

> «[13]Mens Josva var ved Jeriko, hendte det en gang at han så opp og fikk øye på en mann som sto foran ham med et løftet sverd i hånden. Josva gikk bort til ham og sa: Er du for oss, eller er du med fiendene våre? [14]Han svarte: Nei, jeg er høvdingen over Herrens hær. Nå er jeg kommet. – Da falt Josva på sitt ansikt til jorden og tilba og sa til ham: Hva har min herre å si til sin tjener? [15]Og høvdingen over Herrens hær sa til Josva: Dra skoen av din fot! For det stedet du står på, er hellig. – Og Josva gjorde så.»

Josva var «ved Jeriko», egentlig «i Jeriko»: like inntil byen, ja i tankene inne i den, mens han grunnet på hvordan den skulle erobres. Da så han opp og fikk øye på en mann med draget sverd i hånden. Han gikk bort til ham og spurte: «Er du for oss, eller er du med fiendene våre?» Svaret var: «Nei, jeg er høvdingen over Herrens hær. Nå er jeg kommet.» Han som viste seg, hørte verken til israelittene eller til fiendene. Han var høvdingen over Herrens hær, det vil si over englene.

«Herrens hær» betyr ikke Israels folk, som nettopp skulle begynne sin krig. Riktignok kalles den hæren som dro ut av Egypt, «Herrens hærer» (2 Mos 12,41), men israelittene kalles aldri Herrens hær i entall. «Herrens hær» er det samme som «himmelens hær» (1 Kong 22,19) og betyr englene, som i Sal 148,2 og 103,21.

Med ordene «Nå er jeg kommet» vil englenes høvding forklare hvorfor han er kommet. Men Josva avbryter ham ved å falle ned for ham og si: «Hva har min herre å si til sin tjener?» Derfor befaler han Josva først å ta av seg skoene, fordi stedet han står på, er hellig.

At Josva falt ned og «tilba», betyr ikke at han straks kjente ham igjen som Herrens engel, som er lik Gud. Ordet for å tilbe brukes ikke alltid om gudsdyrkelse, men svært ofte bare om den dype ærbødigheten en underordnet i Østen viste sin overordnede eller kongen (f.eks. 2 Sam 9,6; 14,33). Josva tiltalte ham heller ikke med gudsnavnet *Adonaj* (אֲדֹנָי, «Herren»), men bare *adoni* (אֲדֹנִי), «min herre».

Uansett så Josva straks at dette var et høyere vesen, en engel. Og han må ha forstått at han var mer enn en skapt engel av høy rang –

nemlig Herrens engel, som i sitt vesen er lik Gud, den usynlige Guds synlige åpenbarer – så snart engelen befalte ham å ta av seg skoene. Den befalingen måtte minne ham om at Gud viste seg for Moses i den brennende tornebusken (2 Mos 3,5), og den viste at han som nå viste seg, var den samme som hadde åpenbart seg for Moses som Abrahams, Isaks og Jakobs Gud.

Hva han kom for, viste det dragne sverdet i hånden (jf. 4 Mos 22,31). Ved det viste han seg som en himmelsk kriger, eller som han selv sier til Josva, som høvdingen over Herrens hær. Sverdet sa i seg selv: «Nå er jeg kommet med min himmelske hær for å føre krig mot kanaaneerne og hjelpe deg og ditt folk.» Dette skjedde ikke i et syn, men var en virkelig, ytre hendelse. Josva så mannen med sverdet et stykke unna og gikk bort til ham for å tale med ham, og det lar seg ikke forene med et indre syn.

Kapittel 6. Jerikos fall

Da Josva hadde tatt av seg skoene, gjorde fyrsten over Herrens hær kjent hvorfor han var kommet (v. 2–5). Men før budskapet blir gjengitt, skyter fortelleren inn en forklarende merknad om byen Jeriko, så vi skal forstå den nøyaktige meningen med budskapet som følger. Den ligger ikke bare i at Herren ville gi Jeriko i Israels hånd, men først og fremst i at byen han ville gi dem, var så sterkt befestet.[1]

V. 1–14. Jeriko holdt portene lukket

> «[1]Jeriko holdt portene lukket og låst på grunn av Israels barn. Ingen gikk ut, og ingen kom inn.»

Ordrett står det at Jeriko «stengte og var stengt» (jf. Dom 9,51). Partisippene uttrykker at tilstanden varte, og når den aktive og den passive formen av samme verb står sammen, forsterker det tanken. Den får enda mer ettertrykk av tillegget «ingen gikk ut, og ingen kom inn»: byen var så godt stengt at ingen kunne komme verken ut eller inn.

V. 2–5. Herrens befaling

> «[2]Da sa Herren til Josva: Se, jeg har gitt Jeriko med kongen og de tapre krigerne i din hånd. [3]La nå alle stridsmennene gå omkring byen, rundt om den én gang! Slik skal du gjøre i seks dager. [4]Sju prester skal bære sju jubelhorn foran arken. Men den sjuende dagen skal dere gå sju ganger omkring byen, og prestene skal blåse i hornene. [5]Når de så blåser i jubelhornet med lange toner, og dere hører lyden av hornet, da skal hele folket sette i et høyt rop. Da skal

[1]Kapittelskillet står her på et uheldig sted. Synet av englefyrsten slutter ikke med 5,15; det han kom for å si, følger i 6,2–5, og 6,1 er bare en forklarende setning foran budskapet. Lar vi synet slutte med 5,15, må vi anta enten at beretningen er kommet ned til oss i lemlestet form, eller at synet tok slutt uten at noe oppdrag ble gitt – og det ene er like utrolig som det andre.

bymuren falle ned der hvor den står, så folket kan stige over den, hver rett fram for seg.»

«Da sa Herren til Josva»: dette fortsetter 5,15, for 6,1 er bare en parentes. Den som taler, er fyrsten over Herrens hær (5,14), Herrens engel, som ofte blir satt likt med Herren selv. «Jeg har gitt» viser til Guds råd, som allerede sto fast, selv om oppfyllelsen ennå lå i framtiden. «De tapre krigerne» står som tillegg til Jeriko – byen sett som et samfunn – og dens konge.

V. 3–5 forklarer hvordan Herren ville gi Jeriko i Josvas hånd. Alle Israels stridsmenn skulle gå omkring byen én gang om dagen i seks dager. Mens de gikk, skulle sju prester bære sju jubelhorn foran arken; det betyr at også arken selv skulle bæres omkring byen i et høytidelig tog. Den sjuende dagen skulle de gå sju ganger omkring byen, og prestene skulle blåse i hornene. Når jubelhornet lød og folket satte i et høyt rop, skulle bymuren falle ned «under seg selv», det vil si der den sto.

«Jubelhornene» er ikke prestenes sølvtrompeter (4 Mos 10,1 ff.), men store horn, eller instrumenter formet som horn, med en kraftig tone som bar langt (se 3 Mos 23,24; 25,11). De kalles også bare *sjofar* («horn», v. 5; jf. 2 Mos 19,16) eller *jovel* («jubelhorn», 2 Mos 19,13). Å blåse «med lange toner» betyr å la hornet lyde i lange, trukne toner.

Så skulle folket stige opp, det vil si trenge inn i byen over den falne muren, «hver rett fram for seg» – rett inn i byen uten å se seg om etter sidemannen til høyre eller venstre (jf. v. 20).

V. 6–7. Josva gir befalingen videre

«[6]Da kalte Josva, Nuns sønn, prestene til seg og sa til dem: Dere skal bære paktens ark, og sju prester skal bære sju jubelhorn foran Herrens ark. [7]Og til folket sa han: Dra fram og gå omkring byen. De væpnede menn skal gå foran Herrens ark.»

Beretningen forteller først hvordan Josva kunngjorde Guds befaling (v. 6–7), så hvordan den ble utført (v. 8–20), og til sist hvordan Jeriko ble brent og Rahab berget (v. 21–27). Når Josva gir befalingen videre, nevner han først bare hovedsaken. At det i den hebraiske teksten står «de sa» i v. 7, kommer av at Josva kunngjorde dette for folket gjennom tilsynsmennene (1,10–11; 3,2–3). Her kommer også den nærmere ord-

ningen av toget, som var utelatt i v. 3–5: «de væpnede menn» skulle gå foran arken.

«De væpnede» er ikke alle stridsmennene, for i skildringen av toget blir stridsmennene (v. 3) delt i «de væpnede» og «de som avsluttet toget» (v. 9.13). Det er derfor nærliggende å tro, med Kimchi og Rasji, at de væpnede var stridsmennene fra Ruben, Gad og halve Manassestammen (4,13), og at resten kom fra de andre stammene.

Ser vi på selve hendelsene, blir det straks klart at gjengivelsen av englens budskap i v. 3–5 hopper over flere ting for å unngå for mange gjentakelser. De må derfor hentes fra skildringen av det som skjedde. Først får vi i v. 8–10 ordningen av toget: Arken, med prestene og jubelhornene foran seg, skulle gå i midten; en del av stridsmennene skulle gå foran og resten etter. Prestene skulle blåse i hornene hver gang de gikk rundt i de sju dagene (v. 8–9.13), og først den sjuende gangen den sjuende dagen skulle folket sette i krigsropet på Josvas befaling, og da skulle murene falle (v. 10.16).

Vi kan heller ikke tvile på at Josva allerede ved den første kunngjøringen om byens fall hadde fått befalingen fra engelen som han gir folket i v. 17 ff.: at hele byen med alle innbyggerne og alt som var i den, skulle bannlyses for Herren.

V. 8–11. Den første dagen

> «[8]Da Josva hadde sagt dette til folket, gikk de sju prestene fram, de som bar de sju jubelhornene for Herrens åsyn. De blåste i hornene, og Herrens paktsark fulgte etter dem. [9]De væpnede mennene gikk foran prestene som blåste i hornene, og de som avsluttet toget, gikk etter arken, mens det ustanselig ble blåst i hornene. [10]Josva bød folket og sa: Dere skal ikke rope og ikke la deres røst høre. Det skal ikke gå et ord ut av munnen deres før jeg sier til dere: Rop nå! Da skal dere rope. [11]Så førte han Herrens ark omkring byen, én gang rundt om den. Deretter dro de inn i leiren og ble der natten over.»

V. 8–11 forteller om toget den første dagen, og i v. 10 er påbudet om krigsropet føyd til som et tillegg. Det står «for Herrens åsyn» i stedet for «foran Herrens ark», for arkens hele betydning lå i at Herren gjennom den lot folket kjenne hans nådige nærvær. I v. 11 er meningen at Herrens ark gikk omkring byen; verbformen har her aktiv, ikke kausativ mening (som i 2 Sam 5,23).

V. 12–14. De neste fem dagene

«[12]Morgenen etter sto Josva tidlig opp, og prestene bar Herrens ark. [13]Og de sju prestene som bar de sju jubelhornene foran Herrens ark, gikk hele tiden og blåste i hornene. De væpnede mennene gikk foran dem, og de som sluttet toget, gikk etter Herrens ark. Hele tiden ble det blåst i hornene. [14]Slik gikk de den andre dagen én gang omkring byen. Så vendte de tilbake til leiren. Dette gjorde de i seks dager.»

Toget de neste fem dagene var likt det første: «Dette gjorde de i seks dager.»

V. 15–20. Den sjuende dagen og murens fall

«[15]Den sjuende dagen sto de tidlig opp, med det samme det grydde av dag, og så gikk de sju ganger rundt byen. De bar seg at på samme måten som før, bare at de denne dagen gikk sju ganger omkring byen. [16]Og da prestene blåste i hornene den sjuende gangen, da sa Josva til folket: Rop nå! for Herren har gitt dere byen. [17]Byen og alt som er i den, skal være viet til Herren og bannlyst. Bare horkvinnen Rahab og alle som er i huset hos henne, skal få leve, fordi hun skjulte de mennene som vi hadde sendt ut. [18]Men vokt dere vel for det som er bannlyst, så dere ikke først slår med bann og siden tar av det som er bannlyst. For da legger dere Israels leir under bann og fører den i ulykke. [19]Men alt sølv og gull og alle ting som er av kobber og jern, skal være helliget til Herren og komme i Herrens skattkammer. [20]Så ropte folket, og de blåste i hornene. Og det skjedde da folket hørte lyden fra hornene, og de satte i et høyt rop, da falt muren helt sammen, og folket steg rett inn i byen og inntok den.»

Den sjuende dagen begynte toget ved daggry, så de kunne rekke å gå rundt byen sju ganger «på samme måten som før», etter den ordningen som var blitt fast regel. Ved den sjuende runden bød Josva stridsmennene sette i krigsropet. Samtidig kunngjorde han bannet over byen og advarte dem mot å ta noe av det bannlyste.

Fordi Herren hadde gitt Jeriko i Israels hånd, skulle de vie byen til ham som bannlyst (*herem*, חֵרֶם), det vil si som noe hellig som tilhørte Herren og ikke skulle røres av mennesker, som førstegrøden av Kanaans land (se 3 Mos 27,28–29). Bare Rahab og alt som hørte henne til, var unntatt fra bannet, fordi hun hadde skjult speiderne.

Innbyggerne i en avgudsdyrkende by som var bannlyst, skulle drepes sammen med feet, og alt gods i byen skulle brennes, slik Moses

selv hadde befalt på grunnlag av loven i 3 Mos 27,29. Bare metallene var unntatt – gull, sølv og karene av kobber og jern. De skulle bringes til Herrens skattkammer, det vil si skattkammeret ved tabernaklet, som noe hellig for Herren (v. 19; jf. 4 Mos 31,54).

Den som tok noe av det bannlyste til seg selv, kom selv under bann. Det var ikke bare fordi han hadde ført noe avskyelig inn i huset sitt, slik Moses sier om avgudenes gull og sølv (5 Mos 7,25). Han hadde også grepet syndig inn i Herrens rett ved å tilegne seg det som var viet ham, og han hadde med vilje brutt selve bannet. Det er dette ordene i v. 18 peker på: «så dere ikke først slår med bann og siden tar av det som er bannlyst».

Som Ludovicus de Dieu sier: «Det lar seg ikke forene å vie alt til Gud og likevel ta en del til eget bruk. Enten skulle det ikke ha vært viet, eller så skulle de holde seg borte fra det når det først var viet.» Et slikt tyveri av det bannlyste ville gjøre selve Israels leir bannlyst og føre den i ulykke (jf. 1 Mos 34,30).

Da hornene lød og folket satte i krigsropet, falt bymuren sammen, og israelittene stormet inn og tok byen, slik det var sagt i v. 5. At «folket ropte» står først i v. 20, betyr ikke at folket ropte før hornene lød. Det kommer av at Josva bare hadde nevnt ropet i påbudet sitt i v. 16. Rett etter står det da også uttrykkelig at folket ikke satte i det høye ropet før de hørte hornene.

Hvorfor muren falt. Forsøkene på å forklare murens fall som noe naturlig – ved et jordskjelv, ved undergraving eller ved en brå storm mot innbyggere som de underlige togene dag etter dag hadde lullet inn i falsk trygghet, slik Ewald har prøvd å bortforklare underet – fortjener egentlig ingen alvorlig gjendrivelse, for de er alle tvunget inn i teksten. Bare den som på forhånd avviser alt overnaturlig, kan benekte underet. For det følger svært naturlig etter den underfulle ferden over Jordan, og det stemmer helt med hensikten og ånden i Guds frelsesplan.

Som Hess sier: «Først må elva vike for å gi dem inngang til landet, og så må bymuren falle for å åpne en befestet by. To så avgjørende bevis på at Herren virket med dem, så kort tid etter Moses' død, måtte være et pant selv for de mest jordbundne om at den samme Gud var med dem som så mektig og underfullt hadde ført fedrene deres gjennom Sivsjøen.» At dette var en del av hensikten, ser vi av v. 27.

Men den egentlige hensikten med underet, eller grunnen til at Gud ga byen i Israels hånd uten kamp, forklarer det ikke. Den grunnen må vi finne i at Jeriko ikke bare var den første, men også den sterkeste byen i Kanaan, og dermed nøkkelen til hele landet: Hadde de den, lå veien åpen, og hele landet var så å si gitt i deres hånd.

Herren ville gi sitt folk den første og sterkeste byen i Kanaan som førstegrøden av landet, uten at de selv strevde for den, som et tegn på at han nå ville gi dem hele landet til eiendom, slik han hadde lovt.

De skulle ikke se erobringen som sitt eget verk eller frukten av egen innsats og regne landet som en velfortjent eiendom de kunne gjøre med som de ville. De skulle alltid bruke det som en nådegave fra Herren, som han bare hadde betrodd dem, og som han kunne ta fra dem igjen hvis de falt fra ham og gjorde seg uverdige til hans nåde.

Denne hensikten måtte bli svært tydelig med en så sterkt befestet by som Jeriko. Murene ville se uinntakelige ut for et folk som hadde vokst opp i ørkenen og ikke hadde noen erfaring med å beleire eller storme befestede byer, og uten Guds inngrep ville de i alle fall lenge ha forblitt uinntakelige.

Men dette forklarer ikke sammenhengen mellom hornene, folkets rop og murens fall, eller hvorfor Gud bød at de skulle gå rundt byen hver dag i sju dager og sju ganger den sjuende dagen. Når det likevel var Guds vise ordning, må det ha hatt en mening.

Arken og hornene. Meningen med togene samler seg utvilsomt i paktens ark og prestenes hornstøt foran den. I beretningen blir arken stadig kalt Herrens ark, for å vise at Herren, som tronet over kjerubene på arken, gikk omkring den fiendtlige byen midt i sitt folk; i v. 8 står til og med «Herren» i stedet for «Herrens ark». Sju prester gikk foran arken og blåste i jubelhornene mens toget gikk.

Første gang vi leser om hornstøt, er ved Sinai. Der kunngjorde Herren for folket ved foten av fjellet at han steg ned, ikke bare med andre fryktelige tegn, men også med et kraftig, langt hornstøt (2 Mos 19,16.19; 20,18–21). Senere ble hornblåsing foreskrevet i Israels gudstjeneste på nymånedagen i den sjuende måneden (3 Mos 23,24) og når det store jubelåret ble kunngjort (3 Mos 25,9).

Hornstøtet ved pakteslutningen på Sinai var som et herolds rop som kunngjorde for Israels stammer at Herren deres Gud var kommet for å fullbyrde sin pakt og grunnlegge sitt rike på jorden.

På samme måte skulle hornblåsingen ved høytidene dels minne Herren om folket år for år i begynnelsen av sabbatsmåneden, så han kunne komme til dem og gi dem sitt rikes sabbatshvile. Dels skulle den etter hver sju ganger sju år, på den store forsoningsdagen, kunngjøre at det store nåde- og frihetsåret var kommet. Det skulle gi Guds folk frihet fra trelldom, føre dem tilbake til sin eiendom og fri dem fra det bitre slitet på jorden, og slik gi dem en forsmak av den herlige frihet Guds barn skal nå når Herren kommer igjen for å fullende sitt rike.

Men når Herren kommer for å grunnlegge, bygge opp og fullende sitt rike på jorden, kommer han også for å styrte og knuse den verdensmakten som står hans rike imot. Når Gud åpenbarer sin nåde og miskunn mot sine barn, går det alltid hånd i hånd med at han åpenbarer rettferd og dom over de ugudelige som er hans fiender. Var hornstøtet for Israels menighet tegnet på at Herren dens Gud nådig kom for å ha samfunn med den, var det like fullt et varsel om dom for en ugudelig verden.

Dette viser tydelig nok hva hornstøtene ved Jeriko betydde. Prestene gikk foran paktens ark – den synlige tronen for den usynlige Gud som bodde blant sitt folk – midt i Israels hær. Med hornstøtene skulle de kunngjøre for både israelitter og kanaaneere at hele jordens Herre trådte fram for å holde dom over Jeriko, det sterke bolverket for kanaaneernes makt.

Og når murene falt etter hornstøtene og Guds stridsmenns krigsrop, skulle det varsle at alle den ugudelige verdens sterke bolverk skal styrtes ved den allmektige Herren over himmel og jord. Slik ble Jerikos fall et sinnbilde og forbilde på at all verdensmakt skal falle for Herren når han kommer for å føre sitt folk inn i Kanaan og grunnlegge sitt rike på jorden.

På grunn av denne hendelsen nevner profetene ofte hornstøt som tegn og varsel om at Herren åpenbarer seg i store dommer. Gjennom dem knuser han den ene verdensmakten etter den andre, og slik holder han oppe og utvider sitt rike på jorden og fører det fram mot fullendelsen.

Den vil det nå når han ved den siste basun stiger ned fra himmelen i sin herlighet, med et bydende rop, med overengels røst og med Guds basun, for å oppreise de døde og forvandle de levende, dømme verden,

kaste djevelen, døden og dødsriket i ildsjøen, skape en ny himmel og en ny jord og reise Guds bolig hos menneskene i det nye Jerusalem for all evighet (1 Kor 15,51 ff.; 1 Tess 4,16–17; Åp 20–21).

De sju dagene. Like meningsfull var ordningen at de skulle gå rundt Jeriko i sju dager, og sju ganger den sjuende dagen. I Skriften er tallet sju et sinnbilde på Guds verk og på den fullendelsen han allerede har virket eller en gang skal virke. Det bygger på at verden ble skapt på seks dager, og at skapelsesverket ble fullendt da Gud hvilte den sjuende dagen.

Murene skulle ikke falle før de hadde gått rundt byen i sju dager, og ikke før de hadde gjort det sju ganger den sjuende dagen, og da under lyden av jubelhornene og krigsropet fra Guds folks stridsmenn. Ved denne ordningen ville Gud at Jerikos fall – byen var nøkkelen til Kanaan – skulle bli et forbilde på at denne verdens makt, som reiser seg mot Guds rike, til sist skal bli ødelagt på den ytterste dag.

Slik viste han sin menighet at verdensmakten som sto den imot, ikke skulle styrtes med ett, men først etter lang strid og ved verdens ende. Samtidig viste han fiendene av sitt rike at hvor lenge deres makt enn kunne holde stand mot Guds rike, ville den til sist bli knust på et øyeblikk.

V. 21–27. Rahab blir berget

> «[21]Og de slo med bann alt som var i byen. Både menn og kvinner, både unge og gamle, storfe og småfe og esler slo de med sverdets egg. [22]Men Josva sa til de to mennene som hadde utspeidet landet: Gå inn i horkvinnens hus og før kvinnen og alle dem som hører henne til, ut derfra, slik som dere har lovt henne med ed. [23]De unge mennene som hadde vært speidere, gikk da inn og førte Rahab ut av huset, likeså hennes far og mor og brødre og alle som hørte henne til. Hele hennes slekt førte de ut og lot dem få oppholde seg et sted utenfor Israels leir.»

Da Jeriko var tatt, ble mennesker og dyr slått med bann, det vil si drept uten skånsel (v. 21; jf. v. 17). Bare Rahab og slekten hennes ble unntatt. Josva hadde bedt de to speiderne hente dem ut av huset hennes, og først ble de ført til et trygt sted utenfor Israels leir (v. 22–23). «Alle som hørte henne til» er ikke alt hun eide, men alle personene i

huset hennes, og «hele hennes slekt» er alle slektningene hennes, ved blod eller ekteskap (jf. 2,13).

Clericus har rett i at Rahabs hus var bygd inn i bymuren og delvis hvilte på den (2,15), og at den delen av muren der huset sto, derfor ikke kan ha falt sammen med resten – «ellers ville ingen ha våget å bli i huset når muren falt». Men vi kan ikke dra den videre slutningen at huset ble spart da byen ble brent. (*Når reisende i middelalderen sa at de hadde sett Rahabs hus, hører det til den fromme overtroens villfarelser.*)

De lot dem «oppholde seg» utenfor Israels leir (ordrett: «lot dem hvile», det vil si brakte dem i sikkerhet; jf. 1 Mos 19,16) til de hadde gjort det som trengtes for å bli tatt opp i Herrens menighet: De måtte gi opp avgudsdyrkelsen og den hedenske overtroen og vende seg til Israels Gud som den eneste sanne Gud. For mennene kom omskjærelsen til, og dessuten de renselsene som var vanlige på den tiden når noen ble tatt opp i pakten med Herren, men om dem vet vi ikke mer.

V. 24. Byen blir brent

> «[24]Men byen med alt det som var i den, brente de opp med ild. Bare sølvet og gullet og alle de ting som var av kobber og jern, la de ned i skattkammeret i Herrens hus.»

Da mennesker og dyr var drept og Rahab og slekten hennes var brakt i sikkerhet, satte israelittene ild på byen med alt som var i den. Bare metallene ble unntatt; de ble ført til skattkammeret ved tabernaklet, slik det var befalt i v. 19.

Da de andre byene i Kanaan ble inntatt, ble bare innbyggerne drept, mens feet og resten av byttet tilfalt erobrerne, slik det også var da Sihons og Ogs land og byer ble erobret (jf. 8,26–27; 10,28 med 5 Mos 2,34–35; 3,6–7). Herren hadde nemlig bare befalt at Kanaans innbyggere skulle bannlyses (5 Mos 7,2; 20,16–17).

I Jeriko ble derimot mennesker, fe og bytte bannlyst, og selve byen skulle legges i aske. Det var fordi Jeriko var den første byen i Kanaan som Herren hadde gitt sitt folk. Israel skulle derfor ofre den til Herren som førstegrøden av landet og hellige den til ham som bannlyst. Det skulle være et tegn på at de hadde fått hele landet som len av hans hånd, og at de ikke ville rane til seg som bytte det som tilhørte Herren.

V. 25. Rahab blant Israels folk

> «[25]Horkvinnen Rahab og hennes fars slekt og alle dem som hørte henne til, lot Josva få leve. Hun ble boende blant Israels folk inntil denne dag, fordi hun skjulte de mennene som Josva hadde sendt for å utspeide Jeriko.»

Rahab og alle som hørte henne til, lot Josva få leve, så hun bodde blant Israel «inntil denne dag». Denne merknaden viser tydelig at beretningen ble skrevet ikke lenge etter hendelsen.

Rahab er uten tvil den samme som den Rahab i Jesu Kristi ættetavle som ble gift med Salmon, høvding i Juda, og fødte ham Boas, Davids stamfar (Matt 1,5). Tvilen på at de er den samme, bygger for det meste på den samme anstøtelsen som fikk den arameiske oversettelsen (targumen) til å gjøre Rahab til vertshusholderske: at hun hadde levd et vanærende liv.

Hieronymus sier derimot godt: «I Frelserens ættetavle er ingen av de hellige kvinnene tatt med, bare slike som Skriften laster, for at han som kom for synderes skyld, og selv ble født av syndere, skulle utslette alles synder.» At navnet skrives litt ulikt på gresk i Matteus og i Hebr 11,31 og Jak 2,25, er ingen grunn til tvil, for også Josefus skriver navnet til horkvinnen Rahab på samme måte som Matteus.

Knobel innvender at Salmon og Rahab levde altfor tidlig til å være foreldrene til Boas. Men den innvendingen har bare kraft hvis det kan bevises at hvert ledd er med i Davids ættetavle (Rut 4,21–22; 1 Krøn 2,11; Matt 1,5), og at Boas virkelig var Davids oldefar. Mange eksempler viser tvert imot at ættetavlene hopper over personer som ikke var kjent.

Mer vet vi ikke om Rahab. Det de senere rabbinerne forteller – at hun ble gift med Josva, eller at hun ble mor til åtte profeter, og annet slikt – er fabler uten noe historisk grunnlag.

V. 26. Forbannelsen over Jeriko

> «[26]Den gang lot Josva folket sverge denne ed: Forbannet for Herrens åsyn være den mannen som går i gang med å bygge opp igjen denne byen Jeriko! Når han legger byens grunnvoll, skal det koste ham hans førstefødte sønn, og når han setter opp byportene, skal det koste ham hans yngste sønn.»

Josva fullbyrdet bannet over Jeriko helt etter Guds bud i 5 Mos 13,16, og for at ødeleggelsen av byen skulle være et minnesmerke for ettertiden om Guds rettferd, som viser seg hellig på de ugudelige, beseglet

han bannet med en ed. Rytmen og parallellene i forbannelsen er tydelige. De to siste leddene sier at den som bygde byen opp igjen, skulle betale for det med alle sine sønner, fra den førstefødte til den yngste.

Ordet «bygge» sikter ikke til å sette opp hus på stedet der byen var brent ned, men til å gjenreise byen som festning; verbet *bana* (בָּנָה) brukes ofte om å befeste en by (f.eks. 1 Kong 15,17; 2 Krøn 11,6; 14,6–7). En by blir ikke grunnlagt ved at noen hus blir reist på ett sted, men ved at husene blir sluttet sammen med en mur omkring.

Særlig ser vi det av slutten på verset, der «bygge» blir forklart med å legge grunnvollen og sette opp portene. Å sette opp portene er ikke å sette dører i husene, men å reise byporter, og det kan bare gjøres når bymuren står. Var det å sette opp portene tegnet på at muren var ferdig og byen gjenreist som festning, kan grunnvollen i parallelleddet bare være grunnvollen til bymuren.

Denne forståelsen, som både språket og sakforholdene støtter, blir også bekreftet av den senere historien. Josva ga selv Jeriko til Benjamin sammen med andre byer (18,21), og det viser at han mente de skulle bo der. Senere blir da også «Palmebyen», det vil si Jeriko, nevnt som bebodd (Dom 3,13; 2 Sam 10,5).

Likevel gikk Josvas forbannelse ikke i oppfyllelse før i Akabs tid, da Hiel fra Betel tok fatt på å gjøre Jeriko til en befestet by (1 Kong 16,34).[2]

V. 27. Herren var med Josva

> «[27]Og Herren var med Josva, og ryktet om ham kom ut over hele landet.»

Slik var Herren med Josva og oppfylte løftet han hadde gitt ham (1,5 ff.), så ryktet om ham gikk ut over hele landet.

[2] At det Jeriko som nevnes mellom Josvas og Akabs tid, ikke skulle ha ligget på det gamle stedet, strider mot 1 Kong 16,34. Der står det ikke at Hiel bygde på det gamle stedet, men at han bygde opp igjen byen Jeriko, som fantes allerede – det vil si gjenreiste den som festning.

Kapittel 7. Akans synd

Ved Jeriko hadde Herren gjort sitt store og hellige navn kjent for kanaaneerne. Men ved Ai skulle israelittene få lære at han også ville vise seg hellig på dem hvis de brøt hans pakt, og at Herrens menighet bare kunne seire over verdensmakten så lenge den var tro mot pakten.

V. 1–12. Akan tar av det bannlyste

> «[1]Men Israels barn handlet troløst med det bannlyste godset. Akan, sønn av Karmi, som var sønn av Sabdi og sønnesønn av Serah, av Judas stamme, tok noe av det som var bannlyst. Da ble Herrens vrede opptent mot Israels barn.»

Enda Josva hadde innskjerpet budet for folket (6,18), forgrep Akan fra Judas stamme seg på det bannlyste godset i Jeriko og førte dermed bann over Israels barn, hele folket. Hans tillitsbrudd blir kalt troløshet fra Israels barns side, og derfor ble Herrens vrede opptent mot hele folket. Å «handle troløst»[1] betyr å bryte en tillit (se 3 Mos 5,15), oftest mot Herren ved å stjele eller holde tilbake noe som var helliget ham – her ved å ta til seg noe som var bannlyst for Herren.

Forbrytelsen ble tilregnet hele folket. Det var ikke en moralsk tilregning, som om hele folket hadde delt Akans sinnelag og båret på det samme syndige begjæret som han satte ut i livet ved tyveriet.

Det var en tilregning som gjaldt folket som fellesskap: Akan var et ledd i folket, og ved sin synd hadde han røvet hele folket den renheten og helligheten det skulle ha for Gud – slik hele legemet blir rammet når ett lem synder.[2]

---

[1] **«handle troløst»** ma'al, מָעַל

[2] Keil viser her til sin tidligere kommentar: Skriften taler om hvert enkelt menneske som gjenstand for Guds miskunn og rettferd, men den lærer like sant at et folk er en levende helhet, der

I stedet for Akan (slik også i 22,20) står Akar i 1 Krøn 2,7. Bokstavene n og r er byttet om for å gi et ordspill med verbet *akar* (עָכַר, «føre i ulykke») i v. 25. I stedet for Sabdi står Simri i 1 Krøn 2,6, tydeligvis en avskriverfeil. Serah var tvillingbror til Peres (1 Mos 38,29–30).

Ordet for «stamme» her, *matte* (מַטֶּה), ser stammen etter dens forgreninger i ætter og brukes vanligvis i de geografiske kapitlene. *Sjevet* (שֵׁבֶט), egentlig «stav» eller «septer», ser stammen som en samlet makt med myndighet og står der stammene opptrer som krigsmakt (v. 14.16; 3,12; 4,2).

V. 2–5. Nederlaget ved Ai

> «[2]Fra Jeriko sendte Josva noen menn til Ai, som ligger ved Bet-Aven, østafor Betel, og han ba dem å dra opp og utspeide landet. Så dro mennene opp og utspeidet Ai. [3]Da de kom tilbake til Josva, sa de til ham: La ikke hele folket dra dit opp! Omkring to eller tre tusen mann kan dra opp og ta Ai. Du trenger ikke å umake hele folket dit, for de er ikke mange. [4]Så dro da omkring tre tusen mann av folket dit opp. Men de flyktet for mennene i Ai. [5]Stridsmennene fra Ai slo i hjel omkring trettiseks mann av Israel. De forfulgte dem fra byporten like til steinbruddene og hogg dem ned i bakkene. Da ble folkets hjerte grepet av angst, og ble som vann.»

Guds vrede, som Akan hadde ført over Israel, kom til syne for menigheten da de prøvde å ta Ai. Byen lå ved Bet-Aven, øst for Betel. Betel het opprinnelig Lus (se 1 Mos 28,19) og lå på grensen mellom Efra'im og Benjamin (16,2; 18,13). Byen ble senere kjent som stedet der Jeroboam innførte kalvedyrkelsen, og den finnes trolig igjen i ruinene Beitin, omtrent fire timers ritt nord for Jerusalem.

Av Bet-Aven er det aldri funnet spor. Ifølge 18,12–13 gikk Benjamins nordgrense fra Jeriko opp i fjellene mot vest, videre til Bet-Aven-ørkenen og så til Lus (Betel).

Etter 1 Sam 13,5 slo filistrene leir ved Mikmas, «foran» – det vil si på forsiden av – Bet-Aven, og etter det må Bet-Aven ha ligget øst eller nordøst for Mikmas. I så fall må Ai søkes i ruinene Medinet Khai eller

---

de enkelte er lemmer på samme legeme og ikke løsrevne atomer. Fordi alle er bundet sammen i et fellesskap Gud har stiftet, går den enkeltes gode og onde gjerninger til gagn eller skade for hele samfunnet. Ser vi staten som en Guds ordning og ikke bare som en avtale mellom mennesker, finner vi ikke vilkårlighet eller urett i at det ene lemmets gjerninger blir lagt hele legemet til last. Vilkårlighet og urett finner vi bare når vi ser bort fra denne grunnleggende enheten og bare ser at de mange deler følgene av den enes synd.

Gai, omtrent førti minutter øst for Geba, der det ligger betydelige ruiner med en ringmur, vernet av bratte dalfører i sør og nord.

Etter råd fra speiderne, som kom tilbake og sa at folket i byen var få, sendte ikke Josva hele hæren mot Ai, men bare omkring tre tusen mann. Siden byen ikke hadde mer enn tolv tusen innbyggere (8,25), kan den knapt ha hatt tre tusen stridsmenn, og de kunne lett ha blitt slått av tre tusen israelittiske krigere.

Men da israelittene angrep, flyktet de for byens folk. Mennene fra Ai drepte omkring trettiseks av dem og forfulgte dem fra porten, det vil si utenfor byen, til «steinbruddene»[3], og slo dem i bakkene. Trolig var det steinbrudd nær skråningen øst for byen, men mer kan ikke sies, for landet er ikke grundig utforsket.

Etter dette nederlaget mistet folket alt mot. «Folkets hjerte ble grepet av angst» (jf. 2,11), og uttrykket blir forsterket ved tillegget «og ble som vann».

V. 6–7. Josvas klage

> «[6]Da flerret Josva klærne sine og falt ned på sitt ansikt til jorden foran Herrens ark. Der ble han liggende helt til om kvelden, både han og Israels eldste, og de strødde støv på sitt hode. [7]Josva sa: Å Herre Herre! Hvorfor førte du dette folket over Jordan når du bare ville gi oss i amorittenes hånd og la oss gå til grunne? Å, om vi hadde nøyd oss med å bli på den andre siden av Jordan!»

Også Josva og folkets eldste ble dypt rystet, ikke så mye over at trettiseks mann hadde falt, som over at Israel, som var uovervinnelig med Herrens hjelp, var blitt slått. Da måtte Herren ha trukket sin hjelp tilbake. I dyp sorg, med sønderflerrede klær (se 3 Mos 10,6) og støv på hodet, falt de ned foran Herrens ark (jf. 4 Mos 20,6) og ble liggende til kvelden for å utøse sin sorg for Herren. Josvas bønn inneholder en klage (v. 7) og et spørsmål til Gud (v. 8–9).

Klagen – «Hvorfor førte du dette folket over Jordan når du bare ville gi oss i amorittenes hånd og la oss gå til grunne?» – kommer nær knurring og ligner mye på det det knurrende folket klaget til Moses og Aron i ørkenen (4 Mos 14,2–3).

Men den er noe helt annet enn folkets knurring mot Guds førerskap den gangen. Den kom slett ikke av vantro. Den var bare troens

[3] **«steinbruddene»** sjevarim, שְׁבָרִים, av sjever, «brudd»

dristige tale når den kjemper med Gud i bønn – en tro som ikke kunne fatte Herrens veier. I klagen lå den mest inntrengende bønn om at Herren måtte fullføre sitt verk like herlig som han hadde begynt det, i den faste visshet at Gud verken kunne oppgi eller forandre sine nådesråd.

Ordene «Å, om vi hadde nøyd oss med å bli på den andre siden av Jordan» forutsetter på den ene siden at Israel før overgangen hadde lengtet etter å eie Kanaan, og på den andre siden at denne lengselen kanskje var årsaken til ulykken som nå hadde rammet folket. Josva ønsker derfor at Israel aldri hadde nært en slik lengsel, eller at Herren aldri hadde oppfylt den. Amorittene er her fjellbefolkningen, som andre steder.

V. 8–9. Hva vil du gjøre med ditt store navn?

> «[8]Hør meg, Herre! Hva skal jeg nå si, når Israel har vendt sine fiender ryggen? [9]Når kana'aneerne og alle som bor her i landet får høre om dette, vil de omringe oss og utrydde vårt navn fra jorden. Hva vil da du gjøre med ditt store navn?»

Spørsmålet til Gud innleder Josva med «Hør meg, Herre, hva skal jeg nå si?» for å dempe dristigheten i det som følger. Det var ikke fordi han ikke visste hva han skulle si, for han utøste straks det han hadde på hjertet. Men han kjente at tanken han skulle til å uttale, kunne inneholde en bebreidelse, som om Gud ikke hadde tenkt på sin egen ære da han lot denne ulykken skje. Det kunne han umulig tenke, og derfor innledet han ordene med et bønnfallende spørsmål.

V. 8–9 inneholder ikke to sideordnede tanker, men én: Hvordan ville Gud holde sitt store navn oppe for verden når kanaaneerne hørte at Israel hadde vendt ryggen til, og de kom og omringet israelittene og utryddet dem sporløst fra jorden?[4]

«Kana'aneerne og alle som bor her i landet» forutsetter at det bodde andre folk i Kanaan enn kanaaneerne, for eksempel filistrene. Spørsmålet «Hva vil da du gjøre med ditt store navn?» betyr etter parallellstedene (2 Mos 32,11–12; 4 Mos 14,13 ff.; 5 Mos 9,28): Hvordan vil du verne ditt store navn, som du har vunnet for alle folks øyne ved

[4]Calovius forklarer det riktig: «Når de har utslettet vårt navn, etter at du har utvalgt oss til ditt folk og ført oss hit med så store under, hva blir det da av ditt navn? Vårt navn betyr lite, men vil du verne om ditt eget navns ære om du ødelegger oss? Du lovte oss jo dette landet. Og hvilket folk vil ære ditt navn om vårt blir utslettet?»

å føre Israel så underfullt, så det ikke blir misforstått og spottet blant hedningene?

V. 10–12. Herrens svar: Israel har syndet

> «[10]Da sa Herren til Josva: Reis deg opp! Hvorfor ligger du her på ditt ansikt? [11]Israel har syndet og brutt min pakt som jeg har opprettet med dem. De har tatt av det bannlyste godset. De har stjålet og bedratt, og de har gjemt det blant sine egne ting. [12]Derfor kan Israels barn ikke stå seg mot sine fiender, men må flykte for dem. For de er selv kommet under bann. Hvis dere ikke skiller dere av med det bannlyste, vil jeg ikke lenger være med dere.»

Herren svarte Josva direkte, ikke gjennom ypperstepresten, og svaret ånder vrede over Israels synd. Spørsmålet «Hvorfor ligger du her på ditt ansikt?» inneholdt en irettesettelse: Josva hadde ingen grunn til å tvile på Herrens trofasthet. I stedet for å søke årsaken til ulykken hos Gud skulle han søke den i folkets synd.

Israel hadde syndet, og det svært grovt. Det slår de neste leddene fast, og det gjentatte «også» i grunnteksten gir dem ettertrykk som uttrykk for Guds mishag. Den enes synd lå som en byrde på hele folket, slik det er forklart ved v. 1.

Synden var et paktsbrudd, for folket hadde i pakten med Herren forpliktet seg til å holde hans bud (2 Mos 19,8; 24,7). Ja, de hadde grepet etter det bannlyste, stjålet, dekket over det og tatt det stjålne til eget bruk. De tre første leddene beskriver synden slik den sto mot Gud, som en grov krenkelse; de tre neste beskriver den etter sin art, som en stor, forherdet og hensynsløs forbrytelse.

«De har gjemt det blant sine egne ting» – for å bruke det og ta det som sin eiendom. Siden alt det stjålne var viet til Herren, var det toppen av ugudelighet å ta det til eget bruk.

På grunn av denne synden kunne israelittene ikke stå seg mot fiendene, for de var selv kommet under bann (jf. 6,18). Og før bannet var tatt bort fra deres midte, ville Herren ikke hjelpe dem mer.

V. 13–23. Folket skal hellige seg

> «[13]Stå opp! La folket hellige seg! Si til dem at de skal hellige seg til i morgen. For så sier Herren, Israels Gud: Det finnes bannlyst gods hos deg, Israel! Du kan ikke stå deg mot dine fiender før dere skiller dere helt av med det bannlyste. [14]I morgen tidlig skal dere tre fram,

> stamme for stamme. Den stammen som Herren tar ut, skal tre fram ætt for ætt. Den ætten som Herren tar ut, skal tre fram hus for hus. Og det huset Herren tar ut, skal tre fram mann for mann. [15]Den som det bannlyste godset blir funnet hos, han skal brennes med ild, både han og alt det han eier og har, fordi han har brutt Herrens pakt og gjort en skammelig gjerning i Israel.»

Josva skulle ta bannet bort fra folket. For å finne den som hadde forgrepet seg på det bannlyste, skulle han la folket hellige seg til neste dag (se 3,5) og så la dem tre fram for Gud etter stammer, ætter, hus og menn, så den skyldige kunne bli funnet ved loddkasting. Den skyldige skulle brennes med alt han eide. Å «tre fram» betyr å komme fram for Herren, til hans helligdom.

Stammer, ætter, hus og menn var de fire leddene folket var ordnet i. Stammene var delt i ætter, ættene i hus – vanligvis kalt farshus – og farshusene igjen i menn, det vil si familiefedre (se 2 Mos 18,25–26). Hvert ledd ble representert av sitt naturlige overhode. Vi må altså tenke oss at de tolv stammehøvdingene først trådte fram for Herren for å finne stammen, deretter overhodene for ættene i den stammen som var tatt ut, og så videre, og at loddet ble kastet for hver av dem.

Det står riktignok ikke uttrykkelig at det ble kastet lodd for å finne den skyldige, eller at han ble funnet slik. Men det går tydelig fram av uttrykket «som Herren tar ut», som etter 1 Sam 14,42 var det faste uttrykket for at loddet falt på en person (se også 1 Sam 10,20). Dessuten ble lodd ofte brukt når en forbrytelse ikke kunne bevises ved øyenvitner (1 Sam 14,41–42; Jona 1,7; Ordsp 18,18), for de trodde fullt og fast at Herren styrte loddet (Ordsp 16,33).

Hvordan loddet ble kastet, vet vi ikke. Trolig brukte de små tavler eller potteskår med navn på, som ble trukket opp av en krukke. Det kan sluttes av 18,6.10–11 og 19,1, der det står at loddet «kom opp» eller «kom ut» (jf. 3 Mos 16,9; 4 Mos 33,54).

Den skyldige, som loddet viste var rammet av bannet, skulle brennes med ild – selvsagt ikke levende, men etter at han var steinet (v. 25). Å brenne liket av en forbryter gjorde dødsstraffen enda strengere (jf. 3 Mos 20,14).

Straffen skulle ramme ham fordi han hadde brutt Herrens pakt, og fordi han hadde «gjort en skammelig gjerning i Israel», det vil si syndet grovt mot både paktens Gud og paktsfolket. Uttrykket brukes

her, som i 1 Mos 34,7, om en forbrytelse som ikke kan forenes med Israels ære som Guds folk.

V. 16–18. Akan blir tatt ut

> «[16]Morgenen etter sto Josva tidlig opp og lot Israel tre fram, stamme for stamme. Og Judas stamme ble tatt ut. [17]Han lot så ættene i Juda tre fram, og serahittætten ble tatt ut. Så lot han serahittætten tre fram mann for mann, og Sabdi ble tatt ut. [18]Så lot han Sabdis husstand tre fram mann for mann, og Akan ble tatt ut. Han var sønn av Karmi, som var sønn av Sabdi og sønnesønn av Serah, av Judas stamme.»

Befalingen blir utført, og den skyldige blir funnet ved loddet. I v. 17 står det i grunnteksten egentlig «Judas ætt», der vi skulle vente «stamme» eller «ætter»; «ætt» er enten brukt generelt eller samlende om alle Judas ætter. Det er ingen grunn til å rette «mann for mann» til «hus for hus» i v. 17, slik noen håndskrifter gjør. Uttrykket brukes rett og slett fordi det både for ættene og for farshusene var menn som trådte fram når loddet ble kastet – de representerte hvert sitt ledd.

V. 19. Gi Herren ære

> «[19]Da sa Josva til Akan: Min sønn! Gi Herren, Israels Gud, ære og pris. Si meg hva du har gjort, skjul det ikke for meg!»

Da det var funnet ut at Akan var den skyldige, formante Josva ham til å gi Herren ære og pris og bekjenne uten forbehold hva han hadde gjort. Josva kaller ham ikke «min sønn» ironisk eller på skrømt, men med oppriktig farsomsorg.[5]

«Gi Herren ære» er en høytidelig formel som kalte en mann til å bekjenne sannheten for Guds åsyn (jf. Joh 9,24). «Og pris» betyr ikke «bekjenn», men «gi ham pris», som Esra 10,11 tydelig viser. Ved å bekjenne sannheten skulle Akan gi Gud, som vet alt, den pris og ære han hadde krav på.

V. 20–21. Akans bekjennelse

> «[20]Og Akan svarte Josva og sa: Det er sant, jeg har syndet mot Herren, Israels Gud. Dette har jeg gjort: [21]Jeg så blant byttet en prektig babylonisk kappe og to hundre sekel sølv og en gullblokk

[5]Calvin føyer til: «Dette eksemplet lærer dommere at de skal dempe strengheten når de straffer forbrytelser, og ikke miste all menneskelig følelse – men at de på den andre siden ikke må bli likegyldige eller slappe når de viser barmhjertighet.»

som veide femti sekel. Disse tingene fikk jeg lyst på og tok dem. De ligger nedgravd i jorden under teltet mitt, sølvet nederst.»

Så erkjente Akan sin synd og bekjente at han av byttet hadde tatt til seg en prektig babylonisk kappe, to hundre sekel sølv og en gullblokk på femti sekel. En «babylonisk kappe» (ordrett «en kappe fra Sinear») var en kostbar, kunstferdig vevd kappe av den typen som ble laget i Babylon og spredt vidt omkring ved handel.[6]

«Gullblokken» heter ordrett en «gulltunge»[7]. Luther gjengir det med «smykker formet som tunger». Det var sikkert et tungeformet smykke av gull, men hva det ble brukt til, vet vi ikke. Det var temmelig stort, for det veide femti sekel, omtrent 900 gram. Det er ingen grunn til å tro at det var en gulldolk, slik mange gjør, bare fordi de gamle romerne kalte en avlang, tungeformet dolk *lingula*.

Akan hadde gravd ned tingene i jorden midt i teltet sitt, og sølvet «under det», det vil si under de andre tingene. Kappen og gullsmykket lå trolig i en kiste, eller i alle fall godt pakket inn, og sølvet lå under.

V. 22–23. Tingene blir funnet

> «[22]Da sendte Josva noen menn dit, og de løp til teltet. Der i teltet fant de tingene nedgravd, sølvet nederst. [23]De tok alt dette ut av teltet og bar det med seg til Josva og alle Israels barn, og de la det fram for Herrens åsyn.»

Josva sendte straks bud til Akans telt for å hente tingene. Da de kom med dem, la han dem fram for Herrens åsyn, det vil si foran tabernaklet, der hele saken hadde gått for seg. Verbet betyr her, som i 2 Sam 15,24, «legge ned».

V. 24–26. Straffen i Akor-dalen

> «[24]Og Josva sammen med hele Israel, tok med seg Akan, Serahs sønn, og sølvet og kappen og gullblokken og hans sønner og døtre og hans storfe, esler og småfe, hans telt og alt det han hadde, og de førte det opp i Akor-dalen. [25]Og Josva sa: For en ulykke du har ført over oss! I dag skal Herren føre ulykke over deg. – Og hele Israel steinet ham, og de brente dem opp med ild og steinet dem. [26]Deretter kastet de en stor steinrøys sammen over ham. Den er der den dag i dag.

[6]Den greske oversettelsen kaller den «glatt og mangefarget»: den var dekket med fargede figurer av mennesker eller dyr, vevd eller brodert.

[7]**«gulltunge»** lesjon zahav, לְשׁוֹן זָהָב

> Og Herren vendte om fra sin brennende vrede. Derfor kaltes dette stedet Akor-dalen, og det navnet har det den dag i dag.»

Så tok Josva og hele Israel – det vil si hele folket ved sine overhoder og representanter – Akan med det han hadde stjålet, sønnene og døtrene hans, feet hans og teltet med alt innbo, og førte dem til Akor-dalen. Der steinet de dem og brente dem etterpå, etter at Josva på rettsstedet enda en gang hadde avsagt dommen over ham: «For en ulykke du har ført over oss! I dag skal Herren føre ulykke over deg» (*akar*, som i 6,18, «føre i ulykke»).

Av uttrykket «steinet ham» i v. 25 følger slett ikke at bare Akan ble steinet. Entallet brukes om Akan alene fordi han var hovedpersonen. At også barna og dyrene ble steinet, går klart fram av fortsettelsen i samme vers: «De brente dem» – de steinede og tingene deres – «med ild».

Riktignok forbyr Moseloven uttrykkelig at barn skal dømmes til døden for sine fedres synder (5 Mos 24,16). Mange har derfor ment at Akans sønner og døtre bare ble ført ut i dalen for å se på farens straff og ta advarsel av den. Men hvorfor ble da også Akans storfe, småfe og esler ført ut med ham? Sikkert ikke for noe annet enn for å bli steinet sammen med ham.

Den loven gjaldt bare straffen for vanlige forbrytere og kunne slett ikke brukes her, der Herren selv hadde befalt straffen. Akan hadde forgrepet seg på det bannlyste og var selv kommet under bann. Dermed hadde han pådratt seg den samme straffen som en by som var falt fra til avgudsdyrkelse (5 Mos 13,15–16).

Loven om bannet bygde på at det som skulle straffes, ikke var en forbrytelse bare den enkelte var skyldig i, men en forbrytelse som hele familien til hovedsynderen, ja, alt som hørte ham til, hadde del i.

Her hadde Akan alene tatt tingene fra byttet, men han hadde skjult dem i teltet og gravd dem ned i jorden, og det kunne knapt skje så skjult at sønnene og døtrene hans ikke visste om det. Slik hadde han gjort familien sin medskyldig i tyveriet. Derfor kom de under bann sammen med ham, og teltet, feet og resten av eiendommen deres ble rammet av følgene av hans forbrytelse.

Det siste «steinet dem» i v. 25 sikter ikke til steiningen som dødsstraff, men til at de kastet steiner over likene etter at de var døde

og brent, for å reise en steinrøys over dem som minnesmerke om vanæren (jf. 8,29; 2 Sam 18,17).

V. 26 avslutter beretningen med to merknader. For det første vendte Herren om fra sin brennende vrede da misgjerningsmannen var straffet. For det andre fikk dalen der Akan ble straffet, navnet Akor («ulykke»), med tanke på at Josva hadde kalt både Akans synd og straffen hans for å «føre i ulykke» (*akar*, v. 25), og den hadde det navnet ennå på forfatterens tid.

Ordet «førte det opp» i v. 24 viser at dalen lå høyere enn Gilgal og Jeriko, trolig i en av høydedragene som skjærer gjennom Jerikosletta, og av 15,7, der Judas nordgrense går gjennom denne dalen, ser vi at den må søkes sør for Jeriko. Ellers blir denne hendelsen bare hentydet til i Hos 2,15 og Jes 65,10.

Kapittel 8. Ai inntas, og loven settes opp på Ebal

V. 1–17. Herren gir Josva mot

> «[1]Og Herren sa til Josva: Frykt ikke og vær ikke redd! Ta med deg alt krigsfolket, gjør deg klar og dra opp mot Ai. Se, jeg har gitt kongen i Ai og hans folk og hans by og hans land i din hånd. [2]Du skal gjøre med Ai og kongen der som du gjorde med Jeriko og kongen der. Men byttet og buskapen som dere tar, kan dere selv beholde. Legg nå folk i bakhold på vestsiden av byen.»

Da bannet som hvilte over folket, var tatt bort, ga Herren Josva mot til å gå til strid mot Ai. Han lovte at byen skulle bli tatt, og ga ham anvisning om hvordan han skulle gå fram for å lykkes. Herren begynner med ordene «Frykt ikke og vær ikke redd!» (som i 5 Mos 1,21; 31,8), og det er tydelig at han tenker på Josvas fortvilelse etter at det første angrepet var slått tilbake. Deretter befaler han ham å dra mot Ai med alt krigsfolket.

Med «alt krigsfolket» menes neppe alle våpenføre menn i hele folket. De to og en halv stammene hadde bare sendt en tredjedel av sine menn over Jordan for å være med i krigen, og de andre stammene har neppe heller stilt med mer enn en tredjedel, omkring 160 000 mann. Til sammen ville det gi en hær på rundt 200 000 mann. Også en slik hær virker altfor stor mot en by som Ai, med sine 12 000 innbyggere (v. 25).

Men vi må huske at «alt krigsfolket» bare betegner hele hæren, i motsetning til speidernes råd om å sende bare en del av den (7,3). Vi kan derfor ikke presse ordet «alt» for hardt.

Dessuten gjaldt Guds befaling ikke bare inntakelsen av Ai, men erobringen av hele landet: Den skulle ikke Josva forsøke med små avdelinger, men gjennomføre med hele den styrken han rådde over.[1]

«Dra opp» brukes om en hær som rykker fram mot en fiendtlig by, enten byen lå høyt eller ikke, for hver by som skulle inntas, ble sett på som en høyde som måtte stormes. Men her måtte hæren virkelig stige opp fra Jeriko til Ai, som lå oppe i fjellene. «Hans land» er området omkring, som hørte til byen og sto under kongen der.

Josva skulle gjøre med Ai og kongen der det samme som han hadde gjort med Jeriko og kongen der. Den eneste forskjellen var at seierherrene denne gangen fikk ta byttet og buskapen for seg selv.

For å innta byen skulle han legge folk i bakhold bak den, det vil si på vestsiden.[2]

V. 3–9. Bakholdet vest for byen

> «[3]Da gjorde Josva og alt krigsfolket seg klar til å dra opp mot Ai. Josva valgte ut tretti tusen mann, tapre stridsmenn, og sendte dem av sted om natten. [4]Han ga dem denne ordren: Nå skal dere legge dere i bakhold mot byen, på vestsiden, ikke svært langt fra byen. Og hold dere ferdig, alle sammen. [5]Så vil jeg og alt det folket som er med meg, gå fram mot byen. Når de så rykker ut mot oss, slik de gjorde første gangen, vil vi flykte for dem. [6]Da vil de dra ut etter oss slik at vi får lokket dem bort fra byen. De vil si: De flykter for oss slik som første gangen! Men mens vi drar oss unna dem, [7]skal dere reise dere fra bakholdet og innta byen. Herren deres Gud skal gi den i deres hånd. [8]Når dere har inntatt byen, skal dere sette ild på den. Dere skal gjøre etter Herrens ord. Se, jeg har nå sagt dere hva dere skal gjøre. [9]Så sendte Josva dem av sted, og de gikk og la seg i bakhold mellom Betel og Ai, vest for Ai. Men Josva selv ble denne natten blant folket.»

Josva dro så ut mot Ai med alt krigsfolket. Han valgte ut tapre menn og sendte dem av sted om natten med ordre om å legge seg i bakhold

[1]Calvin skriver: «Siden vi nettopp har sett hvordan hjertene deres smeltet, tok Gud hensyn til deres svakhet og la ikke tyngre byrder på dem enn de kunne bære, til de hadde kommet seg etter skrekken og villig lyttet til hans bud.»

[2]Det er ofte drøftet om det er Gud verdig å bruke list i krig. Calvin har svart helt riktig: «Kriger blir ikke ført bare med slag, men de regnes for de beste hærførerne som vinner mer ved kløkt og råd enn ved makt … Er krig i det hele tillatt, er det derfor hevet over all tvil at en kan bruke de vanlige krigslistene, så sant en ikke bryter troskap, verken ved å bryte en avtale eller våpenhvile eller på annen måte.»

bak byen, ikke langt fra den. Fra Gilgal til Ai var det omkring 24 kilometer, og veien går nokså rett mot nordvest fra Jeriko gjennom Wadi Faran. Derfor kunne avdelingen lett nå fram på én natt og komme til vestsiden av Ai før det lysnet. Der skulle de holde seg klare til kamp.

Josva selv ville rykke fram mot byen med resten av krigsfolket. Kom innbyggerne i Ai ut mot ham som forrige gang, skulle Israel flykte for dem til de hadde lokket dem helt bort fra byen. Det var å vente, «for de vil si: De flykter for oss slik som første gangen!» Når det hadde skjedd, skulle mennene bryte fram fra bakholdet, falle over byen og sette ild på den.

Med denne ordren gikk de i bakhold og stilte seg «mellom Betel og Ai, vest for Ai», det vil si, etter Strauss, i Wadi es-Suweinit nordvest for Ai, der dalen har nesten loddrette vegger.

Josva ble om natten «blant folket», altså i leiren til den delen av hæren som hadde fulgt ham mot Ai, og ikke i Gilgal, slik Knobel mener.

V. 10–13. Hæren slår leir nord for Ai

> «[10]Morgenen etter sto Josva tidlig opp og mønstret folket. Så dro han og Israels eldste foran folket opp til Ai. [11]Alle stridsmennene som var med ham, dro opp og rykket fram til de sto rett foran byen. De slo leir nord for Ai med dalen mellom seg og Ai. [12]Så tok Josva omkring fem tusen mann og la dem i bakhold mellom Betel og Ai, vest for byen. [13]De fylket nå krigsfolket, både de som lå i leir nord for byen, og de som lå i bakhold vest for byen. Samme natt gikk Josva midt ned i dalen.»

Tidlig neste morgen mønstret Josva folket og dro så opp til Ai sammen med Israels eldste. De eldste var ikke offiserer, som noen har ment, men som ellers folkets overhoder, som fulgte Josva som rådgivere. Hele krigsfolket rykket fram og slo leir nord for Ai, med dalen mellom seg og byen. Det var trolig en sidedal som går sørover fra den østlige forlengelsen av Wadi es-Suweinit.

V. 12–13 runder av beretningen om forberedelsene: Styrkene nevnes på ny, og oppstillingen deres beskrives til dels mer nøyaktig. Ifølge v. 12 tok Josva omkring fem tusen mann og la dem i bakhold mellom Betel og Ai, vest for byen. Stedet beskrives med nøyaktig de samme ordene som stedet der de tretti tusen la seg i bakhold natten før (v. 9).

De fleste utleggere mener at v. 12 taler om et annet bakhold, som Josva sendte ut i tillegg til de tretti tusen. Det er mer enn tvilsomt, og uttrykket «de som lå i bakhold vest for byen» i v. 13 gjør det ikke mer sannsynlig, for det er nettopp det bakholdet som ble nevnt i v. 12. Det hebraiske ordet (עָרַב) betyr «den som ligger på lur», og det betyr det samme som det vanlige ordet for bakhold.

V. 13 gjentar dessuten bare det v. 11 allerede har sagt om hvor hovedhæren lå, og har preg av en avsluttende merknad. Derfor kan vi ikke se v. 12 som annet enn en gjentakelse av det som er sagt i v. 3 og 9.

Forskjellen i tallet på mennene i bakholdet kan bare forklares med en avskriverfeil. Tallene ble opprinnelig skrevet med bokstaver, og ett av dem er blitt gjengitt feil. Feilen ligger ikke i de fem tusen (v. 12), men i de tretti tusen i v. 3, der bokstaven (5) ה er forvekslet med (30) ל.

Fem tusen mann var nok for et bakhold som bare skulle gå inn i byen etter at stridsmennene hadde forlatt den for å forfølge israelittene, og sette ild på den. Derimot er det knapt mulig at tretti tusen mann kunne ligge skjult så nær byen.[3]

I v. 13 er «folket» subjekt: De hadde fylket hele hæren nord for byen og bakholdet vest for byen. Natten før, altså natten før hæren kom fram nord for byen, gikk Josva midt ned i dalen som skilte israelittene fra byen. Slik sto han om morgenen med hele hæren like foran byen.

V. 14–17. Ai-mennene lokkes ut

> «[14]Da kongen i Ai så dette, skyndte byens menn seg – kongen og hele hans folk – og dro tidlig om morgenen ut til kamp mot Israel på et avtalt sted foran ødemarken. Men han visste ikke at det lå et bakhold mot ham vest for byen. [15]Josva og hele Israel lot seg drive bort fra dem og flyktet bort imot ødemarken. [16]Da ble alt folket som var i byen, ropt sammen for å forfølge dem. Og de forfulgte Josva og kom på den måten lenger og lenger bort fra byen. [17]Det ble ikke én mann tilbake i Ai og Betel, alle dro de ut etter Israel. De lot byen ligge åpen etter seg og forfulgte Israel.»

[3]Vi kan trygt slutte at tallet i v. 3 er feil. At slike feil finnes i de historiske bøkene, er godt kjent når en sammenligner tallene i Samuelsbøkene og Kongebøkene med tallene i Krønikebøkene, og det innrømmer alle utleggere. I min tidligere kommentar mente jeg at v. 12 føyer til tallet, og at forfatteren hadde unnlatt å si at fem tusen av de tretti tusen ble satt av til bakholdet. Den siste antakelsen lar seg ikke forene med ordene i v. 3, og den har jeg gitt opp. Men det er ingen grunn til å tro at v. 12–13 er en gammel randnote eller hentet fra et annet skrift.

Da kongen i Ai så israelittene, skyndte han seg ut til kamp mot dem om morgenen, til det stedet som var avtalt på forhånd (jf. 1 Sam 20,35). Det lå «foran ødemarken». Ordet (*araba*) står her ikke om Jordandalen, men om ødemarken ved Bet-Aven (se 7,2). Om bakholdet bak byen visste han ingenting. Israelittene lot seg slå tilbake og flyktet bortover mot ødemarken.

Alt folket i byen ble kalt sammen for å forfølge dem, og de ble lokket bort fra byen. Ikke én mann – det vil si ikke én stridsmann som kunne være med og forfølge – ble igjen i Ai eller i nabobyen Betel, og byen lå åpen bak dem.

Av v. 17 ser vi at også innbyggerne i Betel, omkring tre timers vei fra Ai, var med i slaget. Trolig hadde kongen i Ai sluttet forbund med dem fordi han ventet et nytt og sterkere angrep fra israelittene.

Mer vet vi ikke om dette, og at kongen i Betel står blant kongene Josva slo (12,16), lærer oss heller ikke noe mer. Vi kan derfor ikke avgjøre om Betels menn først kom Ai til hjelp på selve slagdagen, eller – som er mer sannsynlig – allerede hadde sendt folk til Ai for å slå tilbake det angrepet de ventet.

V. 18–29. Byen tas og settes i brann

> «[18]Da sa Herren til Josva: Rekk ut spydet du har i hånden mot Ai! For jeg vil gi byen i din hånd. – Så rakte Josva spydet som han hadde i hånden, ut mot byen. [19]Med det samme han rakte hånden ut, reiste bakholdet seg fra plassen sin og sprang fram. De kom inn i byen og inntok den, og de skyndte seg og satte ild på byen. [20]Da nå mennene fra Ai snudde seg, fikk de se røken fra byen stige opp mot himmelen, men det var ikke mulig for dem å flykte verken hit eller dit, for det krigsfolket som hadde rømt ut i ødemarken, vendte seg nå mot forfølgerne. [21]For da Josva og hele Israel så at de som lå i bakhold, hadde inntatt byen, og at røken av den steg opp, vendte de om og slo Ai-mennene. [22]Samtidig kom de som hadde inntatt byen, ut imot dem, så mennene fra Ai fikk israelittene omkring seg på begge sider. De ble slått ned, det var ingen tilbake som slapp unna og ble reddet. [23]Men kongen i Ai tok de levende og førte ham til Josva.»

På Guds befaling rakte Josva nå spydet i hånden ut mot byen. Ved dette tegnet reiste bakholdet seg i all hast fra skjulestedet, stormet inn i byen og satte ild på den.

Det løftede spydet kunne trolig ses langt borte, selv om det ikke hadde et lite flagg på seg, slik både eldre og nyere utleggere antar. For Josva var neppe midt blant de flyktende israelittene, men har som hærfører stilt seg på en høyde ved siden av. Og mennene i bakholdet har nok hatt utposter som speidet etter tegnet – det var sikkert avtalt på forhånd – og meldte fra til de andre.

Mennene fra Ai snudde seg. Det var tydeligvis israelittene som fikk dem til det. Etter at Josva hadde gitt tegnet, har de nok stadig sett seg tilbake mot byen for å se om bakholdet hadde tatt den og satt ild på den. Så snart de så det, begynte de å gjøre motstand og forsvare seg kraftig mot forfølgerne.

Da Ai-mennene så tilbake, så de røken stige opp mot himmelen, ordrett «og det var ikke hender i dem til å flykte hit eller dit», det vil si at de var helt ute av stand til å flykte. «Hender» står her for kraft, slik som i Sal 76,6: «Ingen av de mektige mennene fant sine hender.»

For det folket som hadde flyktet mot ødemarken – Israels hær – vendte seg mot forfølgerne. V. 21 forklarer det nærmere: Da Josva og hele Israel så at byen var i bakholdets hånd og at røken steg opp, vendte de om og slo Ai-mennene. Samtidig kom bakholdet ut av byen mot dem (v. 22). Slik ble Ai-mennene stengt inne mellom Israels folk fra begge sider og slått ned til siste mann.

«Det var ingen tilbake som slapp unna» er som i 4 Mos 21,35 og 5 Mos 3,3, men her er det forsterket enda mer med ordet «eller ble reddet». Kongen i Ai ble tatt levende og ført til Josva.

V. 24–29. Ai bannlyses og legges i ruiner

«[24]Da Israel hadde slått i hjel alle Ais innbyggere på slagmarken ute i ødemarken, dit de hadde forfulgt dem, og de var falt for sverdets egg til siste mann, da vendte hele Israel tilbake til Ai og slo alle som var der, med sverdets egg. [25]Det var tolv tusen som falt denne dagen, alle Ais innbyggere, både menn og kvinner. [26]Josva trakk ikke tilbake hånden med spydet som han hadde rakt ut, før han hadde slått alle Ais innbyggere med bann. [27]Bare buskapen og hærfanget i denne byen tok Israel for seg selv etter det ordet som Herren hadde talt til Josva. [28]Og Josva brente opp Ai og gjorde den til en ruinhaug for alle tider, et øde sted, slik som den har vært til denne dag. [29]Kongen i Ai lot han henge opp på et tre. Der ble han hengende til om kvelden. Men da solen gikk ned, bød Josva dem å ta hans døde legeme ned av

treet og kaste det ved inngangen til byporten. Der kastet de sammen en stor steinrøys over ham, og den er der den dag i dag.»

Da alle Ai-mennene som hadde dratt ut for å forfølge israelittene, var drept ute i ødemarken, vendte hele Israel tilbake til Ai og slo byen, det vil si innbyggerne. Den dagen falt det tolv tusen menn og kvinner, hele folket i Ai. For Josva trakk ikke tilbake hånden han hadde rakt ut med spydet, før alle innbyggerne i Ai var slått med bann, det vil si drept. Det var vanlig krigsskikk at hærføreren ikke senket krigstegnet før kampen skulle stanse.

Bare buskapen og resten av byttet beholdt seierherrene selv, etter Herrens ord (v. 2). Byen lot Josva brenne ned, og han gjorde den til en ruinhaug for alle tider.

Kongen i Ai lot han henge på et tre, det vil si at han først ble drept og så hengt opp på en påle (se 4 Mos 25,4) til kvelden. Men ved solnedgang lot Josva ham ta ned, slik loven krevde (5 Mos 21,22–23). Han ble kastet ved inngangen til byporten, og en stor steinrøys ble kastet sammen over ham, som over Akan (7,26).

Velsignelse og forbannelse på Garisim og Ebal

Etter at Ai var inntatt, hadde Israel fått så fast fotfeste i Kanaan at Josva kunne gjøre det Moses hadde befalt i 5 Mos 27: Når de var kommet over Jordan, skulle han bygge et alter på Ebal-fjellet og stadfeste pakten. Denne høytidelige handlingen var et bilde på at Herrens lov ble satt opp som den faste rettesnoren for Israels liv i Kanaans land (se 5 Mos 27).

Da Josva fullførte den, takket paktsfolket i gjerning for at det var kommet inn i landet ved sin Guds allmektige hjelp. Samtidig erkjente det i gjerning at seieren over kanaaneerne så langt var et sterkt pant på at det også skulle seire over de fiendene som var igjen, og ta hele det lovede landet – så sant det bare holdt fast ved pakten med Herren sin Gud.

Beretningen er knyttet til erobringen av Ai med ordene «Da bygde Josva …» (v. 30). Men den står der som en hendelse uten indre sammenheng med erobringen av Kanaan og nederlaget for kongene der.

[4] **«da»** אָז

Ordet «da»[4] brukes nettopp der forfatteren vil føye inn noe som skjedde på samme tid, men som ikke fører hovedhandlingen videre, eller der han for en stund ser bort fra den strenge rekkefølgen og bare nevner at noe skjedde.

Nyere kritikere sier at beretningen står på feil plass i kap. 6–12. Det er riktig så langt at kunngjøringen av loven og fornyelsen av pakten på Ebal ikke er en del av beretningen om erobringen. Men det beviser slett ikke at stykket er føyd inn fra et annet skrift, eller at det som fortelles her, ikke skjedde på denne tiden.

Josva hadde så langt bare inntatt Jeriko og Ai fra Gilgal, og også i kap. 9–10 holdt han på i sør. Men det gjør det verken umulig eller usannsynlig at han dro opp til Sikem lenger nord, selv om han ennå ikke hadde slått kanaaneerne der.

Fra Ai til Sikem mellom Garisim og Ebal er det omkring 48 kilometer i rett linje. Robinson red fra Bire (Be'erot) til Sikem på elleve og en halv time, og det ikke den korteste veien. Ai lå ikke mer enn en time sør for Be'erot, så Josva kunne dra med folket fra Ai til Garisim og Ebal på to dager uten overanstrengelse.

Josva hadde heller ingen grunn til å la frykten for et kanaaneisk angrep holde ham tilbake fra å dra lenger inn i landet. Krigsfolket som var med ham, kunne slå tilbake ethvert angrep, og etter at ryktet om Jeriko og Ai hadde spredt seg, ville neppe noen kanaaneisk konge våge å ta opp kampen alene mot Israel. Sikem hadde dessuten ingen konge, det ser vi av lista over de trettien kongene Josva slo.

Knobel mener at det ikke var noen grunn til å skynde seg med denne høytiden, og at den kunne vært holdt senere i full ro. Til det svarer vi bare at lydighet mot Guds bud ikke var så likegyldig for Herrens tjener som Knobel forestiller seg. Etter at Ai var inntatt, var det ingen gyldig grunn til å utsette den høytidelige oppsettingen av Herrens lov lenger.

Tenker vi på formålet med høytiden, som vi har nevnt, er det ingen tvil om at Josva ville sette opp Herrens lov i Kanaan så snart som mulig, ennå før hele landet var lagt under seg. Slik ville han sikre seg Guds hjelp i de kampene og oppgavene som lå foran.

V. 30–35. Alteret på Ebal-fjellet

> «[30]Da bygde Josva et alter for Herren, Israels Gud, på Ebal-fjellet, [31]slik som Moses, Herrens tjener, hadde befalt Israels barn, etter det som står skrevet i Mose lovbok, et alter av utilhogde steiner som det ikke hadde vært brukt jern på. På dette ofret de brennoffer for Herren og ofret fredsoffer.»

Beretningen om denne høytiden er svært kort. Den forutsetter at leseren kjenner Mose forskrifter i 5 Mos 27, og nevner bare hovedpunktene, for å vise at Josva fulgte dem nøye. Høytiden besto av tre deler. I 5. Mosebok nevnes det først at steinene med loven skrevet på ble satt opp (5 Mos 27,2–4), og deretter alteret og ofringen (27,5–7). Her nevnes alteret og offeret først (v. 30–31) og så innskriften av loven på steinene (v. 32). Trolig var det den rekkefølgen som faktisk ble fulgt.

Herren kalles her «Israels Gud» for å vise at heretter skulle ingen annen gud dyrkes i Kanaan enn Israels Gud. «Slik som Moses … hadde befalt» viser til 5 Mos 27,5, og «etter det som står skrevet i Mose lovbok» viser til 2 Mos 20,25. Om brennofrene og fredsofrene, se 5 Mos 27,6–7.

V. 32–33. Loven på steinene

> «[32]Og han skrev der på steinene en avskrift av Mose lov, den lov som Moses hadde skrevet for Israels barns åsyn. [33]Hele Israel med sine eldste og tilsynsmenn og sine dommere sto på begge sider av arken midt imot de levittiske prestene som bar Herrens paktsark – hele Israel, både de fremmede og de innfødte, den ene halvdel av dem mot Garisim-fjellet, og den andre halvdel mot Ebal-fjellet, slik Moses, Herrens tjener, før hadde befalt å velsigne Israels folk.»

V. 32 nevner bare at loven ble skrevet på steinene. Alt annet forutsettes kjent fra 5 Mos 27,2 ff., og det er dit «steinene» viser. «En avskrift av loven» er som i 5 Mos 17,18; se forklaringen ved 5 Mos 27,3.

Om den tredje delen av høytiden, kunngjøringen av loven med velsignelse og forbannelse, utfyller v. 33 det Moses hadde befalt i 5 Mos 27,11 ff. Hele Israel med sine eldste, tilsynsmenn og dommere sto på begge sider av arken foran de levittiske prestene. Det gjaldt både den fremmede og den innfødte, altså alle uten unntak. Den ene halvdelen, det vil si seks stammer, sto mot Ebal-fjellet, og den andre halvdelen mot Garisim-fjellet.

«Slik Moses … før hadde befalt å velsigne Israels folk» betyr «slik han tidligere hadde befalt». Mange utleggere mener at de skulle begynne med velsignelsene, men den tanken passer ikke i sammenhengen. Knytter vi derimot «før» til verbet «befalt», blir meningen at Moses ikke først ga befalingen om å lyse velsignelse og forbannelse over folket i 5 Mos 27, men allerede tidligere, helt i begynnelsen, i 5 Mos 11,29.

V. 34–35. Hele loven leses for hele folket

> «[34]Deretter leste han opp alle lovens ord, velsignelsen og forbannelsen, i ett og alt slik som skrevet er i lovens bok. [35]Det var ikke et ord av alt det som Moses hadde befalt, uten at Josva leste det opp for hele Israels menighet med kvinner og barn og for de fremmede som fulgte med dem.»

«Deretter» – når folket hadde stilt seg der de skulle – «leste han opp alle lovens ord», det vil si at han lot loven kunngjøres høyt av dem som hadde den oppgaven, de levittiske prestene. Det hebraiske verbet (קָרָא) betyr egentlig «rope ut, kunngjøre» og så «lese», fordi en leste høyt (som i 2 Mos 24,7).

«Velsignelsen og forbannelsen» forklarer nærmere hva «alle lovens ord» er. Uttrykket viser altså ikke til velsignelsene i 5 Mos 28,1–14 og forbannelsene i 27,15–26 og 28,15–68, men hele loven kalles «velsignelsen og forbannelsen» ut fra innholdet, for den som holder den, får nettopp derved velsignelse, og den som bryter den, får nettopp derved forbannelse. På samme måte sier Moses i 5 Mos 11,26 at han ved å utlegge hele loven på Moabs sletter la fram velsignelse og forbannelse for folket.

I v. 35 sies det helt klart at Josva lot hele loven lese for folket. Og «hele Israel» i v. 33 forklares nærmere: Det var ikke bare menigheten ved sine representanter, eller bare mennene i folket, men «hele Israels menighet med kvinner og barn og de fremmede som fulgte med dem».

Om hvordan Josva og hele Israel dro til Garisim og Ebal, blir ingenting sagt. Vi vet bare at han tok med seg hele folket, ikke bare krigsfolket og de eldste. Av det følger likevel at hele folket må ha brutt opp og forlatt leiren i Gilgal i Jordan-dalen. Dro hele Israel til fjellene Garisim og Ebal midt i landet, og tok kvinner og barn med seg, er det

lite trolig at de lot buskapen og eiendelene sine bli igjen i Gilgal, der kanaaneerne fra fjellene i sør kunne plyndre dem.

Heller ikke sies det hvor Josva og folket dro etter høytiden på Ebal og Garisim (9,1). Det står ikke at han vendte tilbake til Gilgal i Jordan-dalen og slo leir på det gamle stedet.

Riktignok nevnes Gilgal fortsatt som Israels leirplass, ikke bare i 9,6 og 10,6.9.15.43, men også etter at kanaaneerne i sør og nord var slått, da de begynte å fordele landet (14,6). Men var dette Gilgal leirplassen øst for Jeriko, som fikk navnet sitt da hele folket ble omskåret der? Eller var det byen Gilgal ved Mores terebintelund, som nevnes i 5 Mos 11,30, der Moses bruker den til å angi hvor Garisim og Ebal ligger?

Det spørsmålet kan ikke uten videre avgjøres slik det vanlige synet gjør, til fordel for leiren i Jordan-dalen. Da ikke bare hæren, men hele folket med kvinner og barn først hadde dratt fra Jordan-dalen opp til Garisim og Ebal, kan vi ikke se noen grunn til at Josva skulle gå tilbake til Jerikos slette, til det ytterste hjørnet av Kanaan i øst, og gjøre den til utgangspunkt for erobringen.

Like usannsynlig er det at han skulle vende tilbake til Gilgal i Jordan-dalen, slå seg ned der med hele folket og begynne å fordele landet, etter at han hadde slått både kongene i Sør-Kanaan, som hadde sluttet seg til Adoni-Sedek i Jerusalem i slaget ved Gibeon (kap. 10), og kongene i Nord-Kanaan, som var forbundet med Jabin i Hasor ved Merom-vannet (kap. 11).

Det eneste som kunne få oss til å godta slike svært usannsynlige antakelser, var om det ikke fantes noe annet Gilgal i Kanaan enn leirplassen øst for Jeriko, som først fikk navnet av israelittene selv.

Men det andre Gilgal ved Mores terebintelund – dagens Jiljilia, som ligger på en høyde sørvest for Sjilo, omtrent like langt fra Jerusalem som fra Sikem – var et kjent sted allerede på Mose tid (5 Mos 11,30). Det ligger på en høy fjellrygg med utsikt over det store lavlandet og havet i vest, Gileads fjell i øst og helt til Hermon i nordøst. Derfor passet det særlig godt som leirplass, og derfra kunne Josva føre erobringen videre både mot nord og mot sør.

Vi kan derfor ikke komme til noen annen slutning enn at det var dette Gilgal, Jiljilia, israelittene hadde leiren sin i, ifølge 9,6; 10,6.9.15.43 og 14,6.

Vi antar altså at Josva etter oppsettingen av loven på Garisim og Ebal ikke førte folket med kvinner og barn tilbake til leiren i Jordandalen bortenfor Jeriko. I stedet valgte han Gilgal oppe i fjellene, bare sju timers vei sør for Sikem, som ny leirplass og midtpunkt for alle de videre krigstogene.

Dit vendte han tilbake etter det siste felttoget i nord for å begynne fordelingen av det erobrede landet blant Israels stammer (14,6). Der ble han til tabernaklet ble reist for godt i Sjilo, og fordelingen fortsatte der (18,1 ff.).

Også Van de Velde holder dette synet for sannsynlig. Det styrkes av at dette Gilgal, som fortsatt er en stor landsby, ofte nevnes i Israels senere historie. I 2 Kong 2,1 og 4,38 er det sete for en profetskole på Elias og Elisjas tid, og i Hos 4,15; 9,15; 12,12; Am 4,4; 5,5 er det et sted som mange søkte til for å dyrke avguder.

Men det nevnes også tidligere, som et av stedene der Samuel dømte folket (1 Sam 7,16), der han ofret (1 Sam 10,8; jf. 13,7–9), og der han samlet folket for å stadfeste Sauls kongedømme (1 Sam 11,14–15). Det var på en tid da tabernaklet i Sjilo ikke lenger var Israels eneste helligdom, fordi arken var tatt bort.

Gilgal hadde uten tvil fått denne betydningen sammen med Betel, som hadde vært et hellig sted helt siden Jakobs tid, fordi Josva hadde hatt Israels leir der med paktens ark til landet ble fordelt og Sjilo valgt som sted for helligdommen.

Kapittel 9. Gibeonittenes list

Israels seiersrike framrykking i landet fikk kongene i Kanaan til å slutte seg sammen for å stå imot. Men som så ofte ellers var ikke de mange kongene og byherrene i Kanaan så samlet at de kunne gå til et felles og kraftig angrep. Før forbundet ble sluttet, prøvde innbyggerne i Gibeon – en av de største byene midt i Kanaan – sammen med de mindre nabobyene som hørte under den, å komme faren i forkjøpet med list og slutte et vennskapsforbund med israelittene.

Det lyktes for dem. Sendebudene fra Gibeon kom til leiren i Gilgal, og Josva og de eldste i Israels menighet gikk i fella og sluttet den pakten de ba om, uten å spørre Herren til råds. O. von Gerlach skriver: «Denne beretningen er en advarsel til Guds menighet i alle tider mot verdens list og forstillelse. Verden søker ofte å bli godkjent i fred av Guds rike, ja, til og med å bli tatt opp i det, når den har fordel av det.»

V. 1–17. Kongene slår seg sammen

> «[1]Nå fikk de høre om dette som var skjedd, alle kongene vest for Jordan, i fjellbygdene og i lavlandet og langs hele kysten av det store havet opp mot Libanon – hetittene, amorittene, kana'aneerne, perisittene, hevittene og jebusittene. [2]Da samlet de seg alle som én for å kjempe mot Josva og Israel.»

V. 1–2 innleder kap. 9–11, slik 5,1 innleder det foregående. Ryktet om den underfulle gangen over Jordan hadde kastet alle Kanaans konger ut i en slik fortvilelse at de ikke våget å angripe Israel.

Men etter hvert kom de seg etter den første skrekken, uten tvil delvis fordi Israels første angrep på Ai mislyktes, og de bestemte seg for å slå seg sammen og føre krig mot inntrengerne. Det gjorde de da

de hørte hva Israel hittil hadde foretatt seg og utrettet, ikke bare hva Josva hadde gjort med Jeriko og Ai.

Kongene «vest for Jordan» var de som bodde «i fjellbygdene» – ikke bare Judas fjellbygd, som i 10,40 og 11,16, men hele fjellandet som strekker seg gjennom Kanaan på langs (som i 5 Mos 1,7 og 4 Mos 13,17), «i lavlandet» (*sjefela*, det lave landet mellom fjellene og kysten, som bare krysses av små åsrygger) og «langs hele kysten av det store havet opp mot Libanon», det vil si den smale kyststripen langs Middelhavet fra Jaffa opp til Tyrus-trappen.

Kanaans folk nevnes også ved navn, som i 3,10, men girgasjittene er utelatt. Disse samlet seg for å kjempe mot Josva og Israel «med én munn», det vil si enige (1 Kong 22,13).

V. 3–5. Gibeonittene bruker list

> «[3]Men da innbyggerne i Gibeon hørte hva Josva hadde gjort med Jeriko og Ai, [4]da gikk de for sin del fram med list: De tok av sted og ga seg ut for å være sendebud. De la utslitte kløvsekker på eslene sine og gamle vinskinn som var sprukne og bøtt, [5]og de tok utslitte og lappete sko på føttene og tok på seg utslitte klær. All nistematen deres var tørr og smuldret.»

Men innbyggerne i en fristat gjorde noe annet enn de andre. Til den hørte ikke bare hovedstaden Gibeon, men også byene Hakkefira, Be'erot og Kirjat-Jearim. Gibeon var større enn Ai og en av kongebyene (10,2), og den var bebodd av hevitter, som var et tappert folk (10,7; 11,19).

Senere ble den gitt til Benjamins stamme og satt av som levittby (18,25; 21,17). Etter at Saul hadde ødelagt Nob, ble tabernaklet flyttet dit, og der sto det til Salomos tempel ble bygd (1 Krøn 16,39; 21,29; 1 Kong 3,4–5; 2 Krøn 1,3 ff.).

Ifølge Josefus lå Gibeon førti eller femti stadier fra Jerusalem, og navnet viser at den var bygd på en høyde. Den er dagens el-Jib, to gode timers vei nordvest for Jerusalem, en middels stor landsby på en lang kalkhøyde over en svært fruktbar slette. Der ses fortsatt rester av store, eldgamle byggverk og to store underjordiske vannbassenger.

Da gibeonittene hørte hva som hadde skjedd med Jeriko og Ai, gikk «også de» fram med list. «Også de» viser til det Josva hadde gjort med Jeriko og Ai, men ikke til krigslisten ved Ai, for den passer ikke på Jeriko. De tok av sted og ga seg ut for å være sendebud (jf. Ordsp 13,17).

De gamle oversetterne leste i stedet «de forsynte seg med niste», men det var bare en gjetning ut fra v. 12.

De la «utslitte kløvsekker på eslene sine og gamle vinskinn som var sprukne og bøtt». Ordet for «bøtt» betyr egentlig «bundet sammen». I Østen bøter en sprukne skinnsekker enten ved å sette inn en lapp eller ved å binde det sprukne stykket sammen som en pose. Her menes det siste, og det passet best med det de sa om at skinnsekkene var blitt skadet på den lange reisen.

De tok også «utslitte og lappete sko på føttene og utslitte klær» på kroppen, og all nistematen deres var tørr og muggen. Ordet *nikkudim* (נִקֻּדִים) betyr egentlig «prikket, flekket» (jf. 1 Mos 30,32), og derfor gjengir Septuaginta og Luther det med «muggen». Vulgata har «smuldret i biter».

V. 6–8. De ber om en pakt

> «[6]De kom til Josva i leiren ved Gilgal og sa til ham og Israels menn: Vi kommer fra et land langt borte, gjør nå en pakt med oss! [7]Men Israels menn sa til hevittene: Kanskje bor dere her midt iblant oss, hvordan kan vi da gjøre noen pakt med dere? [8]Da sa de til Josva: Vi er dine tjenere! Og Josva sa til dem: Hvem er dere, og hvor kommer dere fra?»

Slik utstyrt dro de til Israels leir i Gilgal (Jiljilia). De la fram for Israels menn at de kom fra et land langt borte, og ba dem slutte pakt med seg.

Men israelittene nølte. De sa til hevittene – gibeonittene var hevitter – at de kanskje bodde midt iblant dem, det vil si i Kanaans land, som israelittene allerede så på som sitt eget. Hvordan kunne de i så fall slutte pakt med dem? Nølingen bygde på Guds uttrykkelige bud om at de ikke skulle slutte noen pakt med Kanaans folk (2 Mos 23,32; 34,12; 4 Mos 33,55; 5 Mos 7,2).

Til det svarte gibeonittene bare: «Vi er dine tjenere!» (v. 8), altså: Vi står til din tjeneste. Etter den underdanige talemåten i Østen var det bare en høflighetsfrase for å vinne Josvas gunst. Det betydde slett ikke at de var villige til å underkaste seg israelittene og betale skatt, slik Rosenmüller, Knobel og andre mener. Som Grotius riktig sier, ville de ha «et vennskapsforbund som kunne sikre dem både landet og full frihet».

V. 9–13. Fortellingen om den lange reisen

> «[9]De svarte: Dine tjenere kommer fra et land langt, langt borte. Vi kommer for Herrens, din Guds navns skyld, for vi har hørt ryktet om ham og alt det han har gjort i Egypt, [10]og alt det han har gjort med begge amorittkongene øst for Jordan, Sihon, kongen i Hesjbon, og Og, kongen i Basan, som bodde i Asjtarot. [11]Derfor sa våre eldste og alle vårt lands innbyggere til oss: Ta niste med dere på veien og gå dem i møte og si til dem: Vi vil være deres tjenere, slutt nå en pakt med oss! [12]Her ser dere brødet vårt. Det var varmt da vi tok det med oss hjemmefra den dagen vi dro av sted til dere, men se hvor tørt og smuldret det er! [13]Og her ser dere vinsekkene våre. De var nye da vi fylte dem, men nå er de sprukne. Og her ser dere klærne og skoene våre, de er blitt utslitt på denne lange, lange reisen.»

Da Josva spurte videre hvor de kom fra, svarte gibeonittene: «Dine tjenere kommer fra et land langt, langt borte … for Herrens, din Guds navns skyld.» Det forklarer de straks selv: «For vi har hørt ryktet om ham og alt det han har gjort i Egypt», og med de to amorittkongene Sihon og Og.

Klokt nok sier de ingenting om undrene ved gangen over Jordan og inntakelsen av Jeriko. For som Masius sier: Var de innbyggere av et land langt, langt borte, kunne de ikke engang ha hørt rykter om noe som hadde skjedd så nylig.

Da de fikk høre om dette, ble de sendt av de eldste – lederne i fristaten – og av landets innbyggere for å møte israelittene, tilby dem sin tjeneste og slutte forbund med dem. Som bevis viser de til den tørre nisten og de sprukne og bøtte skinnsekkene og klærne.

V. 14–15. Pakten blir sluttet uten å spørre Herren

> «[14]Da tok mennene og smakte på nisten deres. Men Herren spurte de ikke til råds. [15]Josva tilsa dem så fred og gjorde pakt med dem om at de skulle få leve, og menighetens høvdinger avla ed på dette.»

Israelittene lot seg narre av dette spillet. «Mennene» – Israels eldste – «tok av nisten deres, men Herrens munn spurte de ikke.» I stedet for å søke Herrens vilje ved yppersteprestens urim og tummim (4 Mos 27,21) nøyde de seg med å ta av brødet som ble vist fram, og smake på det. Som om det tørre, muggne brødet var en sikker garanti for at de fremmede sendebudene talte sant!

Noen utleggere ser det som et tegn på vennskap, eller på den pakten de sluttet, at de tok av nisten. Men i så fall ville det i hvert fall vært

nevnt at de spiste sammen med dem. Hos araberne er det nok å spise brød og salt med en gjest for at det skal regnes som tegn på fred og vennskap.

Josva ga dem så fred (jf. Jes 27,5) og sluttet en pakt til gunst for dem om at de skulle få leve, og menighetens høvdinger avla ed på det. Bare dette ene punktet i pakten nevnes – at de skulle få leve – både fordi det var hovedsaken, og fordi gibeonittene som kanaaneere egentlig skulle vært utryddet.

Riktignok hadde ikke Josva og menighetens høvdinger brutt noe uttrykkelig bud fra Gud ved dette. Loven forbød bare å slutte pakt med kanaaneerne, og det trodde de ikke at gibeonittene var. I 5 Mos 20,11, der det gjelder kriger mot fremmede folk som ikke var kanaaneere, er det tillatt å slutte fred, så ikke alle avtaler med fremmede folk er forbudt.

Men de hadde sviktet i dette: De stolte på gibeonittenes listige ord og på det ytre skinnet, og glemte sitt forhold til Herren sin Gud, som hadde lovt sin menighet å åpenbare sin vilje direkte i alle viktige saker.

V. 16–17. Bedraget blir avslørt

> «[16]Men tre dager etter at de hadde sluttet pakt med dem, fikk de høre at de var naboene deres og bodde midt iblant dem. [17]For da Israels barn brøt opp, kom de den tredje dagen til byene deres, det var Gibeon og Hakkefira og Be'erot og Kirjat-Jearim.»

Tre dager etter at pakten var sluttet, oppdaget israelittene at de var blitt narret, og at forbundsfellene deres bodde midt iblant dem (se v. 7). De brøt derfor opp for å ta seg av bedragerne, og den tredje dagen kom de til byene deres: Gibeon, Hakkefira, Be'erot og Kirjat-Jearim.

Hakkefira ble senere gitt til Benjamins stamme sammen med Gibeon og Be'erot, og den var fortsatt bebodd etter fangenskapet (18,25–26; Esra 2,25; Neh 7,29). Den er ruinene ved Kefir, tre timer vest for Gibeon. Be'erot lå i Benjamins stamme (2 Sam 4,2) og finnes ennå i den store landsbyen el-Bire, ni romerske mil nord for Jerusalem.

Kirjat-Jearim, som også kalles Kirjat-Ba'al (15,60), Ba'ala (15,9) og Ba'ale-Juda (2 Sam 6,2), ble gitt til Judas stamme. Den lå på grensen mellom Juda og Benjamin (15,60; 18,15), og der ble arken stående etter at filistrene hadde sendt den tilbake, helt til Davids tid (1 Sam 7,2; 2 Sam 6,2; 1 Krøn 13,5–6).

Den lå ni eller ti romerske mil fra Jerusalem på veien til Lydda, og er trolig dagens Kuryet el-Enab, en ganske stor landsby med mange vinstokker. Av dem har den gamle «skogbyen» (*kirjat-jearim*) fått det nyere navnet «vinbyen».

Disse byene, som dannet en fristat sammen med Gibeon og ble styrt av eldste, lå så nær Gilgal (Jiljilia) at israelittene kunne nå dem på en eller to dager. Uttrykket «den tredje dagen» strider ikke mot det. Det står ikke at de brukte tre dager på marsjen, bare at de kom fram den tredje dagen etter at de hadde fått vite hvor sendebudene kom fra.

V. 18–27. Høvdingene holder eden

> «[18]Men Israels barn slo dem ikke i hjel, fordi menighetens høvdinger hadde sverget ved Herren, Israels Gud, og lovt dem fred. Da knurret hele menigheten mot høvdingene. [19]Men alle høvdingene sa til hele menigheten: Vi har sverget ved Herren, Israels Gud, og lovt dem fred, og nå kan vi ikke legge hånd på dem. [20]Slik vil vi gjøre med dem: Vi vil la dem få leve, for at det ikke skal komme vrede over oss på grunn av den ed som vi har sverget dem.»

Israelittene slo dem ikke i hjel med sverdet, fordi menighetens høvdinger hadde sverget å la dem leve (v. 15). Selv om menigheten knurret, erklærte høvdingene at de ikke kunne røre dem på grunn av eden: «Slik vil vi gjøre med dem: Vi vil la dem få leve.» Ellers ville det komme vrede – Guds vrede – over dem på grunn av eden.

Det var en slik dom som kom over Israel på Davids tid, fordi Saul hadde sett bort fra denne eden og prøvd å utrydde gibeonittene (2 Sam 21,1 ff.).

Men hvordan kunne Israels eldste mene seg bundet av eden til å la gibeonittene leve, slik pakten lovte? Pakten bygde jo på den forutsetningen at gibeonittene ikke hørte til Kanaans folk, og den hadde vist seg falsk. Gibeonittene hadde med vilje narret dem ved å gi seg ut for å komme fra et land langt borte.

Israel hadde fått strengt forbud mot å slutte pakt med kanaaneerne. Da bedraget var oppdaget, kunne en derfor tenke at Israels ledere ikke lenger hadde plikt til å holde en pakt de hadde sluttet i full tillit til at gibeonittene talte sant. Ut fra streng rett synes dette også å være riktig.

Men Israels høvdinger vek tilbake for å bryte den eden de hadde sverget ved Herren, Israels Gud, slik v. 19 sier med ettertrykk. Det var ikke fordi de mente at en ed i seg selv, som en ytre og hellig handling, var ubetinget bindende, slik Hauff mener, men fordi de var redde for å vanære Israels Guds navn blant kanaaneerne, og det ville de ha gjort om de brøt eden de hadde sverget ved ham, og utryddet gibeonittene.

De var forpliktet til å holde eden når de først hadde sverget den, om ikke for annet så for at gibeonittene ikke skulle tvile på sannferdigheten hos den Gud de hadde sverget ved.

Men de hadde ikke rett til å avlegge eden. Det hadde de gjort uten å spørre Herrens munn (v. 14), og slik hadde de syndet mot Herren sin Gud. Denne feilen kunne de likevel ikke rette opp ved å bryte den uforsiktige eden, for det ville vært å gjøre en ny synd.

Å bryte en ed er alltid synd, også når eden er avlagt uten omtanke og det siden viser seg at det en sverget på, ikke var etter Guds vilje, og at det vil gjøre skade å holde den (jf. Sal 15,4).[1]

Da Israels høvdinger sverget for sendebudene at gibeonittene skulle få leve, hadde de uten å vite det handlet mot Guds bud om å utrydde kanaaneerne. Så snart de oppdaget feiltrinnet, var de derfor forpliktet til å gjøre alt de kunne for å verne menigheten mot faren for å bli dratt med i avgudsdyrkelse. Det var nettopp den faren Herren ville avverge med budet. Kunne det på noen måte skje uten å bryte eden, var de for Herrens navns skyld forpliktet til det.

De måtte altså la gibeonittene leve, men sette dem i en slik stilling at de ikke kunne lokke israelittene til avgudsdyrkelse. Det gjorde Israels høvdinger: På den ene siden lot de gibeonittene leve, slik de hadde sverget, og på den andre siden gjorde de dem til treller ved helligdommen.

At de handlet rett i dette, ser vi av at verken forfatteren eller historien selv noen gang dadler det. Det står ingen steder at gibeonittene, etter at de var blitt tempeltreller, lokket israelittene til å dyrke avguder. Enda klarere ser vi det av at Gud selv senere regnet Sauls forsøk på å utrydde gibeonittene i falsk nidkjærhet for Israel som en blodskyld

[1] Calvin sier om Sal 15,4: «En eds bindende kraft bør være så hellig for oss at vi ikke viker fra vår forpliktelse under påskudd av en feiltakelse, selv om vi er blitt bedratt. For Guds hellige navn er mer verdt enn all verdens rikdom.» Likevel ser han det som synd at Israels høvdinger holdt eden her, fordi han helt vilkårlig begrenser denne gylne regelen til private saker.

som hvilte på folket og måtte sones (2 Sam 21,1 ff.). Dermed godkjente Gud at eden ble holdt, men uten å godkjenne selve pakten.

V. 21. Vedhoggere og vannbærere

> «[21]Høvdingene sa altså: De skal få leve! – Så ble de vedhoggere og vannbærere for hele menigheten, slik høvdingene hadde sagt til israelittene.»

Høvdingene sa igjen med ettertrykk: «De skal få leve!» Så ble gibeonittene vedhoggere og vannbærere for menigheten, slik høvdingene hadde sagt om dem, det vil si bestemt. Denne beslutningen kunngjorde de for menigheten da de sa «De skal få leve». Men her i v. 21 hopper forfatteren over selve beslutningen og går straks over til å fortelle hvordan den ble satt i verk.

V. 22–25. Josva forbanner gibeonittene

> «[22]Så kalte Josva mennene fra Gibeon for seg og sa til dem: Hvorfor narret dere oss og sa: Vi bor langt, langt borte fra dere! Og så bor dere her midt iblant oss! [23]Derfor skal dere nå være forbannet. Ingen av dere skal slippe å være trell og hogge ved og bære vann til min Guds hus. [24]De svarte Josva og sa: Dine tjenere hadde fått vite at Herren din Gud hadde sagt til Moses, sin tjener, at han ville gi dere hele landet og utrydde alle landets innbyggere for dere. Da ble vi redde for at dere skulle ta vårt liv, derfor gjorde vi dette. [25]Men nå er vi i din hånd. Gjør med oss det som er godt og rett i dine øyne!»

Josva kalte så gibeonittene til seg, holdt bedraget fram for dem og lyste over dem forbannelsen om evig trelldom: «Ingen av dere skal slippe å være trell», ordrett «det skal ikke bli borte en trell blant dere», det vil si: Dere skal aldri slutte å være treller, men være det for alltid (jf. 2 Sam 3,29; 1 Kong 2,4). Og det skulle de være som vedhoggere og vannbærere for «min Guds hus».

Dette forklarer nærmere uttrykket «for hele menigheten» i v. 21. For menigheten skulle gibeonittene gjøre trellearbeidet med å hogge ved og bære vann til gudstjenesten ved helligdommen, et arbeid som etter 5 Mos 29,11 ble gjort av de laveste i folket. Slik gikk Noahs forbannelse over Kanaan (1 Mos 9,25) bokstavelig i oppfyllelse på hevittene i fristaten Gibeon.

Gibeonittene unnskyldte seg med at de hadde hørt om Guds befaling gjennom Moses om at alle kanaaneerne skulle utryddes (5 Mos 7,1;

20,16–17). Derfor hadde de vært svært redde for livet sitt, og nå gikk de villig inn under den avgjørelsen Josva kunngjorde for dem.

V. 26–27. Tjenere for Herrens alter

> «[26]Dette gjorde han så med dem: han reddet dem av Israels barns hånd, så de ikke slo dem i hjel, [27]men Josva gjorde dem samme dag til vedhoggere og vannbærere for menigheten og for Herrens alter, på det stedet han ville utvelge seg, og det har de vært til denne dag.»

Josva reddet dem fra Israels barns hånd, så de ikke slo dem i hjel, og gjorde dem til vedhoggere og vannbærere for menigheten, nærmere bestemt for Herrens alter, «på det stedet han ville utvelge seg». Etter grunnteksten hører disse ordene sammen med «gjorde dem til», og de betyr at Josva satte dem til tjeneste ved alteret der helligdommen skulle stå. Det følger ikke at han sendte dem dit allerede da, bare at han dømte dem til tjeneste ved alteret på det stedet som skulle bli utvalgt for helligdommen.

Av ordene «til denne dag» følger det på den ene siden at beretningen ble skrevet etter at dette hadde skjedd. Men av at det står «ville utvelge» i framtid, følger det på den andre siden at den ble skrevet før stedet var endelig fastsatt, og altså før Salomos tempel ble bygd.

Kapittel 10. Seieren ved Gibeon

V. 1–11. Fem konger går mot Gibeon

«[1]Adoni-Sedek, kongen i Jerusalem, fikk høre at Josva hadde inntatt Ai og slått det med bann, og at han hadde gjort det samme med Ai og kongen der som han hadde gjort med Jeriko og kongen der. Han fikk også høre at innbyggerne i Gibeon hadde sluttet fred med Israel og bodde midt iblant dem. [2]Da ble de meget redde, for Gibeon var en stor by, som en av kongebyene, større enn Ai, og alle mennene der var tapre stridsmenn. [3]Så sendte Adoni-Sedek, kongen i Jerusalem, bud til Hoham, kongen i Hebron, og til Piream, kongen i Jarmut, og til Jafia, kongen i Lakisj, og til Debir, kongen i Eglon, og sa: [4]Kom opp til meg og hjelp meg, så vi kan slå Gibeon! For de har sluttet fred med Josva og Israels barn. [5]De fem amorittkongene, kongen i Jerusalem, kongen i Hebron, kongen i Jarmut, kongen i Lakisj og kongen i Eglon, slo seg da sammen og dro opp med alle hærene sine. De slo leir ved Gibeon og førte krig mot byen.»

Adoni-Sedek, kongen i Jerusalem, ble grepet av skrekk da han hørte at Josva hadde inntatt Ai og slått byen med bann slik han hadde gjort med Jeriko, og at gibeonittene hadde sluttet pakt med Israel.

Gibeon var en stor by, som en av kongebyene, ja større enn Ai, og mennene der var tapre. Derfor slo han seg sammen med kongene i Hebron, Jarmut, Lakisj og Eglon. Sammen ville de angripe Gibeon og straffe byen for forbundet med israelittene, og samtidig sette en stopper for Israels videre erobringer. Kongen i Jerusalem gikk i spissen fordi byen hans lå så nær Gibeon at han måtte være den første til å frykte et angrep fra Israel.

Adoni-Sedek betyr «rettferdighetens herre» og svarer til Melkisedek, «rettferdighetens konge». Det var en tittel for jebusittkongene,

slik Farao var det for kongene i Egypt. Jerusalem – «fredens grunnvoll» eller «fredens eie» – het Salem på Abrahams tid (1 Mos 14,18). Jerusalem var byens egentlige navn, men etter de kanaaneiske innbyggerne ble den også ofte kalt Jebus (Dom 19,10–11; 1 Krøn 11,4), «jebusittenes by» (Dom 19,11) eller bare «jebusitten» (Jos 18,16.28; 15,8; 2 Sam 5,8).

Ved fordelingen av landet tilfalt byen Benjamins stamme (18,28). Men den lå på grensen til Juda (15,8), og etter Josvas død inntok Judas sønner den og satte den i brann (Dom 1,8).

Jebusittene, som Juda ikke maktet å utrydde, tok den snart tilbake og bygde den opp igjen (15,63; Dom 19,10–12), så både benjaminitter og judeere bodde der side om side med jebusittene (Dom 1,21; Jos 15,63). Særlig overbyen på toppen av Sion ble stående som en festning i jebusittenes hånd, helt til David inntok den (2 Sam 5,6 ff.). Han gjorde den til hovedstad i riket og kalte den «Davids by», og siden gikk det gamle navnet Jebus ut av bruk.

Hebron, byen til anakitten Arba (14,15; jf. 1 Mos 23,2), lå 22 romerske mil sør for Jerusalem, i en dyp og trang dal i Juda-fjellene. Den er en av de eldste byene i landet (4 Mos 13,22). I dag heter den el-Khalil, «vennen» (Guds venn), etter Abraham som bodde der. Der står fremdeles Haram, bygd av veldige steinblokker, og etter muslimsk tradisjon er patriarkenes grav der (jf. 1 Mos 23,17).

Jarmut lå i lavlandet i Juda (15,35; Neh 11,29). Det er dagens Jarmuk, en landsby på en høy haug med rester av murer og sisterner fra eldgammel tid.

Lakisj, også i lavlandet (15,39), ble befestet av Rehabeam (2 Krøn 11,9) og beleiret av Sankerib og Nebukadnesar (2 Kong 18,14; 19,8; Jer 34,7), og etter fangenskapet bodde det fortsatt jøder der (Neh 11,30). Byen er trolig Um Lakis, et gammelt sted på en lav, rund haug med rester av marmorsøyler, sju timers vei vest for Eleuteropolis. Eglon lå også i lavlandet (15,39). Den heter i dag Ajlan, en ruinhaug tre kvarters vei øst for Um Lakis.

V. 6–9. Josva kommer Gibeon til hjelp

> «[6]Da sendte innbyggerne i Gibeon bud til Josva i leiren ved Gilgal og sa: Slå ikke hånden av dine tjenere! Kom opp til oss så fort du kan, og berg oss og hjelp oss! For alle amorittkongene som bor i fjellbygdene, har slått seg sammen mot oss. [7]Så dro Josva opp fra Gilgal

> med alt sitt krigsfolk og alle sine tapre stridsmenn. [8]Og Herren sa til Josva: Vær ikke redd dem! Jeg har gitt dem i dine hender, og ikke én av dem skal kunne stå seg mot deg. [9]Josva kom brått over dem. Han brøt opp fra Gilgal og marsjerte hele natten.»

Gibeonittene sendte bud til Josva i leiren ved Gilgal og ba ham komme dem til hjelp så fort han kunne. «Slå ikke hånden av dine tjenere» betyr: Hold ikke hjelpen din tilbake fra oss. Når amorittkongene kalles de «som bor i fjellbygdene», er de nevnt etter den viktigste delen av dem, og vi kan ikke slutte av det at alle byene i v. 3 lå i Juda-fjellene. Amorittene i fjellene var de sterkeste av alle kanaaneerne.

Josva gjorde som de ba om og brøt opp fra Gilgal med alt krigsfolket, det vil si alle de tapre stridsmennene. Herren gjentok da løftet om sin hjelp i denne krigen, der Josva for første gang skulle kjempe mot flere kanaaneiske konger som hadde slått seg sammen (jf. 2,24; 6,2; 8,1.18).

Josva kom brått over fienden, for han hadde marsjert hele natten fra Gilgal og tilbakelagt hele strekningen på én natt. Fra Gilgal (Jiljilia) til el-Jib, det gamle Gibeon, er det godt og vel tre tyske mil, det vil si drøyt 22 kilometer.

V. 10–11. Seieren og haglet

> «[10]Herren slo dem med redsel for Israel, og Josva påførte dem et stort mannefall ved Gibeon. Siden forfulgte han dem på veien opp til Bet-Horon og hogg dem ned, helt til Aseka og Makkeda. [11]Mens de nå flyktet for Israel og var på veien ned fra Bet-Horon, kastet Herren store steiner ned over dem fra himmelen, hele veien fram til Aseka, så de døde. De som ble drept ved haglsteinene, var flere enn de Israels barn slo i hjel med sverdet.»

«Herren slo dem med redsel», slik han hadde lovet i 2 Mos 23,27. Etter v. 11 å dømme skjedde det etter all sannsynlighet ved fryktelig torden og lyn (jf. 1 Sam 7,10; Sal 18,15; 144,6; annerledes i 2 Mos 14,24).

Israel påførte dem et stort mannefall ved Gibeon og forfulgte dem på veien opp til Bet-Horon, det vil si Øvre Bet-Horon (Beit Ur el-Foka). Denne byen lå nærmest Gibeon, bare fire timers vei mot nordvest, på en høy odde mellom to daler. Fra Nedre Bet-Horon lenger vest skilles den av et langt pass, der stigningen opp til Øvre Bet-Horon er svært bratt og steinete. Passet fører fra Gibeon ned mot sletta i vest og ble

derfor kalt både oppgangen til Bet-Horon og nedgangen derfra (v. 11; jf. 1 Makk 3,16.24).

Israel slo fienden videre «helt til Aseka og Makkeda». Så langt ble de forfulgt og slått etter selve slaget (jf. v. 16.21). Sammenligner vi med v. 11, der fienden ble slått av et voldsomt hagl fra Bet-Horon til Aseka, er det tydelig at begge stedene lå vest for Bet-Horon. Det stemmer med at begge regnes til lavlandet: Aseka til haugelandet mellom fjellene og sletta (15,35), Makkeda til selve sletta (15,41).

Aseka ble befestet av Rehabeam (2 Krøn 11,9), beleiret av Nebukadnesar (Jer 34,7) og var fortsatt bebodd etter fangenskapet (Neh 11,30). Den lå ikke langt fra Soko (15,35), og mellom dem lå Efes-Dammim (1 Sam 17,1). Van de Velde har funnet Efes-Dammim i ruinene Damm og mener derfor at Aseka er landsbyen Ahbek på en høy fjelltopp like nord for Damm.

Makkeda er etter hans langt mer sannsynlige gjetning Summeil, en stor landsby på en høyde i sletta, to og en halv time nordvest for Beit Jibrin. Der fant han også en stor hule (jf. v. 16).

De store steinene Herren kastet over fienden på flukt i bakkene ved Bet-Horon, var haglsteiner (jf. Jes 30,30). Det var ikke et regn av steiner, men et fryktelig haglvær der haglet falt i klumper så store som steiner (jf. Sir 46,6), og det drepte flere fiender enn israelittenes sverd. Dette lignet det forferdelige haglet i Egypt (2 Mos 9,24) og var tydelig et under som Guds allmakt sto bak, for haglsteinene drepte fiendene uten å skade israelittene som forfulgte dem.

Slik skulle Israel lære at det ikke var deres egen styrke, men deres Guds overnaturlige hjelp, som hadde gitt dem seieren. Og fiendene fikk erfare at det ikke bare var Israels folk, men Israels Gud, som hadde viet dem til undergang.

V. 12–15. Solen står stille

«[12]På denne dagen da Herren ga amorittene i Israels barns hånd,
talte Josva til Herren. Han sa så hele Israel hørte det: Stå stille, sol, i
Gibeon, og du måne, i Ajalons dal! [13]Og solen sto stille, og månen ble
stående inntil folket hadde fått hevn over sine fiender. Står det ikke
skrevet så i «Den rettskafnes bok»: - Solen ble stående midt på him-
melen og drøyde nesten en hel dag, før den gikk ned. [14]Aldri har det
vært noen dag som denne, verken før eller siden, da Herren hørte

på en manns røst. For Herren stred for Israel. [15]Så vendte Josva med hele Israel tilbake til leiren ved Gilgal.»

Josva stolte fast på Guds løfte (v. 8), og midt i slaget ba han Herren om at han ikke måtte la solen gå ned før Israel hadde fått hevn over fiendene sine. Herren hørte sin tjeners bønn, og solen skyndte seg ikke å gå ned før amorittene var slått. Denne underfulle seieren feiret israelittene i en krigssang som ble tatt vare på i «Den rettskafnes bok». Forfatteren av Josvas bok har tatt inn det stykket fra boka som priser Herrens veldige gjerning, der han herliggjorde sitt navn på Israel og på amorittene, Israels fiender.

Det er alminnelig godtatt at v. 12–15 er et sitat fra «Den rettskafnes bok», som nevnes i v. 13. Både sitatet og henvisningen til boka svarer til det som sies om «boken om Herrens kriger» i 4 Mos 21,14, der også strofer av en sang er vevd inn i fortellingen. Hensikten er ikke å bekrefte den historiske beretningen ved å vise til en eldre kilde, men å stille fram for senere slekter hvilket mektig inntrykk disse Herrens storverk gjorde på menigheten.

«Den rettskafnes bok» er boka om den rettskafne, det vil si om de sanne medlemmene av Guds rike, de gudfryktige. Ordet *jasjar* (יָשָׁר, «rettskaffen») brukes om den ekte israelitten, slik som i 4 Mos 23,10, der Bileam kaller israelittene «de oppriktige». De ble kalt slik fordi Herren, den rettferdige og rettskafne (5 Mos 32,4), hadde kalt dem til å være hans folk og vandre i hans rettferdighet.

Boka nevnes også i 2 Sam 1,18, der Davids klagesang over Saul og Jonatan sto. Av dette har en med rette sluttet at den var en samling sanger til pris for helter i Guds rike, med historiske opplysninger om deres bragder flettet inn, og at samlingen vokste fram litt etter litt. Henvisningen til denne boka beviser derfor verken at stykket er skutt inn av en senere hånd, eller at boka ble skrevet svært sent.

At stykket er hentet fra en sang, ser vi både av den poetiske formen og av parallellismen i setningene. Men sitatet begynner ikke med «han sa» i v. 12, men med «på denne dagen da Herren ga» i samme vers, og v. 13 og 14 hører også med. Navnet på boka sitatet er hentet fra, står altså midt i selve sitatet.

Riktignok settes slike henvisninger ellers enten først (4 Mos 21,14.27; 2 Sam 1,18) eller, som ofte i Kongebøkene og Krønikebøkene, sist i beretningen. Men av det følger slett ikke at regelen var

uten unntak. I Kongebøkene er dessuten grunnen til å nevne kildene en helt annen: De bøkene det vises til, er ikke bare hjemmel for det som fortelles, men verk med fyldigere beretninger om det som der bare er nevnt i korthet.

Den poetiske formen i v. 13 viser også klart at v. 13 og 14 er den gamle sangerens egne ord, og ikke en prosakommentar som historieskriveren har føyd til.

Det eneste rent historiske utsagnet står i v. 15, og det gjentas i v. 43, der beretningen om krigene og seieren slutter. Men gjentakelsen er ordrett, og meldingen om at Josva vendte tilbake til leiren ved Gilgal med hele folket, foregriper begivenhetene på en svært påfallende måte. Nettopp dette gjør det høyst sannsynlig, om ikke helt sikkert, at også v. 15 er hentet fra «Den rettskafnes bok».

På den dagen da Herren ga amorittene i Israels barns hånd, talte Josva «så hele Israel hørte det», det vil si i nærvær av Israel, så israelittene var vitner til ordene hans (jf. 5 Mos 31,7): «Stå stille, sol, i Gibeon, og du måne, i Ajalons dal!» Ordet *damam* (דָּמַם) betyr å tie, holde seg rolig og stille, vente (1 Sam 14,9).

At Josva tiltaler solen og månen, viser at begge sto på himmelen og var synlige på den tiden. Og siden ordene ble talt til Herren, rommer de en bønn om at Herren, verdens Skaper, ikke ville la solen og månen gå ned før Israel hadde fått hevn over fiendene sine. Denne forklaringen av bønnen finner vi riktignok bare i opplysningen om at solen og månen sto stille på Josvas ord, men vi må tenke oss den som en del av selve bønnen.

I fortsettelsen (v. 13) er det bare tale om solen: «Solen ble stående midt på himmelen og drøyde nesten en hel dag, før den gikk ned.» Det poetiske ordet *uts* (אוּץ, «skynde seg, ha hastverk») bygger på bildet av solen som løper sin bane lik en sterk mann, med kraft og uten å bli trett eller stanse (Sal 19,6–7). Av dette følger at Josva bare ba om at dagen måtte bli forlenget, altså at solnedgangen måtte bli utsatt, og at han tok med månen fordi den var synlig da.

Likevel må vi ikke slutte, slik Cornelius a Lapide, Clericus og andre har gjort, at Josva sa dette om ettermiddagen, da solen begynte å gå ned og månen alt var kommet opp. Mot det taler uttrykket «midt på himmelen», og enda mer den innbyrdes stillingen til solen og månen: solen over Gibeon og månen over Ajalons dal. Dalen er den vakre, vide

sletta nord for Jalo (jf. 19,42), dagens Merj Ibn Omeir, fire timers vei vest for Gibeon.

Josva slo fienden ved Gibeon, og de flyktet mot sørvest, så han sto uten tvil vest for Gibeon da han befalte solen og månen å stå stille. Sett derfra må solen ha stått i øst når den sto over Gibeon, og månen langt i vest når den sto over Ajalons dal. Det kunne bare være slik før middag, noen timer etter soloppgang, mens månen ennå ikke hadde gått ned på vesthimmelen.

Slaget sto etter all sannsynlighet tidlig om morgenen, for Josva hadde marsjert fra Gilgal natten før og falt helt uventet over fienden (v. 9). Men da kampen hadde vart noen timer, og Josva begynte å frykte at han ikke ville makte å overvinne fienden før natten falt på, ba han Herren forlenge dagen. Snart fikk han se bønnen hørt så langt at solen ennå sto høyt på himmelen da fienden ble drevet på flukt.

Vi går ut fra at Josva sa disse ordene før det fryktelige haglværet, og ingenting hindrer oss i å anta det. Haglet rammet fienden på flukten da de var nær Bet-Horon, omkring to timer fra Gibeon, og slo dem helt til Aseka. At haglet nevnes før Josvas bønn og oppfyllelsen av den, kan enkelt forklares med at historieskriveren forteller det viktigste i slaget først, før han går over til det særlige han vil sitere fra «Den rettskafnes bok».

Uttrykket «nesten en hel dag» betyr verken «da dagen var omme» (Clericus) eller «slik den pleier når dagen er fullendt» (Rosenmüller). Meningen er at solen ikke skyndte seg å gå ned, men drøyde med å gå ned nesten en hel dag – og «dag» er da tiden mellom soloppgang og solnedgang.

Hvordan skal vi så tenke oss denne underfulle hendelsen? Det står ikke at solen virkelig sto stille på ett punkt på himmelen, for eksempel i senit. Uttrykket «solen ble stående midt på himmelen» er føyd til for å forklare ordet «sto stille».

Presser en det så langt at det skal bety at solen ved et under stanset i sin bane, lar det seg vanskelig forene med ordene «drøyde … før den gikk ned». Tatt etter ordlyden betegner disse ordene bare at solen beveget seg langsommere, slik mange av rabbinerne har lagt merke til. Det eneste v. 12 og 13 klart sier, er at solen på Josvas ord ble stående på himmelen nesten en hel dag lenger.

I v. 14 er det føyd til: «Aldri har det vært noen dag som denne, verken før eller siden, da Herren hørte på en manns røst. For Herren stred for Israel.» Disse ordene må ikke presses for langt, det viser de lignende uttrykkene i 2 Kong 18,5 og 23,25 («Det var ingen som han …»). De sier bare at det aldri, verken før eller siden, har vært en dag som denne, som Gud forlenget på en så underfull måte.

Så mye går altså tydelig fram av ordene: Både den gamle sangeren og forfatteren av Josvas bok, som tok stykket inn i sin beretning, var overbevist om at dagen ble forlenget ved et under.

Samtidig må vi huske at det ikke står at Gud på Josvas bønn forlenget dagen med nesten en hel dag, eller at han lot solen stå stille nesten en hel dag. Det står bare at Gud hørte Josvas røst, det vil si at han ikke lot solen gå ned før Israel hadde fått hevn over fiendene sine. Dette skillet har betydning. For det ville være en underfull forlengelse av dagen om Guds allmakt holdt solens gang eller solnedgangen tilbake i flere timer, så dagen ble strukket fra tolv til atten eller tjue timer.

Men det ville like fullt være en underfull forlengelse om dagen syntes for Josva og hele Israel å være forlenget ved et under, fordi det verket som ble utført den dagen, var så stort at det uten overnaturlig hjelp ville ha krevd nesten to dager.

Det er ikke lett å avgjøre mellom disse to motsatte synene; går vi til bunns i saken, er det umulig. Når en ikke kan måle dagens lengde med en klokke, er det svært lett å ta feil av hvor lang den egentlig er, særlig midt i travelt arbeid.

Israelittene hadde den gangen verken solur eller noen annen slags klokke. Og i slagets forvirring er det lite trolig at Josva eller noen andre som deltok i kampen, fulgte med på solens skygge ved et tre eller noe annet, så de kunne fastslå at solen virkelig sto stille fordi skyggen i timevis verken hadde flyttet seg eller endret lengde. Under slike forhold var det helt umulig for israelittene å avgjøre om dagen virkelig var lengre enn andre dager, eller om det bare syntes slik for dem.

Til dette kommer at versene her er poetiske. Når David priser den underfulle utfrielsen han fikk fra Herren, med ordene «I min trengsel påkalte jeg Herren … Fra sitt tempel hørte han min røst … Han bøyde himmelen og steg ned … Fra det høye rakte han ut sin hånd, han grep meg, han dro meg opp av dype vann» (Sal 18,7–17), hvem ville vel tolke

ordene bokstavelig og mene at Gud virkelig steg ned fra himmelen og rakte ut hånden for å dra David opp av vannet? Eller hvem ville forstå Deboras ord «Fra himmelen kjempet de, stjernene fra sine baner. De stred mot Sisera» (Dom 5,20) bokstavelig?

Sannheten i slike utsagn må søkes i det indre, åndelige skuet, og ikke i en bokstavelig tolkning av ordene. Slik kan det også være med disse versene: Om dagen bare ble forlenget subjektivt, det vil si i israelittenes åndelige overbevisning, blir ikke det versene faktisk sier, rokket av den grunn.

Men også om ordene virkelig skulle si at dagen ved et under faktisk ble forlenget, har vi ikke den minste grunn til å dra påliteligheten i beretningen i tvil.

Alle innvendingene som er reist mot at et slikt under virkelig skjedde eller kunne skje, viser seg å være uten kraft når vi ser nærmere på dem. En innvending er at andre folks årbøker ikke nevner noe slikt under, som jo måtte ha omfattet hele jorden. Den mister all vekt av den enkle grunn at det ikke finnes noen årbøker fra andre folk som går så langt tilbake, og at det er høyst usikkert om underet strakte seg langt utenfor Israels land.

Heller ikke kan en bevise at et slikt under er umulig, ved å vise til at stjernene beveger seg etter evige og uforanderlige lover. Naturens evige lover er ikke annet enn de former Guds skaperkrefter viser seg i, og disse kreftenes egentlige vesen har ingen dødelig noensinne utgrunnet. Og har ikke den allmektige Skaper og Opprettholder av naturen og alle dens krefter makt til å lede og styre disse kreftene slik at de tjener hans frelsesråd?

Den siste innvendingen er at om jorden brått stanset i sin omdreining om sin akse, ville alt menneskeverk på jordens overflate ha blitt knust, og jorden selv og månen ville ha blitt slynget ut av sine baner.

Heller ikke den beviser noe, for den overser at Guds allmektige hånd ikke er for kort til å verge mot slike ødeleggende følger. Det er hans hånd som ikke bare skapte stjernene, men også ga dem kraft til å gå sine baner så regelmessig så lenge verden står, og som opprettholder og styrer alt i himmelen og på jorden.

Dessuten krever ikke engang den strengeste og mest bokstavelige tolkningen at vi antar, slik kirkefedrene og de eldre teologene gjorde, at selve solen ved et under ble holdt stille. Den forutsetter bare at solen

optisk sto stille i sin bane, det vil si at jordens omdreining om sin akse ble stanset ved et under, så det for den som så på, ville se ut som om solen selv sto stille.

Knobel har ingen rett til å kalle dette en forutsetning som strider mot teksten. Skriften taler nemlig om tingene i den synlige verden slik de viser seg for øyet, på samme måte som vi sier at solen står opp og går ned, enda vi slett ikke tviler på at jorden dreier seg.

Guds allmakt kunne også frambringe en slik optisk stillstand – eller rettere: at solen fortsatt var synlig over horisonten – ved himmelfenomener som er helt ukjent for oss og for naturforskerne, uten å gripe inn i de alminnelige lovene for himmellegemenes gang. Bare må vi ikke prøve, slik noen har gjort, å redusere hele dette underet av Guds allmakt til en uvanlig brytning av lyset eller til lyn som fortsatte hele natten.

V. 16–27. Kongene i hulen ved Makkeda

> «[16]Men de fem kongene flyktet og skjulte seg i hulen ved Makkeda.
> [17]Det ble meldt Josva: De fem kongene er funnet! De har gjemt seg i hulen ved Makkeda. [18]Josva sa: Velt store steiner for inngangen til hulen og sett folk der til å vokte på dem! [19]Men selv må dere ikke stanse. Forfølg fiendene deres og hogg ned baktroppen. La dem ikke komme inn i byene. For Herren deres Gud har gitt dem i deres hånd.
> [20]Josva og Israels barn voldte et meget stort mannefall blant dem, de gjorde rent ende på dem slik at bare noen få av dem kom seg unna og slapp inn i de befestede byene. [21]Så vendte hele folket tilbake i fred til Josva i leiren ved Makkeda. Ingen våget mer å kny mot noen av Israels barn.»

De fem kongene flyktet og skjulte seg i hulen ved Makkeda. Da de ble funnet der, lot Josva store steiner velte for inngangen til hulen og satte vakter der. De andre skulle uten stans forfølge fienden, hogge ned baktroppen (jf. 5 Mos 25,18) og hindre dem i å komme inn i byene sine. Selv ble Josva værende ved Makkeda (v. 21).

Da det store slaget og forfølgelsen var over, og de som var igjen av fienden, hadde nådd fram til sine befestede byer, vendte folket tilbake til Josva i leiren ved Makkeda «i fred», det vil si uten at noen angrep dem. Ingen «rørte tungen» mot Israels barn, mot en eneste av dem (jf. 2 Mos 11,7).

V. 22–27. De fem kongene blir drept

«[22]Da sa Josva: Åpne inngangen til hulen og før de fem kongene ut til meg! [23]De gjorde så, de førte de fem kongene ut fra hulen til ham: kongen i Jerusalem, kongen i Hebron, kongen i Jarmut, kongen i Lakisj og kongen i Eglon. [24]Da de hadde ført kongene ut til Josva, kalte han til seg alle Israels menn, og han sa til førerne for de stridsmenn som hadde dratt ut med ham: Kom hit og sett foten på nakken av disse kongene! - Og de kom fram og satte foten på nakken deres. [25]Josva sa til dem: Frykt ikke og vær ikke redde! Vær frimodige og sterke! For slik skal Herren gjøre med alle fiender som dere kommer i strid med. [26]Deretter hogg Josva dem ned. Han drepte dem og hengte dem opp på fem trær, og de ble hengende på trærne helt til kvelden. [27]Men ved solnedgang befalte Josva sine folk å ta dem ned av trærne og kaste dem inn i den hulen hvor de hadde gjemt seg. Foran inngangen til hulen la de store steiner, og de ligger der den dag i dag.»

(Keil: «… hulen hvor de hadde gjemt seg, og hvor de hadde lagt store steiner for inngangen til hulen, inntil nettopp denne dagen.»)

Josva lot de fem kongene hente ut av hulen og ba hærførerne sette foten på nakken deres. Da det var gjort, lot han kongene drepe og henge opp på trær til kvelden, og da skulle likene kastes inn i hulen der de hadde skjult seg. Dette skjedde selvsagt ikke før dagen etter slaget, for hæren kunne ikke vende tilbake til leiren ved Makkeda fra forfølgelsen før natten etter slaget. Kanskje skjedde det først den andre dagen, hvis forfølgelsen varte lenger. «Alle Israels menn» i v. 24 er alle stridsmennene i leiren.

At hærførerne på Josvas befaling satte foten på nakken av de beseirede kongene, var ikke et tegn på barbari, som en må unnskylde ved å vise til enda verre barbari hos kanaaneerne (som i Dom 1,7). Det var en symbolsk handling, et tegn på fullstendig underkastelse, og den var vanlig i denne betydningen helt ned til Østromerriket.

Her skulle den også gi israelittene mot til å kjempe videre mot kanaaneerne. Det sier Josva selv i v. 25: «Frykt ikke og vær ikke redde! … For slik skal Herren gjøre med alle fiender som dere kommer i strid med» (jf. 1,9; 8,1). Om at de først ble drept og så hengt opp, se 8,29 og 5 Mos 21,22–23.

V. 27 forstås vanligvis slik at israelittene, etter at kongenes lik var kastet inn i hulen, la store steiner foran inngangen, slik en ellers dynget steinrøyser over gravene til henrettede forbrytere (jf. 7,25), og at steinene lå der da beretningen ble skrevet.

Men da blir det hebraiske *ad-etsem hajjom hazze* (עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה) ikke forklart. Ordet *etsem* forekommer aldri ellers når uttrykket «til denne dag» bare betyr at noe har vart fram til forfatterens egen tid. Uttrykket sier at det er tale om nettopp den samme dagen forfatteren skriver om, og ingen annen (jf. 5,11; 1 Mos 7,13; 17,23; 2 Mos 12,17).

Skal det ha noen mening her, må vi knytte hele leddet til det foregående og forstå det som en relativsetning: kongene ble kastet inn i hulen der de hadde gjemt seg, og der israelittene hadde lagt store steiner for inngangen inntil nettopp den dagen da kongene ble hentet ut og drept.

V. 28–43. Makkeda, Libna og Lakisj

> «[28]Samme dagen inntok Josva Makkeda og slo byen med sverdets egg. Kongen der slo han med bann, og hver sjel som var der. Han lot ikke noen bli i live eller slippe unna. Han gjorde med kongen i Makkeda som han hadde gjort med kongen i Jeriko. [29]Fra Makkeda dro Josva og hele Israel med ham til Libna og kjempet mot Libna. [30]Herren ga også denne byen og dens konge i Israels hånd. Josva slo byen med sverdets egg og hogg ned hver sjel som var der. Han lot ikke noen bli i live eller slippe unna. Han gjorde med kongen der som han hadde gjort med kongen i Jeriko. [31]Så dro Josva med hele Israel fra Libna til Lakisj. Han slo leir ved byen og kjempet mot den. [32]Og Herren ga Lakisj i Israels hånd. Den andre dagen inntok Josva byen og slo den med sverdets egg. Han hogg ned hver sjel som var der, slik som han hadde gjort med Libna. [33]Da dro Horam, kongen i Geser, opp for å hjelpe Lakisj. Men Josva slo ham og hans folk og lot ikke noen av dem bli i live eller slippe unna.»

Nå fulgte Josva opp seieren og inntok de befestede byene i sør, dit de som hadde unnsluppet israelittenes sverd, hadde søkt tilflukt.

Samme dag som de fem kongene ble hengt opp, inntok Josva Makkeda (jf. v. 10). Han slo byen og kongen med sverdets egg og slo byen og hver sjel i den med bann, det vil si at alle innbyggerne ble drept. Buskapen og eiendelene i byen tok de som bytte, slik som i Ai (8,27–28).

Kongen behandlet han som kongen i Jeriko, som etter 8,2.29 å dømme ble hengt opp på en påle, selv om det ikke står i kap. 6.

Fra Makkeda dro Josva med hele Israel, det vil si alle stridsmennene, mot Libna, inntok den og gjorde med den akkurat som med Makkeda. Libna var en av byene i lavlandet eller haugelandet i Juda (15,42). Den ble gitt til prestene (21,13), falt fra Juda under kong Joram (2 Kong 8,22) og ble beleiret av Sankerib (Jes 37,8).

Den må søkes nordvest for Lakisj, ikke sør for den, slik Knobel feilaktig slutter av Jes 37,8. Den er ikke funnet ennå, men etter Van de Veldes svært sannsynlige gjetning kan ruinene være å se på haugen Ark el-Menshiyeh, omkring to timer vest for Beit Jibrin. Lakisj, det vil si Um Lakis (se v. 3), fikk samme skjebne.

Josva slo også kongen i Geser, som var kommet med folket sitt for å hjelpe Lakisj, og lot ingen bli i live. Det sies ikke noe om at byen Geser ble inntatt. Etter 16,10 og Dom 1,29 var den fortsatt i kanaaneernes hånd da landet ble fordelt. Det alene beviser ikke at Josva ikke inntok den, for mange av de erobrede byene ble tatt i besittelse av kanaaneerne igjen etter at israelittene hadde trukket seg ut. Men beliggenheten gjør det svært sannsynlig at Josva ikke inntok den den gangen, for den lå for langt av veien og for langt fra Lakisj.

Geser lå på sørgrensen til Efra'im (16,3), og stammen ga den fra seg til levittene (16,9–10; 21,20–21). Byen nevnes svært ofte. David forfulgte filistrene helt til Geser etter at han hadde slått dem ved Gibeon eller Geba (2 Sam 5,25; 1 Krøn 14,16). Senere inntok farao byen og ga den til datteren sin, som var gift med Salomo, og Salomo bygde den opp, det vil si befestet den (1 Kong 9,16–17). I Makkabeer-krigene var den en viktig festning (1 Makk 9,52; 2 Makk 10,32).

Etter Eusebius lå den fire romerske mil nord for Nikopolis (Anwas). Det stemmer med 16,3, der Efra'ims sørgrense går fra Nedre Bet-Horon til Geser og videre til havet, og med alle de andre stedene der Geser nevnes. Det passer også godt med beliggenheten til el-Kubab, en ganske stor landsby på en bratt haug nesten midt på veien fra Ramle til Jalo, ikke fullt fire timer fra Ekron, den nordligste av filisterbyene. Derfor kunne Josefus med rette kalle Geser grensen for filistrenes land. (*Keil viser i en lang note at også opplysningene i Makkabeerbøkene passer med el-Kubab.*)

V. 34–39. Eglon, Hebron og Debir

> «[34]Fra Lakisj dro Josva med hele Israel til Eglon. De slo leir ved byen og kjempet mot den. [35]Og de inntok byen samme dag og slo den med sverdets egg. Hver sjel som var der, slo han med bann samme dag, slik han hadde gjort med Lakisj. [36]Så dro Josva med hele Israel fra Eglon opp til Hebron, og de stred mot byen. [37]De inntok byen og slo den med sverdets egg, både den og kongen der og alle småbyene som lå under den. De hogg ned hver sjel som var der. Josva lot ikke noen bli i live eller slippe unna, slik han hadde gjort med Eglon. Han slo byen og hver sjel som var der, med bann. [38]Deretter vendte Josva seg med hele Israel mot Debir og stred mot byen. [39]Og han tok byen og kongen der og alle småbyene som lå under den. De slo dem med sverdets egg, og hver sjel som var der, slo de med bann. Josva lot ikke noen bli i live eller slippe unna. Som han hadde gjort med Hebron, og som han hadde gjort med Libna og dets konge, slik gjorde han med Debir og kongen der.»

Fra Lakisj dro Josva østover mot Eglon (Ajlan, se v. 3), inntok byen og gjorde med den som med Lakisj. Fra Eglon dro han opp fra lavlandet til fjellene, angrep Hebron og inntok byen. Med den og kongen og de byene som hørte under den, gjorde han som med de andre.

Kongen i Hebron kan selvsagt ikke være den samme som ble tatt i hulen ved Makkeda og drept der. Det må være etterfølgeren hans, som hadde overtatt styret mens Josva var opptatt med å innta byene i v. 28–35 – og det tok kanskje mer enn et år. «Alle småbyene» er de byene som lå under Hebron som hovedstad i riket.

Så vendte Josva seg sørover med hele Israel, det vil si hele hæren, angrep Debir og inntok byen og småbyene som lå under den, på samme måte som de andre. Debir het tidligere Kirjat-Sefer, «bok-byen» (15,15; Dom 1,11), og Kirjat-Sanna (15,49), trolig «palmegrenenes by». Juda ga den fra seg til prestene (21,15).

Den lå i Juda-fjellene (15,49), sør for Hebron, men er ennå ikke funnet med sikkerhet. Trolig har Van de Velde rett når han mener den er ruinene Dilbeh på en haugtopp omkring to timer sørvest for Hebron. Der er det nemlig en kilde som er ført i en vannledning ned til en dam ved foten av haugen, og det ville svare godt til den øvre og den nedre kilden ved Debir (15,19) – hvis bare Debir etter 15,49 kan plasseres så langt mot nord.

Det hebraiske ordet for «vendte seg» i v. 38 (*sjuv*, שׁוּב) betyr ikke bare å snu og gå tilbake, men å vende seg i hvilken som helst retning; det må ha denne betydningen her, for etter 15,49 lå Debir sør for Hebron.

Ikke lenge etter, trolig mens israelittene var opptatt med å legge under seg Nord-Kanaan, ble Hebron og Debir tatt tilbake av kanaaneerne, særlig av anakittene. Josva hadde nemlig ikke utryddet dem helt; han hadde ryddet Juda-fjellene grundig for dem, men latt dem bli i filisterbyene (11,21–22). Da landet ble fordelt, bodde det derfor anakitter både i Hebron og Debir, så Kaleb, som fikk disse byene som arv, først måtte innta dem på ny og utrydde anakittene (14,12; 15,13–17; jf. Dom 1,10–13).[1]

V. 40–43. Hele Sør-Kanaan inntatt

> «[40]Slik inntok Josva hele landet, både fjellbygdene og sydlandet og lavlandet og liene, og slo alle kongene der. Han lot ikke noen bli i live eller slippe unna, men slo hver levende sjel med bann, slik som Herren, Israels Gud, hadde befalt. [41]Han undertvang hele landet mellom Kadesj-Barnea og Gasa, og hele Gosen-landet like til Gibeon. [42]Alle disse kongene og deres land tok Josva på samme tid, for Herren, Israels Gud, stred for Israel. [43]Deretter vendte Josva med hele Israel tilbake til leiren ved Gilgal.»

Her sammenfattes erobringen av hele Sør-Kanaan. Mens Josva fulgte opp seieren over de fem kongene i forbund, slo han hele landet, det vil si hele den sørlige delen av Kanaan fra Gibeon og sørover, i alle dens landskaper: fjellbygdene (15,48), sydlandet eller Negev (15,21), lavlandet (15,33) og liene, det vil si haugelandet (12,8; jf. 4 Mos 21,15). Han slo alle kongene i disse landskapene og slo med bann alt som levde, det vil si alle menneskene (jf. v. 28.30; 5 Mos 7,1–2; 20,16).

Han slo dem fra Kadesj-Barnea på Kanaans sørgrense (15,3) til Gasa (jf. 1 Mos 10,19), og hele Gosen-landet. Det er et annet Gosen enn det i Egypt, og navnet kommer trolig av byen Gosen i den sørlige delen av fjellene (15,51). Linjen «mellom Kadesj-Barnea og Gasa» viser hvor

[1]Med denne enkle antakelsen faller de påståtte motsigelsene mellom 10,36–39 og 11,21–22; 14,12; 15,13–17 bort. Masius sier treffende at Josva på dette felttoget fór gjennom sørlandet med en væpnet flokk, for raskt til å kunne tømme det helt for folk. Han trengte bare å slå alle med en slik skrekk ved sine seirer at ingen siden ville gjøre motstand mot ham og Guds folk. Dem han forfulgte, utryddet han etter Guds bud uten å spare en eneste, men han lette ikke gjennom hvert skjulested. Det ble overlatt som en etterhøst til hver stamme når den skulle ta sin arvelodd i eie.

langt det erobrede landet gikk fra sør til nord på vestsiden, og det parallelle leddet «hele Gosen-landet like til Gibeon» viser det samme på østsiden.

Alle disse kongene og landet deres tok Josva «på samme tid», det vil si i ett felttog, som likevel varte nokså lenge (jf. 11,18). Det maktet han fordi Herren, Israels Gud, stred for Israel (jf. v. 14). Etterpå vendte han tilbake med hæren til leiren ved Gilgal (Jiljilia; jf. v. 15).

Kapittel 11. Seieren i nord og hele landet inntatt

Kapitlet forteller om krigen i Nord-Kanaan. Kongene i nord slo seg sammen mot Israel, men Herren ga dem i Josvas hånd ved Meromelven, og Hasor ble inntatt og brent. Så ser forfatteren tilbake på hele erobringen av landet (v. 16–23) og avslutter dermed bokas første hoveddel.

V. 1–20. Kongene i nord slår seg sammen

> «[1]Jabin, kongen i Hasor, hørte om alt dette. Da sendte han bud til Jobab, kongen i Madon, og til kongen i Sjimron og til kongen i Aksjaf [2]og til kongene i nord, i fjellbygdene og i traktene sør for Kinneret, i lavlandet og på Dor-høydene ved havet. [3]Han sendte bud til kana'aneerne i øst og i vest, til amorittene og hetittene og ferisittene og jebusittene i fjellbygdene og til hevittene ved foten av Hermon i Mispa-landet.»

Da kongen i Hasor fikk høre hva som hadde skjedd i sør, sluttet han forbund med kongene i Madon, Sjimron og Aksjaf og med andre konger i nord, for at de sammen skulle angripe israelittene. Forbundet gikk ut fra Jabin, kongen i Hasor, for Hasor hadde tidligere vært den ledende byen for alle kongerikene i Nord-Kanaan (v. 10).

Josva inntok byen og brente den ned (v. 10–11), men senere ble den bygd opp igjen og ble på ny en kongeby (Dom 4,2; 1 Sam 12,9). Salomo befestet den (1 Kong 9,15), og Tiglat-Pileser inntok den (2 Kong 15,29). Hasor hørte til Naftalis stamme (19,36), men stedet er ennå ikke funnet. Etter Josefus lå byen ovenfor Huleh-sjøen, og Robinson gjetter

på ruinene på Tell Khuraibeh, ved nordvesthjørnet av sjøen; det ville passe godt med at Hasor nevnes mellom Rama og Kedesj i 19,35–36.

Madon nevnes bare igjen i 12,19, og ingen vet hvor byen lå. Sjimron, som i 12,20 kalles Sjimron-Meron, ble gitt til Sebulons stamme (19,15) og er også ukjent. Aksjaf, en grenseby i Asjer (19,25), er heller ikke funnet. Den kan ikke være Akko, slik Knobel mener, for de to navnene har lite annet felles enn én bokstav.

Jabin sluttet seg også sammen med kongene i nord «i fjellbygdene», det vil si Naftali-fjellene (20,7), og «i traktene sør for Kinneret» (19,35), det vil si i Jordan-dalen sør for Galileasjøen. Videre gikk forbundet ut til den nordlige delen av «lavlandet», helt ned mot Jafo, og til «Dor-høydene».

Dor var bygd av fønikere, som slo seg ned der fordi det var så mye purpursnegler i havet. Byen ble gitt til Manasse innenfor Asjers område (17,11; jf. 19,26), og Josefs barn tok den i eie (1 Krøn 7,29). Den lå ved Middelhavet, under Karmel, ni romerske mil nord for Cæsarea, der landsbyen Tantura nå ligger med store ruiner. Nord for den gamle byen går det fjellrygger med mange grotter og hus som er hogd ut i berget. Det er disse som kalles «Dor-høydene» (12,23; 1 Kong 4,11).

Til forbundet hørte dessuten kanaaneerne i øst og vest, amorittene og de andre stammene i fjellbygdene (se 3,10), og «hevittene ved foten av Hermon i Mispa-landet». Det er landet nedenfor Hasbeya, vest for Huleh-sletten, der landsbyen Mutelleh står på en høyde med en praktfull utsikt over Huleh-sletten. Herfra har landet fått navnet sitt, for både det arabiske navnet og det hebraiske *mispa* (מִצְפָּה) betyr «utsiktspunkt».

V. 4–5. Hæren ved Merom-elven

> «[4]Disse dro ut med alle sine hærer, en mengde så tallrik som sanden på havets bredd, med hester og vogner i store mengder. [5]Alle disse kongene satte hverandre stevne. De kom og slo leir sammen ved Merom-elven for å kjempe mot Israel.»

Kongene rykket ut med hærene sine, et folk så tallrikt som sanden ved havet (jf. 1 Mos 22,17), og med svært mange hester og vogner. Alle disse kongene ble enige om krigen og om hvor slaget skulle stå, og slo leir ved Merom-elven for å kjempe mot Israel.

Navnet Merom svarer til landsbyen Meirun, et kjent valfartssted for jødene fordi Hillel, Sjammai og andre berømte rabbinere skal

være gravlagt der. Den ligger omkring to timers vei nordvest for Safed, på et klippefjell, og ved foten av fjellet springer en kilde som danner en liten bekk og renner gjennom dalen nedenfor Safed. Denne bekken, som skal nå fram til Genesaretsjøen, er etter all sannsynlighet «Merom-elven», eller «Meroms vann». Josefus sier da også at kongene slo leir ved Merot, en by i Øvre Galilea, ikke langt fra Kedesj.[1]

V. 6. Herren gir Josva mot

> «[6]Da sa Herren til Josva: Vær ikke redd dem! For i morgen ved denne tiden legger jeg dem alle sammen ihjelslått foran Israel. Du skal skjære over hasene på hestene deres, og vognene skal du brenne opp med ild.»

Fiendene var så mange og så sterke, og med hestene og vognene var de enda farligere. Derfor ga Herren Josva nytt mot, slik han hadde gjort i 8,1, og lovte at han neste dag ville legge dem alle ihjelslått foran Israel. Bare skulle Josva skjære over hasene på hestene deres (jf. 1 Mos 49,6) og brenne opp vognene.[2]

Ordet «jeg»[3] står med ettertrykk foran verbet. Masius forklarer det slik: «Dette skal jeg sørge for. Ved min makt, som er uten mål, slik jeg så mange ganger har vist deg, og ved mitt vink, som får himmel og jord til å skjelve, skal dette skje.»

V. 7–9. Seieren ved Merom

> «[7]Josva og alle stridsmennene hans kom brått over fienden ved Merom-elven og overfalt dem. [8]Og Herren ga dem i Israels hånd. De slo dem og forfulgte dem helt til det store Sidon og til Misrefot-Majim og i øst helt til Mispe-dalen. De hogg dem ned og lot ingen bli i live eller slippe unna. [9]Josva gjorde med dem som Herren hadde sagt: han skar hasene over på hestene deres, og vognene brente han opp med ild.»

Oppmuntret av dette løftet kastet israelittene seg over fienden og slo dem. De forfulgte dem mot nordvest helt til Sidon, mot vest til Misrefot-Majim og mot øst inn i Mispe-dalen. Sidon kalles «det store» (som

[1]Den vanlige oppfatningen at «Meroms vann» er Det gamle testamentets navn på Huleh-sjøen, har ingen historisk støtte. Den bygger bare på en slutning: Etter Josefus lå Hasor ovenfor denne sjøen, og en har tatt for gitt uten videre at slaget sto ved Hasor.

[2]Calvin: «Det var så mye vanskeligere å tilintetgjøre en så tallrik og veldrillet hær, og derfor var det desto mer nødvendig at han fikk ny tillit. Derfor viste Gud seg for Josva og lovte ham den samme framgangen som han så mange ganger før hadde gitt ham.»

[3]**«jeg»** anoki, אָנֹכִי

i 19,28), for den gangen var byen hovedstaden i Fønikia. Allerede på Davids tid hadde den mistet sin gamle glans og var blitt forbigått av datterbyen Tyrus. I dag heter den Saida.

Misrefot-Majim (også i 13,6) har de greske oversetterne forstått som et egennavn, mens rabbinerne og noen kristne utleggere har gjengitt det på forskjellige måter, for eksempel «saltgruver» eller «smeltehytter». Det er en samling kilder ved foten av forberget Ras en-Nakura, sør for Tyrus. Mispe-dalen er trolig sletten rundt Hulehsjøen, og på vestsiden av den lå Mispa-landet (v. 3).

Josva gjorde det Herren hadde befalt med vognene og hestene.

V. 10–15. Hasor og de andre byene

> «[10]Straks etter vendte Josva tilbake og inntok Hasor, og kongen der slo han i hjel med sverdet. For Hasor var før i tiden den ledende byen for alle disse kongerikene. [11]Hver sjel som var der, slo de med sverdets egg, og de slo byen med bann. Det ble ikke en levende sjel igjen, og Hasor brente de opp med ild. [12]Alle de andre kongebyene med alle deres konger inntok Josva og slo dem med sverdets egg. Han slo dem med bann, slik som Moses, Herrens tjener hadde befalt. [13]Men ingen av byene som lå der på sine hauger, brente Israel opp. Det var bare Hasor Josva brente opp. [14]Alt krigsbyttet i disse byene og buskapen der tok Israels barn for seg selv. Men hele folket slo de med sverdets egg inntil de hadde utryddet dem, de lot ikke en levende sjel bli igjen. [15]Det som Herren hadde pålagt Moses, sin tjener, det hadde Moses pålagt Josva. Og dette gjorde Josva, han lot ikke noe ugjort av alt det Herren hadde pålagt Moses.»

Da fienden var slått og Josva vendte tilbake fra forfølgelsen, inntok han Hasor, som tidligere hadde vært den ledende byen for alle disse kongerikene. Han slo kongen og alle innbyggerne med sverdets egg og brente byen. Med de andre byene gjorde han det samme, men dem brente han ikke; han lot dem stå på haugene sine.

Uttrykket «byene som lå der på sine hauger» (v. 13) viser ikke til at byene var særlig befestet, og det setter dem heller ikke opp mot byer i dalene og på slettene. Det sier bare at byene ennå sto på haugen sin, det vil si på det gamle stedet (jf. Jer 30,18), hver by på sin haug, nå som før. Men uttrykket forutsetter nok at byene vanligvis var bygd på hauger.

Med v. 15, «slik som Herren hadde pålagt Moses, sin tjener» (jf. 4 Mos 33,52 ff.; 5 Mos 7,1 ff.; 20,16), avsluttes beretningen om Josvas kriger. Josva «lot ikke noe ugjort», bokstavelig: «han tok ikke bort et ord». Dermed er veien åpnet for sluttordene om erobringen av hele landet (v. 16–23).

V. 16–17. Hele landet fra sør til nord

> «[16]Slik inntok Josva hele dette landet: fjellbygdene og hele sydlandet og hele Gosen-landet, lavlandet og ødemarken og fjellbygdene i Israel og lavlandet der, [17]fra det nakne fjellet som strekker seg opp imot Se'ir til Ba'al-Gad i Libanon-dalen ved foten av Hermon-fjellet. Alle kongene der tok han til fange og hogg dem ned og drepte dem.»

Her ser forfatteren tilbake på erobringen av hele landet. Josva inntok hele dette landet: de delene av Sør-Kanaan som allerede er nevnt i 10,40–41, og dessuten ødemarken – Jordan-dalen – og fjellbygdene i Israel med lavlandet der (se v. 2), altså den nordlige delen av landet som ble inntatt i felttoget i v. 1–15. Det var Kanaan i hele sin utstrekning, fra «det nakne fjellet som strekker seg opp imot Se'ir» i sør til «Ba'al-Gad i Libanon-dalen ved foten av Hermon-fjellet» i nord.

«Det nakne fjellet»[4], som her og i 12,7 er Kanaans sørgrense, er etter all sannsynlighet nordkanten av Azazimeh-fjellene med de hvite, glinsende krittmassene sine. Ba'al-Gad betyr «Ba'als sted» eller «Ba'als by», for der ble Ba'al dyrket som Gad, lykkeguden (jf. Jes 65,11). Stedet kalles også Ba'al-Hermon (Dom 3,3; 1 Krøn 5,23). Det er ikke Baalbek, men det senere Paneas eller Cæsarea Filippi, nå Banias (se 4 Mos 34,8–9). «Libanon-dalen» er ikke Coelesyria mellom Libanon og Antilibanon, men dalen ved foten av sørskråningen av Hermon.

V. 18–20. Herren forherdet hjertene

> «[18]I lang tid førte Josva krig med alle disse kongene. [19]Det var ikke noen by som sluttet fred med Israels barn, bortsett fra hevittene som bodde i Gibeon. De tok det alt sammen i strid. [20]For Herren laget det så at de forherdet sitt hjerte og dro ut i krig mot Israel, for at de skulle bli slått med bann og ingen nåde få, men ødelegges slik som Herren hadde befalt Moses.»

Josva førte krig med kongene i Kanaan i lang tid. Etter 14,7.10 å dømme var det hele sju år, mens Josefus taler om fem (se 14,10). Ingen

[4] **«Det nakne fjellet»** Halak, חָלָק

by overga seg til israelittene uten kamp, bortsett fra Gibeon; alle de andre tok de i strid. «For Herren laget det så» (v. 20): Gud styrte det slik at kanaaneerne forherdet sitt hjerte og gikk til krig mot Israel, for at de skulle bli slått med bann og ødelagt uten nåde. Om forherdelsen som Guds verk, se merknadene om faraos forherdelse (2 Mos 4,21).

Av dette kan vi ikke slutte at Gud ville ha tatt tilbake befalingen om å utrydde kanaaneerne og latt israelittene slutte fred med dem, hvis kanaaneerne hadde tatt vennlig imot dem. Da israelittene sluttet fred med gibeonittene, spurte de jo ikke etter Herrens vilje, men handlet stikk imot den (se 9,14). Merknaden står nettopp med tanke på dette, og Augustin har forklart den riktig: «Israelittene hadde av seg selv vist noen av dem miskunn, enda det var mot Guds befaling. Derfor står det at kanaaneerne gikk til krig mot dem, så ingen av dem ble spart, og israelittene ikke ble forledet til å vise miskunn og forsømme Guds bud.»

V. 21–23. Anakittene utryddet

> «[21]På denne tiden kom Josva og utryddet anakittene i fjellbygdene, i Hebron, i Debir, i Anab og i alle fjellbygdene både i Juda og i Israel. Josva slo dem og byene deres med bann. [22]Det ble ingen anakitter igjen i Israels barns land, bare i Gasa, i Gat og i Asjdod ble noen tilbake.»

I v. 21–22 kommer et tillegg om at anakittene i fjellbygdene i Juda og Israel ble utryddet. Det fullstendiggjør beretningen om hvordan kanaaneerne i sør ble underlagt og utryddet (kap. 10).

Tillegget er verken et bruddstykke som en annen hånd har satt inn, eller lånt fra en annen kilde. Forfatteren fant det selv nødvendig – særlig med tanke på 4 Mos 13,28.31 ff. – å si uttrykkelig at Josva også drev Anaks sønner bort fra bostedene deres. Dem hadde speiderne på Moses' tid beskrevet som fryktelige kjemper. Nå ble de drevet inn i filisterbyene Gasa, Gat og Asjdod.

«På denne tiden» viser tilbake til den «lange tiden» i v. 18, da Josva førte krig mot kanaaneerne. Ordet «utryddet» forklarer Clericus riktig: «Dem som falt i hans hender, drepte han; resten jaget han på flukt, men som vi ser av 15,14, kom de senere tilbake.» (*Om anakittene, se* 4 Mos 13,22.) Hovedbostedene deres var i fjellbygdene, i Hebron (se 10,3), Debir (se 10,38) og Anab. Anab, i Judas fjellbygder (15,50), har

bevart det gamle navnet i landsbyen Anab, fire–fem timer sør for Hebron.

Josva utryddet dem også fra «alle fjellbygdene både i Juda og i Israel». Israels fjellbygder kalles Efra'im-fjellene i 17,15. Til sammen utgjør de selve kjernen i landet Kanaan, og de er skilt fra hverandre av en stor dal nord for Jerusalem. Navnene fikk de fordi den sørlige delen av fjell-landet ble Judas arv, og den nordlige delen ble arv for Efra'im og de andre stammene i Israel.[5]

Gasa, Gat og Asjdod var filisterbyer. Gasa og Asjdod ble gitt til Judas stamme (15,47), men israelittene tok dem aldri i eie, selv om filistrene en tid var underlagt Israel (se 13,3).

V. 23. Josva inntok hele landet

> «[23]Så inntok Josva hele landet, slik som Herren hadde sagt til Moses. Josva ga det som arv til Israel etter deres ættegrener i deres stammer. Og landet hadde nå ro etter krigen.»

Med ordene «Så inntok Josva hele landet» er beretningen om Josvas erobring av Kanaan ført til ende. Ordene «Josva ga det som arv til Israel» danner en slags innledning til bokas andre del. Lista over de beseirede kongene i kap. 12 er bare et tillegg til den første delen.

At Josva inntok hele landet, betyr ikke at hver by og landsby var erobret, eller at alle kanaaneerne var utryddet fra hver krok av landet. Det betyr at erobringen var slik at kanaaneernes makt var brutt og herredømmet deres styrtet. Hele landet var så grundig gitt i israelittenes hånd at de som ennå var igjen her og der, var knust til maktesløse flyktninger. De kunne verken gjøre mer motstand eller strides med Israel om landet – hvis bare Israel ville strebe etter å holde Guds bud og fortsette med å utrydde restene litt etter litt.

Dessuten hadde Herren hjulpet Israel mektig i erobringene så langt, og det var den sterkeste pant på at den trofaste paktens Gud fortsatt ville hjelpe dem i kampene som sto igjen, og gi dem full seier og fullt eie av det lovede landet.

[5] Skillet lar seg godt forklare ut fra forholdene på Josvas egen tid. Juda og Josefs dobbeltstamme fikk sin arv ved loddet før noen av de andre. Mens Judas stamme dro inn i området sitt i sør, ble de andre stammene værende i Gilgal, og senere lå hele Israel unntatt Juda i leir ved Sjilo. De to delene av folket var dessuten skilt av det området som senere ble gitt til Benjamin. Alteret, tabernaklet og paktens ark sto midt blant Josef og de andre stammene i Sjilo. Da var det naturlig at fjellene der Judas barn bodde, ble kalt Juda-fjellene, og fjellene der resten av Israel lå i leir, ble kalt Israels fjellbygder – og, siden området hørte til Efra'im, også Efra'im-fjellene; 19,50; 20,7; 24,30.

Sett slik hadde Josva tatt hele landet i eie, og nå kunne han fullføre det verket Herren hadde gitt ham, ved å dele landet mellom Israels stammer. Josva hadde virkelig gjort alt det Herren hadde sagt til Moses. Herren hadde nemlig ikke bare lovt Moses at kanaaneerne skulle utryddes helt. Han hadde også sagt at han ikke ville drive dem ut på én gang, «på ett år», men litt etter litt, til Israel ble tallrikt og tok landet i eie (2 Mos 23,28–30; jf. 5 Mos 7,22). Med tanke på dette løftet kunne forfatteren med full rett si at Josva inntok hele landet «slik som Herren hadde sagt til Moses».

Men det utelukket ikke at mye ennå sto igjen før alle kanaaneerne var utryddet fra hver del av landet. Derfor strider det ikke mot disse versene når byer og områder som ennå ikke var erobret, og kanaaneere som ble igjen, regnes opp senere (13,1–6; 17,14 ff.; 18,3; 23,5.12). Det gir ingen grunn til å anta flere forfattere.

Israelittene kunne lett ha tatt det som var igjen av landet, og utryddet de siste kanaaneerne uten harde og langvarige kamper – hvis de bare hadde holdt seg trofast til sin Gud og hans bud. Når hele landet ikke ble erobret i årene som fulgte, og kanaaneerne tvert imot gang på gang fikk overtaket, må forklaringen ikke søkes i at Josva ikke fullt ut hadde inntatt landet. Den ligger bare i at Herren tok sin hjelp bort fra folket fordi det falt fra ham, og ga det i fiendenes makt for å tukte det for syndene.

Landet ble gitt som arv «etter deres ættegrener i deres stammer». Ordet for «ættegrener»[6] betyr inndelingen av de tolv stammene i slekter, farshus og husstander, slik også i 12,7 og 18,10 (jf. om prestenes og levittenes skift i 1 Krøn 23,6; 24,1). «Og landet hadde nå ro etter krigen»: Krigen var slutt, så det fredelige arbeidet med å fordele landet ved loddet kunne begynne (jf. 14,15; Dom 3,11.30; 5,31).

[6] **«ættegrener»** mahleqot, מַחְלְקוֹת

Kapittel 12. De beseirede kongene

I beretningen om Josvas kriger i sør og nord i Kanaan blir bare de kongene som hadde sluttet forbund mot Israel, nevnt ved navn blant de beseirede og drepte. Men til slutt står det at Josva slo alle kongene i sør og nord og tok byene deres (10,40; 11,17).

For å gjøre beretningen fullstendig om erobringen kommer det derfor her en liste over alle kongene som ble drept. Den tar ikke bare med dem Josva slo på vestsiden av Jordan, men også de to amorittkongene som Moses hadde beseiret. Slik får vi et helt bilde av alle seirene Israel hadde vunnet ved den allmektige hjelpen fra sin Gud.

V. 1–24. Kongene øst for Jordan

«[1]Dette var de kongene i landet som Israels barn slo. Deres land på østsiden av Jordan tok de i eie – fra Arnon-elven til Hermon-fjellet, og hele ødemarken i øst: [2]Sihon, amorittkongen, som bodde i Hesjbon og rådde over landet fra Aroer ved bredden av Arnon-elven, fra midten av elven, og over halvdelen av Gilead til Jabbok-elven, som er grensen mot Ammons barn. [3]Han rådde også over ødemarken inntil østsiden av Kinneret-sjøen og til østsiden av Ødemarks-havet eller Salthavet, bort imot Bet-Jesjimot og i sør til foten av Pisgaliene. [4]Likeså inntok Israel det landet som tilhørte Og, kongen i Basan, en av dem som var tilbake av refa'ittene. Han bodde i Asjtarot og Edre'i, [5]og han rådde over Hermon-fjellet og over Salka og over hele Basan inntil gesjurittenes og ma'akatittenes land, og over halvdelen av Gilead, til grensen mot Sihon, kongen i Hesjbon. [6]Disse kongene hadde Moses, Herrens tjener, og Israels barn slått.

Landet deres hadde Moses, Herrens tjener, gitt Ruben og Gad og halvdelen av Manasses stamme til eiendom.»

Først kommer kongene som Israel slo øst for Jordan, og som de tok landet fra: landet fra Arnon-elven (se 4 Mos 21,13) til Hermon (5 Mos 3,8), og hele ødemarken i øst, det vil si Jordan-dalen øst for elven.

Om Sihon og riket hans, se 4 Mos 21,24; 5 Mos 2,36; 3,16–17. Aroer ved Arnon er ruinene Ara'ir på nordsiden av Arnon-dalen (se 4 Mos 32,34). «Fra midten av elven» betyr, etter parallellstedene i 13,9.16 og 5 Mos 2,36, fra byen i Arnon-dalen, Moabs by Ar (4 Mos 21,15; 22,36), like ved Aroer. Aroer var med i landet Israel tok, Ar var det ikke.

«Halvdelen av Gilead» er fjell-landet sør for Jabbok (se 5 Mos 3,10), og «Jabbok-elven» er her det øvre løpet av Jabbok. Sihon rådde også over ødemarken på østsiden av Jordan-dalen, mellom Galileasjøen og Dødehavet (se 5 Mos 3,17), helt til nordøstkanten av ørkenen ved Dødehavet.

Ogs land hadde Israel også tatt i eie (v. 1). Om Og, se 5 Mos 3,11; om kongsbyene hans Asjtarot og Edre'i, se 1 Mos 14,5 og 4 Mos 21,33; om landet hans, se 5 Mos 3,10.13–14. Disse to kongene hadde Moses slått (4 Mos 21,21 ff.; 32,33).

V. 7–24. De trettien kongene vest for Jordan

«[7]Og dette var de kongene i landet som Josva og Israels barn slo på vestsiden av Jordan – fra Ba'al-Gad i Libanon-dalen til det nakne fjellet som strekker seg opp imot Se'ir. Dette landet ga Josva Israels stammer til eiendom etter deres ættegreiner – [8]i fjellbygdene og i lavlandet og i ødemarken og i liene og i ørkenen og i sydlandet, hetittenes land og amorittenes og kana'aneernes, perisittenes, hevittenes og jebusittenes land. [9]Dette er kongene som Josva overvant: kongen i Jeriko, én, kongen i Ai, som ligger ved siden av Betel, én, [10]kongen i Jerusalem, én, kongen i Hebron, én, [11]kongen i Jarmut, én, kongen i Lakisj, én, [12]kongen i Eglon, én, kongen i Geser, én, [13]kongen i Debir, én, kongen i Geder, én, [14]kongen i Horma, én, kongen i Arad, én, [15]kongen i Libna, én, kongen i Adullam, én, [16]kongen i Makkeda, én, kongen i Betel, én, [17]kongen i Tappuah, én, kongen i Hefer, én, [18]kongen i Afek, én, kongen i Lassaron, én, [19]kongen i Madon, én, kongen i Hasor, én, [20]kongen i Sjimron-

Meron, én, kongen i Aksjaf, én, [21]kongen i Ta'anak, én, kongen i Megiddo, én, [22]kongen i Kedesj, én, kongen i Jokneam ved Karmel, én, [23]kongen i Dor på Dor-høydene, én, kongen over Gojim ved Gilgal, én, [24]kongen i Tirsa, én, i alt trettien konger.»

Så følger lista over de trettien kongene i Kanaan som Josva slo vest for Jordan, «fra Ba'al-Gad i Libanon-dalen til det nakne fjellet som strekker seg opp imot Se'ir» (se 11,17). Dette landet ga Josva til de andre stammene i Israel. (*Om de forskjellige delene av landet, se 9,1; 10,40 og 11,2.*)

Kongene står i den rekkefølgen de ble slått: Jeriko (6,1), Ai (7,2), Jerusalem, Hebron, Jarmut, Lakisj og Eglon (10,3), Geser (10,33) og Debir (10,38).

Kongene i v. 13b–14 er ikke nevnt ved navn i kap. 10. Geder er kanskje det samme som Gedor i Judas fjellbygder (15,58). Horma – navnet betyr «bannlysning» – lå i Sør-Juda (15,30) og ble gitt til Simeon (19,4). Kanaaneerne kalte byen Sefat (Dom 1,17; se 4 Mos 21,3). Arad, også i Negev, har bevart navnet i Tell Arad (se 4 Mos 21,1). Om Libna, se 10,29.

Adullam, som i 15,35 regnes blant byene i lavlandet, lå nær den store hulen der David søkte tilflukt da han flyktet fra Saul (1 Sam 22,1; 2 Sam 23,13). Rehabeam befestet byen (2 Krøn 11,7), men stedet er ennå ikke funnet. Om Makkeda, se 10,10, og om Betel, se 8,17.

Hvor byene i v. 17–18 lå, kan ikke avgjøres sikkert, for navnene Tappuah, Afek og Hefer finnes flere steder i Kanaan, og Lassaron nevnes ikke ellers.

Men legg merke til hvordan lista er bygd opp. Fra v. 10 nevnes først kongebyene som ble inntatt i kap. 10, og i v. 15–16 kommer andre byer som ble inntatt i krigen mot kanaaneerne i sør. På samme måte nevnes først hovedbyene til de forbundne kongene i nord (v. 19–20), og deretter de andre byene som ble inntatt i krigen i nord, men som ikke er nevnt ved navn i kap. 11.

Da er det ingen tvil om at de fire byene i v. 17–18 hører til krigen mot kongen i Jerusalem og forbundsfellene hans, og at de må søkes i Sør-Kanaan, ikke i nord.

Tappuah er derfor ikke En-Tappuah i Manasse (17,7), men Tappuah i Judas lavland (15,34), selv om stedet ennå ikke er funnet. Hefer er ikke Gat-Hefer i Sebulon (19,13), men etter all sannsynlighet hoved-

byen i landet Hefer (1 Kong 4,10), og den må søkes i nærheten av Soko i Judas lavland.

Afek er trolig byen med dette navnet nær Eben-Eser (1 Sam 4,1), der filistrene tok paktens ark; den lå sannsynligvis også i Judas lavland, men er ikke funnet. Afek ved Jisre'el (1 Sam 29,1) ligger for langt mot nord. Lassaron nevnes bare her, og ingen har ennå kunnet finne stedet.

Om Madon, Hasor, Sjimron-Meron og Aksjaf, se 11,1. Ta'anak ble gitt til Manasse innenfor Jissakars område og ble levittby (17,11; 21,25), men kanaaneerne ble ikke helt drevet ut derfra (Dom 1,27). Det er nå Tell Ta'annek, en flat haug sør for Megiddo.

Megiddo ble også gitt til Manasse innenfor Jissakars område, uten at kanaaneerne ble helt drevet ut (17,11; Dom 1,27). Salomo befestet byen (1 Kong 9,15), og den er kjent som stedet der Akasja døde (2 Kong 9,27), og der Josjia ble slått og drept av farao Neko (2 Kong 23,29–30; 2 Krøn 35,20 ff.). Robinson har vist at den lever videre i det senere Legio, nå Lejjun.

Kedesj var levittby og tilfluktsby i Naftalis fjellbygder (19,37; 20,7; 21,32) og Baraks hjemby (Dom 4,6). Tiglat-Pileser erobret byen og førte innbyggerne bort (2 Kong 15,29), og den var et kjent sted også etter fangenskapet (1 Makk 11,63 ff.). Nå er det en ubetydelig landsby med det gamle navnet, nordvest for Huleh-sjøen, med mange levninger fra oldtiden omkring. Jokneam ved Karmel var levittby i Sebulon (19,11; 21,34). Robinson og Van de Velde mener å ha funnet den i Tell Kaimun, en høyde som behersket hovedpasset på vestsiden av Jisre'el-sletten.

Om Dor, se 11,2. Gilgal var sete for kongen over Gojim, som her er et egennavn (som i 1 Mos 14,1). Det er etter all sannsynlighet landsbyen Jiljulije, nord for Antipatris. Tirsa, kongenes hovedstad i Nordriket fram til Omri (1 Kong 14,17; 15,21.33; 16,6 ff.), er trolig Tallusa, et høyt og vakkert beliggende sted omgitt av store olivenlunder, to timer nord for Sikem.

Kapittel 13. Landet som sto igjen, og arven øst for Jordan

Fordelingen av landet Kanaan mellom Israels stammer (kap. 13–24)

Før det erobrede landet blir fordelt, befaler Herren Josva å ta fatt på dette arbeidet nå som han var gammel, enda flere deler av landet ennå ikke var inntatt (13,1–7). Deretter beskrives landet øst for Jordan, som allerede var erobret og delt mellom de to og en halv stammene (13,8–33).

Fordelingen av landet vest for Jordan mellom de ni og en halv stammene fortelles i historisk rekkefølge. Områdene som falt i lodd til hver stamme, blir altså ikke bare beskrevet med grenser og byer; også det som hendte under fordelingen, er flettet inn i beskrivelsen. Beretningene henger så nært sammen med de geografiske beskrivelsene at bare de kan forklare hvordan fordelingen gikk for seg, og hvorfor stammenes områder blir beskrevet så ulikt (se 14,1).

For Juda og Benjamin blir grensene trukket svært nøye, og byene regnes opp én for én (kap. 15; 18,11–28). For Josefs stamme, Efra'im og halve Manasse, mangler bylista helt (16,1–10 og kap. 17). For de andre stammene nevnes enten bare byer, som for Simeon og Dan (19,1–9.40–48), eller grenser og byer om hverandre, men begge deler ufullstendig, som for Sebulon, Jissakar, Asjer og Naftali (19,10–39).

At beskrivelsen er så ufullstendig, særlig for de siste stammene, kommer av at kanaaneerne ennå hadde svært mange landstrekninger i Nord-Kanaan. Israelittene hadde verken gjennom Josvas felttog i nord eller gjennom mennene som ble sendt ut for å beskrive landet før

det ble delt (18,4–9), fått så nøyaktig kjennskap til landet at de straks kunne lage en fullstendig oversikt over grenser og byer.

På samme måte kan vi forklare at bylista mangler for Efra'im og halve Manasse: En stor del av Josefs område var ennå i kanaaneernes hender (17,14–18). Grensene mangler for Simeon og Dan fordi Simeon fikk sin arv innenfor Judas område og Dan mellom Juda og Efra'im. Danittene fikk så lite plass at Efra'im og Juda måtte avstå noen av byene sine til dem.

Nettopp ujevnheten og hullene i de geografiske opplysningene taler sterkt for at dette er de listene som ble satt opp da Josva delte landet.

Det er ingen innvending at flere byer opptrer under forskjellige navn, for eksempel Bet-Sjemesj og Ir-Sjemesj (15,10; 19,41; 21,16). Slike steder kunne ha to navn som ble brukt om hverandre, og i andre tilfeller er forskjellen bare en annen skrivemåte eller uttale, eller et sammensatt navn som er forkortet, som Ramot i Gilead for Ramat-Mispe (21,38; 13,26).

Hadde forfatteren øst av senere kilder eller bare gjengitt resultatene av senere oppmålinger, slik Knobel mener, ville listene ganske sikkert ha vært langt mer ensartede.[1]

V. 1–14. Josva er blitt gammel

> «[1]Da Josva var blitt gammel og langt opp i årene, sa Herren til ham: Du er nå blitt gammel og er kommet langt opp i årene. Men ennå står det en meget stor del av landet igjen som skal inntas.»

V. 1–7 er innledningen til fordelingen av landet: Herren befaler Josva å dele Kanaan ved loddkasting mellom de ni og en halv stammene. V. 1 inneholder bare begynnelsen av Guds befaling; fortsettelsen kommer i v. 7, og v. 2–6 er et innskudd som forklarer de siste ordene i v. 1 nærmere.

[1]Knobel hevder at mange gamle byer mangler i listene, og at noen byer regnes som Israels enda de ikke var erobret før etter Josvas tid, som Betel, Jerusalem, Hebron og Debir, eller lå i ruiner, som Jeriko, Ai og Hasor. Men Knobel innrømmer selv at det er hull i listene som skyldes avskriverne, og noen av de byene han savner, er virkelig nevnt (15,46). Om mange av dem er det dessuten svært usikkert om de overhodet var byer på Josvas tid. Først og fremst bygger innvendingene på en feil forutsetning: at Josva bare delte ut de byene han varig hadde erobret. Etter Guds befaling delte han ut hele landet til israelittene, enten det var erobret eller ikke. Og teksten sier ikke et ord om at Jeriko, Ai og Hasor ble gitt bort som gjenoppbygde byer.

Da Josva var blitt gammel, sa Herren at han skulle dele «dette landet», altså hele Kanaan, til arv for de ni og en halv stammene, siden han var gammel og mye av landet ennå ikke var inntatt. Samtidig lovte Herren at han selv ville drive kanaaneerne ut av de delene som ennå ikke var erobret (v. 6).

«Gammel og langt opp i årene» (jf. 1 Mos 18,11; 24,1) betegner høy alder i forskjellige stadier, helt til døden nærmer seg (som i 23,1). Josva kan ha vært nitti eller hundre år. Alderen nevnes bare for å forklare hvorfor Gud gir denne befalingen. Fordi Josva alt var gammel og mye land sto igjen, skulle han gå i gang med å dele Kanaan og fullføre dette verket, som han også var kalt til, før han døde. Ellers kunne han godt ha tenkt at tiden for å dele landet ennå ikke var kommet slik forholdene var.

V. 2–6. Landet som ennå ikke var inntatt

> «[2]Dette er det landet som står igjen: Alle filistrenes bygder og hele gesjurittlandet, [3]for alt som ligger mellom Sjihor øst for Egypt og Ekrons grense mot nord, skal regnes som kana'aneisk land, både de fem filisterfyrstene i Gasa og Asjdod og Asjkelon og Gat og Ekron, og avittene. [4]Mot syd hele kana'aneernes land, og Meara, som tilhører sidonierne, helt til Afek, til amorittenes grense, [5]og giblittenes land og hele Libanon mot øst, fra Ba'al-Gad ved foten av Hermon-fjellet like til Hamat-veien, [6]alle de som bor i fjellbygdene, fra Libanon til Misrefot-Majim, alle sidonierne. Jeg vil selv drive dem bort for Israels barn. Men du skal dele ut landet ved loddkasting til arv for Israel, slik som jeg har befalt deg!»

(Keil knytter «mot syd» til slutten av v. 3: «… og avittene i sør. 4 Hele kana'aneernes land …»)

Her regnes de områdene som ennå ikke var erobret, opp hver for seg. Først «filistrenes bygder». Ordet *gelilot* (גְּלִילוֹת) betyr «kretser», avgrensede områder rundt en hovedby, og det siktes til de fem filisterbyene; fyrstene deres nevnes i v. 3. «Hele gesjurittlandet» er ikke Gesjur øst for Jordan (v. 11.13; 12,5; 5 Mos 3,14), men landet til gesjurittene, en liten stamme sør for filisterlandet, i utkanten av ørkenen mot Egypt. Den nevnes ellers bare i 1 Sam 27,8.

Filistrenes og gesjurittenes land gikk fra Sjihor ved Egypt i sør til Ekrons område i nord. Sjihor betyr egentlig «den svarte elven». Det er ikke Nilen, for den kalles alltid *haj'or* (הַיְאוֹר, «elven») i vanlig prosa,

og den rant ikke «øst for Egypt», men gjennom midten av landet. «Sjihor øst for Egypt» er Egypt-bekken, nå Wadi el-Arisj, som i 15,4.47 er Kanaans sørgrense mot Egypt (se 4 Mos 34,5).

Ekron, den nordligste av de fem filisterbyene, ble først gitt til Juda (15,11.45) og så til Dan (19,43). Etter Josvas død inntok Juda byen (Dom 1,18), men holdt den ikke varig. Nå er det landsbyen Akir, sørvest for Ramla.

«Skal regnes som kana'aneisk land»: Filistrenes område skulle regnes med til Kanaan og deles ut til israelittene som resten av landet. Det måtte sies, for filistrene stammet ikke fra Kanaan (se 1 Mos 10,14). Men som inntrengere i kanaaneisk land skulle de drives ut på samme måte som kanaaneerne (jf. 5 Mos 2,23).

Ordet for filisterfyrstene, *seranim* (סְרָנִים), er den faste tittelen deres (Dom 3,3; 16,5 ff.; 1 Sam 5,8). Det betyr ikke konger, men fyrster, og kan brukes om hverandre med *sarim* (jf. 1 Sam 29,4.6.9). Det var filistrenes egen tittel på fyrstene.

De fem fyrstenes hovedbyer var disse. Gasa (*Assa*, «den sterke») ble gitt til Juda og inntatt av judeerne (15,47; Dom 1,18), men de holdt den ikke lenge. Den er nå en betydelig by en times vei fra havet, den sørvestligste byen i landet.

Asjdod ble også gitt til Juda (15,46–47). Der ble Dagon dyrket, og dit førte filistrene paktens ark (1 Sam 5,1 ff.). Ussia inntok byen (2 Krøn 26,6), senere tok Sargons hærfører Tartan den (Jes 20,1), og farao Psammetik beleiret den i tjueni år. Nå er det en fattig landsby, Esdud.

Asjkelon ble inntatt av judeerne etter Josvas død (Dom 1,18), men ble snart selvstendig igjen (Dom 14,19; 1 Sam 6,17). Byen lå ved havet mellom Gasa og Asjdod, og ruinene er store.

Gat var lenge sete for refa'ittene og hjembyen til Goliat (11,22; 1 Sam 17,4.23; 2 Sam 21,19 ff.; 1 Krøn 20,5 ff.). Dit flyttet filistrene i Asjdod arken, og derfra ble den ført til Ekron (1 Sam 5,7–10). David var den første som rev byen ut av filistrenes hender (1 Krøn 18,1).

På Salomos tid var den en filistinsk kongeby, men utvilsomt under Israels overherredømme (1 Kong 2,39). Rehabeam befestet den (2 Krøn 11,8), syrerne tok den da Joasj var konge (2 Kong 12,17), og Ussia inntok den på ny (2 Krøn 26,6; Am 6,2). Siden nevnes den ikke,

og ingen spor av den er funnet. (*Allerede kirkefedrene visste ikke hvor filisterbyen Gat hadde ligget.*)

Avittene var etter 5 Mos 2,23 å dømme en av de stammene som kanaaneerne fant i landet da de kom, og som filistrene underla seg og utryddet. De nevnes ikke blant de kanaaneiske stammene i 1 Mos 10,15–19, og vi kan ikke avgjøre om de stammet fra Kam eller Sem.

Ordene «mot syd» i begynnelsen av v. 4 må, som i Septuaginta, den syriske oversettelsen og Vulgata, høre til avittene i v. 3: De bodde sør for filistrene, sørvest for Gasa. Knytter vi ordene til det som følger, gir det ingen mening. Det landet sør for Gasa som ennå var bebodd av kanaaneere, kunne umulig kalles «hele kana'aneernes land». Og etter 10,40–41 og 11,16–17 hadde Josva slått og inntatt hele Sør-Kanaan fra Kadesj-Barnea til Gasa, så det ikke var noe igjen der som kunne nevnes her som uerobret.

Foruten filisterlandet i sørvest sto det i nord igjen (v. 4–5) «hele kana'aneernes land», det vil si fønikernes land ved kysten, og Meara («hulen»), som tilhørte sidonierne, helt til Afek.

Meara er hulen ved Jezzin øst for Sidon, i en bratt fjellvegg i Libanon. Afek, som ble gitt til Asjer (19,30; Dom 1,31), het Afaka på gresk. Der sto et Venus-tempel som keiser Konstantin lot ødelegge på grunn av den utuktige dyrkelsen. Stedet ligger i Libanon ved kildene til Adonis-elven, nordøst for Beirut. Ordene «til amorittenes grense» er uklare, for Ogs rike i Basan, som amorittene tidligere bodde i, nådde ikke så langt mot nord.

Videre sto «giblittenes land» igjen, det vil si landet til folket i Gebal (1 Kong 5,18; Esek 27,9), Byblos hos grekerne, ved Middelhavet nord for Beirut. Og «hele Libanon mot øst» – ikke Antilibanon, men Libanon øst for Gebal – «fra Ba'al-Gad ved foten av Hermon-fjellet», altså Banias (se 11,17), «like til Hamat-veien», det vil si opp til grensen for riket Hamat ved Orontes (se 4 Mos 34,8).

Endelig sto det igjen «alle de som bor i fjellbygdene, fra Libanon til Misrefot-Majim» (se 11,8), «alle sidonierne», det vil si alle fønikerne fra Hamat-grensen ned til forberget Nakura. Etter gammel språkbruk står sidonierne for fønikerne generelt, som hos Homer, fordi Sidon var Fønikias eldste hovedstad.

Alle disse ville Herren drive bort for Israel. Derfor skulle Josva dele ut hele Nord-Kanaan, der fønikerne bodde, til israelittene. «Men du skal dele ut landet ved loddkasting», det vil si: selv om du ennå ikke har inntatt det.

Calvin sier: «Gjør din plikt når du deler landet, og unnta ikke engang det som ennå er i fiendens faste grep, for jeg skal sørge for å oppfylle det jeg har lovt. Av dette kan vi lære å stole så fullt på Guds ord når vi tar fatt på en oppgave, at verken tvil eller frykt skal skremme oss.»

V. 7–14. Arven øst for Jordan

> «[7]Så skift nå ut dette landet til arv for de ni stammene og den halve delen av Manasses stamme! [8]Sammen med Manasse hadde rubenittene og gadittene fått sin arv, som Moses ga dem på østsiden av Jordan. Dette hadde Moses, Herrens tjener, tildelt dem: [9]landet fra Aroer, som ligger ved bredden av Arnon-elven, og fra den byen som ligger midt i dalen, og hele sletten ved Medba like til Dibon, [10]og alle de byene som tilhørte Sihon, amorittkongen, som regjerte i Hesjbon, like til Ammons barns grense, [11]og Gilead og gesjurittenes og ma'akatittenes land og hele Hermon-fjellet og hele Basan like til Salka – [12]hele det riket som tilhørte Og i Basan, han som regjerte i Asjtarot og Edre'i. Han var den siste som var tilbake av refa'ittene, de som ble slått av Moses og drevet bort. [13]Men Israels barn drev ikke bort gesjurittene og ma'akatittene. Gesjur og Ma'akat er blitt boende blant Israel til denne dag. [14]Bare Levis stamme ga han ingen arv. Herrens, Israels Guds ildoffer er hans arv, slik han hadde sagt til ham.»

Til Guds befaling om å dele landet vest for Jordan mellom de ni og en halv stammene (v. 7) føyer forfatteren den merknaden at de to og en halv andre stammene alt hadde fått sin arv av Moses på den andre siden (v. 8). Han beskriver hele omfanget av den (v. 9–13) og sier at bare Levis stamme ikke fikk noen jord, etter Herrens ord (v. 14).

Deretter beskriver han i v. 15–33 det landet Moses ga hver av de to og en halv stammene. Dette er ingen upassende foregripelse av v. 15–33; beretningen om fordelingen øst for Jordan kunne ikke innledes bedre enn med en beskrivelse av hele landet og hoveddelene i det.

«Sammen med Manasse» (v. 8) er knyttet så tett til det foregående at uttrykket må forstås litt løst: med den andre halvdelen av Manasse

fikk rubenittene og gadittene sin arv (se 4 Mos 32; 5 Mos 3,8–17). De siste ordene i v. 8, «dette hadde Moses, Herrens tjener, tildelt dem», er ingen tom gjentakelse. De slår fast at stammene fikk landet slik Moses hadde ordnet det, uten noen endring.

Grensene i v. 9–13 stemmer med 12,2–5 og 5 Mos 3,8, selv om ordlyden er litt forskjellig. «Den byen som ligger midt i dalen» (v. 9), altså Ar, er tydeligere enn «fra midten av elven» i 12,2. «Hele sletten» er amorittenes høyslette, et for det meste treløst land som strekker seg fra Arnon til Hesjbon og mot nordøst til Rabba i Ammon (se 5 Mos 3,10). Medba heter nå Madaba (se 4 Mos 21,30), og Dibon er ruinen Diban nord for Arnon.

Gilead (v. 11) er hele landet med det navnet på begge sider av Jabbok (se 12,2; 5 Mos 3,10). Gesjurittenes og ma'akatittenes land er i 12,5 grensen for Ogs rike og i 5 Mos 3,14 grensen for det landet manassitten Ja'ir inntok. Her regnes det med i arven til stammene øst for Jordan, men israelittene tok det aldri i eie, og etter v. 13 var det trolig heller aldri virkelig underlagt kong Og. Resten av v. 11–12 er det samme som 12,4–5.

Levis stamme skulle ikke få noe land. Herrens ildoffer, det vil si offergavene med tienden og førstegrøden (3 Mos 27,30–32; jf. 4 Mos 18,21–32), skulle være stammens arv. Derfor kalles Israels Gud selv Levis arv i v. 33, som i 4 Mos 18,20, og det er dette ordene «slik han hadde sagt til ham» viser til.

V. 15–33. Rubens arv

«[15]Først ga Moses Rubens barns stamme arv etter deres ætter. [16]De fikk landet fra Aroer, som ligger ved bredden av Arnon-elven, og fra den byen som ligger midt i dalen, og hele sletten ved Medba, [17]Hesjbon og alle tilhørende byer som ligger på sletten: Dibon og Bamot-Ba'al og Bet-Ba'al-Meon [18]og Jahsa og Kedemot og Mefa'at [19]og Kirjatajim og Sibma og Seret-Hassahar på fjellet i dalen [20]og Bet-Peor og Pisga-liene og Bet-Jesjimot [21]og alle byene på sletten og hele det riket som tilhørte Sihon, amorittkongen, som regjerte i Hesjbon – det var ham Moses slo på samme tid som han slo midianittfyrstene Evi og Rekem og Sur og Hur og Reba, som var Sihons underkonger og bodde der i landet. [22]Også Bileam, Beors sønn, spåmannen, slo Israels barn i hjel med sverdet, sammen med de andre som de slo i hjel. [23]Og Rubens barns grense var Jordan og landet

langsmed den. Dette var Rubens barns arv etter deres ætter, byene med tilhørende landsbyer.»

Rubens stamme fikk sin arv i sør: landet fra Aroer og Ar i Arnon-dalen og høysletten ved Medba (v. 9), med hovedbyen Hesjbon og byene som hørte under den. Hesjbon lå omtrent midt mellom Arnon og Jabbok, på grensen av Rubens arv. Byen ble overlatt til Gad, som ga den til levittene (21,39; 1 Krøn 6,81; se 4 Mos 32,37).

Dibon kalles Dibon-Gad i 4 Mos 33,45, fordi gadittene hadde bygd, det vil si befestet, byen; den lå sør for Hesjbon, nær Aroer ved Arnon. Bamot-Ba'al, også bare kalt Bamot (4 Mos 21,20; Jes 15,2), må søkes på Attarus-fjellet; derfra så Bileam utkanten av Israels leir (4 Mos 22,41). Bet-Ba'al-Meon er ruinen Ma'in sørøst for Hesjbon.

Ved Jahsa ble Sihon slått (4 Mos 21,23). Kedemot lå ved kanten av ørkenen, og Mefa'at i nærheten av Jahsa, som den alltid nevnes sammen med (Jer 48,21). Kedemot og Mefa'at ble gitt til levittene (21,37; 1 Krøn 6,79).

Kirjatajim, der Kedorlaomer slo emittene, er trolig ruinene et-Teim vest for Madaba (se 1 Mos 14,5). Sibma (4 Mos 32,38) lå etter Hieronymus bare fem hundre skritt fra Hesjbon, men stedet er sporløst borte.

Seret-Hassahar betyr «morgenrødens glans». Byen nevnes bare her og lå «på fjellet i dalen», det vil si dalen ved østsiden av Dødehavet (jf. v. 27; 1 Mos 14,3.8). Bet-Peor lå rett overfor Jeriko (se 4 Mos 23,28), Pisga-liene sør for den, på nordøstkysten av Dødehavet (se 4 Mos 27,12), og Bet-Jesjimot i Jordan-dalen nordøst for Dødehavet (se 4 Mos 22,1).

I v. 21 blir resten av Rubens byer sammenfattet: «alle byene på sletten og hele det riket som tilhørte Sihon» – så langt det strakte seg over sletten, for etter v. 27 fikk Gad «resten av det riket som hadde tilhørt Sihon», altså den nordlige delen. Når Sihon nevnes, minner forfatteren også om at han ble slått, sammen med de fem midianittfyrstene, og om Bileams død (se 4 Mos 31,8).

«Underkonger»[2] betyr ikke «salvede», men egentlig «utgytte», det vil si innsatte lensfyrster: en fyrste som har fått makt «øst inn» i seg.

«Rubens barns grense var Jordan og landet langsmed den» (v. 23): Med de stedene som nevnes sist (v. 20), nådde Rubens område bort til

[2] **«Underkonger»** nesike, נְסִיכֵי

Jordan. Hoveddelen lå øst for Dødehavet, fra Arnon til Hesjbon, det vil si opp til høyde med nordenden av Dødehavet. «Landsbyene»[3] er gårdsbruk og steder uten mur omkring (3 Mos 25,31).

V. 24–28. Gads arv

> «[24]Så ga Moses Gads stamme – Gads barn – arv etter deres ætter. [25]Det landet de fikk, var Jaser og alle byene i Gilead og halvdelen av Ammons barns land helt til Aroer, som ligger midt imot Rabba, [26]fra Hesjbon til Ramat-Hammispe og Betonim og fra Mahanajim til Debirs landegrense, [27]og i dalen fikk de Bet-Haram og Bet-Nimra og Sukkot og Safon, resten av det riket som hadde tilhørt Sihon, kongen i Hesjbon, med Jordan og landet langsmed den inntil enden av Kinneret-sjøen, på østsiden av Jordan. [28]Dette var Gads barns arv etter deres ætter, byene med tilhørende landsbyer.»

Gads stamme fikk Jaser (se 4 Mos 21,32) og «alle byene i Gilead», det vil si i den sørlige halvdelen av Gilead, som hørte til Sihons rike; den nordlige halvdelen, som hørte til Ogs rike, ble gitt til Manasse (v. 31).

Dessuten fikk Gad «halvdelen av Ammons barns land helt til Aroer, som ligger midt imot Rabba». Det er den delen av ammonittenes land mellom Arnon og Jabbok som amorittene under Sihon hadde tatt fra dem, altså landet øst for Gilead, vest for det øvre løpet av Jabbok (5 Mos 2,37; 3,16; jf. Dom 11,13). Det landet ammonittene ennå hadde på Moses' tid, øst for dette, fikk ikke israelittene angripe (5 Mos 2,19).

Aroer ved Rabba (se 5 Mos 3,11) må holdes atskilt fra Aroer i Ruben ved Arnon (v. 16). Det nevnes ellers bare i Dom 11,33 og 2 Sam 24,5, og lå etter 2 Samuelsbok i Gad-dalen, trolig nordøst for Rabba.

I v. 26 beskrives Gads område først fra sør til nord: fra Hesjbon til Ramat-Hammispe eller Ramot i Gilead (20,8), trolig der Salt ligger nå (se 5 Mos 4,43), og Betonim. Deretter beskrives nordgrensen fra vest mot øst, «fra Mahanajim til Debirs landegrense».

Mahanajim («de to leirene», 1 Mos 32,2) ble gitt fra Gad til levittene (21,38). Der ble Isjbosjet utropt til konge (2 Sam 2,8–9), og dit flyktet David for Absalom (2 Sam 17,24.27; 1 Kong 2,8). Byen lå nord for Jabbok, for Jakob gikk ikke over vadestedet i Jabbok før etter at englene hadde møtt ham ved Mahanajim (1 Mos 32,2.22). Den lå i eller ved Jordan-dalen (2 Sam 18,23–24).

[3] **«Landsbyene»** haserim, חֲצֵרִים

(Keil leser grensestedet som *Lidbir* (לִדְבִר). Stedet er helt ukjent; l er ikke en forstavelse, men hører til navnet. J. D. Michaelis og Knobel mener det er det samme som Lo-Debar i 2 Sam 9,4–5; 17,27, stedet der David fikk forsyninger da han flyktet for Absalom, øst for Mahanajim.)

Mot nord synes Gads område å ha gått til Jabbok og bare ved Mahanajim strukket seg over elven, for der begynte halve Manasses område (v. 30). Men i Jordan-dalen nådde grensen helt til Galileasjøen. «Dalen» er Jordan-dalen på østsiden av elven, fra nordenden av Dødehavet opp til Galileasjøen, som hadde hørt til Sihons rike (12,3; 5 Mos 3,17). Rubens nordgrense må ha nådd Jordan omtrent ved Wadi Hesban.

I Jordan-dalen lå Bet-Haram, det senere Livias (se 4 Mos 32,36), Bet-Nimra, nå ruinen Nimrin (4 Mos 32,36), Sukkot (se 1 Mos 33,17) og Safon («nord»), trolig ikke langt fra sørenden av Galileasjøen. «Resten av det riket som hadde tilhørt Sihon» – den andre delen var gitt til Ruben (v. 21).

V. 29–33. Halve Manasses arv

> «[29]Så ga Moses den halve Manasses stamme arv, så at de også – den ene halvdelen av Manasses barns stamme – fikk arv etter sine ætter. [30]Det landet de fikk, strakte seg fra Mahanajim over hele Basan – hele det riket som hadde tilhørt Og, kongen i Basan – både alle Ja'irs teltbyer som ligger i Basan, seksti byer, [31]og halvdelen av Gilead, og Asjtarot og Edre'i, byer i det riket som hadde tilhørt Og i Basan. Alt dette fikk Manasses sønn Makirs barn – den ene halvdelen av Makirs barn – etter sine ætter. [32]Dette var det som Moses delte ut til arv på Moabs ødemarker på østsiden av Jordan, midt imot Jeriko. [33]Men til Levis stamme ga Moses ingen arv. Herren, Israels Gud, er deres arv, slik han hadde sagt til dem.»

Halve Manasses område begynte ved Mahanajim og omfattet hele Basan med Ja'irs seksti teltbyer og den nordlige halvdelen av Gilead (se 5 Mos 3,13–15). V. 32 er avslutningen (se 4 Mos 34,14–15), og v. 33 gjentar v. 14: Herren, Israels Gud, er Levis arv.

Kapittel 14. Loddkastingen og Kalebs arv

V. 1–5. Landet deles ved loddkasting

> «[1]Dette er de arvedelene som Israels barn fikk i Kana'ans land, og som Eleasar, presten, og Josva, Nuns sønn, og overhodene for slektene i Israels barns stammer delte ut blant dem [2]ved loddkasting, så de fikk hver sin arv, slik Herren hadde befalt ved Moses. Det var disse ni og en halv stamme som den gang fikk arv. [3]For de to og en halv stamme hadde Moses gitt arv på den andre siden av Jordan. Men levittene hadde han ikke gitt arv blant dem. [4]For Josefs barn utgjorde to stammer, Manasse og Efra'im. Og levittene fikk ikke noen del i landet, men bare noen byer til å bo i med tilhørende beitemarker for deres buskap og fe. [5]Israels barn gjorde som Herren hadde befalt Moses, og skiftet ut landet.»

Disse versene er overskrift og innledning til hele beretningen om hvordan landet ble delt mellom de ni og en halv stammene. Beretningen går til kap. 19 og avsluttes med sluttformelen i 19,51. Kanaans land ble delt etter de grensene som er trukket opp i 4 Mos 34,2–12.

Etter forskriftene i 4 Mos 34,16–29 var det ypperstepresten Eleasar, Josva og ti overhoder for farshusene i de ni og en halv stammene som sto for delingen; navnene deres står i 4 Mos 34,18–28. Det skjedde «ved loddkasting», slik Herren hadde befalt ved Moses (4 Mos 26,52–56; 33,54; 34,13).

Så mange stammer skulle få arv, for de to og en halv stammene hadde allerede fått sin del av Moses øst for Jordan, og Levi stamme skulle ikke ha land til arv. Etter dette skulle det se ut til at bare åtte og en halv stamme sto igjen. Men det var virkelig ni og en halv, for

Josefs sønner utgjorde to stammer fordi patriarken Jakob hadde tatt Efra'im og Manasse til sine egne sønner (1 Mos 48,5).

Levittene skulle ikke ha noen del av landet, men de skulle få byer å bo i, med beitemark omkring for buskapen. Disse byene skulle de andre stammene avstå fra sin arv, slik det er forskrevet i 4 Mos 35,1–8.

Hvordan loddet ble brukt

Etter 4 Mos 26,52 ff. skulle landet deles ved loddkasting. Men samtidig tok de så stort hensyn til hvor store stammene var, at en tallrik stamme fikk mer land enn en mindre. Det lot seg bare gjøre hvis loddet avgjorde *hvor* hver stamme skulle bo i forhold til de andre, mens omfanget og grensene for hver stammes eiendom ble fastsatt etter hvor mange slekter den besto av.

Calvin sier det slik: Loddet avgjorde at noen skulle bo nær egypterne, noen ved havet, noen i høylandet og noen i dalene. Så var det lederne i folket som måtte trekke grensene etter en rettferdig målestokk – ut fra hvor mange tusen hver stamme talte.

Trolig ble loddene kastet slik rabbinerne har antatt: med to krukker, den ene med lapper der stammenes navn sto, den andre med like mange lapper for de enkelte delene av landet. Når en lapp med et navn ble trukket fra den ene krukken, ble en lapp med en landsdel trukket fra den andre. Utfallet ble tatt imot som Guds egen avgjørelse, «for loddet ble ikke styrt av menneskers mening, vilje eller myndighet» (Calvin).

Hvorfor loddkastingen ble avbruttDet første vi legger merke til i beretningen, er at loddkastingen ble avbrutt etter at Juda og Josef hadde fått sin arv. Leiren ble flyttet fra Gilgal til Sjilo, og der ble sammenkomstens telt reist (18,1–9). Deretter viste de andre stammene så liten lyst til å ta imot arven at Josva måtte refse dem for sendrektigheten (18,3). Han lot dem velge ut tjueen menn som skulle dra rundt og beskrive landet og dele det i sju deler. Først da det var gjort, ble loddkastingen tatt opp igjen, og hver av de sju stammene fikk sin arv.

Hvorfor det ble slik, sies ikke, og utleggerne har ment forskjellig. Det mest sannsynlige synes å være dette: Da Josva fikk Herrens befaling om å dele landet, delte de det omtrent i ni eller ti deler ut fra det inntrykket av landets størrelse og hovedtrekk som de hadde fått under erobringen.

Så begynte de å dele det ut uten noen nærmere oppmåling, og trakk grensene for de delene som kom ut først, etter størrelsen på stammene som fikk dem. Når det var gjort, begynte disse stammene å dra inn i området sitt og ta det i eie. Den nøyaktige grensen kunne ikke trekkes med en gang; den ble trolig ikke endelig fastsatt før stammen hadde slått seg ned. På denne måten fikk Juda, Efra'im og halve Manasse arven sin, den ene etter den andre.

Mens de holdt på å ta landet i eie, ble Sjilo valgt – uten tvil etter Guds anvisning – som stedet der sammenkomstens telt skulle stå for godt. Der ble helligdommen reist, og hele leiren flyttet naturligvis dit.

Men da loddkastingen skulle fortsette for resten av stammene, viste de liten lyst til å slå seg ned. De var oppvokst i ørkenen og så vant til nomadelivet at de heller ville fortsette med det enn å ta et avgrenset arvelott i eie. Det siste krevde mer mot og strev på grunn av kanaaneerne som var igjen.

I telt kunne de derimot vandre omkring i landet side om side med kanaaneerne og leve av det landet ga, slik Abraham, Isak og Jakob en gang hadde gjort. Kanaaneerne var så svekket av krigen at israelittene ikke trengte å frykte dem et øyeblikk, så lenge de ikke prøvde å drive dem ut eller utrydde dem.

Men skulle Josva være tro mot det oppdraget han hadde fått av Herren, kunne han ikke slå seg til ro med dette. Derfor refset han stammene for at de nølte, og påla dem å sørge for at loddkastingen ble fortsatt.

Josefs stamme hadde dessuten klaget over at arven var for liten, og dermed vist den feigheten som holdt den tilbake fra å angripe kanaaneerne som fremdeles bodde i området. Dette kan ha åpnet Josvas øyne for at det ville kunne oppstå enda større misnøye hos de andre stammene hvis loddkastingen fortsatte som før, med bare omtrentlige grenser. Noen av dem ville jo få områder der kanaaneerne var flere og sterkere enn hos Efra'im.

Derfor bestemte han at resten av landet først skulle beskrives nøye og deles i sju deler, så disse kunne fordeles ved loddkasting mellom de sju stammene. Oppmålingen viste nok tydelig at det som var igjen etter Judas og Josefs del, var for lite for de sju stammene i forhold til det som alt var delt ut. Det viste seg også at Judas del var større enn

stammen trengte (19,9). Derfor måtte det gjøres visse endringer i den første fordelingen.

Loddet kunne ikke kjennes ugyldig når det først var kastet, for utfallet ble sett som Guds egen avgjørelse, og derfor var det umulig å dele hele landet på ny. Det eneste som kunne gjøres, var å la de to stammene bli i de områdene loddet hadde gitt dem (18,5), men ta visse deler av deres land og gi til de andre stammene. Da sto loddet ved full makt, for det hadde ikke avgjort hvor store områdene skulle være eller hvor grensene gikk.

Slik forklares både hvorfor loddkastingen som begynte i Gilgal, ble avbrutt, og hvorfor den ble fortsatt på en så særegen måte i Sjilo.

V. 6–15. Kaleb minner om Herrens løfte

> «[6]Da trådte Judas barn fram for Josva i Gilgal. Og Kaleb, Jefunnes sønn, kenisitten, sa til ham: Du vet hva Herren sa til Moses, Guds mann, om meg og om deg i Kadesj-Barnea. [7]Jeg var førti år gammel da Moses, Herrens tjener, sendte meg fra Kadesj-Barnea for å utspeide landet. Og jeg kom tilbake til ham med svar etter mitt beste skjønn. [8]Mine brødre, som hadde dratt opp sammen med meg, tok motet fra folket. Men jeg holdt meg trofast til Herren min Gud.»

Før loddkastingen begynte, kom Kaleb til Josva sammen med Judas barn og ba om å få fjellbygden ved Hebron til eiendom. Han viste til at Moses førtifem år tidligere hadde lovet ham den med ed. De andre speiderne som ble sendt fra Kadesj til Kanaan, hadde tatt motet fra folket og egget det til opprør, men det hadde ikke Kaleb gjort; han hadde holdt seg trofast til Herren. Dette skjedde i Gilgal, der loddkastingen skulle finne sted.

Kaleb var ikke overhode for hele Judas stamme, men for et farshus i Juda. Det ser vi av tilnavnet «kenisitten», det vil si etterkommer av Kenas (4 Mos 32,12; jf. 15,17; Dom 1,13). Kenas var en etterkommer av Hesron, Peres' sønn og Judas sønnesønn (1 Krøn 2,5.18.25), og vi vet ikke mer om ham.

Tilnavnet betyr altså ikke at Kaleb eller faren hans stammet fra det kanaaneiske folket kenisittene (1 Mos 15,19). Kenas er navnet på en person, ikke på en stamme, og navnet gikk igjen i slekten, for også i Kalebs slekt finner vi en Kenas (1 Krøn 4,15).

De «Judas barn» som kom til Josva sammen med Kaleb, var derfor ikke Judas stamme i sin helhet eller utsendinger fra alle Judas slekter, men folk fra det farshuset i Juda som hadde navn etter Kenas, og som Kaleb da var overhode for.

Kaleb minnet Josva om det ordet Herren hadde talt om dem begge i Kadesj-Barnea – løftet om at de to skulle komme inn i Kanaans land (4 Mos 14,24.30). Da han var førti år, sendte Moses ham ut for å speide i Kanaan, og han kom tilbake med svar «etter mitt beste skjønn», det vil si etter sin beste overbevisning, uten menneskefrykt og uten å se etter folkets gunst.

De andre speiderne skremte folket med overdrevne beretninger om dem som bodde i Kanaan, men han holdt seg trofast til Herren (4 Mos 13,31–33). Verken de onde ryktene om landet eller knurringen og truslene fra den opphissede mengden fikk ham til å vakle i troskapen mot Herren og hans løfter (4 Mos 14,6–10). «Mine brødre» er de andre speiderne – selvsagt bortsett fra Josva, som Kaleb talte til.[1]

V. 9. Løftet om Hebron

> «[9]Den dagen sverget Moses og sa: Sannelig, det landet som din fot trådte på, skal være din og dine barns arv til evig tid, fordi du trofast holdt deg til Herren, min Gud.»

Den gang ble det sverget at det landet Kalebs fot hadde trådt på, skulle være arv for ham og hans barn til evig tid. Denne eden er ikke nevnt i 4 Mos 14,20 ff. eller i 5 Mos 1,35–36, der Moses gjenforteller hele hendelsen for folket.

Den eden Herren sverget i 4 Mos 14,21–24 – at ingen av de knurrende skulle få se Kanaans land, men at Kaleb skulle komme dit og hans ætt eie det – kan ikke være den det her er tale om. Løftet til Kaleb i den eden gjelder ikke Hebron spesielt, men Kanaans land generelt, «det landet jeg har lovt deres fedre med ed».

Vi må derfor gå ut fra at Gud ga Kaleb et særskilt løfte om å få eie nettopp Hebron, i tillegg til det som står i 4 Mos 14,24, og at dette løftet er forbigått der. Josva hadde hørt det den gang, og nå minner Kaleb ham om det.

Dette løftet hang nøye sammen med de ordene Kaleb brukte for å berolige folket da det reiste seg mot Moses (4 Mos 13,30): «Vi skal nok

[1] At Josva selv var en av speiderne, går klart fram av ordene «om meg og om deg» i v. 6.

få det i vår makt.» Det sa han til tross for anakittene i Hebron, som hadde fylt de andre speiderne med slik skrekk fordi de var så kjempestore. Med tanke på dette hadde Herren lovet Kaleb nettopp dette landet til arv.

V. 10–12. «Gi meg nå denne fjellbygden!»

> «[10]Og nå ser du at Herren har gjort med meg som han sa. Han har latt meg leve i førtifem år fra den tid Herren talte disse ordene til Moses – hele den tiden Israel vandret i ørkenen. Og i dag er jeg åttifem år gammel. [11]Ennå er jeg like sterk som jeg var den dagen Moses sendte meg ut. Min styrke er den samme nå som den var den gang, både i strid og til å gå ut og inn. [12]Så gi meg nå denne fjellbygden som Herren talte om den dagen! For du hørte selv den gang at anakittene bor der, og at de har store, befestede byer. Kanskje Herren er med meg, så jeg får drevet dem bort, slik som Herren har sagt.»

På dette løftet bygde Kaleb sin bønn om at Josva skulle gi ham fjellbygden. Førtifem år var gått siden Gud talte disse ordene, og han var nå åttifem år gammel, men like sterk som den gang.

Av ordene «Herren har latt meg leve i førtifem år» slutter Teodoret med rette at Josvas erobring av Kanaan tok sju år. Gud talte jo ordene mot slutten av det andre året etter utgangen fra Egypt, altså trettiåtte år før inntoget i Kanaan. Uttrykket «hele den tiden Israel vandret i ørkenen» er generelt: Årene med erobringskrig, da Israel ennå ikke hadde fått det lovede landet i fredelig eie, regnes med til ørkenvandringen.

Som en grunn til for bønnen sin føyer Kaleb til at han ennå er like sterk som før, både til strid og til å gå ut og inn (jf. 4 Mos 27,17).

«Denne fjellbygden» er etter sammenhengen fjellandet ved Hebron, der speiderne hadde sett anakittene (4 Mos 13,22.28). De to «for»-setningene i v. 12 er sideordnet og gir to selvstendige grunner for bønnen: «for du hørte selv den gang» hva Herren sa til meg, og «for anakittene bor der». Ordet «kanskje» uttrykker ikke tvil, men håp og ønske, eller, som Masius sier, «håp blandet med vanskelighet: vanskeligheten tar noe av verdien, men håpet gjør lengselen etter gaven sterkere».

V. 13–15. Kaleb får Hebron

> «[13]Da velsignet Josva ham, og han ga Kaleb, Jefunnes sønn, Hebron til arv. [14]Slik fikk Kaleb, Jefunnes sønn, kenisitten, Hebron til arv,

som det er den dag i dag, fordi han trofast holdt seg til Herren, Israels Gud. [15]Men Hebrons navn var før Kirjat-Arba. Arba var den største mann blant anakittene. – Og landet hadde nå ro etter krigen.»

Josva velsignet Kaleb, det vil si at han ba om Guds velsignelse over det Kaleb ville gjøre, og ga ham Hebron til arv. Hebron er nevnt som hovedbyen som landet omkring hørte til. Kaleb hadde jo bedt om fjellbygden, det vil si fjellandet med og rundt Hebron, og det omfattet for eksempel også den befestede byen Debir (15,15). Denne arven fikk Kaleb, legger forfatteren til, fordi han hadde holdt seg så trofast til Israels Gud.

I v. 15 står det enda en gang hva Hebron het før (se 1 Mos 23,2). Ordet «før», som «den dag i dag», gjelder tiden da boka ble skrevet. Da hadde navnet Kirjat-Arba for lengst gått av bruk. Av det følger slett ikke at navnet Hebron var yngre enn Kirjat-Arba. Byen fikk navnet Kirjat-Arba først da Arba, «den største mann blant anakittene» – den sterkeste og mest berømte av dem – tok den (jf. 15,13).

Ordene «landet hadde nå ro etter krigen» blir gjentatt fra 11,23 her ved slutten av beretningen. De viser at selv om det fremdeles bodde anakitter i Hebron som Kaleb håpet å utrydde, ble ikke utdelingen av landet ved loddkasting forsinket av den grunn. Den gikk for seg i full fred.

Kapittel 15. Judas arvedel

Under Guds styrelse falt Judas lodd i den sørlige delen av Kanaan, der Kaleb allerede hadde fått sin arv. Slik ble han ikke skilt fra sin stamme. Først beskrives Judas arvedel etter grensene (v. 1–12). Så blir det for fullstendighetens skyld fortalt en gang til at Kaleb fikk Kirjat-Arba til arv, og at han tok det i eie ved å drive ut anakittene og innta Debir (v. 13–19). Til slutt kommer en liste over byene i de forskjellige delene av landet (v. 20–63).

V. 1–19. Sørgrensen

> «[1]Den lodd som tilfalt Judas barns stamme etter deres ætter, strakte seg bort imot Edom, helt til Sin-ørkenen i sør. [2]Og grensen i sør gikk ut fra enden av Salthavet, fra den bukten som vender mot sør. [3]Den bøyde sør om Akrabbim-skaret, tok så over til Sin og oppetter sør for Kadesj-Barnea. Den gikk så over til Hesron og opp til Adar, der svingte den bort til Karka, [4]tok så bortetter til Asmon, gikk fram til Egypterbekken og endte ute ved havet. Dette skal være deres grense mot sør.»

Judas lodd «kom ut» (jf. 16,1; 19,1) slik at arvedelen nådde til Edoms område og Sin-ørkenen, der Kadesj lå, helt sør i Kanaan.

Sørgrensen var også sørgrensen for hele Israels land og falt sammen med Kanaans sørgrense slik den er beskrevet i 4 Mos 34,3–5. Den begynte ved sørspissen av Dødehavet, som nå er en saltmyr. Derfra gikk den til Akrabbim-skaret, den rekken av høye, hvitaktige klipper som skjærer over Araba-dalen et stykke sør for Dødehavet. Videre gikk den over til Sin-ørkenen, sør om Kadesj-Barnea, og over Hesron, Adar, Karka og Asmon til Egypterbekken, det vil si Wadi el-Arisj, som til slutt munner ut i Middelhavet.

Ordene «Dette skal være deres grense mot sør» viser tilbake til Kanaans sørgrense i 4 Mos 34,2 ff. og gjør det klart at Judas sørgrense også var sørgrensen for det landet Israel skulle innta.

V. 5–12. Grensene mot øst, nord og vest

> «[5]Grensen mot øst var Salthavet opp til Jordans utløp. Mot nord gikk grensen fra den viken av Salthavet der Jordan har sitt utløp. [6]Derfra gikk den opp til Bet-Hogla og videre nord for Bet-Ha'araba, opp til den steinen som har navn etter Bohan, Rubens sønn. [7]Så gikk grensen fra Akor-dalen opp til Debir og vendte seg mot nord til Gilgal, som ligger midt imot Adummim-skaret sør for bekken, og gikk så over til vannet ved En-Semes og fram til En-Rogel. [8]Derfra gikk grensen opp til Hinnoms sønns dal, til sørsiden av Jebus, det er Jerusalem, og gikk så opp til toppen av det fjellet som ligger rett vest for Hinnoms dal ved nordenden av Refa'im-dalen. [9]Fra denne fjelltoppen strakte grensen seg bort til Neftoah-vannets kilde og holdt fram til byene i Efrons fjellbygd, og tok så bortetter til Ba'ala, det er Kirjat-Jearim. [10]Fra Ba'ala svingte grensen vestover til Se'ir-fjellet, tok over til nordsiden av Jearim-fjellet, det er Kesalon, og gikk så ned til Bet-Sjemesj og fram til Timna. [11]Deretter gikk grensen nordover til Ekrons fjellrygg. Der svingte den bort til Sjikkeron, tok så over til Ba'ala-fjellet, gikk fram til Jabne'el og endte ute ved havet. [12]Grensen mot vest var det store havet og landet langsmed det. Dette var grensene på alle sider for det landet Judas barn fikk etter deres ætter.»

Østgrensen var Dødehavet i hele sin lengde, opp til der Jordan renner ut i det. Nordgrensen (v. 5–11) går igjen i 18,15–19 som Benjamins sørgrense, men da i motsatt retning, fra vest mot øst. Den begynte ved Jordans munning og gikk opp til Bet-Hogla, en grenseby som senere ble gitt til Benjamin (18,19.21), og videre nord om Bet-Ha'araba, en by i Juda-ørkenen (v. 61) som også ble gitt til Benjamin (18,22).

Steinen som hadde navn etter Bohan, må ha ligget i skråningen mot fjellene i vest: Her går grensen «opp» til den (v. 6), men i 18,17, der den går motsatt vei, går den «ned» til den. Steinen lå altså høyere enn sletten, men ikke på toppen av fjellet.

Videre gikk grensen fra Akor-dalen (se 7,24) opp til Debir – ikke Debir i fjellbygden, men et sted som uten tvil må søkes ved Wadi Daber,

kanskje ikke langt fra veien mellom Jerusalem og Jeriko, omtrent midtveis mellom de to byene.

Derfra svingte den nordover til Gilgal, som heter Gelilot i 18,17. Dette Gilgal må ikke forveksles med Israels første leirsted mellom Jeriko og Jordan; det var sikkert ingen by, trolig bare en landsby eller gård. Det lå «midt imot Adummim-skaret», oppstigningen ved veien fra Jerusalem til Jeriko. Navnet betyr «de rødes oppstigning» og kommer av den rødlige jorden der.

Så gikk grensen over til En-Semes («solkilden»), den nåværende «Apostelkilden» nedenfor Betania på veien til Jeriko, og fram til En-Rogel («speidernes kilde»), den dype kilden ved sørøsthjørnet av Jerusalem, der Hinnoms dal og Kidron-dalen møtes.

Derfra gikk grensen opp gjennom Hinnoms sønns dal, sør for Jebus, det vil si Jerusalem (se 10,1), og videre opp til toppen av fjellet vest for Hinnoms dal. Hinnoms dal ligger sør for Sion og ble fra Akas' tid beryktet som stedet der Molok ble dyrket (2 Kong 23,10; 2 Krøn 28,3; 33,6; Jer 7,31).

Refa'im-dalen, som trolig har navn etter kjempefolket refa'ittene og er nevnt flere ganger i 2. Samuelsbok som slagmark (2 Sam 5,18.22; 23,13), ligger vest for Jerusalem. Den er skilt fra Hinnoms dal ved en lav fjellrygg og var svært fruktbar (Jes 17,5).

Fra fjelltoppen gikk grensen til Neftoah-vannets kilde, den nåværende landsbyen Lifta nordvest for Jerusalem, og videre til byene i Efrons fjellbygd, til Ba'ala, det vil si Kirjat-Jearim (se 9,17), tre timer nordvest for Jerusalem. Der svingte den vestover til Se'ir-fjellet og over til nordsiden av Jearim-fjellet, det er Kesalon, og så ned til Bet-Sjemesj («solhuset»).

Bet-Sjemesj var en presteby i Juda (21,16; 1 Krøn 6,59) og er den samme byen som Ir-Sjemesj ved Dans grense (19,41). Dit sendte filistrene paktens ark tilbake (1 Sam 6,9 ff.), der ble Judas konge Amasja slått av Joasj (2 Kong 14,11–12; 2 Krøn 25,21), og i Akas' tid ble den inntatt av filistrene (2 Krøn 28,18). Timna hørte senere til Dan (19,43); det var derfra Samson hentet sin hustru (Dom 14,1 ff.).

Så gikk grensen mot nordvest til Ekrons fjellrygg (se 13,3), bøyde av til Sjikkeron, tok over til Ba'ala-fjellet og fram til Jabne'el. Jabne'el er filisterbyen Jabne, som fikk murene revet av Ussia (2 Krøn 26,6), og

som i Makkabeerbøkene og hos Josefus heter Jamnia. Fra Jabne gikk grensen ut til havet. Vestgrensen var «det store havet», Middelhavet.

V. 13–15. Kaleb driver ut anakittene

> «[13]Men Kaleb, Jefunnes sønn, fikk sin del midt iblant Judas barn etter Herrens ord til Josva. Det var den byen som hadde navn etter Arba, anakittenes stamfar, og som nå heter Hebron. [14]Kaleb drev bort derfra de tre anakittene Sjesai og Akiman og Talmai, etterkommere av Anak. [15]Derfra dro han opp mot innbyggerne i Debir – Debirs navn var før Kirjat-Sefer.»

Beretningen om hvordan Kaleb tok den arven han hadde bedt om og fått før loddkastingen (14,6–15), går igjen med svært små forskjeller i Dom 1,10–15. Der står den blant kampene stammene førte etter Josvas død for virkelig å ta i eie det landet loddet hadde gitt dem. Forfatteren av Dommernes bok har ikke skrevet den av fra Josvas bok, og heller ikke omvendt; begge har hentet den fra en felles kilde, den samme som Josvas bok generelt bygger på i beretningene om erobringen av Kanaan.

Som innledning blir det gjentatt fra 14,13 at Kaleb fikk sin del blant Judas barn, nemlig Hebron. «Etter Herrens ord til Josva» forklares av 14,9–12: Allerede i Kadesj hadde Herren lovet, så Josva hørte det, at Kaleb skulle få fjellbygden ved Hebron. «Anakittenes stamfar» er stamfar for den anakittslekten som bodde i Hebron, og som byen fikk navnet Kirjat-Arba etter (se 4 Mos 13,22; 1 Mos 23,2).

Fra Hebron drev Kaleb ut – det vil si utryddet (jf. «slo» i Dom 1,10) – de tre anakittslektene som speiderne fra Kadesj alt hadde funnet der (4 Mos 13,22). I Dom 1,10 er det Juda som slår anakittene, fordi den boka er lagt opp for å fortelle om de kampene de enkelte stammene førte mot kanaaneerne. Men det ene utelukker ikke det andre. Kaleb tok ikke Hebron som enkeltmann, men som overhode for en judeisk slekt og med dens hjelp.

Det strider heller ikke mot 11,21–22, der det står at Josva alt hadde inntatt Hebron, Debir og alle byene omkring og drevet anakittene ut av Judas fjellbygd og tilbake til filisterbyene. At de ble drevet ut den gang, utelukket ikke at anakittene og kanaaneerne kunne vende tilbake og ta byene igjen mens Israels hær var borte og førte krig mot kanaaneerne i nord.

Da stammene skulle slå seg ned i byene og områdene de hadde fått, måtte de derfor på ny drive ut eller utrydde de anakittene og kanaaneerne som hadde trengt seg inn igjen (se 10,38–39).

V. 16–19. Otniel og Aksa

> «[16]Og Kaleb sa: Den som vinner over Kirjat-Sefer og inntar det, ham vil jeg gi min datter Aksa til kone. [17]Kenisitten Otniel, Kalebs bror, inntok det, og han ga ham sin datter Aksa til kone. [18]Da hun kom til ham, egget hun ham til å be hennes far om en jordeiendom. Da hun sprang ned av eselet, spurte Kaleb henne: Hva er det du vil? [19]Hun svarte: Gi meg en avskjedsgave! Du har giftet meg bort til dette tørre sydlandet, gi meg nå vannkilder! Så ga han henne de øvre og de nedre kildene.»

Fra Hebron dro Kaleb mot innbyggerne i Debir, sør for Hebron. Byen er ennå ikke funnet (se 10,38), men den må ha vært svært sterk og vanskelig å innta, for Kaleb satte opp en lønn for den som tok den: Han skulle få datteren hans Aksa til kone. På samme måte lovet Saul senere sin datter til den som felte Goliat (1 Sam 17,25; 18,17).

Otniel inntok byen og fikk den lovede lønnen. Han ble etter Dom 3,9 den første dommeren i Israel etter Josvas død.

På hebraisk kalles han «Kenas' sønn, Kalebs bror». Det kan bety enten at Otniel var Kenas' sønn og Kalebs bror, eller at han var sønn av Kenas, Kalebs bror. Masoretene har avgjort det første, og det er riktig, for «Kenas' sønn» betyr det samme som «kenisitten» (14,6). NB gjengir det da også med «kenisitten Otniel, Kalebs bror». Etter Dom 1,13 og 3,9 var Otniel Kalebs yngre bror. Kaleb ga ham datteren sin til kone, for loven forbød ikke ekteskap med brorens datter.

Da Aksa var blitt hans hustru – «da hun kom til ham» for å bo hos ham – egget hun ham til å be faren om en jordeiendom. Det var ikke jorden som hørte til byen Debir, for den fulgte naturligvis med byen, og den trengte ikke Otniel be om. Det var et stykke dyrkbar jord, og som det følgende viser, en jord med vannkilder.

Hva Otniel gjorde, sies ikke. Vi får bare vite hva Aksa gjorde for å nå målet sitt, kanskje fordi mannen ikke kunne bestemme seg for å legge fram bønnen for svigerfaren.

Hun sprang ned av eselet hun hadde ridd på da faren førte henne til Otniel. Å stige ned fra dyret var et særlig tegn på ærbødighet (jf. 1 Mos 24,64), og av det skjønte Kaleb at datteren hadde noe å be ham

om. Derfor spurte han: «Hva er det du vil?» Hun ba om en velsignelse – en gave (som i 2 Kong 5,15) – «for du har giftet meg bort til dette tørre sydlandet».

Ordet *negev* (נֶגֶב) står her ikke som navn på den sørligste delen av Kanaan, som i v. 21, men i sin grunnbetydning, «det tørre landet», som i Sal 126,4. «Gi meg vannkilder» betyr: et jordstykke med kilder. Kaleb ga henne «de øvre og de nedre kildene», som var navnet på et område med kilder både i høyden og i lavlendet. Det må ha ligget et sted i nærheten av Debir, men er, som byen selv, ennå ikke funnet.

V. 20–47. Byene i sydlandet

> «[20]Dette er den arv som tilfalt Judas barns stamme etter deres ætter: [21]Byene ved den ytterste grensen av Judas barns stamme mot Edoms grense, i sydlandet, var: Kabse'el og Eder og Jagur … [28]og Hasar-Sjual og Be'er-Sjeba og Bisjotja … [31]og Siklag og Madmanna og Sansanna [32]og Lebaot og Sjilhim og Ajin og Rimmon – i alt tjueni byer med tilhørende landsbyer.»

V. 20 er sluttformelen til v. 1–19, beskrivelsen av Judas område etter grensene (jf. 18,20). I v. 21–63 følger listen over byene i Juda, ordnet etter de fire landskapene som landet var delt i etter jordsmonnet: sydlandet (*negev*, נֶגֶב), lavlandet ved Middelhavet (*sjefela*, שְׁפֵלָה), fjellbygdene og Juda-ørkenen.

Negev, sydlandet, var navnet på hele den sørligste delen av Kanaan, fra Araba-dalen sør for Dødehavet tvers over til Middelhavskysten, og fra sørgrensen (v. 2–4) nordover til fjellene og ørkenen i Juda. Det var et mellomledd mellom det fruktbare landet og ørkenen (se 4 Mos 13,17): et steppeland med noen flekker som kunne dyrkes, men mest med lyng, gress og busker, der det bare var mulig å drive med husdyr. De mange byene som er nevnt her, var neppe store eller betydningsfulle. Navnene er bundet sammen i grupper med «og», og slik kan listen deles i fire grupper.

Blant byene i sydlandet kan nevnes Kabse'el, hjembyen til helten Benaja (2 Sam 23,20), trolig den samme som Jekabse'el i Neh 11,25. Kedesj (v. 23) er kanskje Kadesj-Barnea. Mange av byene ble senere gitt til Simeon (19,1–9; 1 Krøn 4,28–32): Molada, som ennå var bebodd av judeere etter fangenskapet (Neh 11,26), Hasar-Sjual («revegården»),

Ba'ala, Esem, Eltolad, Kesil – trolig den samme som Betul (19,4) og Betel i 1 Sam 30,27 – og Horma (se 12,14).

Be'er-Sjeba er kjent fra patriarkenes historie (1 Mos 21,31; 22,19) og nevnes ofte senere som Israels sørgrense («fra Dan til Be'er-Sjeba», Dom 20,1; 2 Sam 17,11). Den ble også gitt til Simeon (19,2) og var bebodd etter fangenskapet (Neh 11,27). Siklag ble gitt til simeonittene (19,5), brent av amalekittene (1 Sam 30,1 ff.) og bebodd etter fangenskapet (Neh 11,28); den må søkes langt mot vest.

I stedet for Madmanna og Sansanna står Bet-Hammarkabot («vognhuset») og Hasar-Susa («hestegården») i 19,5 (1 Krøn 4,31: Bet-Markabot og Hasar-Susim) – åpenbart tilnavn de fikk som stasjoner for vogner og hester.

Ajin og Rimmon er trolig to steder som lå så nær hverandre at de etter hvert vokste sammen; etter fangenskapet heter de En-Rimmon (Neh 11,29). Rimmon er nevnt som Judas sørgrense i Sak 14,10. De fleste av de andre stedene er ukjente.

«I alt tjueni byer» stemmer ikke med tallet på navnene, som er trettiseks. Tallet tjueni er trolig en gammel feil i teksten, oppstått fordi en avskriver har blandet sammen tallbokstaver som lignet hverandre.[1]

V. 33–47. Byene i lavlandet

> «[33]I lavlandet: Esjtaol og Sora og Asjna … [35]Jarmut og Adullam, Soko og Aseka … [39]Lakisj og Boskat og Eglon … [44]og Ke'ila og Aksib og Maresja – ni byer med tilhørende landsbyer. [45]Ekron med tilhørende byer og landsbyer. [46]Fra Ekron og vestover alt som lå på Asjdod-siden, med tilhørende landsbyer. [47]Asjdod med tilhørende byer og landsbyer. Gasa med tilhørende byer og landsbyer til Egypterbekken og det store havet og landet langsmed det.»

Lavlandet (*sjefela*) er landet mellom Judas fjellbygder og Middelhavet: en bred, bølgende slette med høyder og lave åsrygger, med fruktbar jord der kornåkrer veksler med enger, hager og store oliven-

[1] Noen mener at listen opprinnelig hadde bare tjueni navn og senere ble utvidet uten at summen ble rettet. Men det forutsetter en tankeløshet vi ikke har rett til å tillegge forfatteren. Lignende avvik finnes også andre steder, både der summen er mindre enn tallet på navn (v. 36; 19,6) og der den er større (19,15.38). Vi vet dessuten at det er store hull i den masoretiske teksten i 15,59–60 og 21,35, og at mange tall i de historiske bøkene er feilskrevet. Derfor er det ingen grunn til å forklare forskjellene på annen måte enn som feil i teksten.

lunder. I sør grenset det mot sydlandet, i nord nådde det til Ramla og Lydda, der Saron-sletten begynte. Mot øst går det over i et kupert åslandskap, som et mellomledd mellom fjellene og sletten. I 10,40 og 12,8 skilles dette fra lavlandet under navnet «liene», men her regnes det med til lavlandet. Byene i lavlandet er delt i fire grupper.

Den første gruppen (v. 33–36, fjorten byer) ligger i den nordlige delen av åslandet. Den nordligste delen av dette området ble ved den andre delingen gitt til Dan (19,41 ff.). Her ligger Esjtaol og Sora, Samsons hjemby; han ble gravlagt mellom Sora og Esjtaol (Dom 13,2.25; 16,31). Senere bodde både daniitter og slekter fra Juda der (Dom 18,2.8.11; 1 Krøn 2,53). Sora ble befestet av Rehabeam og var bebodd etter fangenskapet (2 Krøn 11,10; Neh 11,29). Sanoah var også bebodd etter fangenskapet (Neh 11,30; 3,13).

Jarmut (se 10,3), Adullam (se 12,15) og Aseka (se 10,10) kjenner vi fra erobringen. Soko ble befestet av Rehabeam og tatt av filistrene under Akas (2 Krøn 11,7; 28,18). Sja'arajim lå vest for Soko og Aseka, slik 1 Sam 17,52 viser.

Den andre gruppen (v. 37–41, seksten byer) omfatter selve sletten fra nord til sør, mellom åslandet og filisterkysten. Her ligger Senan, trolig det samme som Sa'anan (Mika 1,11), Mispe – et annet sted enn Mispe i Benjamin (18,26) – og Lakisj og Eglon (se 10,3) og Makkeda (se 10,10).

Den tredje gruppen (v. 42–44, ni byer) ligger i den sørlige halvdelen av åslandet. Libna kjenner vi fra 10,29. Eter og Asjan ble senere gitt til Simeon (19,7); Asjan, trolig det samme som Bor-Asjan (1 Sam 30,30), ble senere presteby (1 Krøn 6,59). Ke'ila er kjent fra Davids historie (1 Sam 23) og fra tiden etter fangenskapet (Neh 3,17). Aksib (Mika 1,14) er det samme som Kesib (1 Mos 38,5).

Maresja ble befestet av Rehabeam (2 Krøn 11,8; jf. Mika 1,15); der slo Asa etiopieren Serah (2 Krøn 14,9 ff.), og der var Elieser hjemme (2 Krøn 20,37). Senere ble den den viktige byen Marissa. Etter Eusebius lå den om lag to romerske mil fra Eleutheropolis, og det passer nøyaktig med ruinene Marasj like sør for Beit-Jibrin.

Den fjerde gruppen (v. 45–47) er byene på filisterkysten. Den nordlige delen ble senere gitt til Dan (19,43), men nesten hele området forble i filistrenes hender (se 13,3). Til Ekron hørte «tilhørende byer», det vil si de andre byene i fyrstedømmet Ekron, som var avhengige av

hovedstaden, og landsbyene og gårdene. Juda skulle også få alt vest for Ekron som lå på Asjdod-siden. De enkelte stedene er ikke nevnt, fordi Juda aldri virkelig fikk dem i eie.

Videre skulle Juda ha Asjdod og Gasa med byer og landsbyer helt til Egypterbekken og havet. Gat og Asjkelon er ikke nevnt, fordi de ligger innenfor disse grensene: Asjkelon lå ved kysten mellom Asjdod og Gasa, og Gat øst for Ekron og Asjdod.
[2]

V. 48–63. Byene i fjellbygdene

> «[48]I fjellbygdene: Sjamir og Jattir og Soko [49]og Danna og Kirjat-Sanna, det er Debir … [54]og Humta og Kirjat-Arba, det er Hebron, og Sior – ni byer med tilhørende landsbyer. [55]Maon, Karmel og Sif og Juta … [58]Halhul, Bet-Sur og Gedor [59]og Ma'arat og Bet-Anot og Eltekon – seks byer med tilhørende landsbyer. [60]Kirjat-Ba'al, det er Kirjat-Jearim, og Harabba – to byer med tilhørende landsbyer.»

Byene i fjellbygdene er delt i fem, eller rettere seks, grupper. Judas fjellbygder reiser seg bratt fra sydlandet, mellom åslandet i vest og Juda-ørkenen ned mot Dødehavet i øst. Ved Hebron når de rundt 900 meter over havet, og de strekker seg nordover til den brede dalen ved Beit Hanina nord for Jerusalem. Det er en stor, ulendt kalksteinsrygg med mange nakne topper, men liene er for det meste dekket av gress, busker og trær, og hele fjellmassivet er gjennomskåret av svært fruktbare daler.

Josefus beskriver det som rikt på korn, frukt og vin, og ennå i dag finnes det mange frukthager, olivenlunder og vingårder i terrasser oppover liene, mens dalene gir rike høster av hvete og annet korn. I gammel tid var hele denne landsdelen derfor tett besatt med byer.

Den første gruppen (v. 48–51, elleve byer) ligger sørvest i fjellbygdene. Jattir og Esjtemo (Esjtemoa) ble gitt til prestene (21,14; 1 Krøn 6,57) og er nevnt i Davids historie (1 Sam 30,27–28). Kirjat-Sanna, det er Debir, er ennå ikke funnet (se 10,38). Anab kjenner vi fra 11,21. Holon

[2]Noen har ment at disse versene er uekte eller føyd til senere. Men v. 12 sier uttrykkelig at Middelhavet var Judas vestgrense, og etter 13,6 skulle Josva dele ut ved loddkasting også de delene av Kanaan som ennå ikke var inntatt. At de tilhørende byene her er nevnt i tillegg til landsbyene, og at byene ikke summeres, forklares av at filisterbyene var hovedsteder i små fyrstedømmer som også omfattet mindre byer, og derfor ikke dannet sammenhengende grupper som byene i de andre landsdelene.

ble også gitt til prestene (21,15; 1 Krøn 6,58), og Gilo var Akitofels hjemby (2 Sam 15,12).

Den andre gruppen (v. 52–54, ni byer) ligger nord for den første, i landet rundt Hebron (se 10,3). Bet-Tappuah er bevart i landsbyen Teffuh, et par timer vest for Hebron.

Den tredje gruppen (v. 55–57, ti byer) ligger øst for de to første, mot ørkenen. Maon, Nabals hjemby (1 Sam 25,2), lå ved kanten av Judaørkenen, som her kalles Maons ørken (1 Sam 23,25). Karmel, en by og et fjell som er nevnt i Davids historie og igjen i Ussias tid (1 Sam 15,12; 25,2 ff.; 2 Krøn 26,10), er det nåværende Kurmul nordvest for Maon.

Sif, i ørkenen med samme navn, dit David flyktet for Saul (1 Sam 23,14 ff.; 26,2–3), ble befestet av Rehabeam (2 Krøn 11,8). Juta ble gitt til prestene (21,16) og er den nåværende Jutta sør for Hebron. Jisre'el var Akinoams hjemby (1 Sam 25,43; 27,3) – et annet sted enn Jisre'el på Jisre'el-sletten.

Den fjerde gruppen (v. 58–59, seks byer) ligger nord for Hebron. Halhul er bevart i ruinene Halhul, halvannen time nord for Hebron. Bet-Sur ble befestet av Rehabeam (2 Krøn 11,7) og nevnes ofte i makkabeertiden som grensevern mot edomittene (1 Makk 4,29.61).

Den femte gruppen mangler i den masoretiske teksten mellom v. 59 og 60, men står i Septuaginta. Den lå nord for den fjerde gruppen og nådde helt til Jerusalem, i et område der det ennå finnes minst femten steder og ruiner.

Vi har altså ikke å gjøre med et vilkårlig tillegg i Septuaginta, slik Hieronymus mente, men med et hull i den hebraiske teksten. Det har oppstått fordi en gammel avskriver har hoppet fra ordet «med tilhørende landsbyer» i v. 59 til det samme ordet ved slutten av det avsnittet som falt ut. I Septuaginta lyder avsnittet: «Tekoa og Efrata, det er Betlehem, og Fagor og Etam og Kulon og Tatam og Sores og Karem og Galem og Beter og Manokko – elleve byer med tilhørende landsbyer.»

Tekoa er hjembyen til den kloke kvinnen og til profeten Amos (2 Sam 14,2; Am 1,1). Den ble befestet av Rehabeam og var bebodd etter fangenskapet (2 Krøn 11,6; Neh 3,5.27). Efrata, det er Betlehem, var Davids slekts hjemby (Rut 1,1; 4,11; 1 Sam 16,4; 17,12; Mika 5,1). Den ble befestet av Rehabeam (2 Krøn 11,6) og var Kristi fødeby (Matt 2,1; Luk 2,4); den finnes ennå under det gamle navnet Beit-Lahm, to timer sør for Jerusalem.

Navnet Efrata fikk ikke Betlehem først etter den kalebittiske slekten efratittene (1 Krøn 2,19.50; 4,4); byen het slik allerede på Jakobs tid (1 Mos 35,19; 48,7). Etam ble også befestet av Rehabeam (2 Krøn 11,6). Karem er den nåværende Ain Karim, en stor landsby vest for Jerusalem.

Den sjette gruppen (v. 60) har bare to byer, vest for Jerusalem ved Judas nordgrense: Kirjat-Ba'al, det er Kirjat-Jearim (se v. 9 og 9,17), og Harabba («den store»), som er helt ukjent.

V. 61–62. Byene i ørkenen

> «[61]I ørkenen: Bet-Ha'araba, Middin og Sekaka [62]og Hannibsjan og Ir-Hammelah og En-Gedi – seks byer med tilhørende landsbyer.»

Juda-ørkenen gikk langs Dødehavet fra Judas nordgrense (v. 6–7) og sørover, og nådde i vest til områdene ved Maon, Sif, Tekoa og Betlehem. Den er for det meste en forferdelig ørken av kritt, mergel og kalkstein med nakne fjell, og på siden mot Dødehavet er det ikke spor av vegetasjon. Likevel er også denne ørkenen dekket av frodig vekst overalt der det finnes kilder, så langt vannet når, og selv i de delene som nå er helt øde, finnes det overalt spor av menneskers arbeid fra svært gammel tid.

Seks byer er nevnt. Bet-Ha'araba kjenner vi fra v. 6. Ir-Hammelah, «Saltbyen», lå uten tvil ved sørenden av Dødehavet, i Saltdalen, der edomittene led nederlag gang på gang (2 Sam 8,13; Sal 60,2; 2 Kong 14,7; 1 Krøn 18,12; 2 Krøn 25,11). En-Gedi ved Dødehavet (Esek 47,10), dit også David flyktet for Saul (1 Sam 24,1 ff.), er den nåværende Ain Jidi, en kilde på en hylle i den høye klippekysten vest for Dødehavet, med ruiner av forskjellige gamle bygninger.

V. 63. Jebusittene i Jerusalem

> «[63]Men jebusittene, som bodde i Jerusalem, kunne Judas barn ikke drive bort. Jebusittene ble boende sammen med Judas barn i Jerusalem, og der bor de den dag i dag.»

Til slutt følger en merknad om at Judas barn ikke maktet å drive jebusittene ut av Jerusalem. Den viser fram til tiden like etter Josva, da Judas barn hadde inntatt Jerusalem og brent byen (Dom 1,8), men likevel ikke kunne holde den. Merknaden strider verken mot 18,28 eller mot Dom 1,21, for den sier verken at Jerusalem hørte til Judas

stamme, eller at Juda alene gjorde krav på byen og utelukket benjaminittene (se forklaringen til Dom 1,8).

Kapittel 16. Efra'ims arvedel

Arvedelen til Josefs barn

Josefs etterkommere fikk ett felles lodd, så den halve Manasses stammes arvedel ikke skulle bli skilt fra Efra'ims. Men landet ble straks delt mellom de to stammene: Efra'im fikk den sørlige delen av det loddet hadde gitt, og den halve Manasse-stammen den nordlige. Derfor beskrives først sørgrensen for hele området (16,1–4), både mot Benjamin (18,11 ff.) og mot Dan (19,40 ff.). Så følger Efra'ims land med en nøye beskrivelse av nordgrensen (16,5–10), og til sist landet til Manasses ætter (17,1–13).

For Manasse oppgis ikke nordgrensen nøyaktig. Det står bare at stammen støtte opp til Asjer og Issakar i nord og fikk noen spredte byer med landsbyer i begge disse stammenes land (17,10–11). Til slutt kommer klagen fra Josefs barn over arvedelen de hadde fått (17,14–18).

V. 1–10. Sørgrensen for Josefs barn

> «[1]Den lodd som tilfalt Josefs barn, gikk fra Jordan ved Jeriko, øst for vannet ved Jeriko, gjennom ødemarken som stiger fra Jeriko opp i fjellet til Betel. [2]Fra Betel gikk grensen fram til Lus og videre til arkittenes land, til Atarot. [3]Så gikk grensen vestover ned til jafletittenes land, til Nedre Bet-Horons grense og til Geser og endte så ute ved havet. [4]Dette var den arven som ble gitt til Josefs barn, til Manasse og Efra'im.»

«Loddet kom ut», det vil si av krukken det ble trukket fra (jf. 19,1.17.24). Det loddet som kom ut, avgjorde hvilken arvedel stammen fikk, og derfor kan verset gjengis slik: Loddet kom ut for Josefs barn, nemlig den arvedelen som har sin grense fra Jordan ved Jeriko. Det er

den delen av Jordan som ligger midt imot Jeriko, og den bestemmes nærmere ved tillegget «øst for vannet ved Jeriko».

Vannet ved Jeriko er kilden som i dag heter Ain es-Sultan, den eneste store kilden i nærheten av Jeriko. Vannet brer seg ut over sletta og danner en liten bekk.

«Ødemarken» står som nærmere forklaring til loddet: ødemarken som stiger fra Jeriko opp i fjellet til Betel. Etter 18,12 er det Bet-Avens ødemark øst for Betel (se ved 7,2). Mot øst ender den med det bratte fjellet nordvest for Jeriko, der den styrter ned i Jordandalen. Grensen gikk altså trolig fra kilden ved Jeriko mot nordvest og opp over fjellene til Betel, langs sørsiden av Lus (18,13).

«Fra Betel gikk grensen fram til Lus.» Her skilles Betel fra Lus fordi det ikke er tale om byen Betel, som kanaaneerne kalte Lus (1 Mos 28,19), men om fjellryggen som hørte til Betel. Fra den gikk grensen ut til byen Lus, så byen, som lå på grensen, ble gitt til Benjamin (18,22).

Om arkittene vet vi bare at Davids venn Husai hørte til denne ætten (2 Sam 15,32; 16,16; 1 Krøn 27,33). Atarot, som i 18,13 kalles Atrot-Addar, er ikke landsbyen Atra lenger nord, men ruinene Atra litt sør for Be'erot (el-Bireh). Det stemmer godt med at grensen der «gikk ned» (18,13).

Derfra gikk grensen vestover ned til jafletittenes land og til Nedre Bet-Horon. Jafletittene er helt ukjente. Nedre Bet-Horon er landsbyen Beit Ur et-Tahta på en lav åsrygg, skilt fra Øvre Bet-Horon lenger øst ved en dyp dal (se ved 10,10). Så gikk grensen til Geser (se ved 10,33) og endte ved Middelhavet, trolig nord for Jafo, som ble gitt til daniittene (19,46). Det landet som begynte ved disse grenselinjene, ble Efra'ims og Manasses arv.

V. 5–8. Efra'ims land

> «[5]Efra'ims barns land etter deres ætter lå slik til: Mot øst gikk grensen for deres arvedel over Atrot-Addar fram til Øvre Bet-Horon [6]og endte ute ved havet. Mot nord gikk grensen over Mikmetat og bøyde så mot øst til Ta'anat-Sjilo og holdt fram østover til Janoah. [7]Fra Janoah førte grensen ned til Atarot og Na'ara, rørte ved Jeriko og endte ved Jordan. [8]Fra Tappuah gikk grensen vestover til Kana-bekken og endte ute ved havet. Dette var den arvedelen som Efra'ims barns stamme fikk etter sine ætter.»

V. 5 gir sørgrensen kort, slik den er beskrevet nøyere i v. 1–3. At det her står Øvre og ikke Nedre Bet-Horon, gjør ingen forskjell, for de to stedene lå tett ved hverandre. I v. 6–8 følger nordgrensen. Den beskrives fra et punkt midt på, nær vannskillet, først østover (v. 6–7) og så vestover (v. 8).

Den østlige halvdelen gikk til nordsiden av Mikmetat. Etter 17,7 lå stedet «midt imot Sikem», altså ikke langt derfra, men det er ennå ikke funnet. Derfra bøyde grensen østover til Ta'anat-Sjilo, som etter Eusebius' stedsbok lå ti romerske mil fra Sikem på veien til Jordan, trolig ruinene Tana sørøst for Nablus. Så gikk den til Janoah, i dag landsbyen Janun med store og svært gamle ruiner, omkring tre timer sørøst for Nablus.

Fra Janoah gikk grensen ned til Atarot og Na'ara. Dette Atarot er et annet sted enn Atrot-Addar i v. 3 og 5. Ordet «ned» tyder på at det lå på østskråningen av fjellene mot Jordandalen, men det er ikke funnet.

Na'ara er trolig det samme som Na'aran i Efra'ims østlige del (1 Krøn 7,28), en jødisk landsby omkring to timer fra Jeriko. Deretter rørte grensen ved Jeriko, det vil si nordsiden av Jerikos område, for selve byen ble gitt til Benjamin (18,21). Her falt den sammen med sørgrensen for Josefs barn (16,1) og nordgrensen for Benjamin (18,12).

Den vestlige halvdelen gikk fra Tappuah vestover til Kana-bekken («sivbekken») og endte ved havet. Dette Tappuah, som i 17,7 kalles En-Tappuah, må ikke blandes sammen med kongebyen i 12,17. Kongebyen lå så langt nord at grensen da ville ha gått fra sør til nord og ikke vestover. En-Tappuah må ha ligget vest for Sikem, men er ikke funnet, for landet der er ikke utforsket.

V. 9–10. Byer i Manasses land og kanaaneerne i Geser

> «[9]Dessuten fikk de alle de byene som ble utskilt for Efra'ims barn inne i Manasses barns arvedel, både byene og de tilhørende landsbyene. [10]Men de drev ikke bort de kana'aneerne som bodde i Geser. Kana'aneerne ble boende blant Efra'ims barn, som de gjør den dag i dag, men de ble arbeidspliktige treller.»

Efra'im fikk også noen spredte byer i Manasses land med landsbyene rundt, blant dem Tappuah (17,8).[1]

[1]Calvin og andre mener at grunnen var at Efra'im viste seg å ha fått for lite land da de to stammenes tall ble sammenlignet med landet de hadde fått. Det er godt mulig, men det kan også ha vært andre grunner som vi ikke kjenner, for det samme skjedde med Manasse, 17,11.

Kanaaneerne i Geser (v. 3) klarte de ikke å drive bort. De ble boende blant efra'imittene, men ble gjort til treller. Merknaden ligner den i 15,63 og skal forstås på samme måte.

Kapittel 17. Manasses arvedel

V. 1–16. Makir og Selofhads døtre

Manasses arvedel på denne siden av Jordan lå nord for Efra'ims.

> «[1]Manasses stamme fikk sin arvedel, for han var Josefs førstefødte. Makir, Manasses eldste sønn, gileadittenes stamfar, fikk Gilead og Basan, fordi han var en stridsmann. [2]Manasses andre barn fikk også arvedel etter sine ætter: Abiesers barn og Heleks barn og Asriels barn og Sekems barn og Hefers barn og Sjemidas barn, dette var Manasses, Josefs sønns barn på mannssiden, etter sine ætter. [3]Men Selofhad, en sønn av Hefer, som var sønn av Gilead og sønnesønn av Makir, Manasses sønn, hadde ikke sønner, men bare døtre. Dette var navnene på hans døtre: Mahla og Noa, Hogla, Milka og Tirsa. [4]De gikk fram for Eleasar, presten, og for Josva, Nuns sønn, og for høvdingene og sa: Herren bød Moses at han skulle gi oss arv midt iblant våre brødre. Så fikk de etter Herrens ord arv midt iblant sin fars brødre. [5]Slik falt det ti deler på Manasse, i tillegg til Gilead-landet og Basan-landet på den andre siden av Jordan. [6]For Manasses døtre fikk arv midt iblant hans sønner, og Gilead-landet hadde Manasses andre barn fått.»

Før forfatteren beskriver arvedelen nærmere, gjør han oppmerksom på at Manasse fikk dobbel arv. Det begrunner han med ordene «for han var Josefs førstefødte». Derfor fikk Manasse et nytt stykke land i selve Kanaan i tillegg til det han allerede hadde fått i Gilead og Basan.

Med ordene «Makir, Manasses eldste sønn» begynner den nærmere beretningen om hvordan manassittene ble delt. Makir fikk Gilead og Basan fordi han var en stridsmann. Han hadde vunnet rett til dette landet ved den særlige tapperheten han viste da det ble inntatt.

Med Makir menes likevel ikke Manasses egen sønn, men ætten hans. Og uttrykket som NB gjengir med «gileadittenes stamfar», betyr ikke «Gileads far», men «herre over Gilead». Makirs sønn Gilead står nemlig alltid uten artikkel (v. 3; 4 Mos 26,29–30; 27,1; 36,1; 1 Krøn 7,17), mens landet like konsekvent står med artikkel, *hag*Gil'*ad* (הַגִּלְעָד, «Gilead-landet»), slik det gjør her.

Så falt loddet på Manasses andre etterkommere etter sine ætter, og de nevnes som i 4 Mos 26,30–32. «Dette var … barn på mannssiden» er med vilje stilt opp mot Manasses kvinnelige etterkommere i v. 3.

Blant Manasses seks ætter etterlot Selofhad, en etterkommer av Hefer, seg ingen sønn, men fem døtre, som nevnes ved navn (som i 4 Mos 26,33; 27,1; 36,10). Disse døtrene hadde bedt Moses om å få egen arv i det lovede landet, og bønnen var blitt innfridd (4 Mos 27,2 ff.; jf. 36). Nå kom de fram for dem som var satt til å dele landet, og minnet om løftet, og det ble straks oppfylt.

Dermed var det ti ætter av Manasse som fikk arv ved siden av Efra'im, fem på mannssiden og fem på kvinnesiden. Derfor «falt det ti deler på Manasse» vest for Jordan, i tillegg til Gilead, fordi Manasses døtre, det vil si døtrene til manassitten Selofhad, fikk arv blant hans sønner, de andre manassittene (v. 6).

V. 7–11. Manasses grenser og byer

> «[7]Manasses grense gikk fra Asjer til Mikmetat, som ligger midt imot Sikem. Så tok grensen til høyre til En-Tappuah-bygden. [8]Manasse fikk Tappuah-landet, men Tappuah selv på grensen av Manasse tilfalt Efra'ims barn. [9]Så gikk grensen ned til Kana-bekken, sør for bekken. Men byene der tilfalt Efra'im, enda de lå mellom Manasses byer. Derfra gikk Manasses grense nord for bekken og endte ute ved havet. [10]Alt som lå sønnafor, tilfalt Efra'im, og det som lå nordafor, tilfalt Manasse. Havet ble hans grense. I nord støtte de opp til Asjer og i øst til Issakar. [11]I Issakar og i Asjer fikk Manasse Bet-Sean med tilhørende småbyer, og Jibleam med tilhørende småbyer, og innbyggerne i Dor med tilhørende småbyer, og innbyggerne i En-Dor med tilhørende småbyer, og innbyggerne i Ta'anak med tilhørende småbyer, og innbyggerne i Megiddo med tilhørende småbyer, de tre høydedragene.»

Sørgrensen (v. 7–10) faller sammen med Efra'ims nordgrense i 16,6–8, men gis her mer nøyaktig enkelte steder. Asjer er ikke Asjers

stammeland, men et eget sted. Etter Eusebius lå det ved hovedveien fra Sikem til Bet-Sean, femten romerske mil fra Sikem. Det må søkes i landsbyen Jasir med prektige ruiner, vel fem timer fra Nablus. Mikmetat er ukjent (se ved 16,6).

Sikem ble grunnlagt av hevittfyrsten Sikem (1 Mos 33,18) og nevnes ofte i 1. Mosebok. Byen lå mellom Ebal og Garisim. Efra'im ga den fra seg til levittene, og den ble tilfluktsby (20,7; 21,21). Der rev de ti stammene seg løs fra Juda (1 Kong 12,1 ff.), og der bodde Jeroboam (1 Kong 12,25). Senere var den hovedbyen i Samaria og samaritanenes viktigste by (Joh 4,5). Til ære for keiser Vespasian fikk den navnet Neapolis, og av det kommer dagens Nablus.

Derfra gikk grensen «til høyre», det vil si mot sør, eller til et sted som het Jamin. Det er uvisst om ordet er et navn. «Innbyggerne i En-Tappuah» nevnes i stedet for området, fordi bygden omkring hørte til Manasse, mens byen på grensen ble gitt til Efra'im (v. 8). Så gikk grensen ned til Kana-bekken, til sørsiden av den.

V. 9 kan bare bety dette: Fra Tappuah gikk grensen ned til Kana-bekken og over den, så sørsiden av bekken egentlig hørte til Manasses land. Likevel ble byene på sørsiden gitt til Efra'im, og manassittene fikk bare landet nord for bekken. Det sies enda tydeligere i v. 10: Sør for bekken tilfalt landet Efra'im, nord for den Manasse. Nord- og østgrensen antydes bare: Manasse støtte opp til Asjer i nord og Issakar i øst. Trolig ble grensen ikke beskrevet nøyere fordi den ennå ikke var fastsatt.

For Manasse fikk også byer og områder inne i Issakar og Asjer (v. 11). Bet-Sean, der Sauls lik ble hengt opp på muren (1 Sam 31,10 ff.; 2 Sam 21,12), ble senere kalt Skytopolis og heter i dag Beisan. Den lå i Jordandalen der Jisre'el-sletta går over i dalen, og hørte til Issakars land øst for Manasse.

Issakars land kan ha strukket seg et godt stykke sørover langs Jordandalen, for verken Manasses eller Efra'ims land gikk ned i dalen. Jordandalen vest for elva, fra Bet-Sean ned til Jeriko-sletta, var dessuten av liten verdi for noen stamme, for etter Josefus var den ubebodd fordi den var så karrig.

De andre byene, kanskje med unntak av En-Dor, lå i Asjers land, nesten alle på sørvestkanten av Jisre'el-sletta. Jibleam, i 1 Krøn 6,70 kalt Bileam, en levittby, lå ikke langt fra Megiddo (2 Kong 9,27). Inn-

byggerne nevnes i stedet for byene, fordi forfatteren allerede tenkte på at manassittene ikke klarte å utrydde kanaaneerne fra byene de hadde fått.

Dor er det samme stedet som i 11,2. En-Dor var hjemstedet for kvinnen som manet fram de døde (1 Sam 28,7), på nordskråningen av Lille Hermon. Ta'anak og Megiddo er nevnt i 12,21. De tre siste byene med stedene rundt bindes sammen ved «de tre høydedragene», trolig fordi de dannet et forbund.

V. 12–13. Kanaaneerne ble boende

> «[12]Men Manasses barn klarte ikke å innta disse byene, og det lyktes kana'aneerne å bli boende der i landet. [13]Da Israels barn senere ble sterkere, gjorde de kana'aneerne arbeidspliktige, men de drev dem ikke bort.»

Manassittene klarte ikke å utrydde kanaaneerne fra disse seks byene og områdene rundt. Men da de ble sterkere, gjorde de dem til treller som måtte betale skatt (jf. 16,10).

V. 14. Josefs barn klager

> «[14]Og Josefs barn talte med Josva og sa: Hvorfor har du gitt meg bare én lodd og én arvedel, enda jeg er et stort folk, fordi Herren hittil har velsignet meg?»

Josefs etterkommere utgjorde to stammer, Efra'im og Manasse. Nå klaget de over at Josva hadde gitt dem – «meg», Josefs hus (v. 17) – bare én lodd og én arvedel, enda de var et stort og tallrikt folk. Ordet for arvedel, *hevel* (חֶבֶל), betyr egentlig målesnor og så det landet som er målt opp. «Så langt har Herren velsignet meg hittil»: så langt gjelder hvor tallrike de var blitt, hittil gjelder tiden.

Klagen hadde ingen virkelig grunn. Ved den andre tellingen i Moses' tid talte Efra'im bare 32 500 og Manasse 52 700 mann (4 Mos 26). Efra'im og den halve Manasse-stammen var altså til sammen ikke mer enn 58 000 eller 59 000. Disse halvannen stammene var dermed ikke så sterke som Juda med sine 76 500, ja, de var svakere enn Dan med 64 400 og Issakar med 64 300. Derfor kunne de ikke med rette kreve mer enn landet til én stamme.

Dessuten lå landet de hadde fått, i en av de mest fruktbare delene av Kanaan. Efra'ims fjell ligner i det store og hele Juda-fjellene, men de enkelte fjellene er verken så bratte eller så høye, og bare noen få når

2500 fot over havet. De skjæres også gjennom av mange brede daler og fruktbare høysletter, dekket av kornåkrer og prektige hager med oliven, vin og fiken.

Mot vest går fjellene over i åslandet, som møter Saron-sletta med sin rike fruktbarhet. Ritter beskriver jorda der som svart leirjord, så dyp at en ikke finner bunnen, nesten helt pløyd og så uvanlig fruktbar at sletta kunne bli et kornkammer for hele landet, med endeløse åkrer av hvete og bygg.

V. 15. Josvas første svar

> «[15]Da sa Josva til dem: Hvis du er så stort et folk, så gå opp i skogen og rydd deg jord der i ferisittenes og refa'ittenes land, siden Efra'ims fjellbygd er for trang for deg.»

Josva avviste derfor kravet: Er du et stort folk, så gå opp i skogen og hogg den ned, det vil si skaff deg plass til hus, åker og eng ved å rydde skogen. Navnet «Efra'ims fjellbygd» er her i en viss forstand brukt på forhånd: Fjellet fikk navn etter Efra'im, som nettopp hadde fått det ved loddet. Dette fjellet, som også kalles Israels fjell (11,16.21), er en kalksteinsrygg fra Kirjat-Jearim, der Juda-fjellene slutter, til Jisre'el-sletta, og det omfatter derfor også det meste av Benjamins land.

Skogen skilles fra Efra'ims fjell og kalles i v. 18 en fjellbygd. Det er enten fjellandet nord for Jasir mot Gilboa-fjellene, vest for Bet-Sean, eller de skogkledde åsene som binder Samarias fjell sammen med Karmel i nordvest, mellom Ta'anak og Megiddo i øst og Cæsarea og Dor i vest. Kanskje menes begge, for Josefs barn fryktet kanaaneerne i Bet-Sean og på Jisre'el-sletta (v. 16). Der bodde refa'ittene, en stamme av kjemper (se ved 1 Mos 14,5), og ferisittene (se ved 1 Mos 13,7).

V. 16. Jernvognene

> «[16]Men Josefs barn sa: Fjellbygden strekker ikke til for oss, og kana'aneerne som bor i dalbygdene, har alle sammen jernvogner, både de som bor i Bet-Sean med tilhørende småbyer og de som bor i Jisre'els dal.»

Josefs barn svarte at fjellet de hadde fått, ikke strakk til, og at alle kanaaneerne på sletta hadde jernvogner, både i Bet-Sean og i Jisre'el-dalen. «Dalbygdene» omfatter både Jordandalen ved Bet-Sean og Jisre'el-sletta, som åpner seg mot Jordandalen nær Bet-Sean.

Jisre'el-sletta har navn etter byen Jisre'el. Den heter «den store Esdrelon-sletta» i Judits bok, og hos Josefus «den store sletta». Den strekker seg fra Middelhavet ved Karmel nesten til Jordan, er omgitt av fjell på alle kanter og er åtte timer lang og fem timer bred. Overalt er den fruktbar, men nå svært øde.

«Jernvogner» er ikke ljåvogner, for de ble først innført av Kyros og var ukjent både i Asia før ham og i det gamle Egypt. Det var bare stridsvogner beslått med jern, slik de egyptiske stridsvognene var laget av tre og forsterket med metallnagler og beslag.

V. 17–18. Josvas andre svar

> «[17]Da sa Josva til Josefs hus, til Efra'im og Manasse: Du er et stort folk og har stor styrke. Du skal ikke ha bare én lodd. [18]Men en fjellbygd skal du få. Der er det skog, du skal hogge den ned, slik at til og med utkantene skal være dine. For du skal drive bort kana'aneerne, selv om de har jernvogner og er sterke.»

Svaret fra Josefs barn viste feighet og manglende tillit til Guds hjelp. Derfor nøyde Josva seg med å gjenta sitt første svar, bare fyldigere og med begrunnelse: Fordi du er et tallrikt folk og har styrke, skal du ikke bli sittende med bare én lodd. Du kan og vil utvide arven din. Fjellet skal bli ditt, for det er skog, og du skal hogge den ned, og utkantene skal bli dine.

Med fjellet menes ikke Efra'ims fjell, som efra'imittene hadde fått ved loddet, men den skogkledde fjellbygden i v. 15, som Josefs barn skulle hogge ut for å få plass. «Utkantene» er markene og slettene som grenser til skogen. Kanaaneerne som bodde der, skulle Josefs hus drive bort. Nettopp fordi de hadde jernvogner og var sterke, var bare en sterk stamme som Josef god nok til oppgaven. Rasji sier det slik: «Ingen av Israels stammer kan stride mot dem, fordi de er sterke, men dere har kraft nok til å drive dem bort.»

Kapittel 18. Sjilo og Benjamins arvedel

V. 1–24. Sammenkomstens telt reises i Sjilo

«[1]Hele Israels barns menighet samlet seg i Sjilo, og der reiste de sammenkomstens telt. Landet hadde de nå lagt under seg.»

Så snart Efra'ims stamme hadde fått sin arvedel, bød Josva hele menigheten å samle seg i Sjilo og reise tabernaklet der. Nå var landet inntatt, og fra da av skulle gudstjenesten for Herren holdes regelmessig, slik loven foreskrev.

At Sjilo ble valgt som sted for helligdommen, kom neppe av at byen lå så godt til, på et fjell midt i landet. Det fantes mange andre steder som ville ha passet like godt. Grunnen ligger heller i navnet. Sjilo betyr «hvile», og det minnet om løftet om Sjilo i 1 Mos 49,10, han som NB kaller «fredsfyrsten». Derfor måtte stedet virke særlig skikket til å være hvilestedet for Herrens helligdom, der hans navn skulle bo i Israel, inntil han kom som skulle gi sitt folk den sanne hvile som Fredsfyrste.

Men i alle fall fulgte ikke Josva sitt eget skjønn da han valgte Sjilo. Han handlet etter Guds anvisning, for Herren hadde uttrykkelig forbeholdt seg selv å velge stedet der hans navn skulle bo (5 Mos 12,11).

Sjilo lå etter Eusebius tolv romerske mil, eller fem timer, sør for Sikem og omkring åtte timer nord for Jerusalem. I dag er stedet en ruinhaug som heter Seilun. Tabernaklet ble stående i Sjilo gjennom dommertiden, til paktens ark falt i filistrenes hender i Elis levetid. Da ble det hellige teltet berøvet sin sjel og var bare skyggen av en helligdom.

Senere ble det flyttet til Nob (1 Sam 21,1), og etter at Saul hadde latt innbyggerne der bli drept (1 Sam 22,19), til Gibeon (1 Kong 3,4). Fra da av gikk det tilbake med Sjilo, fordi Herren hadde forkastet stedet (Sal 78,60; Jer 7,12; 26,6). Historien sier ikke at byen ble ødelagt av assyrerne, slik noen har påstått.

V. 2–7. Landet skal beskrives

> «[2]Men det var enda sju stammer tilbake blant Israels barn som ikke hadde fått sin arvedel. [3]Da sa Josva til Israels barn: Hvor lenge vil dere ennå dryge før dere drar av sted og inntar det landet Herren, deres fedres Gud, har gitt dere? [4]Velg nå ut tre menn fra hver stamme! Så vil jeg sende dem ut, og de skal gjøre seg klar og gå igjennom landet og lage en beskrivelse med tanke på utskiftningen, og så komme tilbake til meg. [5]Del det så mellom dere i sju deler! Juda skal bli i sitt land mot sør, og Josefs ætt skal bli i sitt land mot nord. [6]Dere skal lage en beskrivelse av landet, delt i sju deler, og så komme hit til meg med det dere har skrevet. Så vil jeg kaste lodd for dere her, for Herrens, vår Guds åsyn. [7]Levittene skal ikke ha noen del sammen med dere, for Herrens prestedømme er deres arv, Gad og Ruben og den halve Manasses stamme har fått sin arv på østsiden av Jordan – den arv som Moses, Herrens tjener, ga dem.»

Da tabernaklet var reist, skulle loddkastingen og delingen av landet mellom de sju andre stammene fortsette, nå i Sjilo, dit menigheten hadde flyttet med helligdommen.

Men av de grunnene som er nevnt ved 14,1, viste disse stammene seg trege til å gå og innta det landet Herren hadde gitt dem. Det betyr ikke bare å erobre det, men å la det deles ved loddet og så dra inn og ta det i eie. Det refset Josva dem for, og han bød dem velge tre menn fra hver av de sju stammene. De skulle sendes ut for å gå gjennom landet og beskrive det med tanke på at sju stammer skulle få det til arv.

Beskrivelsen var ingen egentlig oppmåling, enda landmåling var godt kjent i det gamle Egypt, der den ble gjort hvert år etter Nilens flom, så israelittene kunne ha lært den der. Men ordet *katav* (כָּתַב) betyr ikke å måle, og en oppmåling var heller ikke nødvendig for å dele det som var igjen, i sju områder. Stammene var ulikt store, og derfor kunne ikke grensene fastsettes før loddet var kastet.

Ordet betyr å beskrive, og etter v. 9 gjaldt det først og fremst byene. Beskrivelsen besto derfor trolig i lister over byene i de forskjellige

delene av landet, med opplysninger om hvor store de var og hvordan de lå. Dessuten skulle den si noe om jordsmonnet: hva som var fruktbart og hva det bar, hvor landet var fjell og hvor det var slette, hva som hadde godt med vann og hva som var tørt, så de ulike delene av landet kunne sammenlignes.

Mennene kunne gjøre dette uten å bli hindret av kanaaneerne. De var knust, om ikke utryddet, av Israels seire, og de tjueen mennene behøvde ikke å ta seg inn i hver krok av landet og hver by der det ennå bodde kanaaneere.

De skulle dele landet i sju deler med tanke på loddkastingen. Juda skulle bli i sitt land i sør og Efra'im i sitt i nord. De sju delene skulle de legge fram for Josva, så han kunne kaste lodd for de sju stammene «for Herrens åsyn», det vil si foran tabernaklet (19,51). Bare sju stammer manglet arv, for Levi skulle ikke få noen del av landet (13,14.33), og Gad, Ruben og den halve Manasse-stammen hadde allerede fått sin arv øst for Jordan.

V. 8–10. Landet beskrives og deles

> «[8]Så gjorde mennene seg i stand og gikk. Da de dro av sted, bød Josva dem å skrive opp alt det de så i landet, han sa: Gå av sted og dra omkring i landet og skriv opp alt dere ser der. Kom så tilbake til meg! Så vil jeg kaste lodd for dere for Herrens åsyn her i Sjilo. [9]Så gikk da mennene av sted og dro gjennom landet og skrev opp det de så der, by for by, i en bok i sju deler. Deretter kom de tilbake til Josva i leiren i Sjilo. [10]Og Josva kastet lodd for dem i Sjilo for Herrens åsyn. Der skiftet Josva landet mellom Israels barn etter deres ættegreiner.»

Mennene gjorde som de var bedt om, og Josva fullførte loddkastingen i Sjilo.

V. 11–14. Benjamins nord- og vestgrense

> «[11]Først kom loddet ut for Benjamins stamme, ætt for ætt. Det landet som ble deres lodd, kom til å ligge mellom Judas barn og Josefs barn. [12]Deres grense i nord gikk ut fra Jordan og dro seg oppover til fjellryggen nord for Jeriko og deretter vestover opp i fjellet og fram til ørkenen ved Bet-Aven. [13]Derfra gikk grensen over til Lus, til fjellryggen sør for Lus, det er Betel. Så gikk grensen ned til Atrot-Addar over det fjellet som ligger sør for Nedre Bet-Horon. [14]Så gjorde grensen en sving og bøyde seg på vestsiden mot sør fra det fjellet

som ligger rett sør for Bet-Horon. Den endte ved Kirjat-Ba'al, det er Kirjat-Jearim, en by som tilhørte Judas barn. Dette var vestsiden.»

Det landet Benjamin fikk ved loddet, kom til å ligge mellom Judas og Josefs barn. Nordgrensen falt derfor sammen med Efra'ims sørgrense helt til Nedre Bet-Horon, og den er forklart ved 16,1–3. Ved Bet-Horon bøyde grensen av og gikk som vestgrense mot sør, til Kirjat-Ba'al, det er Kirjat-Jearim, den judeiske byen i 15,60 (se ved 9,17).

V. 15–20. Sørgrensen og Jordan

«[15]Mot sør gikk grensen fra enden av Kirjat-Jearim – der var det grensen begynte i vest – og fram til Neftoah-vannets kilde.»

Sørgrensen gikk fra vest, fra Kirjat-Jearim, til Neftoah-kilden og videre forbi Hinnoms dal sør for Jebus, En-Rogel, En-Semes og Adummim-skaret til Bet-Hogla og nordspissen av Salthavet (v. 16–19). Den falt altså sammen med Judas nordgrense i 15,5–9, bare at den der beskrives fra øst mot vest og her fra vest mot øst (se der). Østgrensen var Jordan (v. 20).

V. 21–24. Byene i øst

«[21]Dette er de byene som tilfalt Benjamins barns stamme etter deres ætter: Jeriko og Bet-Hogla og Emek-Kesis [22]og Bet-Ha'araba og Semarajim og Betel [23]og Ha'avvim og Happara og Ofra [24]og Kefar-Ha'ammoni og Haofni og Geba – tolv byer med tilhørende landsbyer.»

Benjamins byer er delt i to grupper. Den første (v. 21–24) har tolv byer i den østlige delen av landet. Jeriko er dagens Riha (se ved 2,1), Bet-Hogla dagens Ain Hajla (se ved 15,6). Navnet Emek-Kesis lever i Wadi el-Kaziz ved veien fra Jerusalem til Jeriko. Om Bet-Ha'araba, se ved 15,6. Betel er i dag Beitin (se ved 7,2). Ha'avvim («ruinene») er ukjent, mens Happara lever i ruinene Fara, tre timer nordøst for Jerusalem.

Ofra nevnes igjen i 1 Sam 13,17, men er et annet sted enn Gideons Ofra i Manasse (Dom 6,11.24; 8,27). Etter Eusebius lå det fem romerske mil øst for Betel. Det er trolig det samme som Efron, som Abia tok fra Jeroboam sammen med Jesjana og Betel (2 Krøn 13,19). Det er også trolig den byen Efra'im som Jesus dro til da han trakk seg tilbake mot ørkenen (Joh 11,54), selv om Eusebius legger den byen tjue romerske mil nord for Jerusalem, langt utenfor Benjamins land.

Kefar-Ha'ammoni og Haofni nevnes bare her og er ukjente. Geba i Benjamin (1 Sam 13,16; 1 Kong 15,22) ble gitt til levittene (21,17; 1 Krøn 6,60) og lå nær Rama (1 Kong 15,22; 2 Krøn 16,6). Byen nevnes som nordgrensen for Juda rike (2 Kong 23,8; Sak 14,10) og var bebodd også etter fangenskapet (Neh 7,30). Den er et annet sted enn Gibea og ligger i den halvt ødelagte landsbyen Jeba, omkring tre timer nord for Jerusalem, på en høyde med vid utsikt.

Til denne østlige gruppen hørte også Anatot og Almon, som Benjamin ga til levittene (21,18). Anatot, profeten Jeremias hjemby (Jer 1,1; 11,21 ff.), der det bodde benjaminitter også etter fangenskapet (Neh 11,32), er landsbyen Anata med svært gamle ruiner, vel en time nord for Jerusalem. Almon, som i 1 Krøn 6,60 kalles Allemet, lever i ruinene Almit sørøst for Anata.

V. 25–28. Byene i vest

> «[25]Gibeon og Rama og Be'erot [26]og Mispe og Hakkefira og Hammosa [27]og Rekem og Jirpe'el og Tarala [28]og Sela, Haelef og Jebus, det er Jerusalem, Gibea og Kirjat – fjorten byer med tilhørende landsbyer. Dette var Benjamins barns arvedel etter deres ætter.»

Den andre gruppen har fjorten byer i den vestlige delen av Benjamin. Gibeon er dagens el-Jib (se ved 9,3). Rama lå nær Gibea og Geba (Dom 19,13; Jes 10,29; 1 Kong 15,17; Esra 2,26) og er etter all sannsynlighet Samuels Rama (1 Sam 1,19; 2,11; 25,1; 28,3). I dag er det landsbyen er-Ram på et fjell mellom Gibeon og Geba, to timer nord for Jerusalem. Be'erot er dagens el-Bireh (se ved 9,17).

Mispe, vanligvis kalt Mispa, var stedet der krigen mot Benjamin ble besluttet (Dom 20–21), og der Samuel dømte folket og valgte Saul til konge (1 Sam 7,5 ff.; 10,17). Senere satt den babylonske stattholderen Gedalja der (2 Kong 25,23; Jer 40,6 ff.).

Etter Eusebius lå byen nær Kirjat-Jearim, og Robinson har nok rett i at det er dagens Nebi Samwil («profeten Samuel»), to timer nordvest for Jerusalem og en halv time sør for Gibeon. Stedet står som et vakttårn på det høyeste punktet i hele traktene, og under moskeen der, som en gang var en latinsk kirke, mener jøder, kristne og muslimer at profeten Samuel ligger begravet. Hakkefira er Kefir (se ved 9,17). Hammosa, Rekem, Jirpe'el og Tarala nevnes bare her og er ukjente.

Sela var gravstedet for Saul og hans familie (2 Sam 21,14), men er ellers ukjent. Gibea i Benjamin ble ødelagt av de andre stammene i dommertiden på grunn av den grove ugjerningen som ble gjort der (Dom 19–20). Den kalles også Sauls Gibea fordi den var Sauls hjem og hovedstad (1 Sam 10,26; 11,4).

Etter Dom 19,13 og Jes 10,29 lå den mellom Jerusalem og Rama, og etter Josefus tjue eller tretti stadier fra Jerusalem. Det peker mot Tell el-Ful («bønnehaugen»), en kjegleformet topp omkring en time fra Jerusalem på veien til er-Ram, med en stor steinhaug på toppen og vid utsikt til alle kanter. Derfor er nyere forskere med god grunn enige om at Gibea lå ved eller på denne høyden.

Kirjat er ennå ikke funnet og må ikke blandes sammen med Kirjat-Jearim, som hørte til Juda (v. 14; jf. 15,60).

Kapittel 19. De siste stammenes arvedeler

V. 1–27. Simeons arv inne i Juda

«[1]Det andre loddet kom ut for Simeon, for Simeons barns stamme etter deres ætter. Den arvedelen de fikk, lå inne i Judas barns arvedel.»

Simeons arvedel lå inne i Judas, for landet som Juda hadde fått i Gilgal, var større enn stammen trengte (v. 9). Slik ble forbannelsen som Jakob uttalte over Simeon, at han skulle spres i Israel (1 Mos 49,7), oppfylt på denne stammen – på en helt egen måte, og annerledes enn på Levi.

Simeons byer er delt i to grupper. Den første (v. 2–6) har tretten eller fjorten byer, alle i Negev, sørlandet. Den andre (v. 7) har fire byer, to i sørlandet og to i lavlandet, *sjefela*. Alle disse atten byene er allerede nevnt blant Judas byer (15,26–32.42), og de kommer igjen i 1 Krøn 4,28–32 i nøyaktig samme rekkefølge og bare med små forskjeller i stavemåten.

Inndelingen i to grupper kunne tyde på at Simeon fikk et sammenhengende område i Juda. Men det motsies av at to av byene i den andre gruppen lå i sørlandet og to i lavlandet, og etter 15,32.42 å dømme langt fra hverandre. Helt sikkert kan dette likevel ikke avgjøres, for vi vet ennå ikke hvor flere av byene lå.

V. 2–9. Simeons byer

«[2]Til deres arvedel hørte: Be'er-Sjeba og Sjeba og Molada … [6]og Bet-Lebaot og Sjaruhen – tretten byer med tilhørende landsbyer. [7]Ajin, Rimmon og Eter og Asjan – fire byer med tilhørende landsbyer, [8]og alle de småbyene som lå rundt omkring disse byer inntil Ba'alat-

> Beer, Rama i sydlandet. Dette var den arvedel som Simeons barns stamme fikk etter sine ætter. [9]Av den delen som var tilmålt Judas barn, fikk Simeons barn sin arvedel, for Judas barns del var for stor for dem. Derfor fikk Simeons barn sin arv inne i deres område.»

V. 3–6 nevner resten av byene i sørlandet; om dem se utleggelsen av 15,28–32. Sjeba mangler i Krønikebøkene, men er sikkert falt ut ved en avskriverfeil, for i 15,26 svarer Sjema til den og står foran Molada, akkurat som Sjeba gjør her. Summen i v. 6, tretten byer, stemmer ikke, for det er nevnt fjorten navn; se merknaden til 15,32. Ajin og Rimmon lå i sørlandet (15,32), Eter og Asjan i lavlandet (15,42).

Foruten byene fikk simeonittene alle landsbyene rundt dem helt til Ba'alat-Beer, «Rama i sydlandet». Hit nådde Simeons område, uten at stedet selv ble gitt dem. I 1 Krøn 4,33 heter det bare Ba'al, og trolig er det det samme som Bealot i 15,24, men hvor det lå, er ennå ikke funnet. Det kan i alle fall ikke ha ligget nord for Hebron, slik noen har ment, for Simeons område lå i Negev og hadde bare to byer i lavlandet; det kan umulig ha strukket seg opp i fjellene nord for Hebron.

V. 10–14. Sebulons grenser

> «[10]Det tredje loddet kom ut for Sebulons barn etter deres ætter. Grensen for deres arvedel gikk til Sarid. [11]Deres grense gikk i vest opp til Marala, støtte til Dabbesjet og nådde den bekken som løper øst for Jokneam. [12]Mot øst, mot solens oppgang, bøyde den seg fra Sarid bort til Kislot-Tabors enemerker og gikk fram til Haddaberat og opp til Jafia. [13]Derfra gikk den mot øst, mot solens oppgang, over til Gat-Hefer og Et-Kasin, og fram til Rimmon, som strekker seg bort til Hannea. [14]Så svingte grensen omkring dette stedet nord til Hannaton og endte i Jiftah-El-dalen.»

Sebulons arvedel lå ovenfor Jisre'el-sletta, mellom sletta og Naftalis fjelland. I vest og nordvest grenset den til Asjer (v. 27), i nord og nordøst til Naftali (v. 34) og i sørøst og sør til Issakar. Den nådde altså verken Middelhavet eller Jordan. Likevel var det et svært fruktbart land, med den store, vakre sletta ovenfor Nasaret som Josefus kaller Asokis.

Sarid må være midtpunktet på sørgrensen. Derfra følger teksten grensen mot vest i v. 11 og mot øst i v. 12, på samme måte som i 16,6. Dessverre kan ikke Sarid bestemmes sikkert; kanskje lå stedet ved den trange dalen som går ned fra Nasaret mot sørøst. Mot vest gikk

grensen opp til Marala og Dabbesjet og videre til bekken ved Jokneam på Karmel. Her møttes Sebulons og Asjers grenser (v. 27). Navnet Dabbesjet betyr «pukkel» (jf. Jes 30,6) og peker mot et fjell.

Mot øst gikk grensen fra Sarid til Kislot-Tabor, «Tabors lender», et sted i skråningen av Tabor, kanskje det samme som Kesullot i v. 18. Så gikk den til Daberat, en by i Issakar som ble gitt til levittene (21,28), ved den vestlige foten av Tabor, og opp til Jafia, som må søkes øst for Daberat. Grensen gikk jo østover og kan ikke ha bøyd tilbake mot vest.

Derfra gikk grensen over til Gat-Hefer, profeten Jonas hjemby (2 Kong 14,25). På Hieronymus' tid var det en liten landsby, og der viste man profetens grav. Rimmon, som ble levittby (21,35; 1 Krøn 6,77), har trolig levd videre i landsbyen Rummane nord for Nasaret. «Som strekker seg» står for et partisipp, ordrett «som er avmerket», og er ikke en del av stedsnavnet: Rimmon var avmerket bort til Nea (NB: Hannea). Nea er ukjent.

Så svingte grensen nord til Hannaton og endte i Jiftah-El-dalen. Det er trolig nordvestgrensen. Jiftah-El svarer sikkert til Jotapata, som Josefus forsvarte så seigt i den jødiske krigen, og dalen er trolig den store dalen som begynner i åsene der. Stemmer dette, er Hannaton trolig Kana i Galilea, Natanaels hjemby (Joh 2,1.11; 4,46; 21,2), på nordkanten av sletta, et godt stykke rett nord for Nasaret.

V. 15–16. Sebulons byer

> «[15]Dessuten fikk de Kattat og Nahalal og Sjimron og Jidala og Betlehem, i alt tolv byer med tilhørende landsbyer. [16]Dette var Sebulons barns arvedel etter deres ætter, disse byer med tilhørende landsbyer.»

Kattat er trolig det samme som Kitron, som i Dom 1,30 nevnes sammen med Nahalol, men hvor den lå, vet vi ikke. Betlehem i Sebulon, som mange mener var hjembyen til dommeren Ibsan (Dom 12,8), har beholdt det gamle navnet i en fattig landsby.

Tallet på byene er tolv, men bare fem er nevnt ved navn. Noen har funnet de manglende navnene blant grensestedene i v. 11–14. Men det er lite sannsynlig.

For det første ville det være underlig å regne grensestedene med blant stammens byer, særlig når noen av dem slett ikke tilhørte Sebulon. For det andre er det i seg selv usannsynlig at alle Sebulons byer, unntatt de fem i v. 15, skulle ligge på grensen. Og endelig mangler

Karta og Dimna, som Sebulon ga til levittene (21,34). Den naturlige slutningen er derfor at det er en lakune i teksten her, slik som i 15,59 og 21,36.

V. 17–21. Issakars byer

> «[17]Det fjerde loddet kom ut for Issakar, for Issakars barn etter deres ætter. [18]I deres land lå Jisre'ela og Hakkesulot og Sjunem [19]og Hafarajim og Sion og Anaharat [20]og Harabbit og Kisjon og Ebes [21]og Remet og En-Gannim og En-Hadda og Bet-Passes.»

Her nevnes bare byer. Grensene er ikke trukket opp, bortsett fra den østlige delen av nordgrensen, men de kan lett finnes ut fra grensene til stammene rundt. Issakar fikk det meste av den store og svært fruktbare Jisre'el-sletta. I sør grenset stammen til Manasse, i vest til Manasse og Asjer, i nord til Sebulon og lenger øst også til Naftali, og i øst til Jordan.

Ordrett står det at grensen deres gikk «mot Jisre'el», det vil si at området strakte seg forbi denne byen. Jisre'el, der Akab og hans hus hadde sommerbolig (1 Kong 18,45–46), lå på et fjell med en vid og praktig utsikt over sletta som fikk navn etter den. Senere het den Esdraela, og i dag er det Zer'in, nordvest for Gilboa-fjellene. Sjunem, Abisjags hjemby (1 Kong 1,3.15), som også nevnes i 1 Sam 28,4 og 2 Kong 4,8, er dagens Solam ved foten av Lille Hermon, halvannen time nord for Jisre'el.

Kisjon ble gitt til levittene (21,28). Remet heter Jarmut i lista over levittbyene (21,29) og Ramot i 1 Krøn 6,73, men stedet er ukjent. Også En-Gannim ble levittby (21,29; i 1 Krøn 6,73 Anem). Navnet betyr «hagekilden», og Robinson har knyttet det til dagens Jenin. Den byen ligger på sørsiden av Jisre'el-sletta midt i hager og frukthager, vannet av en rik kilde. Om de fleste av de andre stedene vet vi lite eller ingenting.

V. 22–23. Issakars grense mot øst

> «[22]Grensen støtte til Tabor og Sjahasima og Bet-Sjemesj, og den endte ved Jordan – seksten byer med tilhørende landsbyer. [23]Dette var den arvedelen som Issakars barns stamme fikk etter sine ætter, byene med tilhørende landsbyer.»

Tabor er ikke fjellet, men en by på fjellet. Den ble gitt til levittene, men av Sebulon, ikke av Issakar (1 Krøn 6,77), og den ble befestet på ny

i den jødiske krigen. Her ser den likevel ut til å være regnet til Issakar, ellers blir det ikke seksten byer.

Men siden tallene og navnene flere steder ikke stemmer overens, kan også tallet seksten være feil her. I alle fall lå Tabor på Sebulons grense (v. 12), så den kan ha tilhørt denne stammen. Ennå ser man rester av gamle murer og bygninger på Tabor-fjellet.

De stedene som følger, må søkes øst for Tabor mot Jordan, for grensen endte ved Jordan. Bet-Sjemesj, som ble værende i kanaaneernes hender (Dom 1,33), har trolig levd videre i landsbyruinen Bessum. Den østlige delen av Issakars nordgrense mot Naftali gikk trolig fra Tabor mot nordøst gjennom sletta og så langs Wadi Bessum til Jordan. Hvor langt ned i Jordandalen Issakars område gikk, blir ikke sagt (se merknaden til 17,11).

V. 24–27. Asjers grense i sør

> «[24]Det femte loddet kom ut for Asjers barns stamme etter deres ætter. [25]I deres land lå Helkat og Hali og Beten og Aksjaf [26]og Allammelek og Amad og Misjal. Mot vest støtte grensen opp til Karmel og Sjihor-Libnat. [27]Så vendte den seg østover til Bet-Dagon, støtte til Sebulon og Jiftah-El-dalen, nord for Bet-Haemek og Ne'iel, og gikk så fram til Kabul i nord.»

Asjer fikk området langs Middelhavet fra Karmel til nordgrensen av selve Kanaan. Beskrivelsen begynner i midten, i området rundt Akko (v. 25), går først mot sør (v. 26–27) og så mot nord (v. 28–30).

Helkat ble gitt til levittene (21,31; i 1 Krøn 6,75 står Hukok ved en gammel avskriverfeil). Misjal ble også levittby (21,30; i 1 Krøn 6,74 Masjal). Etter Onomastikon lå byen ved kysten nær Karmel, og det stemmer med det neste leddet: Grensen «støtte opp til Karmel».

Karmel betyr «frukthage». Fjellet er blitt berømt gjennom historien om Elia (1 Kong 18,17 ff.). Det er en skogkledd fjellrygg som strekker seg mot nordvest på sørsiden av Kisjon og stikker ut i havet som et nes. Navnet er godt valgt: Nede vokser laurbær og oliven, høyere oppe fiken og eik, og hele fjellet er fullt av de vakreste blomster.

Sjihor-Libnat er ikke Belus-elva ved Akko, men må søkes sør for Karmel, der Asjer grenset til Manasse (17,10), altså sør for Dor, som manassittene fikk inne i Asjers område (17,11). Derfra gikk grensen østover, trolig et stykke opp langs elva, til Bet-Dagon, som ennå ikke er funnet. Så støtte den til Sebulon og Jiftah-El-dalen (jf. v. 14). Asjers

østgrense gikk altså nordover langs vestsiden av Issakar og Sebulon og møtte her Sebulons nordvestre hjørne. Grensen gikk «fram til Kabul i nord», det vil si på nordsiden av den. Kabul har levd videre i landsbyen Kabul sørøst for Akko.

V. 28–51. Asjers byer i nord

> «[28]Dessuten fikk de Ebron og Rehob og Hammon og Kana, helt til det store Sidon. [29]Grensen vendte seg så mot Harama og fortsatte til den befestede byen Tyrus. Deretter førte den mot Hosa og endte ute ved havet, ikke langt fra Aksib. [30]Dessuten fikk de Umma og Afek og Rehob, i alt tjueto byer med tilhørende landsbyer. [31]Dette var den arvedelen som Asjers barns stamme fikk etter sine ætter, disse byer med tilhørende landsbyer.»

V. 28–30 nevner byene og grensene i den nordlige delen av Asjers område, mot Fønikia, og de fønikiske byene Sidon, Tyrus og Aksib markerer grensen.

Først kommer fire byer i nord, helt til Sidon. Ebron er ikke funnet. Siden Abdon er blant byene Asjer ga til levittene (21,30; 1 Krøn 6,74), og noen håndskrifter har Abdon her, mener mange at Ebron er en avskriverfeil. Det er mulig, men slett ikke sikkert. Lesemåten kan lett ha kommet fra 21,30, og alle de gamle oversettelsene har Ebron. Lista har heller ikke alle Asjers byer, for Akko, Ahlab og Helba (Dom 1,31) mangler, og Abdon kan også ha falt ut.

Grensen vendte seg, trolig fra Sidon-området, mot Rama og «den befestede byen Tyrus». Det er ikke øybyen Tyrus, men byen på fastlandet, ved kysten i en vakker og fruktbar slette. Så gikk grensen mot Hosa og endte ved havet ved siden av Aksib-området. Aksib, der asjerittene bodde sammen med kanaaneerne (Dom 1,31–32), er grekernes Ekdippa, dagens Zib, en stor landsby med anselige ruiner ved kysten tre gode timer nord for Akko.

De tre byene i v. 30 lå trolig i den østlige delen av Asjers nordlige område. Afek er dagens Afka (se 13,4). Det oppgitte tallet, tjueto byer, stemmer ikke, for v. 26–30 nevner tjuetre når vi regner med Sidon, Tyrus og Aksib (jf. Dom 1,31–32). Bare hvis Ne'iel (v. 27) er det samme som Nea (v. 13), går tallene opp. Men det kan ikke avgjøres sikkert, for asjerittene fikk også andre byer, som Akko og Ahlab, som mangler i lista og kanskje bare er falt ut.

V. 32–34. Naftalis grenser

«[32]Det sjette loddet kom ut for Naftalis barn, for Naftalis barn etter deres ætter. [33]Deres grense gikk fra Helef, fra eiken ved Sa'anannim, om Adami-Hannekeb og Jabne'el fram til Lakkum og endte ved Jordan. [34]Så vendte grensen mot vest til Asnot-Tabor og fortsatte til Hukkok og støtte i sør til Sebulon og i vest til Asjer og i øst til Juda ved Jordan.»

Naftalis arvedel lå mellom Asjer og øvre Jordan. Den nådde nordover til Kanaans nordgrense og grenset i sør til Sebulon og Issakar. V. 33 gir vestgrensen mot Asjer og nord- og østgrensen, v. 34 sørgrensen. Men siden flere av stedene er usikre, kan grensen ikke følges nøyaktig.

Helef er ukjent, men lå trolig ikke langt sør for Sa'anannim. Etter Dom 4,11 lå eikeskogen ved Sa'anannim nær Kedesj, nordvest for Hule-sjøen, og det vokser ennå mange eiker i de traktene. Adami-Hannekeb betyr «Adami ved passet». Noen har søkt dette stedet, Jabne'el og Lakkum langt nord i Libanon, men det holder ikke, og de tre stedene kan foreløpig ikke bestemmes nøyaktig. Jordan, der grensen endte, er øvre Jordan. Sammen med Hule-sjøen og Jordan mellom Hule og Tiberias-sjøen, helt ned til der elva renner ut av sjøen, dannet den Naftalis østgrense.

Fra Jordan nedenfor Tiberias-sjøen, der Wadi Bessum munner ut, vendte sørgrensen mot vest til Asnot-Tabor, i nærheten av Tabor, som Issakars grense nådde til (v. 22), og videre til Hukkok, som ennå ikke er funnet. Så støtte Naftali «i sør til Sebulon og i vest til Asjer og i øst til Juda ved Jordan». «Juda ved Jordan» hører sammen, slik som «Jordan ved Jeriko» (4 Mos 22,1; 26,3). Masoretenes tegnsetting skiller ordene og har voldt utleggerne store vansker.

Men C. von Raumer har løst gåten: Området med Ja'irs seksti byer øst for Jordan kalles her Juda eller regnes til Juda, fordi Ja'ir, som eide disse byene, på farssiden stammet fra Juda gjennom Hesron (1 Krøn 2,5.21–22). I 13,30 og 4 Mos 32,41 blir han derimot regnet til Manasse fordi han på morssiden stammet fra manassitten Makir – mot den vanlige regelen (4 Mos 36,7).

V. 35–39. Naftalis byer

«[35]Av befestede byer var der: Hassiddim, Ser og Hammat, Rakkat og Kinneret [36]og Adama og Harama og Hasor, [37]Kedesj og Edre'i og En-Hasor, [38]Jiron og Migdal-El, Horem og Bet-Anat og Bet-Sjemesj, i

alt nitten byer med tilhørende landsbyer. [39]Dette var den arvedelen som Naftalis barns stamme fikk etter sine ætter, byene med tilhørende landsbyer.»

Hassiddim og Ser er ukjente. Hammat betyr «varme kilder». Byen ble levittby og heter Hammot-Dor i 21,32 og Hammon i 1 Krøn 6,76. Etter Talmud lå den nær den senere byen Tiberias på vestbredden av Gennesaret-sjøen, og den er sikkert Josefus' Emmaus ved Tiberias, et sted med varme bad. En halv time sør for Tiberias finnes ennå varme kilder som brukes til bad.

Etter rabbinerne lå Rakkat like ved Hammat og var det samme som Tiberias. Men Josefus forteller at Tiberias ble grunnlagt av fjerdingsfyrsten Herodes, og rabbinernes påstand ser ikke ut til å bygge på annet enn navnet.

I targumene er Kinneret gjengitt som Gennesar. Etter Josefus var det navnet på en strimmel land langs Galilea-sjøen som var kjent for sin skjønnhet, sitt klima og sin fruktbarhet – den lange sletta langs vestbredden fra Magdala i sør. Her må byen Kinneret ha ligget. Etter den fikk sletta og sjøen navnet Kinneret (5 Mos 3,17) eller Kinnerot (11,2), og sjøen alene «Kinneret-sjøen» (12,3; 13,27; 4 Mos 34,11).

Harama er dagens Rame, en stor landsby i en vakker slette sørvest for Safed. Hasor er ennå ikke sikkert funnet (se 11,1). Om Kedesj, se 12,22. Edre'i er et annet sted enn byen med samme navn i Basan (12,4; 13,31) og er ukjent. Migdal-El kunne etter navnet være Magdala (Matt 15,39) ved Gennesaret-sjøen, mellom Kapernaum og Tiberias; vanskeligheten er bare at byene ved sjøen allerede er nevnt i v. 35. Fra Bet-Anat klarte ikke Naftali å drive ut kanaaneerne (Dom 1,33). Bet-Sjemesj er et annet sted enn byen med samme navn i Issakar (v. 22).

Tallet på byene er nitten, men bare seksten er nevnt ved navn. Det er neppe riktig å lete etter de manglende blant grensestedene i v. 33–34, for byene innledes med «Av befestede byer» i v. 35 og er dermed skilt fra grensebeskrivelsen. Dessuten mangler Kartan, eller Kirjatajim, som Naftali ga til levittene (21,32; 1 Krøn 6,76), både blant grensestedene og i bylista. Det viser at lista er ufullstendig.

V. 40–46. Dans arvedel

«[40]Det sjuende loddet kom ut for Dans barns stamme etter deres ætter. [41]I det landet de fikk til arvedel, lå Sora og Esjtaol og Ir-Sjemesj, [42]Sja'alabbin og Ajalon og Jitla, [43]Elon og Timnata og

Ekron, [44]Elteke og Gibbeton og Ba'alat, [45]Jehud og Bene-Berak og Gat-Rimmon, [46]Me-Hajarkon og Harakkon med bygdene bort imot Jaffa.»

Dans arvedel lå vest for Benjamin, mellom Juda og Efra'im. Den ble dannet ved at Juda ga fra seg noen av sine nordlige byer og Efra'im noen av sine sørlige, så danittene fikk et område som svarte til hvor mange de var. Det meste lå i lavlandet, *sjefela*, men også åslandet mellom havet og fjellene hørte med, og en del av Saron-sletta. Dermed fikk Dan noe av det mest fruktbare landet i hele Israel. Grensene blir ikke oppgitt, for de kunne finnes ut fra grensene til nabostammene.

Fra Juda fikk danittene Sora og Esjtaol (se 15,33) og Ir-Sjemesj, også kalt Bet-Sjemesj (1 Kong 4,9), på Judas grense (15,10). Den siste tok de likevel ikke i eie, for Juda ga den til levittene (21,16).

Sja'alabbin, som ble værende i kanaaneernes hender (Dom 1,35), nevnes ofte i historien om David og Salomo (2 Sam 23,32; 1 Kong 4,9). Heller ikke Ajalon ble tatt fra kanaaneerne (Dom 1,35). Byen ble gitt til levittene (21,24), nevnes i krigene med filistrene (1 Sam 14,31), ble befestet av Rehabeam (2 Krøn 11,10) og ble tatt fra kong Akas av filistrene (2 Krøn 28,18). Den har levd videre i landsbyen Jalo (se 10,12).

Timnata og Ekron lå på Judas grense (15,10–11). Elteke og Gibbeton ble gitt til levittene (21,23). Under Israels første konger var Gibbeton i filistrenes hender (1 Kong 15,27; 16,15.17). Ba'alat ble befestet av Salomo (1 Kong 9,18) og er trolig det samme som Ba'ala på Judas grense (15,11). Gat-Rimmon ble også levittby (21,24).

Me-Hajarkon betyr «det gule vannet». Både det og Harakkon er ukjente, men de må ha ligget nær Jaffa, for teksten føyer til «med bygdene bort imot Jaffa». Det er omegnen av byen, så Jaffa selv ser ikke ut til å ha hørt til Dans område, enda danittene etter Dom 5,17 må ha hatt den. Jaffa, Joppe hos grekerne, var landets kjente havneby (2 Krøn 2,16; Esra 3,7; Jona 1,3).

V. 47–48. Danittene tar Lesem

«[47]Men Dans barns land ble for trangt for dem. Dans barn dro opp og førte krig mot Lesem. De inntok det og slo det med sverdets egg og tok det i eie og bodde der, og de kalte Lesem Dan etter sin stamfar Dan. [48]Dette var den arvedelen som Dans barns stamme fikk etter sine ætter, disse byer med tilhørende landsbyer.»

Foruten denne arvedelen dro danittene fra Sora og Esjtaol etter Josvas død ut og erobret byen Lesem eller Lajisj ved Kanaans nordgrense og kalte den Dan. Området de hadde fått under Josva, ble for trangt for dem fordi de ikke klarte å drive amorittene ut av flere av byene sine (Dom 1,34–35; 18,2). Nærmere om denne erobringen se Dom 18.

Lesem eller Lajisj (Dom 18,7.27), altså Dan, er dagens Tell el-Kadi ved den midterste av Jordans kilder, vest for Banjas, et sted med gamle ruiner. Der stilte Jeroboam opp gullkalven (1 Kong 12,29–30). Dan nevnes ofte som Israels nordligste by, i motsetning til Be'er-Sjeba helt i sør («fra Dan til Be'er-Sjeba», Dom 20,1; 1 Sam 3,20; 2 Sam 3,10).

V. 49–50. Josvas arvedel

> «[49]Så var de da ferdige med å skifte ut landet etter dets grenser. Og Israels barn ga Josva, Nuns sønn, en arvedel mellom seg. [50]Etter Herrens befaling ga de ham den byen han ba om, Timnat-Serah på Efra'im-fjellet. Han bygde opp byen og bosatte seg der.»

Da landet var fordelt mellom stammene, ga israelittene Josva en arvedel midt iblant seg, slik Herren hadde befalt: Timnat-Serah på Efra'im-fjellet, som han selv ba om. Han bygde byen ferdig og bodde der til han døde (24,30; Dom 2,9). «Etter Herrens befaling», ordrett «etter Herrens munn», viser ikke til et svar fra Gud gitt gjennom ypperstepresten. Det gjelder et løfte som Josva trolig fikk fra Gud samtidig med Kaleb, altså i Kadesj. Men akkurat som løftet til Kaleb er det ikke nevnt i Mosebøkene (se 14,9; 15,13).

Timnat-Serah, som i Dom 2,9 heter Timnat-Heres, må ikke forveksles med Timna i Dans stamme (v. 43; 15,10). Byen har levd videre i ruinene av Tibne, som en gang var en stor by, omtrent sju timer nord for Jerusalem. Den ligger på to fjell med mange huler som er brukt som graver.

V. 51. Fordelingen er fullført

> «[51]Dette var de arvedelene som Eleasar, presten, og Josva, Nuns sønn, og overhodene for ættene i Israels barns stammer skiftet ut ved loddkasting i Sjilo for Herrens åsyn, ved inngangen til sammenkomstens telt. Så var de ferdige med å skifte ut landet.»

Dette er avslutningen på beretningen om hvordan landet ble fordelt. Som ordene «i Sjilo» viser, ser den først og fremst tilbake på 18,1 ff., men den omfatter også kap. 14–17.

Kapittel 20. Tilfluktsbyene

Da landet var fordelt mellom Israels stammer ved loddkasting, ble seks byer skilt ut som tilfluktssteder for den som hadde drept uten forsett, slik Moses hadde påbudt i 4 Mos 35. Før forfatteren forteller hvordan disse byene ble fastsatt og helliget, gjentar han i v. 1–6 hovedpunktene i Mosebokens lov om hvordan drapsmannen skulle tas imot i byene (4 Mos 35,9–29; 5 Mos 19,1–13).

V. 1–9. Loven om tilfluktsbyene

> «[1]Herren talte til Josva og sa: [2]Tal til Israels barn og si: Avgi de tilfluktsstedene som jeg talte til dere om ved Moses. [3]Dit skal en drapsmann kunne flykte når han har slått noen i hjel av vanvare, uten forsett. Dere skal ha dem til tilfluktssteder for drapsmannen, når han flyr for blodhevneren. [4]Han skal flykte til en av disse byene. Der skal han stille seg ved inngangen til byporten og legge saken sin fram for de eldste i byen. Så skal de ta ham inn til seg i byen og gi ham et sted hos seg hvor han kan bo. [5]Når blodhevneren forfølger ham, da skal de ikke overgi drapsmannen i hans hånd, fordi han slo sin neste i hjel av vanvare og uten før å ha båret hat til ham. [6]Han skal bli boende der i byen, til han har stått til doms for menigheten, og til den ypperstepresten som da lever, er død. Deretter kan drapsmannen vende tilbake til sin by og sitt hus, til den byen som han rømte fra.»

«Avgi … tilfluktsstedene», ordrett «gi dere», betyr: fastsett for dere. De to tidsbestemmelsene i v. 6, «til han har stått til doms for menigheten» og «til den ypperstepresten som da lever, er død», må forstås etter den klare forklaringen i 4 Mos 35,24–25. Drapsmannen skulle bo i byen til menigheten hadde dømt i saken. Enten overga den ham da

til blodhevneren som en forsettlig morder, eller den førte ham tilbake til tilfluktsbyen som en som hadde drept uten forsett. I så fall skulle han bli der til den ypperstepresten som levde da, var død. Nærmere om dette se 4 Mos 35.

V. 7. Byene vest for Jordan

> «[7]Så helliget de disse byene: Kedesj i Galilea, i Naftalis fjelland, Sikem i Efra'ims fjelland og Kirjat-Arba, det er Hebron, i Juda-fjellene.»

Til tilfluktsbyer ble det valgt levittbyer, av grunner som er forklart i kommentaren til Mosebøkene. I landet på denne siden av Jordan, i Kanaan, helliget de disse byene: I nord Kedesj (se 12,22) i Galilea, i Naftalis fjelland. Galil betyr «krets» og var et område i den nordlige delen av det som senere ble landskapet Galilea. I Jes 9,1 kalles det «hedningenes Galilea», for usedvanlig mange hedninger bodde der. Midt i landet ble Sikem i Efra'ims fjelland valgt (se 17,7), og i sør Kirjat-Arba, det er Hebron, i Juda-fjellene (se 10,3).

V. 8–9. Byene øst for Jordan

> «[8]På østsiden av Jordan, som flyter forbi Jeriko, ga de: i Rubens stamme Beser i ørkenen, på sletten, i Gads stamme Ramot i Gilead, og i Manasses stamme Golan i Basan. [9]Dette var de byene som ble fastsatt til tilfluktssteder for alle Israels barn og for de fremmede som oppholder seg blant dem. Hver den som av vanvare kommer til å slå noen i hjel, kan flykte dit så han ikke dør for blodhevnerens hånd, før han er blitt stilt fram for menigheten.»

Byene i landet på den andre siden av Jordan hadde Moses alt fastsatt (5 Mos 4,41–43). For at oppregningen skal være fullstendig, blir de nevnt igjen her: Beser, Ramot i Gilead og Golan (se 5 Mos 4,43). V. 9 avslutter saken. Uttrykket *are hammu'ada* (עָרֵי הַמּוּעָדָה) betyr verken «forsamlingsbyer» eller «asylbyer», men «de fastsatte byene» – de byene som hadde fått den bestemmelsen som var gitt før, og som her blir gjentatt.

Kapittel 21. Levittenes byer

Etter at tilfluktsbyene var skilt ut, ble også byene valgt som stammene skulle avstå til prestene og levittene, slik Moses hadde påbudt i 4 Mos 35,1–8. Med byene fulgte de beitemarkene som trengtes for feet. Tilfluktsbyene ble skilt ut før levittbyene fordi Herren gjennom Moses hadde befalt at levittene skulle få de seks tilfluktsbyene og førtito byer i tillegg, i alt førtiåtte byer (4 Mos 35,6).

V. 1–42. Levittene minner om Herrens bud

> «[1]Overhodene for levittenes slekter trådte fram for Eleasar, presten, og for Josva, Nuns sønn, og for ættehøvdingene i Israels barns stammer. [2]De talte til dem i Sjilo i Kana'ans land og sa: Herren bød ved Moses at det skulle bli gitt oss byer å bo i med jord omkring for feet vårt. [3]Etter Herrens befaling ga så Israels barn av sine arvedeler levittene disse byene med tilhørende beitemarker:»

Overhodene for levittenes slekter (jf. 2 Mos 6,14.25) minnet dem som fordelte landet i Sjilo, om Guds bud gjennom Moses om at de skulle få byer å bo i. Av dette kan vi ikke slutte, slik Calvin gjør, at levittene var blitt glemt til de selv kom og krevde sin rett.

Ordene sier bare dette, som Masius skriver: «Da saken var kommet så langt, gikk de i hele stammens navn fram for dem som fordelte landet, for å få ved loddet de byene som var bestemt for dem. De bare gjentok Guds bud og sa rett ut at levittene hadde sendt dem for å kaste lodd om de førtiåtte byene med beitemarker som var fastsatt for stammen.»

Tillegget «i Kana'ans land» viser tilbake til budet i 4 Mos 34,29 og 35,10 om å gi Israels barn deres arv i Kanaans land.

V. 4–8. Loddet for levittenes ætter

«[4]Først kom loddet ut for kahatittenes ætter. Blant disse levittene fikk Arons, prestens, sønner ved loddkastingen tretten byer av Judas stamme og av simeonittenes stamme og av Benjamins stamme. [5]De andre Kahats barn fikk ved loddkastingen ti byer av Efra'ims stammes ætter og av Dans stamme og av den halve Manasses stamme. [6]Gersjons barn fikk ved loddkastingen tretten byer av Issakars stammes ætter og av Asjers stamme og av Naftalis stamme og av den halve Manasses stamme i Basan. [7]Meraris barn fikk etter sine ætter tolv byer av Rubens stamme og av Gads stamme og av Sebulons stamme. [8]Disse byer med tilhørende beitemarker ga Israels barn levittene ved loddkasting, slik som Herren hadde befalt ved Moses.»

Levi stamme var delt i tre greiner: gersjonittene, kahatittene og merarittene (4 Mos 3; 2 Mos 6,16–19). Kahatittene var igjen delt i fire ætter, Amram, Jishar, Hebron og Ussiel (2 Mos 6,18), og Amrams ætt i to linjer, Moses' og Arons etterkommere (2 Mos 6,20). Prestedømmet ble gitt til Arons linje (4 Mos 18,1–7). Amrams andre etterkommere, Moses' ætt, ble stilt likt med de andre levittene og regnet som vanlige levitter (4 Mos 3; 1 Krøn 6,16–22).

Loddet avgjorde hvilke byer de ulike levittættene skulle bo i. Men trolig ble det først valgt ut hvilke byer hver stamme skulle avstå, slik at loddet bare avgjorde hvilken grein av levittene hver by skulle tilhøre.

Det første loddet kom ut for Kahats ætter, og blant dem for Arons sønner, prestene. De fikk tretten byer av Juda, Simeon og Benjamin. «Dette skjedde ikke tilfeldig», sier Calvin, «men Gud satte dem etter sitt underfulle råd nettopp der han hadde bestemt å velge stedet for sitt eget tempel.»

De andre kahatittene, altså etterkommerne av Moses, Jishar, Hebron og Ussiel, fikk ti byer av Efra'im, Dan og halve Manasse. Gersjonittene fikk tretten byer av Issakar, Asjer, Naftali og halve Manasse i Basan, og merarittene tolv byer av Ruben, Gad og Sebulon.

Tallet på levittbyer vil ikke virke for stort når vi tenker på tre ting. For det første kan de fleste byene ikke ha vært særlig store, når så mange byer lå i et så lite land. For det andre eide ikke levittene byene alene. De fikk bare så mange hus som de trengte, med beitemark for feet rundt byen, og resten tilhørte fortsatt stammene. Og for det tredje: Fordeler vi de 23 000 mannlige levittene fra den andre tellingen på

Moabs sletter på de trettifem byene, blir det 657 menn, eller omkring 1300 levitter av begge kjønn, i hver by.

Noen har tatt anstøt av at prestene fikk tretten byer. De mener at Arons etterkommere gjennom de to sønnene som levde, neppe kunne ha blitt mange nok på Josvas tid til å fylle to byer, langt mindre tretten. Derfor har de erklært lista for et mye senere dokument.

Men den som tenker slik, tillegger dem som fordelte landet, en uhyre kortsynthet, som om de bare skulle sørge for prestenes behov der og da og ikke ta hensyn til at de ville bli flere. Han regner også byene for store og prestene for få. Det var aldri meningen at byene skulle fylles med presteslekter, og hvor mange prester som levde da, blir ikke sagt noe sted.

Aron døde i det førtiende året av ørkenvandringen, 123 år gammel (4 Mos 33,38–39), og var altså åttitre år ved utgangen fra Egypt. Da kan hans etterkommere ha nådd fjerde slektledd sju år etter hans død. De to sønnene hans hadde tjuefire mannlige etterkommere, som ble stamfedre for de tjuefire skiftene David ordnet (1 Krøn 24). Regner vi bare seks gutter i hvert av de neste slektleddene, blir det 144 i tredje slektledd. De var mellom tjuefem og trettifem år da landet ble fordelt, og kan alt ha hatt 864 sønner. Dermed kan presteslektene ha talt over tusen menn, det vil si minst to hundre familier.

V. 9–16. Prestenes byer i Juda og Simeon

> «[9]Av Judas barns stamme og av Simeons barns stamme avga de disse byene som nå skal nevnes: [10]Arons sønner av kahatittenes ætter, de av Levis barn som loddet først kom ut for, [11]fikk Arbas, anakittenes stamfars by, det er Hebron, i Juda-fjellene. De fikk også de tilhørende beitemarkene. [12]Men bymarken og dens landsbyer ga de Kaleb, Jefunnes sønn, til eiendom. [13]Arons, prestens, sønner fikk både Hebron, som var tilfluktsby for drapsmenn, med tilhørende beitemarker, og Libna med beitemarker,»

V. 14–16 nevner resten: Jattir, Esjtemoa, Holon, Debir, Ajin, Jutta og Bet-Sjemesj – «ni byer av disse to stammene».

I Juda fikk prestene Kirjat-Arba eller Hebron med den beitemarken rundt byen som trengtes (se 4 Mos 35,2). Bymarken med landsbyene ble derimot værende hos Kaleb og hans slekt som deres eiendom (14,12 ff.). V. 13 gjentar v. 11 fordi v. 12 er et innskudd.

Prestene fikk også Libna i lavlandet (15,42; 10,29), Jattir (15,48), Esjtemoa (15,50), Holon (15,51) og Debir (15,15.49; 10,38) i Juda-fjellene, Ajin i Simeons stamme (19,7), der vi skal lese Asjan (1 Krøn 6,59; jf. 15,42), Jutta i fjellandet (15,55) og Bet-Sjemesj i lavlandet (15,10).

Lista i 1 Krøn 6,54–81 er ordnet noe annerledes og har mange avvikende navneformer og tekstfeil. Det viser at Krønikebokens forfatter har tatt inn et gammelt dokument som var helt uavhengig av Josvas bok. Der nevnes bare førtito byer ved navn, enda summen også der er førtiåtte.[1]

V. 17–19. Prestenes byer i Benjamin

> «[17]Og av Benjamin stamme: Gibeon med beitemarker, Geba med beitemarker, [18]Anatot med beitemarker og Almon med beitemarker – fire byer. [19]Slik fikk Arons sønner, prestene, i alt tretten byer med tilhørende beitemarker.»

I Benjamin fikk prestene Gibeon (se 9,3) og Geba (18,24), og dessuten Anatot og Almon, som mangler i lista over Benjamins byer (se 18,24).

V. 20–26. Byene til de andre kahatittene

> «[20]Og Kahats barns ætter av levittene – de andre av Kahats barn – fikk av Efra'ims stamme disse byene, som utgjorde deres del: [21]De fikk Sikem, som var tilfluktsby for drapsmenn, med tilhørende beitemarker i Efra'im-fjellene, og Geser med beitemarker, [22]Kibsajim med beitemarker, og Bet-Horon med beitemarker – fire byer. [23]Av Dans stamme: Elteke med beitemarker, Gibbeton med beitemarker, [24]Ajalon med beitemarker, Gat-Rimmon med beitemarker – fire byer. [25]Av den halve Manasses stamme: Ta'anak med beitemarker og Gat-Rimmon med beitemarker – to byer. [26]Det var i alt ti byer med tilhørende beitemarker som de andre kahatitters ætter fikk.»

De andre kahatittene fikk fire byer av Efra'im, fire av Dan og to av halve Manasse vest for Jordan. Av Efra'im fikk de Sikem (se 17,7), Geser (10,33), Kibsajim – i 1 Krøn 6,68 står Jokmeam, kanskje et annet navn på samme sted, som ennå ikke er funnet – og Bet-Horon; om det var øvre eller nedre, blir ikke sagt (se 10,10).

[1]Noen av forskjellene er bare andre former av samme navn, som Hilen for Holon og Asjtarot for Be'esjtera. Noen steder har Krønikebøkene den riktige lesemåten, som Asjan for Ajin og Bileam for Gat-Rimmon, men de fleste avvikene der er feil.

Av Dan fikk de Elteke og Gibbeton (19,44), Ajalon og Gat-Rimmon (19,42.45). Av halve Manasse fikk de Ta'anak (17,11; 12,21) og Gat-Rimmon. Det siste navnet er en åpenbar skrivefeil, der avskriverens øye har gledet over til verset foran; det skal være Bileam (1 Krøn 6,70), det vil si Jibleam (17,11).

V. 27–33. Gersjonittenes byer

> «[27]Gersjons barn av levittenes ætter fikk av den halve Manasses stamme Golan i Basan, som var tilfluktsby for drapsmenn, med tilhørende beitemarker, og Be'esjtera med beitemarker – to byer. [28]Av Issakars stamme: Kisjon med beitemarker, Daberat med beitemarker, [29]Jarmut med beitemarker, En-Gannim med beitemarker – fire byer. [30]Av Asjers stamme: Misjal med beitemarker, Abdon med beitemarker, [31]Helkat med beitemarker og Rehob med beitemarker – fire byer. [32]Av Naftalis stamme: Kedesj i Galilea, som var tilfluktsby for drapsmenn, med tilhørende beitemarker, og Hammot-Dor med beitemarker, og Kartan med beitemarker – tre byer. [33]Gersjonittenes byer etter deres ætter utgjorde i alt tretten byer med tilhørende beitemarker.»

Av Manasse øst for Jordan fikk gersjonittene to byer: Golan (20,8; 5 Mos 4,43) og Be'esjtera. Navnet er trukket sammen av *Bet-Esjtera*, «Astartes hus». I 1 Krøn 6,71 heter byen Asjtarot, og den kan ha vært kong Ogs hovedstad, Asjtarot-Karnajim (1 Mos 14,5).

Den kan i alle fall ikke ha ligget så langt nord som ved Hermon, for Israels land nådde ikke så langt. Det landet Josva inntok, gikk bare til Ba'al-Gad ved foten av Hermon (11,17), og Basan øst for Jordan bare til Gesjur og Ma'akas områder ved sørøstkanten av Hermon (se 5 Mos 3,8.14).

Av Issakar fikk de fire byer: Kisjon (19,20), Daberat (19,12), Jarmut, som er det samme som Remet (19,21), og En-Gannim (19,21; i 1 Krøn 6,73 Anem). Av Asjer fikk de fire: Misjal (19,26; i 1 Krøn 6,74 Masjal), Abdon (19,28), Helkat (19,25; i 1 Krøn 6,75 Hukok, trolig en avskriverfeil) og Rehob (19,28).

Av Naftali fikk de tre: Kedesj (19,37; 12,22), Hammot-Dor (i 19,35 Hammat, i 1 Krøn 6,76 Hammon) og Kartan. Kartan er trukket sammen av Kartain, det vil si Kirjatajim (1 Krøn 6,76), slik Dotan i 2 Kong 6,13 er trukket sammen av Dotain i 1 Mos 37,17. Byen er ikke nevnt blant Naftalis byer i 19,33 ff. I alt fikk gersjonittene tretten byer.

V. 34–42. Merarittenes byer

«[34]Meraris barns ætter, resten av levittene, fikk av Sebulons stamme: Jokneam med beitemarker, Karta med beitemarker, [35]Dimna med beitemarker, Nahalal med beitemarker – fire byer. [36]Av Rubens stamme: Beser med beitemarker og Jahsa med beitemarker, [37]Kedemot med beitemarker og Mefa'at med beitemarker – fire byer. [38]Av Gads stamme: Ramot i Gilead, som var tilfluktsby for drapsmenn, med tilhørende beitemarker, og Mahanajim med beitemarker, [39]Hesjbon med beitemarker, Jaser med beitemarker – i alt fire byer.»

V. 40–42 gir summen: merarittene fikk tolv byer, og levittene fikk i alt førtiåtte.

Merarittene fikk tolv byer. Av Sebulon fikk de fire: Jokneam (19,11; se 12,22), Karta og Dimna, som ikke er nevnt blant Sebulons byer i 19,11 ff. og er ukjente, og Nahalal (19,15).[2]

Av Ruben fikk de fire: Beser (20,8; se 5 Mos 4,43), Jahsa, Kedemot og Mefa'at (13,18). (V. 36–37 *mangler i den rabbinske bibelen fra 1525, fordi utgiveren holdt dem for uekte. Men det er uten god grunn. Versene står i mange gode håndskrifter og eldre utgaver og i alle de gamle oversettelsene, og de kan umulig ha manglet fra begynnelsen, for merarittenes tolv byer omfattet de fire i Ruben. Der versene mangler, har en avskriver hoppet over dem fordi to linjer endte likt.*) Av Gad fikk de fire: Ramot i Gilead og Mahanajim (se 13,26), Hesjbon (13,17) og Jaser (13,25; se 4 Mos 21,32).

Lista slutter med summen av levittbyene, og v. 42 gjentar at «hver enkelt av disse byene hadde sine beitemarker omkring seg».

V. 43–45. Herren holdt alle sine løfter

«[43]Slik ga Herren Israel hele det landet han med ed hadde lovt å gi deres fedre. Og de inntok det og bosatte seg der. [44]Og Herren lot dem ha ro på alle kanter, slik han med ed hadde lovt deres fedre. Ingen av deres fiender kunne holde stand mot dem, men Herren ga alle deres fiender i deres hånd. [45]Ikke ett ord slo feil av alle de gode ordene Herren hadde talt til Israels hus, det ble oppfylt alt sammen.»

[2]Mange mener at Dimna er det samme som Rimmono i 1 Krøn 6,77, men uten god grunn, for teksten i Krønikebøkene er sikkert skadd her: Den har bare to navn, Rimmono og Tabor, i stedet for fire.

Disse versene avslutter beretningen om fordelingen av landet i kap. 13–21. De viser ikke bare tilbake til 11,23, men også til 1,2–6, og binder slik bokas to halvdeler sammen. Da Kanaan ble fordelt mellom Israels stammer, gikk det løftet i oppfyllelse som Josva hadde fått fra Gud etter Moses' død (1,2 ff.). Herren hadde gitt Israel hele det landet han med ed hadde lovt fedrene (1 Mos 12,7; 15,18; jf. Jos 1,3–4), og nå hadde de tatt det i eie for å bo der.

Han hadde også gitt dem ro på alle kanter, slik han med ed hadde lovt fedrene, for ingen av fiendene deres kunne holde stand mot dem. Uttrykket «lot dem ha ro» viser tilbake til 5 Mos 12,9–10 og omfatter alle løftene i Mosebøkene om at Israel skulle eie Kanaan i fred, som 2 Mos 33,14 og 5 Mos 3,20. Ingen fiende hadde klart å stå seg mot dem, slik Herren hadde lovt Josva (1,5).

«Herren ga alle deres fiender i deres hånd.» Riktignok var ikke alle kanaaneerne utryddet. Men de som var igjen, var blitt så maktesløse at de verken kunne gjøre eller prøve noe mot Israel så lenge israelittene holdt trofast fast ved sin Gud, eller så lenge Josva og de eldste som levde på hans tid, var i live (Dom 2,6 ff.). For Herren hadde slått dem med frykt og redsel for Israel.

3

Av alle de gode ordene Herren hadde talt til Israels hus, var ikke ett «falt», det vil si: Ikke ett var blitt stående uoppfylt; alt hadde gått i oppfyllelse (jf. 23,14). Det hebraiske ordet «falle» brukes på samme måte i 4 Mos 6,12 om noe som ikke gjelder mer. «De gode ordene» er Guds nåderike løfter om at Israel skulle eie Kanaan i fred. De var grunnlaget for all den frelse som var lovt Israel, og pantet på at alle Guds videre løfter skulle bli oppfylt.

Enda mange strekninger av landet fortsatt var i kanaaneernes hender, var løftet om å gi Israels hus Kanaans land til eiendom oppfylt. For Gud hadde ikke lovt at kanaaneerne skulle utryddes straks og helt, men litt etter litt (2 Mos 23,29–30; 5 Mos 7,22).

Israel kom aldri i uomstridt besittelse av hele det lovte landet innenfor grensene i 4 Mos 34,1–12 – Tyrus og Sidon ble for eksempel aldri inntatt. Men dermed var ikke Guds løfter brutt, like lite som de

[3]Calvin skriver: «Kanaans stammer var så skremt og knekt av frykt at de mente intet tjente dem bedre enn å kjøpe seg fred av Israels barn ved den ydmykeste underdanighet. Landet var altså lagt under dem, og de hadde fred i sine hjem, for ingen forstyrret dem eller prøvde noe mot dem. Det var ingen trusler, ingen feller, ingen vold og ingen sammensvergelser.»

ble brutt av at Israel etter Josvas og de eldstes død til tider ble hardt trengt av kanaaneerne. For den fulle oppfyllelsen av dette løftet var uløselig knyttet til Israels troskap mot Herren.

4

[4]Om denne tilsynelatende motsetningen mellom Guds løfter og det som faktisk skjedde, skriver Calvin: «For å fjerne ethvert skinn av motsetning må vi skille klart mellom Guds klare, urokkelige og sikre trofasthet når han oppfyller sine løfter, og folkets svakhet og latskap, som fikk Guds velsignelser til å gli dem av hendene. Hvilken krig folket enn tok fatt på, og hvor de enn bar sine faner, sto seieren rede for dem. Intet hindret dem i å utrydde alle sine fiender unntatt deres egen treghet. Selv om de ikke ødela dem alle og tømte landet for seg selv, sto derfor Guds sannhet like klart fram som om de hadde gjort det. For det ville ikke ha vært vanskelig for dem å fullføre alt som gjensto, om de bare hadde villet gripe de seirene som lå rede for dem.»

Kapittel 22. Alteret ved Jordan

Da landet var erobret og fordelt, sendte Josva hjelpetroppene fra Ruben, Gad og den halve Manasse-stammen hjem igjen. Han roste dem for den hjelpen de hadde gitt brødrene sine, formante dem som en far til å holde trofast fast ved Herren og hans lov og lot dem fare med sin velsignelse (v. 1–6). På hjemveien bygde de et stort alter ved Jordan. Resten av kapitlet forteller hvordan dette nær hadde ført til krig mellom stammene, og hvordan saken ble avklart.

V. 1–20. Josva sender østjordanstammene hjem

> «[1]Da kalte Josva til seg rubenittene og gadittene og den halve Manasses stamme, [2]og han sa til dem: Dere har holdt alt det Moses, Herrens tjener, befalte dere. Og dere har vært lydige mot meg i alt det jeg har befalt dere. [3]Dere har ikke sviktet brødrene deres i denne lange tiden, like til denne dag, men dere har tatt vare på alt det Herren deres Gud har befalt dere. [4]Og nå har Herren deres Gud gitt brødrene deres ro, slik som han hadde lovt dem. Så vend nå tilbake og dra til deres telt, til deres eget land, det som Moses, Herrens tjener, ga dere på den andre siden av Jordan. [5]Men pass nøye på at dere lever etter det budet og den loven som Moses, Herrens tjener, ga dere: å elske Herren deres Gud og vandre på alle hans veier, å holde hans bud og holde fast ved ham og tjene ham av hele deres hjerte og av hele deres sjel. [6]Så velsignet Josva dem og lot dem fare, og de dro til sine telt.»

Ordet «da» plasserer det som fortelles her, løselig i tiden etter at Kanaan var erobret og underlagt, men ikke nødvendigvis etter at hele landet var fordelt.

Kallet til disse stammene om å dra med brødrene inn i Kanaan og hjelpe dem i krigen var det første Josva gjorde for å erobre landet (1,12 ff.). Derfor passer det godt at hjemsendelsen deres avslutter fortellingen om erobringen. Vi kunne altså godt tenke oss at de ble sendt hjem straks krigen var over, uten å gå imot teksten. Også da ville beretningen stå på sin rette plass, for historien om erobringen måtte fortelles ferdig før andre hendelser fikk bryte tråden.

Men at de to og en halv stammene ble sendt hjem fra Sjilo, der stammene først samlet seg mens loddene ble kastet, taler for at det skjedde etter loddkastingen, altså samtidig som de andre stammene dro inn i sine eiendommer.

Josva erkjente at de hadde gjort alt de var forpliktet til mot Moses og ham selv (4 Mos 32,20 ff.; Jos 1,16–17). De hadde «tatt vare på» det Herrens bud krevde (jf. 3 Mos 8,35; 1 Mos 26,5). V. 4 viser tilbake til 1,15. «Til deres telt» betyr til hjemmene deres; det er en gammel talemåte, som i 5 Mos 16,7 og Dom 7,8.

Men Josva kjente hvor ustadig menneskehjertet er. Derfor føyde han til anerkjennelsen av deres troskap en innstendig formaning: De måtte fortsatt holde Mose lov trofast, vandre på Herrens veier og tjene ham av hele sitt hjerte. Det var bare en gjentakelse av det Moses som en far hadde lagt folket på hjertet (5 Mos 4,4.29; 6,5; 10,12; 11,13 osv.). Så lot Josva dem fare med velsignelse.

V. 7–8. Del byttet med brødrene

> «[7]Den ene halvdelen av Manasses stamme hadde Moses gitt land i Basan, og den andre halvdelen hadde Josva gitt land sammen med deres brødre på den andre siden av Jordan – på vestsiden. Da Josva nå lot dem fare til sine telt, velsignet han også dem, [8]og han sa til dem: Vend nå tilbake til deres telt med deres store rikdommer, med store mengder av husdyr, med sølv og gull og kobber og jern og med klær i stor mengde! Del med deres brødre det krigsbyttet dere har tatt fra deres fiender!»

I v. 7 minner forfatteren for tydelighetens skyld om igjen at bare den ene halvdelen av Manasse hadde fått sin arv av Moses i Basan, mens den andre hadde fått sin ved Josva vest for Jordan (jf. 14,3; 18,7). For oss kan slike gjentakelser virke overflødige, men de hører med til den brede stilen i den eldste hebraiske historieskrivningen, som var rik på gjentakelser.

Innskuddet gjør at det må sies enda en gang at Josva også lot dem – manassittene på østsiden – fare med velsignelse. Slik får forfatteren plass til de ordene Josva sendte dem hjem med: De skulle dele det rike byttet de hadde samlet, med brødrene hjemme, slik Moses hadde bestemt etter krigen mot midjanittene (4 Mos 31,25 ff.).

V. 9–10. Alteret ved Jordan

> «[9]Så vendte Rubens barn og Gads barn og den halve Manasses stamme tilbake. De skiltes fra Israels barn og brøt opp fra Sjilo, som ligger i Kana'ans land, for å dra til Gilead, sitt eget land, hvor de hadde fått sin eiendom etter den befaling Herren hadde gitt ved Moses. [10]Da de kom til landet ved Jordan, den delen av det som hører til Kana'ans land, bygde Rubens barn og Gads barn og den halve Manasses stamme et alter der ved Jordan, et stort alter, som en kunne se lang vei.»

På hjemveien, da de var kommet til grensen av Kanaan, bygde de to og en halv stammene et stort alter som kunne ses lang vei, i landet ved Jordan, men på Kanaans side av elven. Det falt i øynene ved sin størrelse, for det skulle være et minnesmerke (v. 24 ff.).

Tillegget om Sjilo, «som ligger i Kana'ans land», setter det opp mot «Gilead», som her betyr hele landet øst for Jordan (som i 4 Mos 32,29; 5 Mos 34,1; Dom 5,17). «Landet ved Jordan», på hebraisk *gelilot hajjarden* (גְּלִילוֹת הַיַּרְדֵּן, «Jordan-kretsene»), betyr det samme som «Jordan-sletten» i 1 Mos 13,10. Her er det den delen av Jordan-dalen som lå vest for elven.

V. 11–12. Menigheten vil gå til krig

> «[11]Da hørte Israels barn at det ble sagt: Se, Rubens barn og Gads barn og den halve Manasses stamme har bygd et alter nær grensen av Kana'ans land, i landet ved Jordan, midt imot Israels barn. [12]Da Israels barn hørte dette, kom hele Israels barns menighet sammen i Sjilo for å gå til krig mot dem.»

Israelittene vest for Jordan fikk høre at alteret var bygd «nær grensen av Kana'ans land» og «midt imot Israels barn». Begge uttrykkene kan forklares med at navnet Kanaan her brukes i en snevrere betydning, der selve Jordan-dalen er holdt utenfor. Da samlet hele menigheten seg i Sjilo, ved sine overhoder og representanter, for å dra til krig mot dem.

Menigheten gikk ut fra at alteret var bygd som offersted. Derfor så den det som et ugudelig brudd på Guds bud om at det bare skulle være ett offeralter (3 Mos 17,8–9; 5 Mos 12,4 ff.), og et brudd den måtte straffe etter loven i 5 Mos 13,13 ff.

Denne nidkjærheten var helt berettiget, ja, rosverdig, for selv om alteret ikke var bygd for å ofre på, kunne det lett bli misbrukt til det og slik bli til synd for hele folket. Under alle omstendigheter burde ikke de to og en halv stammene ha reist et slikt byggverk uten samtykke fra Josva eller ypperstepresten.[1]

V. 13–15. Pinehas og de ti høvdingene

> «[13]Og Israel sendte Pinehas, presten Eleasars sønn, til Rubens barn og Gads barn og den halve Manasses stamme i Gileads land, [14]og sammen med ham ti høvdinger, en ættehøvding for hver av Israels barns stammer. Hver av dem var overhode for sin ætt blant Israels tusener. [15]Da de kom til Rubens barn og Gads barn og den halve Manasses stamme i Gileads land, talte de til dem og sa:»

Menigheten sendte derfor Pinehas, yppersteprestens sønn og hans ventede etterfølger i embetet, sammen med ti høvdinger, én fra hver stamme, til de to og en halv stammene i Gilead for å kreve dem til regnskap for alteret. Høvdingene var ikke stammehøvdingene selv, men overhoder for farshusene i Israels slekter.

V. 16. Troløshet mot Israels Gud

> «[16]Så sier hele Herrens menighet: Hva er dette for en troløshet dere har vist mot Israels Gud? Dere har jo i dag vendt dere bort fra Herren og bygd dere et alter – og på den måten har dere i dag satt dere opp mot Herren!»

Utsendingene gikk ut fra at alteret skulle være et nytt offersted, stikk imot Guds bud. Derfor begynte de – og det var sikkert Pinehas som førte ordet – med å bebreide dem at de hadde falt fra Herren. Ordet for «troløshet» er *ma'al* (מַעַל, jf. 3 Mos 5,15), og «sette seg opp mot», *marad* (מָרַד), er enda sterkere.

V. 17–18. Synden ved Peor

[1]Calvin: Loven forbød strengt to altere, for Gud ville at gudstjenesten skulle være knyttet til ett sted. Når alle måtte tro at de reiste et nytt alter, burde de ha rådført seg med brødrene og særlig spurt ypperstepresten, som kunne ha gjort Guds vilje kjent. De handlet som om de var alene i verden, og tenkte ikke på hvilket anstøt noe så nytt kunne vekke.

> «[17]Var det ikke nok med den misgjerningen vi gjorde da vi holdt oss til Peor, en misgjerning som vi til denne dag ikke har renset oss fra, og som brakte plagen over Herrens menighet? [18]Og dere vender dere i dag bort fra Herren! Sannelig, om dere i dag setter dere opp mot Herren, så vil han i morgen la sin vrede bryte løs mot hele Israels menighet.»

For å vise hvor stor synd det er å falle fra Herren, minner taleren om to tidligere synder i folket som hadde ført harde dommer over menigheten. Den første var synden ved Peor, da folket dyrket Ba'al-Peor (4 Mos 25,3). Plagen den gangen kostet 24 000 israelitter livet, men den stanset fordi Pinehas var nidkjær for Herrens ære (4 Mos 25,4–9.11). Dermed var skylden ved Peor-dyrkelsen straffet på menigheten, og menigheten var berget fra mer straff for den synden.

Når Pinehas likevel sa at menigheten ennå ikke var renset fra misgjerningen, mente han altså ikke at de fremdeles bar straffen for den. Han mente at de ikke var renset fra selve synden, for mange av dem hang fremdeles ved avgudsdyrkelsen i hjertet, selv om de til nå hadde holdt seg borte fra den i det ytre av frykt for en ny dom. «Og dere vender dere i dag bort fra Herren!» – med et nytt opprør er dere i ferd med å føre hans vrede over hele menigheten igjen.

V. 19. Kom over til Herrens eget land

> «[19]Synes dere at det landet dere fikk til eiendom, er urent, så kom bare over til det landet Herren selv eier, der hvor Herrens tabernakel står. Få dere eiendom midt iblant oss, men sett dere ikke opp mot Herren og sett dere ikke opp mot oss ved å bygge dere et alter i tillegg til Herrens, vår Guds alter!»

«Synes dere at landet deres er urent», altså så urent at dere mener dere trenger et alter i nærheten for å sone syndene og ta bort urenheten, «så kom over til det landet Herren selv eier», der hans bolig står, og bosett dere midt iblant oss. Men sett dere ikke opp mot Herren og mot oss ved å bygge et alter ved siden av det ene alteret for Herren vår Gud.

V. 20. Akans synd

> «[20]Bar ikke Akan, Serahs sønn, seg troløst at med det bannlyste godset, og kom det ikke da vrede over hele Israels menighet? Han var ikke den eneste som omkom for hans misgjernings skyld.»

Til sist minnet Pinehas dem om Akans synd, som hadde ført Guds vrede over hele menigheten (kap. 7). Akan var heller ikke den eneste som omkom for denne synden; trettiseks mann falt for den da Israel første gang gikk mot Ai (7,5). Slik Masius har vist, er dette en slutning fra det mindre til det større: Omkom ikke Akan alene da han krenket det hellige, men Gud vredes på hele menigheten – hva tror dere da vil skje når så mange av dere gjør en så grov synd mot Gud?

V. 21–34. Østjordanstammenes ed

> «[21]Da svarte Rubens barn og Gads barn og den halve Manasses stamme og sa til høvdingene for Israels tusener: [22]Gud, Gud Herren, ja, Gud, Gud Herren, han vet det! Og Israel skal vite det: Det var for visst ikke i tross eller i troløshet mot Herren – i så fall må du ikke frelse oss i dag! – [23]at vi bygde oss et alter, som om vi ville vende oss bort fra Herren. Sannelig, ikke for å ofre brennoffer og matoffer på det, og sannelig, ikke for å bære fram fredsoffer på det – måtte da Herren selv straffe oss! – [24]men sannelig, vi gjorde det av frykt for hva som kunne hende. For vi tenkte at barna deres en gang kunne komme og si til våre barn: Hva har dere å gjøre med Herren, Israels Gud? [25]Herren har jo satt Jordan til grense mellom oss og dere, Rubens barn og Gads barn. Dere har ingen del i Herren. Slik kunne barna deres få våre barn til å holde opp med å frykte Herren.»

De to og en halv stammene ble helt forskrekket over mistanken og forsikret med en høytidelig ed at de aldri hadde tenkt å bygge et alter til offersted og falle fra Herren. De tre gudsnavnene sammen – *El*, «den Sterke», *Elohim*, Gud som skal fryktes, og *Jehova*, han som virkelig er, paktens Gud – gjør påkallelsen sterkere, som i Sal 50,1, og at alle tre gjentas, gjør den enda sterkere. Gud vet, og Israel skal også få vite, hva de hadde i sinne og hva de hadde gjort.

«I så fall må du ikke frelse oss i dag!» er en bønn rett til Gud, sagt i hete midt i forsikringen, for å ta bort all tvil om at de talte sant. I v. 23 fortsetter eden: Har vi bygd dette alteret for å vende oss bort fra Herren eller for å ofre på det, så må Herren selv kreve det av oss (jf. 5 Mos 18,19; 1 Sam 20,16).

I v. 24 sier de hva som virkelig var grunnen: De gjorde det av bekymring for at sønnene til stammene vest for Jordan en gang kunne si til deres sønner: «Hva har dere å gjøre med Herren, Israels Gud?» – han

angår ikke dere, han er vår Gud. «Herren har satt Jordan til grense mellom oss og dere; dere har ingen del i Herren.» Slik kunne de få deres barn til å holde opp med å frykte Herren, altså til å slutte å dyrke ham.

Denne bekymringen var ikke grunnløs. I alle løftene og lovene er det bare Kanaan, landet vest for Jordan (4 Mos 34,1–12), som nevnes som det landet Herren ville gi sitt folk til arv. Derfor var det godt mulig at noen en gang kunne trekke den gale slutningen at bare stammene i selve Kanaan var Herrens sanne folk.

V. 26–29. Et vitne, ikke et offeralter

> «[26]Derfor sa vi: La oss gå i gang med å bygge et alter, ikke til brennoffer eller til slaktoffer, [27]men for at det skal være til et vitne mellom oss og dere, og mellom våre etterkommere, om at vi vil tjene Herren for hans åsyn med våre brennoffer og slaktoffer og fredsoffer. Så skal ikke barna deres en gang si til våre barn: Dere har ingen del i Herren! [28]Og vi sa: Hvis de en gang skulle si noe slikt til oss og våre etterkommere, da vil vi svare: Se på den etterligningen av Herrens alter som våre forfedre har laget, ikke til brennoffer eller til slaktoffer, men for at den skal være et vitne mellom oss og dere! [29]Vi ville aldri tenke på å sette oss opp mot Herren eller vende oss bort fra Herren i dag ved å bygge et alter til brennoffer eller matoffer eller slaktoffer ved siden av Herrens, vår Guds alter, som står foran hans tabernakel.»

Alteret skulle ikke brukes til brennoffer og slaktoffer. Det skulle være et vitne mellom stammene og etterkommerne deres om at også de østlige stammene skulle få tjene Herren «for hans åsyn», det vil si ved tabernaklet der Herren tronet, med sine brennoffer, slaktoffer og fredsoffer. Slik skulle ingen i framtiden kunne nekte dem del i Herren.

Om noen likevel sa noe slikt, ville de svare: «Se på den etterligningen av Herrens alter som våre forfedre har laget.» Derfor hadde de bygd alteret etter mønster av alteret foran tabernaklet. De hadde heller ikke bygd det i sitt eget land, men vest for Jordan, der Herrens bolig sto, som et vitne om at de dyrket den samme Gud som stammene på denne siden.

Til slutt gir de uttrykk for sin avsky ved tanken på å sette seg opp mot Herren: «Langt være det fra oss» (*chalila lanu*, חָלִילָה לָנוּ, jf. 1 Sam 24,7; 26,11; 1 Kong 21,3) å gjøre opprør mot Herren.

V. 30–31. Pinehas er fornøyd

> «[30]Da presten Pinehas, og menighetens høvdinger og overhodene for Israels tusener, som var med ham, hørte de ordene som Rubens barn og Gads barn og Manasses barn talte, syntes de godt om det. [31]Og Pinehas, presten Eleasars sønn, sa til Rubens barn og Gads barn og Manasses barn: I dag skjønner vi at Herren er midt iblant oss, siden dere ikke har gjort denne troløshet mot Herren. Dermed har dere frelst Israels barn av Herrens hånd.»

Menighetens utsendinger syntes godt om forklaringen, og Pinehas ga stammene øst for Jordan dette vitnesbyrdet: «I dag skjønner vi at Herren er midt iblant oss», fordi dere ikke har vist denne troløsheten mot ham. Dermed – altså når dette var alt dere hadde i sinne – har dere frelst Israels barn av Herrens hånd, det vil si berget dem fra hans dommer.

V. 32–34. Alteret får navnet «Vitne»

> «[32]Så skiltes Pinehas, presten Eleasars sønn, og høvdingene fra Rubens barn og Gads barn i Gileads land og vendte tilbake til Kana'ans land, til Israels barn. De kom tilbake med svar til dem. [33]Og Israels barn syntes godt om svaret. De lovet Gud og tenkte ikke mer på å gå til kamp mot dem og ødelegge det landet hvor Rubens barn og Gads barn bodde. [34]Og Rubens barn og Gads barn ga alteret navn og sa: Et vitne er det mellom oss om at Herren er Gud.»

Utsendingene vendte tilbake til Kanaan og fortalte menigheten hvordan det sto til. Menigheten syntes godt om det og lovet Gud for at han hadde holdt brødrene på den andre siden fra opprør. Nå tenkte de ikke lenger på å gå til krig mot dem og ødelegge landet deres.

Rubenittene og gadittene – den halve Manasse-stammen er utelatt i v. 33–34 for kortheten skyld – ga alteret navnet «Et vitne er det mellom oss om at Herren er Gud». Det er på en gang navn og forklaring: De kalte alteret «vitne»[2] mellom dem fordi det skulle vitne om at også de kjente og tilba Herren som den sanne Gud.

[2] **«vitne»** ed, עֵד

Kapittel 23. Josvas avskjedstale

Josvas avskjed og død (kap. 23–24)

Da landet var fordelt mellom stammene, hadde Josva trukket seg tilbake til Timnat-Serah i Efra'im-fjellene (19,50) for å leve sine siste dager der i ro på sin egen arvedel.

Men da tiden for hans bortgang nærmet seg, husket han det kallet han hadde fått av Herren (1,6–8). Da følte han seg drevet til å samle folket enda en gang ved deres representanter. Han ville advare dem så alvorlig han kunne mot faren for å falle fra Herren og vise dem hvilke ulykker som ville følge (kap. 23).

Siden, på en høytidelig folkeforsamling i Sikem, ville han minne dem om all den rike miskunnen Herren hadde vist Israel fra Abrahams kall til den dagen. Slik ville han kalle dem til å bli stø og trofaste i tjenesten for sin Gud og så høytidelig fornye pakten med Herren.
1

V. 1–16. Josva samler Israels eldste

> «[1]Da nå lang tid var gått etter at Herren hadde gitt Israel ro for alle dets fiender rundt om, og Josva var blitt gammel og kommet langt opp i årene, [2]da kalte Josva til seg hele Israel, dets eldste, høvdingene, dommerne og tilsynsmennene, og han sa til dem: Nå er jeg blitt gammel og er kommet langt opp i årene.»

Innledningen til talen knytter i første del an til 22,3–4 og dermed også til 21,43–44, mens den andre delen viser tilbake til 13,1. Herren hadde

[1]Calvin, med tanke på 2 Pet 1,13–15: Josvas fromme omsorg er et eksempel for alle som har ansvar for andre. En far er ikke omsorgsfull nok om han bare tenker på barnas vel så lenge han selv lever; han sørger for dem også etter sin død så langt han kan. Slik skal gode styresmenn ikke bare etterlate et velordnet samfunn, men også sikre at det kan bestå lenge.

gitt folket ro for alle fiendene rundt om etter at landet var underlagt og fordelt ved loddkasting (21,43–44).

Josva var allerede gammel da krigen tok slutt (13,1), men siden var han blitt enda eldre, så han kanskje merket tegn på at døden var nær. Derfor kalte han sammen folkets representanter, enten til Timnat-Serah, der han bodde (19,50), eller til tabernaklet i Sjilo – hele folkets helligdom og det stedet som passet best for det han ville.

«Hele Israel» blir nærmere bestemt som «dets eldste, høvdingene, dommerne og tilsynsmennene». Det er likevel ikke fire forskjellige grupper av styresmenn. «De eldste» er fellesnavnet på alle folkets representanter, og de var delt i høvdinger (overhoder), dommere og tilsynsmenn. Høvdingene sto i spissen for stammene, slektene og farshusene, og blant dem ble de best egnede valgt ut til dommere og tilsynsmenn (5 Mos 1,15).

Josvas tale til de eldste i hele Israel har to deler med samme innhold: v. 2–13 og v. 14–16. I begge begynner Josva med å vise til sin alder og sin nære død. Det var den som drev ham til å minne folket enda en gang om alle de store tingene Herren hadde gjort for dem, og advare dem mot å falle fra sin nådige paktsgud.

I denne siste gjerningen i sitt liv gikk Josva bare i Mose fotspor, for Moses hadde avsluttet sitt liv med de fyldigste formaningene til folket om å være trofast mot Herren (5 Mos 1–30). Derfor består også talen hans bare av minner fra Mosebøkene, særlig fra 5. Mosebok. Han hadde ikke noe nytt å forkynne folket, men kunne bare innprente den gamle sannheten i deres sinn enda en gang.

V. 3. Herren har kjempet for dere

> «[3]Dere har sett alt hva Herren deres Gud har gjort med alle disse folk som han drev ut for dere. For det var Herren deres Gud som kjempet for dere.»

Josva begynte talen med å minne dem om de største nådebevisene de hadde fått av Herren: alt han hadde gjort mot alle disse kanaaneiske folkene for deres skyld, da han kjempet for Israel, slik Moses hadde lovt (5 Mos 1,30; 3,22). «For dere» vil si at han slo dem og drev dem bort foran Israel.

V. 4–5. Landet som ennå skal inntas

> «[4]Nå har jeg ved loddkasting tildelt dere de folk som ennå er tilbake, som arvedel for stammene deres, og likeså alle de folk som jeg har utryddet, fra Jordan til det store havet i vest. [5]Herren deres Gud skal selv støte dem ut og drive dem bort for dere. Dere skal ta deres land i eie, slik som Herren deres Gud har sagt til dere.»

Josva hadde ved loddkasting fordelt som arv mellom stammene både de kanaaneiske folkene som ennå var igjen, og dem han hadde utryddet da Kanaan ble inntatt, slik Herren hadde befalt (13,6–7). Utstrekningen «fra Jordan til det store havet i vest» gjelder begge gruppene. Folkene som var igjen, ville Herren selv drive bort og utrydde, slik han hadde lovt (13,6; jf. 2 Mos 23,23 ff.).

V. 6–8. Hold fast ved Herren

> «[6]Vær nå faste, så dere holder og lever etter alt det som er skrevet i Mose lovbok, og ikke viker av til høyre eller til venstre, [7]og ikke gir dere i lag med disse folk, de som ennå er igjen hos dere. Deres guders navn skal dere ikke nevne og ikke la noen sverge ved dem og ikke dyrke dem og ikke tilbe dem. [8]Men Herren deres Gud skal dere holde fast ved, slik som dere har gjort til denne dag.»

Bare de måtte være sterke og modige, så de holdt Mose lov uten å vike av (jf. 1,7). Å «gi seg i lag med» folkene som var igjen, betyr å ha nær omgang med dem (jf. v. 12). Å nevne avgudenes navn (2 Mos 23,13), sverge ved dem, dyrke dem med offer og tilbe dem i bønn er de fire ytre formene for gudsdyrkelse (jf. 5 Mos 6,13; 10,20).

De siste ordene, «slik som dere har gjort til denne dag», gir en grunn til å holde ut i den troskapen de til nå hadde vist Herren. Masius sier med rette at ordene ikke betyr at israelittene til nå hadde gjort alt dette fullt og helt, «for hvem vet ikke hvor få mennesker det er som vier seg til Gud med all den fromhet og kjærlighet han med rette krever? Men fordi folket som helhet hadde holdt de lovene Moses ga dem, så lenge Josva styrte, ble det her sett bort fra enkeltmenneskers synder.»

V. 9–13. Velsignelsen og advarselen

> «[9]Derfor har Herren drevet store og sterke folk bort for dere, og ingen har holdt stand mot dere til denne dag. [10]Én av deres menn drev tusen på flukt, for det var Herren deres Gud som kjempet for dere, slik som han hadde sagt til dere. [11]Ta dere da nøye i akt, så sant dere har livet kjært! Og elsk Herren deres Gud. [12]For dersom dere

vender dere bort fra ham og holder dere til alle disse folk, de som
ennå er igjen hos dere, og inngår svogerskap med dem og gir dere i
lag med dem, og de med dere, [13]da skal dere vite for visst at Herren
deres Gud ikke mer vil drive disse folk bort for dere. Men de skal bli
til en snare og en felle for dere og bli til en svøpe for deres rygg og til
torner i deres øyne, inntil dere er utryddet av dette gode landet som
Herren deres Gud har gitt dere.»

V. 9 viser at løftene i 5 Mos 7,1.24 og 11,23–25 var oppfylt. V. 10 beskriver – som 5 Mos 32,30 og ut fra løftet i 3 Mos 26,7–8 og 5 Mos 28,7 – den velsignelsen Israel til nå hadde fått for sin troskap mot loven, og gjentar samtidig tanken fra v. 3.

Så følger i v. 11–13 formaningen om å ta seg i akt for sitt livs skyld (jf. 5 Mos 4,15) og elske Herren – kjærligheten til Gud er summen av hele loven (5 Mos 6,5; 10,12; 11,13). Å «vende seg bort» er å oppgi den troskapen de til nå hadde vist Herren. Å gifte seg med folkene og gi seg i lag med dem hadde Herren uttrykkelig forbudt (2 Mos 34,12–15; 5 Mos 7,3).

Trusselen bygger på slike steder i loven som 2 Mos 23,33; 5 Mos 7,16 og særlig 4 Mos 33,55. Josva hoper bildene sammen – snare, felle, svøpe og torner – for å male den nøden og undertrykkelsen som ville følge av fellesskap med kanaaneerne.

Han kjente hvor ustadig folket var, og hvor ondt menneskehjertet er av naturen, og kunne derfor forutse at det frafallet Moses hadde varslet, ville komme altfor snart. Det skjedde også allerede i den neste slekten (Dom 2,3 ff.). Ordene «inntil dere er utryddet» tar opp igjen Mose trussel i 5 Mos 11,17 (jf. 28,21 ff.).

V. 14–16. Alle Herrens ord blir oppfylt

«[14]Se, jeg går snart all jordens vei! Så skal dere da av hele deres hjerte
og av hele deres sjel kjenne at ikke et eneste ord har slått feil av alle
de gode ordene Herren deres Gud har talt til dere. De er alle sammen
oppfylt for dere, ikke et eneste ord av det har slått feil. [15]Men like-
som dere har fått oppfylt alle de gode ordene som Herren deres Gud
har talt til dere, slik skal Herren la alle de onde ordene bli oppfylt på
dere, inntil han har utryddet dere av dette gode landet som Herren
deres Gud har gitt dere. [16]Når dere bryter Herrens, deres Guds pakt,
som han har opprettet med dere, og gir dere til å dyrke andre guder

og tilbe dem, da skal Herrens vrede bli opptent mot dere, og dere blir hastig utryddet av det gode landet han har gitt dere.»

I den andre delen av talen samler Josva kort og konsist hovedtankene fra den første, men nå legger han større vekt på forbannelsen som ville følge av å falle fra Herren.

Josva skulle nå gå «all jordens vei», det vil si dø (1 Kong 2,2). Israelittene visste «av hele sitt hjerte og hele sin sjel», det vil si var fullt overbevist om, at ikke ett av Guds gode ord – hans nådige løfter – hadde slått feil (jf. 21,45).

Men like sikkert ville Herren la alle de onde ordene han hadde talt ved Moses, komme over dem om de brøt hans pakt (3 Mos 26,14–33; 5 Mos 28,15–68; 29,14–28). «Det onde ordet» er forbannelsen som består i å bli forkastet (5 Mos 30,1.15). V. 16 tar opp igjen trusselen i 5 Mos 11,17.

Kapittel 24. Paktsfornyelsen i Sikem

V. 1–14. Folkeforsamlingen i Sikem

> «[1]Og Josva samlet alle Israels stammer i Sikem. Han kalte til seg Israels eldste og dets høvdinger og dommere og tilsynsmenn, og de trådte fram for Guds åsyn.»

Josva avsluttet sin offentlige gjerning slik Moses hadde gjort før ham: med en høytidelig fornyelse av pakten med Herren. Til denne høytidelige handlingen valgte han ikke Sjilo, der folkets helligdom sto – slik noen håndskrifter av Septuaginta leser – men Sikem. Intet annet sted var så helliget for noe slikt ved de helligste minnene fra patriarkenes tid. Derfor kalte han alle Israels stammer sammen dit ved deres representanter (som i 23,2).

Grunnen var ikke bare at loven første gang var blitt høytidelig stadfestet i Kanaan her ved Sikem, på Garisim og Ebal, så paktsfornyelsen nå kunne knytte an til den handlingen og gjenta kjernen i den. Det var enda mer fordi Abraham her fikk det første løftet fra Gud etter at han var kommet inn i Kanaan, og bygde et alter (1 Mos 12,6–7).

Og mest av alt, slik Hengstenberg har vist, var det fordi Jakob slo seg ned her da han kom tilbake fra Mesopotamia. Her renset han sitt hus for de fremmede gudene og gravde ned alle avgudsbildene under eiken (1 Mos 33,19; 35,2.4).

Jakob valgte Sikem til å hellige sitt hus fordi Abraham allerede hadde innviet stedet til en Guds helligdom. På samme måte valgte Josva dette stedet til paktsfornyelsen, for den innebar at Israel i praksis tok avstand fra all avgudsdyrkelse. Det sier Josva uttrykkelig i v. 23, og det antydes også i v. 26.

Hengstenberg skriver: «Formaningen om å være tro mot Herren og rense seg fra all avgudsdyrkelse måtte gjøre et dypt inntrykk på det stedet der den ærverdige stamfaren hadde gjort nettopp det som etterkommerne hans nå ble formant til. Eksemplet talte høyere her enn noe annet sted.»

«De trådte fram for Guds åsyn.» Av disse ordene følger det slett ikke at paktens ark var ført til Sikem, eller at det var reist et alter der – like lite som av «ved Herrens helligdom» i v. 26. «For Guds åsyn» er ikke det samme som «for Herrens åsyn», som i 18,6 og 19,51 betegner Herrens nærvær over paktens ark, og selv det siste forutsetter ikke alltid at arken er til stede, slik Hengstenberg har vist.

«For Guds åsyn» betegner bare i alminnelighet at en handling er hellig, eller at den skjer med tanke på den allestedsnærværende Gud. Her kommer uttrykket trolig av at Josva talte til folket i Herrens navn og begynte talen med ordene: «Så sier Herren.»[1]

V. 2–4. Abrahams kall

> «[2]Og Josva sa til hele folket: Så sier Herren, Israels Gud: Fedrene deres, blant dem Tarah, Abrahams og Nakors far, bodde i gammel tid på den andre siden av elven. De dyrket fremmede guder. [3]Da tok jeg deres far Abraham fra den andre siden av elven og lot ham vandre om i hele Kana'ans land. Og jeg gjorde hans ætt tallrik og ga ham Isak. [4]Og Isak ga jeg Jakob og Esau, og jeg ga Esau Se'ir-fjellene til eie. Men Jakob og hans barn dro ned til Egypt.»

Josvas tale utfolder to tanker. Først minner han hele folket, som han taler til ved dets representanter, om alle de bevisene på miskunn Herren hadde gitt fra Abrahams kall til den dagen (v. 2–13). Så kaller han folket, på grunn av disse Guds gjerninger, til å ta avstand fra all avgudsdyrkelse og tjene Herren Gud alene (v. 14–15).

Herren kalles «Israels Gud» både i begynnelsen (v. 2) og ved slutten av hele handlingen. Det passer helt til innholdet og målet for talen, som fra først til sist handler om de velgjerningene Gud hadde vist Israels slekt.

Det første synlige beviset på Guds nåde mot Israel var at han kalte Abraham ut fra hans avgudsdyrkende omgivelser og førte ham inn

[1]Calvin: Josva talte til folket som for Guds øyne, så hver enkelt skulle kjenne at de ikke holdt på med en privat sak, men inngikk en hellig og ukrenkelig pakt med Gud selv.

i Kanaan. Der gjorde Herren hans ætt så tallrik at Esau fikk Se'ir-fjellene til sin slekt, mens Jakob dro ned til Egypt med sønnene sine.
2

Israels forfedre bodde «i gammel tid», det vil si fra uminnelige tider, på den andre siden av elven, Eufrat: først i Ur i Kaldea, så i Karan i Mesopotamia (1 Mos 11,28.31). Det gjelder Tarah, Abrahams og Nakors far.

Av Tarahs tre sønner (1 Mos 11,27) nevnes Nakor sammen med Abraham fordi Rebekka og hennes brordøtre Lea og Rakel, Israels stammødre, nedstammet fra ham (1 Mos 22,23; 29,10.16 ff.). Og de – fedrene, Tarah og hans familie – dyrket andre guder enn Herren, som åpenbarte seg for Abraham og førte ham ut fra farshuset til Kanaan.

Av uttrykket «fremmede guder» kan vi ikke slutte noe bestemt om hvilke guder Tarah og hans familie dyrket, og hele Det gamle testamente sier ikke noe mer om dem. Vi får bare vite av 1 Mos 31,19.34 at Laban hadde *terafim* (תְּרָפִים), husguder som også ble spurt til råds.

Spørsmålet om Abraham selv var avgudsdyrker før kallet, er blitt besvart på forskjellige måter og kan ikke avgjøres sikkert. Vi kan likevel anta at han ikke var dypt sunket ned i avgudsdyrkelse, selv om han ikke hadde holdt seg helt fri for den i farshuset. Derfor skal kallet hans ikke ses som en lønn for hans rettferdighet for Gud, men som en gjerning av fri, ufortjent nåde.[3]

Etter kallet førte Gud Abraham gjennom hele Kanaan (1 Mos 12) og vernet ham. Esau fikk Se'ir-fjellene til eie (1 Mos 36,6 ff.), så Jakob kunne få Kanaan alene for sine etterkommere. Men det sier ikke Josva; han regnet med at tilhørerne kjente patriarkhistorien, og nevner bare at Jakob og sønnene dro ned til Egypt. Slik kunne han gå rett videre til det andre store beviset på Guds miskunn i måten han ledet Israel på: den underfulle utfrielsen fra trelldommen og undertrykkelsen i Egypt.

V. 5–7. Utfrielsen fra Egypt

[2]Calvin: Han begynner med at de var tatt opp av ren nåde, så de ikke kunne rose seg av noe fortrinn eller noen fortjeneste. Gud hadde knyttet dem til seg mens de sto på like fot med andre, og gjorde dem til sitt eget folk av ingen annen grunn enn sitt eget gode behag. For at det skal bli klart at de ikke har noe å rose seg av, fører han dem tilbake til opphavet: fedrene deres bodde i Kaldea og dyrket avguder sammen med alle de andre, uten noe som skilte dem ut fra mengden.

[3]Senere rabbinske tradisjoner om at Abraham vokste opp i stjernedyrkelse, eller at han ble forfulgt fordi han avskydde avgudene, er bare gjetninger.

«[5]Siden sendte jeg Moses og Aron, og jeg slo Egypt med plager som jeg sendte iblant dere. Deretter førte jeg dere ut. [6]Da jeg nå førte deres fedre ut av Egypt, kom dere til havet. Men egypterne forfulgte deres fedre med vogner og hestfolk til Rødehavet. [7]Da ropte de til Herren, og han satte et mørke mellom dere og egypterne og lot havet slå sammen over dem, så det skjulte dem. Med egne øyne så dere hva jeg gjorde i Egypt. Siden bodde dere en lang tid i ørkenen.»

Også her nevner Josva bare hovedpunktene: først at Moses og Aron ble sendt (2 Mos 3,10 ff.; 4,14 ff.), så plagene over Egypt, både landet og folket. Ordene som følger, viser tilbake til 2 Mos 3,20 og viser at Herren hadde oppfylt det løftet han ga Moses da han kalte ham.

Så minner Josva i v. 6–7 om den underfulle utfrielsen fra farao, som forfulgte israelittene med hæren sin da de dro ut av Egypt. Han legger særlig vekt på at israelittene ropte til Herren i nøden (2 Mos 14,10), og at Herrens engel hjalp dem ut av den (2 Mos 14,19–20). Til sist nevner han at de bodde i ørkenen «en lang tid», det vil si i førti år (4 Mos 14,33).

V. 8–10. Amorittene og Bileam

«[8]Så førte jeg dere inn i amorittenes land, de som bodde på den andre siden av Jordan. De førte krig mot dere, men jeg ga dem i Israels hånd, så dere tok deres land i eie, og jeg utryddet dem for dere. [9]Da sto Balak, Sippors sønn, Moabs konge, opp og kjempet mot Israel. Han sendte bud etter Bileam, Beors sønn, for at han skulle forbanne dere. [10]Men jeg ville ikke høre på Bileam, han måtte velsigne dere, og jeg frelste dere av hans hånd.»

Den tredje store gjerningen Gud gjorde for Israel, var at han ga amorittene i Israels hånd (4 Mos 21,21–35) og gjorde moabittkongen Balaks angrep gjennom Bileam til intet (4 Mos 22–24). Balak «kjempet mot Israel», ikke med sverd, men med forbannelsen som våpen, i sinn og vilje.

«Jeg ville ikke høre på Bileam» betyr: Jeg ga ham ikke det han ville, men tvang ham til å bøye seg for min vilje og velsigne dere. «Og jeg frelste dere av hans hånd», det vil si av Balaks hånd, da han ville ødelegge Israel ved hjelp av Bileam (4 Mos 22,6.11).

V. 11–13. Et land dere ikke har slitt for

«[11]Så gikk dere over Jordan og kom til Jeriko. Innbyggerne i Jeriko kjempet mot dere, likeså amorittene og ferisittene og kana'aneerne og hetittene og girgasittene, hevittene og jebusittene, men jeg ga

dem i deres hånd. [12]Jeg sendte vepser foran dere, og de drev dem ut for dere – likeså de to amorittkongene. Det var ikke med sverdet ditt og ikke med buen din de ble drevet ut. [13]Jeg ga dere et land som du ikke har hatt slit med, og byer som dere ikke har bygd, og dere bosatte dere i dem. Dere eter av vingårder og oljetrær som dere ikke har plantet.»

Den siste og største velgjerningen Herren viste israelittene, var at han ved sin allmakts under førte dem over Jordan og inn i Kanaan. Han ga «innbyggerne i Jeriko» – egentlig «herrene», det vil si eierne av byen, ikke kongen og krigerne hans – og alle Kanaans stammer i deres hånd.

Han sendte vepser foran dem, så de kunne drive ut kanaaneerne, særlig de to amorittkongene Sihon og Og, men «ikke med sverdet ditt og ikke med buen din» (jf. Sal 44,4). Det var altså ikke med sine egne våpen de vant landene til disse to kongene. Vepsene er et bilde på en særlig virkningsfull redsel (se 2 Mos 23,28; 5 Mos 7,20).

Slik ga Herren israelittene landet med byer og rike grøder, vingårder og oljetrær, uten at de hadde hatt strev med å dyrke og plante, slik Moses selv hadde lovt (5 Mos 6,10–11).

V. 14. Frykt Herren og tjen ham

«[14]Så frykt nå Herren og tjen ham i oppriktighet og troskap. Skill dere av med de gudene som deres fedre dyrket på den andre siden av elven og i Egypt, og tjen Herren!»

Disse overveldende nådebevisene fra Herren forpliktet Israel til å tjene ham med takknemlighet og oppriktighet. De skulle tjene ham «i oppriktighet og troskap», det vil si uten hykleri og skinnfromhet, i et enfoldig og sannferdig hjerte (jf. Dom 9,16.19). «De gudene» de skulle skille seg av med, er de samme som «de fremmede gudene» i v. 23.

Oppfordringen forutsetter ikke at den slekten som da levde, drev grov avgudsdyrkelse. Det ville stride mot resten av boka, der Israel tjener Herren alene så lenge Josva lever. Hadde folket hatt avgudsbilder, ville de ha gitt dem til Josva for å bli ødelagt, for de lovte jo å gjøre det han krevde (v. 16 ff.).

Men selv om israelittene ikke var gitt over til grov avgudsdyrkelse, var de ikke helt fri for den, verken i Egypt eller i ørkenen. Slik fedrene hadde *terafim* i Mesopotamia (se v. 2), hadde heller ikke israelittene holdt seg helt fri for hedenske og avgudsdyrkende skikker, særlig den egyptiske dyrkelsen av onde ånder (jf. 3 Mos 17,7 med Esek 20,7 ff.;

23,3.8 og Am 5,26). Også i Josvas tid kunne dyrkelsen av Herren være forurenset av avgudsdyrkende innslag.

Denne blandingen av den rene og sanne dyrkelsen av Herren med avgudsdyrkende eller hedenske innslag fordømmes i 3 Mos 17,7 som ofring til «de onde ånder», og av Esekiel som folkets avgudsdyrkelse i Egypt. Den hadde sin rot i det naturlige hjertets fordervelse. På grunn av den blir hjertet alltid ført til å gjøre seg avguder av mammon, verdslige lyster og andre urene tanker og begjær. Det henger fast ved dem og kan ikke rive seg helt løs fra dem.

Denne finere avgudsdyrkelsen kunne hos mange slå over i grovere dyrkelse av avgudsbilder. Josva hadde derfor god grunn til å formane folket til å skille seg av med de fremmede gudene og tjene Herren.

V. 15–28. «Jeg og mitt hus»

> «[15]Men synes dere ikke om å tjene Herren, så velg i dag hvem dere vil tjene, enten de gudene deres fedre dyrket på den andre siden av elven, eller de gudene amorittene dyrket, de som hadde det landet dere nå bor i! Men jeg og mitt hus, vi vil tjene Herren.»

Men den sanne dyrkelsen av den levende Gud må ha sin rot i hjertet og springe ut fra hjertet; derfor kan den ikke tvinges fram med forbud og bud. Josva avsluttet med å oppfordre folkets representanter til å velge i dag hvilke guder de ville tjene, dersom de ikke hadde lyst til å tjene Herren – enten fedrenes guder i Mesopotamia eller gudene til amorittene, i det landet de nå bodde. Men han og hans hus ville tjene Herren.

Det trengs ikke noe særskilt bevis for at denne oppfordringen ikke skulle løse dem fra plikten til å tjene Herren. Tvert imot inneholdt den den sterkeste formaningen til å bli trofast mot ham.

V. 16–18. Folket svarer

> «[16]Da svarte folket og sa: Vi vil aldri tenke på å forlate Herren for å dyrke fremmede guder! [17]For Herren vår Gud, han var det som førte oss og våre fedre opp av landet Egypt, av trellehuset. Det var han som gjorde disse store tegnene for våre øyne og voktet oss på hele den veien vi gikk, og blant folkene i de landene vi dro igjennom. [18]Og Herren drev ut for oss alle disse folk og de amorittene som bodde i landet. Også vi vil tjene Herren, for han er vår Gud.»

Folket svarte med avsky for avgudsdyrkelsen og erklærte at de av hjertet ville tjene Herren, som hadde vist dem så stor miskunn. Ordene om trellehuset minner om innledningen til det første budet (2 Mos 20,2; 5 Mos 5,6), og dermed lover de å holde det. Med ordene «som gjorde disse store tegnene for våre øyne» gir de sin tilslutning til alt Josva hadde minnet dem om i v. 3–13. «Også vi» (v. 18) vil si: likesom du og ditt hus (v. 15).

V. 19–20. «Dere vil ikke makte å tjene Herren»

> «[19]Josva sa til folket: Dere vil ikke makte å tjene Herren, for han er en hellig Gud. En nidkjær Gud er han, han vil ikke bære over med deres overtredelser og synder. [20]Når dere forlater Herren og dyrker fremmede guder, da vil han vende seg bort og la det gå dere ille og tilintetgjøre dere, enda han før har gjort vel mot dere.»

Josva ville stille levende fram for folket hva de bandt seg til med denne erklæringen, så de ikke tankeløst skulle love noe de siden ikke holdt. Derfor la han til: «Dere vil ikke makte å tjene Herren», det vil si i den sinnstilstanden dere nå er i – eller, med J. H. Michaelis, «bare ved deres eget forsett, uten hjelp av Guds nåde, uten en grundig og alvorlig omvendelse fra alle avguder og uten sann bot og tro». For Herren er «en hellig Gud» (om Guds hellighet, se 2 Mos 19,6), «en nidkjær Gud» (2 Mos 20,5), og han vil ikke bære over med deres overtredelser (2 Mos 23,21).

At Herren «vil vende seg bort», betyr at han vil stille seg annerledes til dere. Han vil ikke spare dere, tross alle velsignelsene han har gitt dere. Å «la det gå ille» brukes om de dommene loven truer overtrederne med.

V. 21–23. Vitner mot seg selv

> «[21]Men folket sa til Josva: Nei, Herren vil vi tjene! [22]Da sa Josva til folket: Så er dere da vitner mot dere selv at dere har valgt Herren og vil tjene ham. De sa: Ja, det er vi vitner på! [23]Josva sa: Så skill dere nå av med de fremmede gudene som dere har hos dere, og bøy hjertene til Herren, Israels Gud!»

Folket holdt fast ved det de hadde bestemt seg for: «Nei» – vi vil ikke tjene andre guder. «Vitner mot dere selv» betyr: Med deres eget vitnesbyrd dømmer dere dere selv om dere nå forlater Herren. Når de

svarte «Vi er vitner», mente de: Vi bekjenner og stadfester på ny alt vi har sagt.

Så gjentok Josva kravet om at de skulle skille seg av med de fremmede gudene «som dere har hos dere», og bøye hjertet helt til Herren, Israels Gud. Ordene kunne bety guder som fantes midt iblant folket, og da ville de forutsette avgudsbilder og grovere former for avgudsdyrkelse.

Men uttrykket kan også bety «i dere», i hjertet, og da gjelder det hjertets avguder. At dette er meningen, ser vi av at folket ikke kom med noen avgudsbilder til Josva for å få dem ødelagt, selv om de sa seg villige til å oppgi all avgudsdyrkelse. Det ble gjort ved andre lignende anledninger (1 Mos 35,4; 1 Sam 7,4).

Selv om folket hadde båret avgudsbilder med seg i ørkenen, slik profeten Amos sa til sin samtid (Am 5,26; jf. Apg 7,43), var de grovere formene for avgudsdyrkelse forsvunnet fra Israel da den slekten som ble dømt ved Kadesj, døde ut. Den nye slekten var tatt opp i pakten med Herren på ny ved omskjærelsen i Gilgal og hadde stadfestet pakten på Ebal. Nå var den samlet om Josva, Guds døende tjener, for å fornye pakten enda en gang.

Den hadde ingen avguder av tre, stein eller metall, bare «falske guders hjernespinn», som Calvin kaller dem: hjertets avguder. Dem skulle den skille seg av med, så den kunne gi hjertet helt til Herren. For han nøyer seg ikke med et delt hjerte, men krever hele hjertet (5 Mos 6,5–6).

V. 24–25. Pakten i Sikem

> «[24]Og folket sa til Josva: Herren vår Gud vil vi tjene, og hans ord vil vi lyde. [25]Den dagen gjorde Josva en pakt med folket i Sikem og satte lov og rett for dem.»

Da folket enda en gang erklærte det bestemt, sluttet Josva pakten med dem samme dag. Denne paktslutningen var i virkeligheten en høytidelig fornyelse av pakten fra Sinai, slik det også skjedde under Moses på Moabs sletter (5 Mos 29,1).

«Og satte lov og rett for dem i Sikem», nemlig ved at pakten ble fornyet. Ordene minner om 2 Mos 15,25–26, der Herren gjorde det bitre vannet søtt og «satte lov og rett» for Israel med løftet om å holde dem fri for Egypts sykdommer om de hørte på hans røst.

Slik ble det også ved paktsfornyelsen i Sikem satt for Israel en lov (*khoq*, חֹק), som bandt folket til å holde pakten på ny og med samvittighet, og en rett (*mishpat*, מִשְׁפָּט), som ga dem grunn til å vente at alle Herrens paktsløfter ville bli oppfylt – på det vilkåret at de holdt pakten.

V. 26–27. Steinen under eiken

> «[26]Og Josva skrev opp disse ordene i Guds lovbok. Han tok en stor stein og reiste den der under den eiken som sto ved Herrens helligdom. [27]Og Josva sa til hele folket: Se, denne store steinen skal være et vitne mot oss. For den har hørt alle de ordene som Herren har talt med oss. Og den skal være et vitne mot dere, for at dere ikke skal fornekte deres Gud.»

«Disse ordene» er ikke bare det som ble sagt fra begge sider, men hele handlingen da pakten ble fornyet. At Josva skrev dette «i Guds lovbok», betyr at han skrev det i et dokument som han la inn i Mose lovbok. Steinen var et varig minnesmerke over det som hadde skjedd, reist der forsamlingen var holdt.

Det hebraiske uttrykket bak «ved Herrens helligdom» betyr egentlig «i Herrens helligdom». «Herrens helligdom» kan derfor verken være paktens ark, ført til Sikem for anledningen, eller tabernaklet, som ikke ble flyttet omkring til enkelte hellige handlinger. Det kan heller ikke være et alter, for en eik kan ikke stå i et alter, og ikke en ulovlig helligdom, for slike fantes ikke i Israel på den tiden.

Herrens helligdom under eiken ved Sikem var ikke noe annet enn det hellige stedet under eiken der Abraham en gang hadde bygd et alter og tilbedt Herren, og der Jakob hadde renset sitt hus for de fremmede gudene og gravd dem ned under det samme treet, en eik eller rettere en terebint (1 Mos 12,6–7; 35,2.4). Slik forklarer også Masius, J. D. Michaelis og Hengstenberg stedet.

Som et slikt minnesmerke hadde steinen «hørt» alle ordene Herren hadde talt til Israel (v. 27). Derfor kunne den vitne mot folket, så de ikke skulle fornekte sin Gud – i sinn, ord eller gjerning.

V. 28. Folket drar hjem

> «[28]Så lot Josva folket fare, hver til sin arvedel.»

Josva hadde nå gjort alt som sto i hans makt for å grunnfeste folket i troskap mot Herren.

Josvas og Eleasars død

Med paktsfornyelsen hadde Josva fullført sitt kall. Han la ikke formelt ned embetet, for det fantes ingen etterfølger som Gud hadde utpekt. Da folket først hadde fått bo seg til i Kanaan, var de vanlige styresmennene i menigheten nok: de eldste som folkets overhoder og dommere, sammen med ypperstepresten. Han sto for folket overfor Gud og kunne få Guds vilje åpenbart for det ved urim og tummim.

For å avslutte historien om Josva og hans tid gjensto det bare å fortelle om hans død, med en kort henvisning til frukten av hans arbeid, og å føye til noen andre opplysninger som ikke hadde funnet noen passende plass før.

V. 29–33. Josvas død og grav

> «[29]Noen tid etter dette døde Josva, Nuns sønn, Herrens tjener. Han var ett hundre og ti år gammel. [30]Og de gravla ham på hans arvedels grunn i Timnat-Serah, som ligger i Efra'im-fjellene, nord for Ga'asj-fjellet.»

Kort tid etter disse hendelsene (v. 1–28) døde Josva, ett hundre og ti år gammel, like gammel som stamfaren Josef (1 Mos 50,26). Timnat-Serah, der han ble gravlagt, finnes ennå (se 19,50), men Ga'asj-fjellet er ikke funnet igjen.

V. 31–33. Israel tjente Herren; Josefs ben og Eleasars død

> «[31]Og Israel tjente Herren så lenge Josva levde, og så lenge alle de eldste var i live, de som overlevde Josva, de som kjente til alle de gjerninger som Herren hadde gjort for Israel. [32]Og Josefs ben, som Israels barn hadde ført opp fra Egypt, gravla de ved Sikem på det jordstykket som Jakob hadde kjøpt av Hamors, Sikems fars sønner, for hundre kesitter. Josefs barn fikk det til arvedel. [33]Og Eleasar, Arons sønn, døde. De gravla ham på den haugen som hans sønn Pinehas hadde fått i Efra'im-fjellene.»

Josvas arbeid hadde ikke vært uten virkning (v. 31). «De eldste» er folkets styresmenn og ledere.

Beretningen om at Josefs ben ble gravlagt – de benene israelittene hadde ført med seg fra Egypt til Kanaan (2 Mos 13,19) – står etter Josvas død fordi den ellers ville ha brutt fortellingen om Josvas gjerning. Den kunne heller ikke utelates, både fordi 2. Mosebok forteller at de

tok benene med, og fordi israelittene ved dette oppfylte det løftet fedrene ga Josef da han døde.

Gravleggingen på jordstykket ved Sikem (1 Mos 33,19) hadde nok skjedd straks etter landfordelingen, da Josefs etterkommere fikk Sikem til arv. De valgte stedet ikke bare fordi Jakob hadde kjøpt det, men trolig mest fordi Jakob hadde helliget det for sine etterkommere ved å bygge et alter der (1 Mos 33,20).

Til sist nevnes Eleasars død og grav (v. 33). Han hadde stått ved Josvas side i ledelsen av folket. Om han døde kort før eller kort etter Josva, kan ikke avgjøres. Han ble gravlagt på «haugen» som Pinehas hadde fått til arv i Efra'im-fjellene.

Gibeat-Pinehas, «Pinehas-haugen», er trolig et egennavn, som Sauls Gibea (1 Sam 15,34), men hvor stedet lå, er usikkert. Mest sannsynlig er det levittbyen Geba i Benjamin, nordøst for Rama (18,24).

Navnet kan forklares med at israelittene ga Pinehas den delen av prestebyen som prestene ikke bodde i, som lønn for det han hadde gjort for menigheten (4 Mos 25,7 ff.), slik også Kaleb og Josva hadde fått særskilte gaver. At stedet lå «i Efra'im-fjellene», strider ikke mot dette, for disse fjellene strakte seg langt inn i Benjamins land (Dom 4,5).

Med Eleasars død, ypperstepresten som levde samtidig med Josva, var Josvas tid over. Derfor er beretningen om hans død en svært passende avslutning på boka. Noen håndskrifter og utgaver av Septuaginta har et tillegg om ypperstepresten Pinehas og Israels frafall etter Josvas død. Men det er bare hentet fra Dom 2,6.11 ff. og 3,7.12 ff. og vilkårlig føyd til Josvas bok.

Om Carl Friedrich Keil

1807–1888

Carl Friedrich Keil (1807–1888) ble født i Oelsnitz i Sachsen. Han studerte teologi i Dorpat (Tartu) og i Berlin, der han ble elev av Ernst Wilhelm Hengstenberg. Fra 1833 var han i 25 år professor ved det lutherske teologiske fakultetet i Dorpat. I 1858 flyttet han tilbake til Tyskland, og resten av livet brukte han til å skrive.

Keil var en av de mest grundige bibelforklarerne i den lutherske kirke på 1800-tallet. Han holdt fast ved at Det gamle testamente er Guds ord og forteller virkelig historie, og han forsvarte det mot tidens bibelkritikk. Caspari regnet ham blant dem som førte arbeidet videre etter Hengstenberg.

Hovedverket er den store kommentaren til Det gamle testamente som han skrev sammen med Franz Delitzsch (fra 1861). Keil skrev selv om Mosebøkene, de historiske bøkene, Jeremia, Esekiel, Daniel og de tolv små profetene. Kommentaren ble oversatt til engelsk og brukes fortsatt.

Oversettelsene på Gamle stier bygger på den engelske utgaven (Edinburgh 1864–1878) og er forkortet: Keils forklaring av teksten står, men grammatiske drøftinger, ordlister og det meste av oppgjøret med bibelkritikerne er kortet inn.

Ordforklaringer

Jehova – Jehova er en gjengivelse av Guds eget navn i Det gamle testamente, som på hebraisk skrives med de fire konsonantene JHVH (יהוה). Navnet betyr «Han som er», slik Gud selv forklarte det for Moses: «Jeg er den jeg er» (2 Mos 3,14). Navnet sier ikke bare at Gud er til, men også hvem han er for sitt folk: den uforanderlige, som er trofast mot sine løfter. Det vanlige ordet for Gud, Elohim (אֱלֹהִים), peker på ham som Skaperen og den Allmektige, og patriarkene kjente ham som El Sjaddai, den Allmektige. Men under paktsnavnet Jehova ble han kjent da han oppfylte løftene og førte Israel ut av Egypt (2 Mos 6,2–3). Dette navnet klinger også med i ordene om «han som er og som var og som kommer» (Åp 1,4; 1,8). Av ærefrykt sluttet jødene å uttale gudsnavnet og leste i stedet Adonai, «Herre». Derfor gjengir norske bibler JHVH med «Herren». Formen «Jehova» er en blanding av konsonantene i JHVH og vokaltegnene fra Adonai. Vokalene i Adonai er a–o–a (i-en til slutt er konsonanten j, ikke en vokal). Vokaltegnene ble satt under bokstavene JHVH for å minne leseren om å si Adonai. Den første vokalen i Adonai er en svært kort a, fordi den står under en strupelyd (alef). Under J, som ikke er en strupelyd, blir den samme halvvokalen til en enda kortere e: J-e-H-o-V-a-H. Senere ble dette lest rett fram som ett ord, og siden den siste H-en er stum, ble det «Jehovah», på norsk «Jehova».

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.